BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXX
B
14
NAPOLI

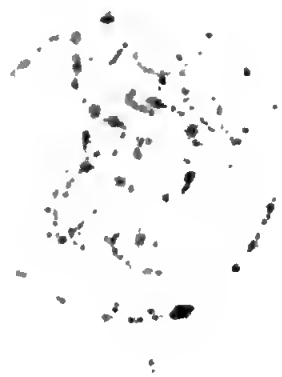

JOHANNIS

CRATONIS

à

KRAFTHEIM

Archiatri Cæsarei, & aliorum Præstantissimorum Medicorum

CONSILIORUM, ET EPISTOLARUM MEDICINALIUM

LIBER QUARTUS

Studio & labore

LAURENTII SCHOLZII,
Medici Vratisl. in
lucem editus

FRANCOFURTI
Sumptibus, JOHANNIS PETRI ZUBRODT;

ANNO MDCLXXI.

Clarisſimo, & Præſtantisſimo

VIRO

Domino Doctori

CASPARO PEVCERO

Philoſopho, Medico, ac Hiſtorico noſtri ſeculi celeberrimo;

Illuſtriſſimorum, Ducis Electoris Palatini, & Principum Anhalticnorum, Archiatro, & conſiliario, Præceptori, ac amico ſuo omni obſervantiæ cultu digniſſimo,

LAURENTIUS SCHOLZIUS

SIL. DOCTOR,

Librum hunc IIII. Conſiliorum, & Epiſtolarum Medicinalium, gratitudinis ergo.

DD.

LAURENTIVS SCHOLZIUS MEDICIUS VRATISL.

Omnibus Arti Medicæ addictis,

εὐπραξίαν.

IN vestiganti mihi causam, cur tanta humanis animis sciendi infixa ac implantata sit aviditas atque cupido, ut nullo suadente ac præcipiente, nemine hortante atque incitante quilibet hominum à natura scire desideret, isque cujus animus nullo sciendi desiderio teneatur, hominem exuere, ac monstri loco esse videatur, nullam aliam reperio, quam illius rei, quam scire expetimus, dulcedinem atque jucunditatem. Licet autem infinita pene scientiarum ac artium multitudo atque diversitas sit, evenit tamen ut raro quis ad varias, interque se discrepantes sciendi species; sed d aunam aliquam, naturæ suæ convenientem pro ingenii sui acumine, vel hebetudine, ut plurimum inclinet. Arti vero Medicæ inter tot, tamque celebres, ac fere innumeras scientias, quæ ad usum humani generis, ac vitæ necessitudinem, à summis atque præclarissimis Viris inventæ sunt, singularem quandam, ob earum rerum quæ illius contemplationi ac considerationi subjacent, inesse delectatio-

nem meridiana luce clarius est. Hinc non mirum, quod ad huius jucundissimæ Artis cognitionem tam multa, tamque præclara ingenia quasi impetu quodam ferantur. Sed cum hujus Artis, si θεωρίαν ipsam consideremus, non tantum magna sit jucunditas, verumetiam si πρᾶξιν spectemus, difficultas, (τὰ καλὰ γὰρ δύσκολα) immensum certe, meo quidem judicio, præsentibus posterisque conferunt beneficium, qui obnixe operam dant, ut hanc iis, qui illam exercent, faciliorem reddant. Cum autem difficultas ista in eo potissimum consistat, ut universalia dextre particularibus applicentur. Consilia vero, ab exercitatissimis in Arte nostra viris in difficillimis casibus præscripta, hoc præstare videantur; me reprehensione dignum non esse, qui talia, hinc inde ab amicis ad me missa, Tyronibus Medicinæ communia esse cupiam; certo mihi persuasum habeo. Boni namque ea est natura, is genius, ut quo plures inde participant, eo subinde evadat tum illustrius, tum perfectius, attestante etiam Philosophorum Coryphæo Aristotele. Magis tamen hoc accidit, si non in indignum hoc beneficium conferatur; sed in eum, qui & benefactorem recognoscat suum, ac quæ ab illo acceperit, in publicum usum, hominumque salutem gnaviter convertat. Inter illos autem à quibus me in hoc proposito meo plurimum adjutum esse fateor,

princi-

principem locum obtinet celeberrimus, ac numquam satis laudatus vir, Dn. *Ioachimus Camerarius*, Poliatres Norimbergensis, nec non clarissimus vir, Dn. *Achilles Cromerus*, Marchionatus Moraviæ Medicus, Domini & amici mei plurima observantia colendi. Hos imitati sunt alii quoque viri excellentissimi, mihique amicissimi, nimirum, Dn. D. *Iohannes Francus*, Physicus Camicensis, & Magister *Iohannes Faber*, Monsterburgensium & Francosteinensium Medicus ordinarius. Taceo doctissimos juvenes, Dn. *Ieremiam Kuntschium*, & *Carolum Greiserum*, Silesios, & Medicinæ studiosissimos. Pharmacopæos item exercitatissimos, Dn. *Sebaldum Laurem*, & *Iohannem Qunipqavv*, cives Vratislavienses amicos meos charissimos. In primis vero gratiam habeo maximam humanissimo viro, D. *Henrico Schmidt*, Patritio Vratislavienti, qui ex bibliotheca affinis sui, Dn. *D. Abrahami Seileri*, quondam Illustr. Principum Bregensium Medici dignissimi, & amici mei singularis, multa utilia scripta mecum communicavit. Vt autem non hi solum verum alii etiam boni viri, honestissimos istos, ac, ut spero', iis qui nondum satis probe in arte nostra exercitati sunt, utilissimos conatus meos, sibi commendatos esse patiantur, proque virili in posterũ quoque adjuvare non dedignentur, ipsos publici commodi causa peramanter rogatos volo.

volo. Verum cum petitio iſta mea publicam utilitatem concernat, pluribus verbis in præſentiarum hoc ab ipſis contendere ſupervacaneum eſſe judico. Quod ſuper eſt *Deum* ardentibus gemitibus oro, ut annum, quem nunc, *Chriſto* præeunte, ipſoque Duce, ingreſſi ſumus, his præſertim perturbatiſſimis temporib. Eccleſiæ, Reipublicæ, & nobis omnibus felicem, fauſtum, tranquillum, & ſalutarem eſſe veilit. Bene & feliciter valeto, Lectores candidiſſimi, meque veſtris commodis addictiſſimum, quod mutuo facietis, amare pergite. Data Vratislaviæ in Feſto trium Regum, An. ab orbe redempto

1593.

IOHANNIS VVEIDNERI.,
Phyſici Guravienſis Elegia,
Ad
Laurentium Scholzium Med.
Vratisl.

SAEcula cum fluerent meliore vetuſta metallo:
Quam facilis victus, tam medicina fuit.
Ferrea nunc poſtquam ſucceſſit temporis ætas:
Nec facilis victus, nec medicina placet.
Qui ſapit, ille micans ferro non poſt habet aurum:
Nec vi ſuſtulerit, quod ratione poteſt.
Sit ſuus eſtque locus mixtis, & ab igne ſubactis
Pharmaca naturam ſimpliciora juvant.
Hæc fuit egregii ſapientia dia Cratonis,
Et Phœbo, & ternis cognita Cæſaribus.
Sæpe graves morbos una qui depulit herba.
Quos non antidoti mille tulere prius.
Hujus dum tenues micas, celeberrime Scholzi
Colligis, æque penu divite promis opes.
Plaudet Apolloniæ gentis tibi turba, tuique,
Dante Deo, *fontis vena perennis erit.*

MEL.

MELCHIORIS TILESII RECTORIS ILLUSTRIS SCHOLÆ BREGENSIS,

Ad

Laurentium Scholzium Silesium Medicum Elegia.

TV quoque, Prætori, medica dudum inclyte lauro,
Mæonio versu jure merere cani.
ὅτι ἀνὴρ πολλῶν ἀνδρῶν ἀνὰ τάξιος ἐστί
Nemo quod, invidia teste, negare queat.
Quippe quod exerces medicando salubriter artem.
Vtilibusque libris excolis artis opus.
Non jacis ampullas nec cum discrimine voti
Alterius Medici clarior esse studes.
Addere sed certas clarentibus arte medendi.
Edendo illorum posthuma scripta decus.
Archiater Crato *fama super æthera notus.*
Avertit multos accelerante nece.
Nempe quod Hippocratem præstaret & arte Galenum
Salvificas ægris adiiciendo manus:
Hinc caput Imperii Cæsar *se credidit ipsi.*
Expertus certam sæpe juvantis opem.
Non vero ipse suæ producere stamina vitæ,
Nec potuit lethi vim cohibere sui.
Quod tamen admoto medicaminis obice frustra
Sustinuit, Scriptis obtinet ipse suis.
Scripti viri famam nomenque perenne celebrant,
Defuncto vitam restituuntque libri.

Lu-

Lucet in his mentis divinæ prorſus acumen,
Ingenii lucet judiciique vigor.
Quicquid habent Arabum ſinuoſa volumina, quicquid
Cous habet, quicquid Pergameuſque ſenex.
Seu morbum ſpectans ſeu propellentia, id omne,
Omne Cratonis *habent neſcia ſcripta mori.*
Hæc quia tu profers in apricum, condita, ſolem,
Nec ſinis obſcuro ſparſa perire loco.
Digna tuæ merces debetur gratia curæ,
Qua ſic vis medicæ conſuluiſſe rei.
Mentior, aut aliquis Cratonia ſcripta legentum
Expediet tales gratus ab ore ſono.
Crato, *tuis umbris* Dii *dent ſine pondere terram,*
Dentque urnæ ſemper tempora verna tuæ.
Et tibi, Prætori, *faxit Coryphæ medentum,*
Purpureum fundant hortus & arva, nemus.
Vnde tibi texat nectens Hygiea coronam,
Quæ longe Ambroſiæ vincat odore comas.
Non minus in laude eſt quam quærere, parta tueri,
Scholzii *hoc eſt illud grande* Cratonis *opus.*
Præſtitit amborum ſtudium, laudabile utrique,
Ille parit, partum hic ſervat ab interitu.

LAURENTIO SCHOLZIO, MEDICO VRATISLAVIEN.

IAm libris congeſta trib. Conſulta *medentum*
Vidimus, è ſterili vix revocanda ſitu:
Vindice te, Scholzi, *niſi docta induſtria tantas*
Naturæ nobis exſeruiſſet opes
Numen adoramus, miramur acumen, & uſum
Artis, & humanæ tam grave mentis opus.

At, te quod ſtudiis aliorum impendere tantum
Temporis, atque operæ non piget, eſtne pudor?
Publica privatis præponere commoda rebus
Si pudor eſt, nobis non niſi ſanctus erit.
Perge igitur gratis depromere, ſi qua ſuperſunt,
Et paribus quartum nixibus ede librum.
Conatus quicunque tuos rudis impedit Oſor,
Hic egeat, fruſtra ſed tamen, arte tua.

Salomon Frencelius à Fridenthal,
P. Cæſ. A. M. L. P.

INDEX CONSILIORUM.

Morbi Virorum & Iuvenum

1. in debilitate capitis, & ventriculi pro quodam Nobili.
2. in diminutione ſenſus audiendi in aure ſiniſtra, cum defluxu ad coxendicem, & genu, quem in ſuris atque ſoleis pedum ſtupor eſt conſecutus.
3. in catarrho cum compreſſione diaphragmatis, pro quodam Nobili viro.
4. in catarrho.
5. in catarrho delabente ad pectus.
6. in catarrho cum torpore pedum, eructatione ventriculi, & aliquando etiam dolore renali pro quodam Nobili.
7. De materia catarrhi per nares excernenda alvoque turbata ſiſtenda.

8. in catarrho illabente in pectus, quam difficultas spirationis consequitur, cardialgia, lienis obstructione, capillorum defluvio, & faciei rubedine.
9. in Dispnœa.
10. in gravitate pectoris, & spirationis difficultate, ac motu phthiseos.
11. in Asthmate, pro quodam Consiliario electorali
12. in flatulenta affectione, & doloribus dorsi, pro quodam Nobili viro.
13. De exspuitione frequente, pro quodam Nobili adolescente.
14. indolore à flatibus, pectoris angustia, constipatione ventris, capitis, itemque lumborum & articulorum dolore, pro quodam Generoso Domino.
15. in perturbatione & intemperie spinæ dorsi.
16. in fluxu alvi.
17. in astricta alvo, pro quodam Generoso Domino.
18. in præservatione & curatione Calculi renum.
19. in præservatione & curatione Podagræ pro quodam Nobili viro.
20. in podagra & dolore lateris dextri pro quodam Magnifico viro.
21. de præservatione & curatione mali articularis, pro quodam clarissimo Jure consulto.

22. in

22. in debilitate articulorum, vigiliis, & alvi conſtipatione, pro quodam Generoſo Domino.
23. de præſervatione à Peſte.
24. de præſervatione & curatione Peſtis.
25. de præſervatione & curatione ſynochi putridæ, ſeu morbi Ungarici, cum angina & delirio.
26. in rubedine faciei, & defluvio capillorum.
27. in Eryſipelate phlegmonode, nephriticis doloribus, ac morphaica facie, cum levi tumore, & puſtulis, pro quodam Canonico.
18. in ſcirrhoſo tumore ſupra pubem circa ventriculi regionem, & circa latera, pro quadam illuſtri Perſona.
29. de uſu Thermarum Carolinarum in exulceratione renum & veſicæ, pro quodam Magiſtro.

Morbi mulierum.

30. de aſtricta alvo, uſu Ambræ, & præſervatione à Peſte, pro quadam nobili fœmina.
31. Arthritide, pro quadam nobili Matrona.
32. de præcautione abortus, pro quadam nobili fœmina.
33. de impedimentis imprægnationis, pro quadam honeſta Matrona.
34. in debilitate uteri, & podagrica affectione pro quadam nobili Fœmina.

INDEX RERUM.

A.

Acetum Matthioli pro peſte 337
Adeps anſerinus 259
Aloe roſata 257
Ambra pomum pro peſte 340
Ambra vis & uſus 133
Angelica aceto macerata tempore peſtis in ore geſtanda 337
Apophlegmatiſma 3
Apoſtematum peſtilentium maturativum 417. aliud 418. mundicativum ibid. aliud incarnans & conſolidans ib.
Ἀπουτχία πέψεως 217
Aqua cardui deſtillata 4
Aqua pro rubore faciei 26
Aqua cichorii 91. fragorum 117 cuſcuta 118 liguſtici ib.
Arſenicum album 339
Aſparagi 137
Aſthma unde oriatur 35 qui huic morbo ſint obnoxii 40
Aurum potabile 236
Axungia oleaginoſa ferè omnes ſunt anodyna 233

B.

Bdellium 252
Bezoar 276
Βλάβη τῆς πέψεως 217
Bolus Armena 8. 105
Bolus pro alvo aperienda 28
Borraginis radices 118

C.

Calor innatus duplex 241
Camphora 106
Cantharides 204
Carduus benedictus 134
Catapotia pro ventriculo & epate roborando 13
Catarrhoſi temperatè cœnare debent 19. iisdem ovum ſorbile cum thure prodeſt 254
Chylificatio 89
Citri cortex tempore peſtis in ore geſtandus 106
Clinopodium Matthioli 257
Clyſter peculiaris ad alvi ſolutionem 63
Conſerva roſarum 92
Cor eſt focus omnium febrium 241

D.

Decoctum raparum 5. calami aromatici 8. agrimonia 11. purgans 32. Guajaci ib. 57. 64. pro roborando ventriculo 91. ſarſa pariglia 96. taxaraci 111. thamarindorum 113 fœni graci 247
Defluvii capillorum cauſa 111.
Diacorallium Alexandri Trallliani 91. 101
Diatragacanthum frigidum 8

E.

Eclegma 9
Electuarium caryophillorum 1. de nucibus pro peſte 105
Emplaſtrum pro apoſtematis peſtilentialibus 106
Emplaſtrum ex cancris 119
Emplaſtrum contra abortum 140
Eryſipelas phlegmonodes 111
EXTRACTVM eſt vocabulum æquivocum 122

F.

Febres peſtilentes alia cum lue, alia ſine lue 165
Febris peſtilentis indicia 170
cura 172
Febris qualibet undè oriatur 239
Fomentum ex vinaceis 102
Forma vegetans quid ſit 225
Fotus pro ventriculo 285
Frangula 122

G.

Galbanum 249
Gallicum contagium 212
Gargariſma 285.287.
Guajacum 31
Gummi Armoniacum 268

I.

Infuſum Sena 3
Intemperies eſt duplex 186
Interitus dua ſunt ſpecies 180
Ius Galli L. 81
Lac aureum 115. virgineum ib.
Lactis caprini ſerum 92
Ladanum 237
Lapis in corde cervi reperto 277
Lepus marinus 237

M.

Μαράσμος dua ſpecies 181
Margarita præparata 117
Matthioli præſervativum contra peſtem in aula Ferdinandi Archiducis 368
Mechoaca 251
Medicorum tres ſectæ 153
Melroſaceum 91
Montani ſententia de febre peſtilentiali 160
Morbi per ſeminarium contaminantes aliena corpora 175
Morbus nullus formaliter eſt contagioſus 205

N.

Natura diſpoſitio congruens 214
incongruens ib.
Nephritis an ex uſu ſachari oriatur 245

O.

Oleum chamomelinum 6
vitrioli ib.
Oleum pro ventre in flatulenta affectione 64
Oleum lumbricorum 249
Oleum maſtichinum 253
Olei ſacrati vires & utilitates 303
Oleum ſcorpionum pro peſte 338
Orbiculi ex calamo aromatico extracto 7
Oxymel 21
Oxymel cum agarico 387

P.

Pœoniæ radix 269
Peſtis appellatio non eſt certi morbi nomen 161
Peſtis curatio 373.ſeqq.
Pilula ad capitis & ventriculi evacuationem 1.
Pilula de hermodactylis 91. de Ladano 251
de Cynogloſſa 267. peſtilentiales 343
Pinguedo urſi cum avellanis uſtis pilos renaſci facit 111
Potus in diſpnœa 28
Prophylactica contra peſtem 107.108.134. pro infantibus 347. pro gravidis & lactantibus 348. pro pueris & virginibus 349. & ſeqq. pro adultis 353. & ſeqq.
Pulvis pro ventriculo à prandio ſumendus 24. pepticus 63
fier-

ſternutatorius 68. *rana uſta* 137. *contra abortum* 139. *pro peſte* 334. *Matthioli ad ſuffiendas veſtes tempore peſtis* 334
Putredo ſecundum Ariſtotelem duplex 177

R.

Rana & lacerta ſuccino Bruſſiaco inſita 230
Raphanus 110
Raſura eboris 145. *cornu cervini* 102
Reſtaurativum ex caponis deſtillato 230
Rhabarbarum 122
Rubedinis faciei cauſa 111

S.

Sanguificatio 207
Saſſafras 101
Scirrhoſi tumoris remedia 121 *& ſeqq.*
Sempervivum 117
Succinum quid ſit 296. *ubi gignatur* 298. *quomodo colligatur* 299. *differentia ſuccinorum* 301. *utilitates eorum* 302
Suffitus tempore peſtis 333
Synochus 109
Syrupus ad inteſtinorum dolores ſedandos 250

T.

Tabulatum à peſte præſervans 346
Tanacetum 258
Theriaca 110,226
Therma Gaſteinenſis 84
artificiales 103. *Carolina* 126
Trochiſci theriacales 118

V.

Victus ratio inflatulentia affectione 61
Vinum Pucinum 104
unguentum pro ventriculo 16 23. *pro cardialgia* 17. *ad firmandos radices capillorum* 25. *pro doloribus dorſi* 64. *pro renibus* 64. 82. *ſarcoticum* 422

Z.

Zedoaria extractum 63
Zibethum 248
Zinziber 62
ejus extractus 63

FINIS.

CONSILIVM PRIMUM

IN DEBILITATE CAPITIS, ET ventriculi, pro quodam Nobili.

DIFFICILE est alio mittere remedia ; & in casus futuros præscribere, cum corpora quotidie se possunt immutare. Verum quia petuntur tantum cõmunes pillulæ ad capitis & ventriculi evacuationem, suadeo has:

℞ Massæ pillul. Mastich. ℈ ij.
Aloes Rosat. ℈ j:

Cum Syr. rosato reformentur pillulæ mediocres. Has ante cænam quadrante horæ deglutiat, sequente cœna moderatissima. Cum verò ipse æger animadvertat, potationes sibi maximè adversas esse ; neminem patiatur sua valetudine sibi chariorem esse, existimetque temperantiam remedium esse optimũ. Aut enim extinguunt, aut inflammant calorem nativum nimiæ potationes, qui semel amissus nulla arte recuperari potest. Suasi ante electuarium Ga-

ryophyllatum, id ſumat mane, quoties deprehendit, ſe minus bene affectum eſſe, magnitudine caſtaneæ. Quicquid præterea acciderit, de eo monere, vel D. Monavium, vel me poterit. Ita enim mihi notus eſt, ut ſciam, tuto ſe ei credere Dominum poſſe. Convenientia exercitia ante cibum non intermittenda ſunt, ſed poſtpotationes, vel æquitationes ſuſcipere, hoc eſt nimirum cruditates augere, & ciere multos morbos ſubitos, quos Deus avertat.

JOHAN. CRATO
A KRAFTHEIM, &c:

CONSILIUM II.

In diminutione ſenſus audiendi in aure ſiniſtra, cum defluxu ad coxendicem, & genu, quem in ſuris atque ſoleis pedum ſtupor eſt conſecutus.

SIniſtras partes dextris debiliores eſſe, in omnibus fere corporibus animadvertimus; ſenſum verò audiendi in aure ſiniſtra diminutum. An cauſam à natura ipſa, & propagatione, ut ſæpe fieri ſolet, habeat; an vero à cauſis externis, ut capitis refrigeratione, ventorum impetu, lapſu, vel ictu, intemperiem aliquam pars contraxerit; vel materia, quæ meatum obſtruat, affluxerit, neſcio. Itaque difficulter dare conſilium poſſum. Sed ne Præſtantiſſimus vir exiſtimet me laborem defugere: ea, quæ mihi in mentem veniunt, breviter perſcribam. Nam procraſtinatæ ceſſationes in curatione affectionum aurium difficiliores eas reddunt. Primum igitur illud

Hip-

Hippocraticum moneo : Tutiſſimam medicinam eſſe rectam victus rationem, eamque in hoc corpore ita obſervandam (ſiquidem curari velit) ne ullo modo caput repleatur. Vitandus igitur uſus evaporantium, maxime piſcium, lacticiniorum, & quæ cæpis & ſimilibus evaporantibus rebus conficiuntur. Ea Medicus præſens facile ſuggeret. Obſervata victus ratione, ſæpe corpus infuſo ſenæ purgetur ; cum ſena omnium ſenſuum organa præcipue mundet. Infuſum iſto modo fiat:

℞ Paſſularum ʒ j.
Galangæ inciſæ ʒ j.
Decoq. in q. ſ. aquæ puræ, & infundantur :
Fl. borraginis.
Violar. an. p. j.
Fol. ſenæ el. ʒ j.

Stet in infuſione per noctem, & mane calefiat, ac pro duabus potionibus exprimatur:

℞ Expreſſionis ʒ iiij.
Syrupi roſati ſolut. ʒ j.
Mannæ calabrinæ ʒ vj.
Miſce ſic pro uno, & altero hauſtu.

Sumpto hoc medicamento caput apophlegmatismate expurgetur iſto modo:

℞ Roriſmarini.
Origani.
Salviæ.
Rutæ ana m. ß.
Roſar. rubear. p. ß.
Radic. Zinziber. inciſar. ʒ. j ß.
Pyrethri ʒ iij.

Decoq.in lib. ij aquæ ad medietatis consumptionem,colaturæ add. Aceti rosacei acerrimi ℥ j. Detur pro gargarismate,quo matutinè os abluat : Isto modo evacuato capite, decoquatur in aqua & vino origanum,atque in decocto calido spongia madefacta & expressa, ea auri affectæ adhibeatur. Injiciatur deinceps per calamum una vel altera gutta æquæ cardui hoc modo destillatæ: ℞ Fol. cardui mundatorum & siccorum m. j. Aspergantur spiritu vini, & in vas vitreum,quod bociam appellant,imponantur, atque aquæ cardui q.s. affundatur, superpositoque alembico vitreo destilletur in arena. Destillatum in vitreo clauso servetur ; &, cùm uti voluerit, parum de eo in argenteo cochleari calefiat. Injectum auribus in advarsam partem caput decliuet,exiguo tempore, deinceps rursus elabi sinat. Aurem perpetuò lana xylina, quæ odorem vel ex moscho, vel ambra contraxerit,concerpta muniat.Caput non refrigeret, & ne auribus ventus molestus sit caveat. Postremò naribus attrahat :

℞ Succi majoranæ.
Betæ cum aceto rosac.extract an. ℥ j.
Zinziber.subtiliter pulu. ℈ j.

Misc.& intincto linteolo naribus imponat, & fortiter pituitam elicere conetur. Id matutinis horis post usum apophlegmatis faciat. Cùm auris mundanda est,non confricet auriscalpio ; sed linteolum molle intortum instar torundæ imponat, atque hoc modo mundet. Humectare etiam illud aqua cardui poterit. Hæc si diligenter fuerint observata,spero,siquidem recens est malum, brevi omnia meliora futura, id,ut annuente DEO fiat,precor. De defluxu ad

coxen-

coxendicem genu, quem in suris atque soleis pedum stupor sit consecutus, cùm haud dubiè omnia jam sint mutata, quid consilii dare debeam, non video. Materia haut dubiè fuit tenuis, & beneficio naturę ad istas partes depulsa. Sudor & temperata calefactio, ac diligens victus ratio ista possunt corrigere, nec multis medicamentis indigere videntur.

JOHAN. CRATO
A KRAFTHEIM, &c.

CONSILIUM III.

In catarrho, cum compressione Diaphragmatis, pro quodam Nobili Viro.

TAM necessarium est laboranti corpori ægro medicinam adhibere, quàm sano cibum. Vires etiam quemq; suas agnoscere æquum est, ne graviora in se suscipiat, quàm ferre queat. In hac quidem consideratione sæpe à Melancholia impedimur, & opiniones vim inferunt. Sed nihil difficile pietati & prudentiæ tuæ. Catarrhus multis familiaris est, ac sola victus ratione, quam Hippocrates tutissimam medicinam appellavit, curari potest. Decoctum raparum cum butyro & saccharo multum juvat, ac si quid flatulenti est in rapis, id anisо adjecto, vel guttula una olei anysi corrigi potest. Thuris etiam granum unum sub noctem assumptum roborat & exiccat. Crede mihi, & vera affirmanti

crede, malum illud in Diaphragmate maxime esse ex flatibus. Ac succus cardui, ad modum syrupi facti, oxymel, & extractum calami aromatici corrigent. Magni laboris, & industriæ singularis est facere extracta, ac vix præsentes pharmacopœi, & destillationum peritissimi instrui possunt. Itaque non video quo pacto domi parari possit. Mitto hoc quod mihi erat relictum. Injunctio cum oleo chamomelino non poterit obesse, etsi verear ne minus prosit, quàm velim. De purgatione nihil possum hoc anni tempore consulere. Quæ superiori anno ineunte vere profuit, ea nunc ineunte hyeme haud dubie obesset. Omnia suum tempus habent. Itaque ver expectandum. Formulam arbitror vos habere. Nam descriptionem, si rectè memini, cum consilio dedi. Boli usus est in catarrho tenui præparando. Expecto adhuc à meo affine, qui est apud Dominum Schwendium, si fuisset ad manus mittere non intermisissem: Accipietis autem hic oleum vitrioli: Assumitur mane una guttula in jusculo carnium, vel gallinarum. Extenuat humores pituitosos atque consumit, omnesque vias viscerum aperit. Putredinem inhibet, & humidiora corpora plurimum adjuvat, sed siccioribus temperaturis rarò, & non nisi necessitate aliqua urgente exhibendum. Viennæ, 28. Nov. 1567.

JOHAN. CRATO
A KRAFTHEIM, &c.

CON-

CONSILIUM IV.

In catarrho.

DE Valetudine tua cognovi omnia. Vides quæ in magno mundo, non modò in ſingulos dies; verùm horas propemodum mutationes fiant. Quid igitur miramur, ſi eadem corporibus humanis, quæ rectè quidam parvum mundum appellarint, accidant? Iſta omnia ſymptomata ſunt à catarrho, quo nunc infimi atque ſummi laborant. Imperator aliquot diebus cubiculum non eſt egreſſus. Epatis & cerebri veſtri intemperies prorſus mutari non poterit. Ideoque eo modo, quem præſcripſi, fovenda, & cauſæ, quæ magis alterent cavendæ. Pulmoni parcendum eſſe monui. Mitto orbiculos ex calami aromatici extracto, quibus uteris cum voles, modò à cibo non ſtatim ſumantur. Inunctiones pectorales non ſatis probo. Nam etſi ad expectorandam materiam, quæ in præſens adeſt, faciant; tamen laxiores partes, & magis fluxionibus obnoxias efficiunt. Sed illam, cujus deſcriptionem miſiſti, modò non multùm & nimis frequenter ea utaris, non poterit obeſſe. Oxymellite cum aqua cinnamomi, atque iſtis orbiculis, ut utaris, & capiti interdum pulverem roſarum rubearum in ſaeculo adhibeas capiti confulo. Si parum ſuccini albi pulveriſati addes, rectè facies. Hæc de tua valetudine, & plura quando voles. Viennæ, 3. Februar. Anno 1568.

JOHAN. CRATO
A KRAFTHEIM, &c.

CONSILIUM V.

In catarrho delabente ad pectus.

PODAGRA sæpè à morbis pectoralibus liberat. Idem si hic faceret, non omninò malè cum ægro actum videtur. Sed cum nihil adjumenti consequatur, in curatione corporis primùm ad morbum pectoris, deinde pedum respiciendum. Juvabimus pectus iis, quæ vel intercipiunt catarrhum, vel materiam delapsam in pectus evacuant. Intercipiunt, quæ densandi vim habent, ut boli Armenæ usus cum saccharo rosato, Diatragacanthum frigidum sive camphora, & quæcunque crassiorem materiam reddnnt. Sed ab his tamen tota curationis ratio non pendet. Itaque ad evacuantia caput, totumque corpus deveniendum, materia prius præparata. Præparabitur autem decocto calami aromatici, cui parum sacchari addatur, in aqua veronicæ. De hoc decocto bibat aliquot diebus matutinis, & se post assumptam potionem in lecto contineat. Utatur deinceps tali purganti medicamento:

℞ Passular. min. p. j.
Ficuum num. ix.
Agaric. albiss. ʒ ij.
Zinziberis ʒ ß.
Decoq. in s. q. aquæ puræ, & decocti ℥ iiij. add.
Syrupi rosati solut.
Mannæ Calabrin. an ʒ j. Mis.

Bibat hanc potionem bis in hebdomada. Deinceps aliquot diebus lambendo matutinis horis sumat sequens Elegma.

℞ Spr.

℞ Syr. de ſucco veronic. ℥ iiij.
Extract. calami aromatic. ℥ ß.
Ireos tantundem. Miſc.
Et hæc de morbo pectoris atque gutturis.

JOHAN. CRATO
A KRAFTHEIM, &c.

CONSILIUM VI.

In Catarrho cum torpore pedum, eructatione ventriculi, & aliquando etiam dolore renali pro quodam Nobili.

CUM conſidero partium totius corporis conſtitutionem, non mediocrem membrorum principalium dyſcraſiam reperio. Epar enim & renes mirum in modum excedunt in calore, ventriculus in frigiditate, ut non mirum ſit Dominum per intervalla ſentire gravitatem capitis & dolorem renalem. Intemperies ſiquidem Epatis calida, & ventriculi frigida, omnium fluxionum & deſtillationum principales cauſæ exiſtunt, præſertim ſi intemperies humida cerebri concurrat, quæ etiam non accedentibus his intemperiebus à levi quaque cauſa, præcipuè frigida, offenditur, præſertim ſi acceſſerit tempus vel autumnale, vel hyemale. Hæc itaque intemperies humida cerebri materiam à ventriculo ad ſe demiſſam neque conficere, neque conſumére poteſt, ut neceſſum ſit in capite materiam redundantem

capitis gravitatem concitare, quæ poſtmodum ſua mole ad nucham delapſa per ſpinalem medullam partim ad pedes deſcendit, ibique torporem, & in talo lenem dolorem excitat, partim per venas emulgentes devenit ad renes, ibi talis materia pituitoſa fixa in cavernitate renum permanens, à calore & renum & epatis in arenam, calculumq; arenalem adurendo convertitur, quod facilè ex formatione laterum in hoc magno mundo demonſtrari poteſt. Unde apparet cauſam horum morborum principalem eſſe fluxionem ſeu deſtillationem à capite, quæ ob diverſos locos, ad quos delata fuerint, diverſos excitat morbos. Propulſa etenim ad pedes torporem pedum, ad renes renalem dolorem, ad ventriculum eructationes perpetuas, ad fauces ſcreatus concitat, ita ut non mirum ſit [illegible]gulo mane per ſcreatum excerni magnam pituitæ copiam. Idcirco cum tot lædantur membra à deſtillatione iſta, timendum ne graviora ingruant mala, quæ & vitæ periculum minitarentur. Ea propter præveniendum, ut iſti morbi abigantur, & ſi non ex toto, modo diminuantur, ne tam ſæpè reverſi periculum vitæ intendant. Porro cum horum morborum per intervalla invaſio fiat, duplex propellendi modus requiritur. Alter dum adſunt extirpentur; alter cum non adſunt, provideatur ne fiant. A primo ergo inchoans, hoc eſt, deſtillatione, quæ jam actu exiſtens prælibatos excitet morbos, utpote gravitatem capitis cum torpore pedum, & eructationem ventriculi, aliquando etiam dolorem renalem. Dico, cum omnis repletio tollatur evacuatione, neceſſum eſt etiam fluxionem & deſtillationem hanc tolli evacua-

iatione commoda, cum ſub repletionem cadat. Cum igitur iſta deſtillatio ſeu catarrhus ſit materia ituitoſa ſatis ſubtilis à capite deſcendens, medicamentum conveniens, reſpicienſque talem materiam xhibendum eſt, non tamen neglectis membris, ad uæ defluit. Cauſa etenim ablata tolletur effectus. Verùm cùm evacuatio moliri non poſſit, niſi materia concocta fuerit, ideo primò concoquenda eſt. Sed cùm turgeat, hoc eſt, ab uno membro ad aliud eratur, ut fieri ſolet, nulla coctio materiæ expectanda, ſed ſtatim molienda evacuatio matetiæ peccantis. Ad evacuandi modum non eſt forma accommodatior medicamenti pillulari. Cum autem videam te adeo abhorrere, in potabili forma exhibeatur tali modo;

℞ Rhabarbar.el.
Troch.de agarico an.ʒ j ß.
Zinziberis,
Salis gemmæ an ϑ ß.

Infundantur in ʒ ij mellis roſacei colati per decem horas, addito parùm vini maluatici, deinde bene exprimantur: cui addantur, Decoctionis agrimoniæ, Iuæ arthriticæ, cichorii, endiviæ ʒ ij ß. Miſc. f. potio & propinetur. Ego tamen magis confiderem uſui pillularum, quas antè Domino exhibui. His peractis procedendum, quemadmodum in modo præſervandi tradetur. De dolore renali altius agendum, ſiquidem hic ut plurimum à cauſa aliqua externa irritatur, utpote potu vini rubri, vel penduli, etiam à muſto, vel cereviſia non bene depurata. In quo caſu neceſſitate urgente dolori

lori primò occurrendum, sive solus, sive cum reliquis morbis invadat. Quippe virium robur mirum in modum destruit. Quapropter si cum reliquis morbis conjungatur, præmissa evacuatione exhibeatur postea pondus aurei ungarici pulveris transmissi in aqua fragorum. Quod si solus venerit, absque purgante medicamento præbeatur. Et hæc quantum ad affectus actu existentes spectat, dicta sufficiant. Reliquum est modo, ut de præservatione agatur, in qua summa diligentia adhibenda est, ne ejusmodi morbi revertantur. Siquidem quotidie tum ob epatis & ventriculi imbecillitatem, tum ob capitis intemperiem materia pituitosa cruda & subtilis coacervatur, cujus rei argumento est materia mane screatu rejecta. Si enim indies non coagmentaretur, profecto matutino tempore tanta per sputum copia minime rejiceretur. Ne igitur destillationis adventum formidemus, intemperies dictorum membrorum amovendæ sunt. His enim non ablatis, neque catarrhus præcaveri, quid dicam ex integro tolli, poterit. Itaque præmissa evacuatione, quæ assignata est, epar, stomachus & caput principaliter roborentur. Robur autem addetur illis si calida intemperies epatis, frigida vero ventriculi, & humida cerebri tolletur. Hoc facto neque materia superflua ad caput ascendet, neque cerebrum etiamsi ascenderet materia, eam vel reciperet, vel cito consumeret, atque ita probe alimentum proprium in sui substantiam converteret. Verùm insurgit magna difficultas de stomacho frigido, & epate calido, quomodo nimirum frigidus ventriculus possit calefieri, ne simul epar inflammetur. Siquidem quæ ventriculum calefaciunt, eadem plerunque

runque & ebar inflammant, atque cerecrum replent. Huic autem malo Galenus prævenire ſtudens excogitavit compoſitionem, quam nomine Diatrion pipereon donavit. Hoc equidem medicamentum ſingulari vi præditum eſt calefacere ventriculum, ne eius calor communicetur epati. Nam cùm conſtet ex tribus generibus piperis, quarum facultas calefaciendi in ſubſtantia tenui conſiſtit, exoluitur antequam ad epar deveniat. Eſt itaque conveniens & calefaciendi, & tollendi intemperiem ventriculi medicamentum. Utatur igitur Dominus in ſeptimana bis his rotulis mane ante prandium; per horam videlicet, die ſolis & die Mercurii. Ad tollendum verò calorem epatis, ne etiam ſtomachus refrigeretur, accommodatiſſimæ erunt radices cichorii conditæ, quibus utetur reliquis diebus eodem tempore, dum utebatur rotulis. Hoc ſi factum fuerit, ſimul etiam cerebri auferetur, præcipuè ſi bona concoctio procurabitur, quæ in optimo rerum non naturalium uſu conſiſtit. Pone & hoc addendum eſt, etiamſi exquiſitum vivendi regimen obſervetur, membraque læſa robur acceperint, tamen ſemper aliquid ſuperfluorum humorum coacervatur, quos equidem adimere oportet. Conveniens tempus eſt Majus & September, quibus menſibus ſingulis annis ſuperabundantium humorum etiam ex uſu dextro ciborum, reſultantium copia detrahendâ eſt, ea denique moderatione exequendum ne aliqua noxa ventriculo, vel epati inferatur, ſed potius eorum vis augeatur; quod ſubſcripta facient catapotia:

℞ Hieræ ſimpl. Gal.
Rhabarb. el.

Aga-

Agaric.albiſſ.an.ʒ j.
Myrobal.chebul.ʒ ß.

Terantur & ſucco agrimoniæ excipiantur, cumque vino malvatico f.maſſa, cujus doſis ʒ j ß. Poſtea jejunus bibat ſequentem potum.

℞ Herb.agrimon.
Chamæpyth.an.m.ij.

Decoq.in f.q.ap.ad tertias, ℞ de coctionis ʒ iij. add.

Mellis roſac.colat.
oxymell.ſimpl an.ʒ ß.Miſc.

Hac potione ter aſſumpta, reiteret doſin pillularum, ſin pillularum uſum abhorreat, loco earum ſumat pulverem, cujus ſuprà, mentionem feci. Cæterum ſi Domus aſſuetus ſit mittere ſanguinem, fieri poteſt, ut his præmiſſis, aliqua ſecetur vena, ita tamen ut parce ſanguis exeat. Porrò cùm nullum medicamentum ita præſtans ſit, quod abſque dextro rerum non naturalium uſu ſuas exercere vires poſſit: danda eſt opera, ut minimum in his peccatum committatur. Aer ergo ſit temperatus, non multum declinet ad calidum, neque ad frigidum. Quapropter hoc tempore dum exeundum eſt, muniatur bene caput; in hypocauſto apertum ſit. Vitandus tanquam peſtis aër matutinus, & nocturnus, item nebuloſus. A ventis, & radiis ſolaribus caput immune ſit, & pedes à frigore. Itẽ odorata etiam fugienda, quoniam ſummopere replent caput Hippocrate teſte. Curet præterea matutino tempore, ut ſe per ſcreatum, & per tuſſim mundet, ſtudeatque quàm fieri poteſt, ut per nares fiat; deinde adhibeat, ſi per tempus licet frictiones ſcapularum cum linteis aſperis & calefactis. Cùm autem caput lavare voluerit, ſit lixivium ex plu-

ıviali aqua, in qua multotiens candens ferrum ex-
ctum ſit, paratum, quæ aqua poſtea per ſacculum
coletur, pyramidali forma conſutum, præter mo-
:os ſarmentorum vitium cineres, aſaro, abſinthio,
via, camomilla, & roſis rubeis ſemiplenum, poſt
rfuſionem caput linteolis calidis ſæpius fricando
iccetur. Dabit etiam operam ne corpus gravetur
ıpula, ebrietate, & comeſſationibus nocturnis,
æ equidem ſeminaria ſunt fluxionum. Vinum ſit
ıue, album, & limpicum, aut hujus loco cerevi-
benè cocta, optimeque depurata. Fugiendum vi-
m rubrum, craſſum, & pendulum, & cereviſia im-
ra, in qua etiam magna lupuli copia decocta ſit.
ımnus diurnus non ſit, neque in loco humido. His
ligenter cuſtoditis, etiam calculus renum evitabi-
r, ad cujus tamen ampliorem cautelam non abs re
erit renes per unguentum roſaceum Meſue, adje-
o ſi opus fuerit, ſolatri ſucco, refrigerare. Et hæc
ınc mihi occurrerunt, quæ brevibus complecti vo-
i, non ea ratione ut te monerem, alioquin inge-
o & ſtudio in conſervanda valetudine prædi-
m; ſed ut morem tibi generem, promiſſiſque ſa-
ıfacerem.

ABRAHAM SEILER, ILLUSTRISS. PRINCIPIS BREGENSIS MEDICUS, &c.

CON-

CONSILIUM VII.

De materia Catarrhi per nares excernendâ; aluóque turbatâ sistendâ.

DUO sunt, de quibus Dominus admonendus est, primum, quo pacto materia catarrhi per nares excernenda sit. Deinceps; qua ratione turbata alvus sistenda, quod ad primum attinet, non parum obstructio illa in naribus ad pectoris angustiam facere videtur. Itaque vesperi inungat partem superiorem nasi, inter oculum utrumque, hoc unguento:

℞ Adipis anserini:
Ol. amygd. amar. an. ʒ ß. Misc.

Mane intra nares attrahat hunc succum:

℞ Betæ:
Maioranæ an. m. ij.

Contundantur cum aceto, & exprimatur succus, qui actu calidus trahatur intra nares. Quod si iste succus parum faciet; decoquatur Agaricus cum modico zinziberis in aquâ hordei, addita majorana, & parum oxymellitis, & attrahatur per nares.

Cæterum ubi turbatior alvus fuerit, nec assumpta bolo consistere volet, deglutiat ad magnitudinem avellanæ, vel theriacæ, vel mithridatii; & ventriculus inungatur isto unguento:

℞ Ol. Mastic. ʒ j.
Citonior. tantund.
Nucis Muschatæ. ϑ j:
Mastich. ʒ ß.

Ceræ

Ceræ parum, Miſc.f.unguentum.
Cum cor dolore videtur, iſto unguento utatur:
℞ Unguenti roſat. Meſ. ʒ ß.
Sp. cordial. temperat.
Santal. citrin.
Zedoariæ a. ϑ j.
Ol. caryophyll. gr. iij. Miſc.

JOHAN. CRATO
A KRAFTHEIM, &c.

CONSILIUM VIII.

In catarrho illabente in pectus, quam difficultas ſpirationis conſequitur, cardialgia, lienis obſtructione, capillorum defluvio & faciei rubedine.

CUM affectiones & indicationes curativæ diverſæ ſunt, difficiles plerunque ſunt medicationes. Itaque cautè agendum, & ad id præcipuè, quod vel maximè urget; vel reliquarum actionum quaſi cauſa eſt reſpiciendum, ne dum uni parti ſuccurrere ſtudeamus, alteram lædamus. Primum verò intuenti temperaturam hujus corporis, inſignis epatis dyſcraſia calida, cujus indicia facies ipſa commonſtrat, occurrit. Ventriculi autem intemperiem frigidam & humidam, cùm à frigido potu, conſerva roſarum facilè offendatur, ſatis poſſumus colligere. Hinc non mirum, ſi multi vapores ad caput ferantur, qui cum catarrhum concitant, iiſque in pectus illabatur, difficul-

ficultas illa ſpirationis conſequitur. Splen quoque propter feculenti ſanguinis copiam gravatur,& ortis obſtuctionibus à craſſioribus humoribus,prohibitaque tranſpiratione febres lentæ conſequuntur. Corruptis etiam humoribus vapores, qui ad cutim deferuntur,ex quibus pili naſcuntur, corrupti, radices pilorum vitiant, ita ut exiguum defluvium conſequatur. Hæc omnia in iſta ætate, & viribus comminutis, diligentem potius & aſſiduam, quàm ſubitam aliquam & vehementem curam requirunt. Itaque initio optimum virum adhortor, ne omnium nugis credat, aut graviora, quam neceſſe ſit, metuat, ut Phthiſin, & ſomnia illa de accretione pulmonis, ſimileſque ineptias, nec Melancholicum humorem, quo quidem non minus, quàm pituitoſo abundat, triſtibus atq; ſollicitis animi cogitationibus augeat, verum (id quod facit) primum Deo benigniſſimo vitam & valetudinem commendet, deinde huic noſtro conſilio obtemperet. Si fortaſſe res non omnino ſuccedet ex ſententia, aut levi aliqua alteratio conſequeretur, (modò febris, aut grave malum non ſit,de eo enim me admonere per literas poterit)non propterea à præſcripto diſcedat, ſed conſtantia & tolerantia pugnet ad hunc modum Primum, ut rectiſſima ſit victus ratio,ſine qua optima medicamenta, interdum non ſolum, parum efficacia, verum etiam noxia ſunt,operam det. Vitet omnia,quæ vel ad cruditatem, vel aduſtionem humorum faciunt, cum iſti contrarii quaſi humores in corpore proveniant, & affectionibus cauſam præbeant. Humores crudi non ſolum è crudis cibis,& quos calor ventriculi debilis

bilis exacte non poteſt conficere proveniunt, verumetiam cum varii, quorum concoctio non eodem tempore fit & miſtio conveniens eſt, cibi aſſumuntur. Vitet igitur varietatem ciborum, & raro piſcibus, leguminibus, oleribus, lacticiniis, avibus paluſtribus, carnibus agninis, & pituitoſis, etiam durioribus veſcatur. Caveat ab omni repletione, nec prius alium cibum ingerat, quàm cùm eum, quem prius ſumpſit, concoctum ſenſerit. Itaque juſtum ſpacium inter prandium & cœnam interponat. Aduſtos humores augent ſalſa nimium, vel aromatis condita, vel fumo macerata, carnes duræ ut bovinæ veteres, cervinæ & leporinæ, ſed juniores leporinæ convenientiores ſunt. Vitanda frixa in ſartagine, placentæ, item allii & cæparum uſus; Raparum, modo ſint probè coctæ, ſatis conveniens eſt. Sed ſingula, quæ convenant, cum de cavendis monuerim recenſere non oportet. Et ſpero virum optimum, qui jam diligenti obſervatione animadvertit, quæ noceant, hac quidem in parte valetudini ſuæ non defuturum. Itaque de cæteris rebus, quas medici non naturales vocant, pauca ſaltem monebo. Aeris exceſſum omnem fugiat, & cœlo humido atque frigido, aereque ventis turbato domi ſe contineat. In conclavi interdum fumum ex ſola ſtyrace calamitha, fornaci vel carbonibus impoſita, aut in aqua roſacea calido tempore elixa, ita ut fumũ expiret, concitare poterit. A ſomno meridiano, lectione, & ſcriptione poſt prandiũ ſibi temperet. Nec à cœna legat, nec ſcribat. Non autem niſi prius tribus, vel certe duab. horis, poſt cœnam temperatam, (quæ catarrhoſis & difficulter ſpiranti-

bus inprimis convenit) cubitum eat. De fricatione partium extremarum post somnum, de ambulationibus & exercitiis levibus antea monui. Quæritur autē à me, an corpus & caput lavare possit. Ostensum est crudos humores & adustos simul contineri in corpore. Ad crudos coquendos, & adustos contemperandos, nihil melius, quam sæpe insidere labro aquaè fluvio hausta, & temperatè calefacta pleno. Sed vaporaria illa sudatoria omnino vitanda censeo. Caput autem singulis septimanis ante cœnam, nec deinceps in aerem egrediatur, abluere poterit, & in lixivio coquat rosas rubras, capillum veneris, & parū maioranæ. Si loco maioranæ abrotanū, propter defluvium capillorum, sumeret, non inconveniens esset. Multo autem magis conveniret, si non tam lotione, quam absterſione, spongia videlicet in lixivio prædicto madefacta uteretur. Ita enim facilius caput abstergi & siccari potest. Nam ne nimia fricatione in absterſione, vel calefactione catarrhus moveatur, cavendum. Cucurbitulas & scarificationes adhibere intra bimestre, vel trimestre semel scapulis convenientissimum videretur. Sed non è regione pectoris figendæ sunt, ne materia ad pectus trahatur, verùm prope humores, vel lumbos applicandæ. Porrò quod ad affectionem attinet præcipuam, in ea sum sententia, in qua me Pragæ esse ostendi, videlicat eam esse Dispnœam, cujus curatio in eo consistit, ut crassa & viscida in pectore contenta incitantur, attenuentur, & educantur, ita tamen, ut tenuis catarrhi, qui accedit aliquando, habeatur ratio. Usus igitur hic sum partim incidentibus, partim roborantibus, & tenuem catarrhum sistentibus. Ad

inci-

incidendum exhibui oxymel cum aqua cinnamomi. Ad eandem intentionem, & simul etiam roborare pectus, ac maturare crassiorem materiam studens, syrupum è succo cardui, veronicæ & scabiosæ. Ad tenuem catarrhum syrupum violaceum cum bolo armena, quæ in morbis pectoralibus mirificè convenit. Hæc autem ostendent remedia à me in pharmacopolio præscripta. Ut autem totum corpus roborarem, quod mediocriter vacuante medicamento, & sanguine misso, jam expurgatum fuerat, dedi Mithridatii optimi darchmam mediam. Ista quidem huc usq; facta sunt. Sed cùm nondum difficultas spirandi plane remittat, ventriculus etiam, & epar, cum splene sæpe negotium facessant, his affectionibus, qua ratione subveniendum sit ostendam. Primum, ad educendam materiam in pectore, eamque attenuandam, movendam etiam aluum attinet, nihil convenientius oxymellite, quod Pragæ quoque præscripsi. Ejus autem hæc sit forma:

℞ Herb. Hissop.
Veronic.
Scabiosæ.
Marrubii.
Origan. Pulegii.
Card. benedicti an. m. j.
Rad. ireos incis. ℥ vi.
Zinziberis ℥ ß.
Agaric. albis. ℥ ß.

Infun. in aceti ℔ j ß. Aq. veronicæ. Card. benedicti an. ℔ ß. Stent in vase vitreo obturato, loco calido per triduum, deinde lento igne decoquantur & exprimantur:

℥ Expreſſionis ℔ j ß.
Mellis opt. ℔. ß.

Coquantur iterum lento igne, & diſpumentur uſque ad ſyrupi formam, ac in vaſe vitreo conſerventur. Imponi poterit cinnamomum, Caryophill. & calamus aromaticus, pulveriſata omnia, & in petia linea ligata, ita ut diutius conſervetur, & ſapor ſuavior fiat. De hoc autem aſſumat duo vel tria cochlearia paulatim ſorbendo, ubi vel difficultas ſpirandi moleſtior, vel aluus aſtrictior fuerit. Ad pectus autem & pulmones roborandos, & materiam maturandam, utile erit ut ſæpè matutinis horis aſſumat iſtos ſyrupos.

℥ Syrupi è ſucco cardui.
è ſucco veronic. an. ℥ iij.
de ſucco ſcabioſæ ℥ ij. Miſc.

Capiat duo cochlearia, & paulatim demittat. In ore autem ratione tenuioris catarrhi teneat iſtos orbiculos:

℥ Boli armen. oriental. præp. ℥ ß.

Cum aqua tuſſilag. vel violarum, addito parum mucillaginis Tragacanth. f. orbiculi. Ubi verò viſcidior materia anhelitum prægravat, unum atque alterum de his orbiculis cum ſyrupis præſcriptis vel oxymellite deglutiat:

℥ Succi cardui inſpiſſ. ℥ ij.
Gummi ammoniac. ℈ j.
Cùm oxymellite f. orbiculi parvi.

Plurimùm etiam commendatur hæc potio, quam hic quoque aſſumpſit:

℥ Sem. fœnugræci.
Urticæ an. ℥ j.

Baſili-

Basilici ʒ ß.
Fol.maluæ.
Violar.
Pulegii.
Capill.vener.an.p.j.
Rad.altheæ.
Glycyrhizæ an.ʒ j.
Caricar.num.VIII.

Et coquantur in lib.2. aq. puræ,decocto add. Mellis violacei ʒ ij. & in formam syrupi redigantur. Hanc tribus diebus assumat, matutinis horis calidam,ita ut syrupus totus in tres æquas partes dividatur,præsertim cùm tussicula est molesta. Hæc quidem quod ad affectionem in pectore attinet satis esse puto. Cæterùm cum petat consilium, quid faciendum sit, si in longiori sermone gravitas illa spirationis supervenerit,hoc moneo,ut cùm aër frigidior est,in ore detineat portiunculam nucis Moschatæ tostæ. Ubi verò calidior bolum armenam aqua rosacea dilutam. Cæterum optimum bolum, & armena non inferiorem,habere poterit ex locis vicinis, Transylvaniæ præcipuè ad Toccæum seu Tokai.Ad Stomachi affectiones, quas veteres,cum orificium illius patiatur, cardialgiam dixerunt, inprimis errata in victus ratione vitanda. Ea verò si præter opinionem acciderint, deglutire aliquot grana integri piperis, maximum albicantis poterit, & ventriculum isto unguento inungere:

℞ Olivar.opt. ℥ iij.
Vini optim.ʒ j.
Summit.absin.Ro[illegible]an.m.ß.
Fol.menthæ crisp.

Rosar.rubear. a. p. j.

Decoq. usq; ad vini consumptionem, & exprimantur fortiter. Expressioni ʒ iij. ad.

Pul. Garyophyll. ʒ j.
Lig. aloes ʒ ß.
Mastich. ℈ iiij.
Ol. nucis Moschatæ ʒ j.
f. unguentum & servetur usui.

Poterit etiam imponi panis tostus aspersus pulveribus Menthæ siccæ, Garyoph. & Nucis Moschatæ, atque modico vino bono odorifero humectetur. Thuris etiam granum unum, vel alterum cum Mastiche deglutire hora decubitus, cum nimium urget dolor, vel à prandio uti isto pulvere plurimum proderit.

℞ Panis albi tosti ʒ ij ß.
Coriand. præpar. ʒ j.
Cinnamomi. ʒ j.
Nastich. pulu. ℈ ij.
Sacch. albiss. ʒ. iij. Misc. f. Tragæa.

Ita autem subveniendum est frigiditati ventriculi, ne calidum epar offendamus. Proinde illud decoctum radicum cichorii ex jure pulli, frigiditate minime lædit, & epar plurimum adjuvat. Potest etiam floribus cichorii saccharo conditis uti, ita ut eas mane assumat. Sed vereor ne æque ac saccharum rosatum offendant. Proinde tutissimum est, ut recta victus ratione, & præsertim potu epati consulatur. Facile enim medicamentis refrigerantibus, vel intra corpus datis, vel foris adhibitis, cùm caliditas ista epatis, quasi naturalis esse videatur, errare poterit. Ac senibus quidem calor, quàm frigus, præ-

sertim

ſertim qui humido præternaturali abundant, convenientibus. Cæterum cum acriores fumi transmittantur ad caput, & radices pilorum lædant, atque defluvium capillorum efficiant, in facie etiam ruborem quendam nimium inducant: ad firmandas radices capillorum, & humores contemperandos utile erit hoc unguentum:

℞ Ol. ovorum ʒ ß.
Ladani ʒ vi.
Pingued. urſi ʒ ij.
Chartæ uſtæ.
Nucis avellan. uſt. an ʒ ß.
Pul. gran. myrthi ϑ j.
Miſc. f. Unguentum.

Ungatur iſto unguento mane, poſtea veſperi ante cænam abluatur caput lixivio, in quo abrotanum, & capilli veneris decoquantur. Ad eandem intentionem ſtercus capræ in cinerem redigatur, & miſceatur cum oleo ovorum, addaturque gutta una olei garyophyllorum vel pulvis garyophylloruui propter majorẽ efficaciam, & odoris gratiam. Ut verò rubor faciei tollatur, primùm facilioribus remediis utendũ. Cõmendant autem ſuccum pomorũ acetoſorũ, ſi eo veſperi facies inungatur, & mane aqua, in qua amygdalæ & ſemina melonum ita comminuta ſint, ut quaſi lac appareat, abluatur. Quod ſi hoc non prodeſt, accipiatur ovum integrum, & impone quatriduo aceto fortiſſimo, donec corticem molliorem redditam appareat, & tunc accipe albumen ovi, eique admiſce Thuris, Maſtichis, ceruſſ. an. ʒ j. f. Unguentum. Recte etiam iſta aqua & magno ſucceſſu adhibetur;

℥ Lithargyri præpar. ʒ ß.
Aceti ʒ iiij.

Bull. usque ad tertiæ consumptionem, & in alia olla bulliant:

Salis.
Alumin. a. ʒ. ß.
Thuris ℈ j.
Aq. rosar. ℔ ß.

Commisceantur deinde omnia posteaquam per linteolum fuerunt colata, & habebis lac, quo facies abstergatur. Hoc cæteris non conferentibus, non solũ maculas rubras faciei tollit, verum etiam pustulas aufert. Potuit eo mane, & vesperi uti. Ut autem totum corpus roboretur, vellem singulis mensibus semel vel bis, præsertim cum frigidior est aër, accipere de optima antidoto Theriacæ, vel Mithridatii, ad drachmam mediam, in aqua veronicæ, vel cardui benedicti, mane quatuor horis ante prandium. Et cum pectoris ratione, tùm verò ventriculi & splenis, in usum habere oxymel, cujus descriptio sequitur;

℥ Aq. haustæ è fluvio ℔. VIII.
Aceti acerrim. ℔ j.
Mellis puri ℔ ij.

Et coquantur lento igne ad lib. iiij. consumptionem ac semper despumentur. In fine decoctionis impone cinnamomi pulverisati, ac in petia ligat, drachmas duas, servetur in vase vitreo. Hæc quidem ad sustentandas corporis vires, & affectiones præternaturales minuendas hoc tempore præscribere visum est. Quod si alia requiret necessitas, nullo loco, vel tempore, studium benevolentissimi hominis vir optimus in me desideraturus est. Ista verò ut salu-

ſalutaria benigniſſimus DEUS eſſe jubeat precor. Viennæ.

JOHAN. CRATO
A KRAFTHEIM,&c:

CONSILIUM IX.

In dyſpnœa.

HANC affectionem nihil aliud,quam δυσπνοίαν eſſe,quam Galenus ſejunctam voluit ab Aſthmate, ſeu anhelatione, & ὀρθοπνοίᾳ, ſatis apparet. Nam Aſthmate affecti denſum ſpiritum habent, & ſimul thoracem diſtendunt, atque inter reſpirandum quaſi ſtertunt. In orthopnœa autem non niſi recta cervice ſpiritus trahitur, & jacentes ſuffocantur. Utraque autem affectio, ut Celſus monet, acuta ſæpè & periculoſa eſt,ſed quod in diſpnœa propiè dicta evenire non ſolet. De Empyemate autem miror vos cogitaſſe, cũ ſciatis Græcos ἐμπυίκους καὶ ἐμπύους appellare, qui purulenta reiiciunt,& continua febre laborant: Eſt autem Galeno δυσπνόια denſa reſpiratio citra ſonum,anhelationem & febrem, (licet interdum febricula poſſit accedere) in qua propagines aſperæ arteriæ,quæ in pulmones tendunt,afficiuntur ; ita ut non tantum exſufflare poſſit,quantum velit. Colliguntur verò non modò in pulmone,verum etiam in reliquis partibus thoracis frigidi & craſſi humores, qui ſæpè flatuantur,& diſtenſiones efficiunt, ſæpe nõ nihil putreſcunt,& febriles acceſſiones parant. Cõmunis autem curatio eſt, niſi tenuis catarrhus accedat,per ea quæ craſſitudinem,& viſcoſitatem humorum attenuant, atq; incidunt. Itaque eligendum aër

parum

parum ad calidum & ſiccum vergens, ac humidior & frigidior vitandus. Cibo utendum ſimpliciſſimo & attenuante. Carnes modo non ſint duræ, vel nimium pingues, conveniunt, maximè verò elixæ petroſelino & feniculo. Piſces vitandi. Item cruda omnia, lacticinia etiam, & in ſartagine cocta ova cum butyro. Placentæ parum probantur. Vini potus, præſertim Bohemici, Moravici, vel Auſtriaci non poteſt concedi, Ungarici multò minus. Cereviſia autem craſſos humores, niſi probè defecata ſit, auget. Proinde rectiſſimum eſſet, ſi in quinque libris aquæ coqueretur ℥ j. Zinziberis, ita ut una libra abſumeretur, adderenturque folia ſalviæ ſex, & ſacchari vel mellis cochlearia tria, ita ut diligenter ſpuma detraheretur. Biberet autem poſteaquam biduum in loco frigido ſtetiſſet. Hic potus haut dubie convenientiſſimus & medicinæ loco eſſet. Poſſet etiam parum raucis glycyrrhizæ addi. Somno utatur moderato, caputque ſublime habeat, nocturnum autem non admittat, in locis humidis non dormiat, diurnum ſomnum vitet. Poſt ſomnum totum corpus, maximè brachia lentè fricet. Pedes etiam abluat ex decocto betonicæ matutinis horis, & eos fortius fricet. Deambulationibus lentis ante cibum utatur. Videat ut alvus aperta ſit. Ubi fuerit aſtrictior matutinis horis tribus ante cibum, iſtum accipiat bolum exiguum;

℔ Agaric. Trochiſc. ℈ jj.
Cum melle roſato & ſyr. conſerv.
Zinziberis ſ. bol.
Vel tria cochlearia de iſto oxymel.
℔ Herb. hiſſopi.

Origan.

Origan.
Marubii.
Pulegii.
Veronic.
Scabioſæ.
Card. bened. an.m.j.
Rad. ireos inciſ. ℥ j.
Agarici albiſſ. ℥ x.
Zinziberis ℥ ij.

Et decoquantur in q.ſ. aceti, affuſa tertia parte aquæ, & addatur mellis puriſſimi. q. ſ. & coquatur ad oxymellitis ſpiſſitudinem. De hoc etiam ſæpè, quotiescunque difficultas ſpirandi urget, cochlear unum paulatim ſorbendo deglutiat. Clyſteria vehementer in iſta affectione commendantur, ſed ſi ab iis abhorret, non urgeo. Potiones autem ſolutivas, cum neſciam an in pharmacopolio ad manus ſint, non præſcribo. Cæterum ad leniendum malum plurimum proderit decoctum ex ficubus, fænugræco, & hiſſopo cum melle ſi ſæpè aſſumatur. Commendatur etiam jus galli decrepiti cum iis herbis, quæ ad compoſitionem oxymellitis prius deſcriptę fuerunt, item; Orbiculi diaireos cum oleo aniſi. Item uſus aquæ deſtillatæ ex hædera, cum ſyrupo de hyſſopo. Maximè verò Drachma una Trochiſcorum de violis ſcammoneo, ita ut cum ſyrupo de hyſſopo conformentur pillulæ, numero IX. Pro pectore etiam hoc unguento utatur:

℞ Mucillag. ſem. altheæ.
lini an. ℥ ß.
Dialtheæ.

Adipis

Adipis anatis.
Butyr.rec.an. ℥ ß. Miſc.

His medicamentis ſi rectè uſus fuerit æger, ſpero auxilante Deo absque aliis fore melius. Si quid autem deinceps à me fieri poterit, promptam & paratam gratificandi voluntatem V. H. experietur. Pragæ, Menſe Aprili, An. 1567.

JOHAN. CRATO
A KRAFTHEIM, &c.

CONSILIUM X.

In gravitate pectoris, & ſpirationis difficultate, ac metu Phthiſeos.

EX illis quæ modò relata ſunt, intelligo colligi in pectore, vel etiam faucibus, materiam quandam viſcidam, eamque mane rejici cum tuſſi, ac deinceps ægrum nihil mali ſentire. Redire autem gravitatem quandam pectoris & ſpirationis, tribus vel quatuor horis, deinceps quæ remittat ſumpto cibo, laſſitudinem tamen quandam in corpore eſſe, verum non perpetuam, & emaciari aliquo modo corpus, atque Phthiſin præſtantiſſimum virum vereri. Etſi autem de his omnibus ſatis ſuperque meam ſententiam expoſuerim, ac imaginationem iſtam de Phthiſi eximere ſim conatus, tamen cum relabatur, iterum præſtantiſſimum virum admoneo, ne me, licet fortaſſe remedia noſtra non prorſus malum depulerint, nugatoria ſcripſiſſe exiſtimet. Cæterum materiam in pectore contineri, flatuari, & ventriculum etiam debiliorem eſſe, multosque vapores, propter epatis calidi-

liditatem, ad caput transmitti,& catarrhũ, qui difficultatem ſpirationis auget,inde incrementum ſumere,jam antea oſtendimus. Itaq; quod ad materiam in ipſo pectore attinet, magnum præſidium in iis eſſe, quæ ad eductionem faciunt. Verum niſi catarrhus curetur,impoſſibile quin ea redeat.De curatione autem perfecta catarrhi & morbi pectoris jam antè quid ſpei habeam oſtendi. Ferenda ſunt nobis quædam à Domino impoſita,quæ humanis conſiliis, vel auxiliis adimi non poſſunt, nec malum malo temerè curandum. Quia verò exiccationis catarrhi,& roborationis pectoris aliqua ſpes in uſu Guaiaci reſidet, velim corpus prius expurgari, deinceps decoctum Guaiaci etiam experiri.Nam non expurgatis corporibus illius uſum noxium eſſe,cũ humores pravos in univerſum corporis habitum deducat,ſcimus.Materia autem quæ purganda eſt, prius præparetur hoc modo; ſumat gallum veterem ac deplumatũ, & mũdatum bene,exemptis viſceribus,hiſſopo,veronica, chamædri, & carduo benedicto impleat, atq; duodecim dactylos vel ficus addat,coquatur in olla ampla,ne aliam aquam,ante perfectã coctionem affundere neceſſe ſit, factaq; decoctione jus hoc ſervetur in vaſe fictili, de quo bibat mane hauſtum ad mediã libram. Si alvũ ſubduxerit(poteſt enim aliquid ſacchari injici)ubi ter fuerit ſumptum,mittat ſanguinẽ. Sin minus cum bis ſumpſerit, tertio addet unciam unam florum caſſiæ,atq; ita mota alvo,in ſequenti die è vena axillari dextri brachii, vel media ſanguinem mittat. Uno die poſt phlebotomiam quieſcat,deinde rurſus decoctum quinque diebus bibat. Expurgetur tandem corpus iſto decocto;

℞ Passul. ℥ ß.
Caricar.
Dactyl. a num. VI.
Injub.
Sebesten. a. num. IX.
Herb. Hissop.
Veronic.
Chamæd.
Scabiosæ.
Tussilag. an m. ß.
Agaric. albiss. ℥ iij.
Fol. sennæ Alexand. ℥ j ß.

Fiat horum decoctio in q. s. seri lactis, & decoctum servetur usui pro trib. potionibus, ℞ pro una ℥ iiij. add.

Syr. rosat. solut.
Mannæ Calabrin. an ℥ j.
Aq. cinamom. parum, vel syrupi conservationis zinziberis, misc. pro uno, & reliquis duobus.

Si forte continuare non posset. aut alvus nimium solveretur, unum diem interponat; deinceps alterum syrupum bibat. Nam cum alvus interdum immodicè fluat, cavendum ne vires deficiantur. Ubi corpus expurgatum fuerit. decoctum Guaiaci hoc modo bibat: Primis quinque diebus bibat semel hoc decoctum.

℞ Limaturæ Guaiaci ℥ iiiij.
Aq. puræ calefactæ ℔ iiij.

Stent in infusione per biduum, deinde coquantur ad consumptionem medietatis. Sumat matutinis horis calide uncias quinq; pro uno hausto, & ad sudorem se com-

mponat, nec referre arbitretur, etiamsi primis die-
is non multum sudet. Si insignem aliquam caliditem post assumptum potum istum senserit, bibat
ite prandium decoctum radicum cichorii ex juscu-
gallinaceo. Tribus autem horis, aut quatuor post
lumptam potionem sudoriferam prandeat, & uno
bo, contentus sit cum jusculo, videl. pullo vel asso,
l elixo, & modestissimè cœnet. Si statim secun-
um decoctum quoque bibere in pastu posset, con-
niens esset. Hoc ita paretur:

℞ Ligni primum cocti ʒ iiij. & adde recentis ligni ʒ ij.

ffundantur lib. xv. aq. & coquantur ad librarum uinque consumptionem. Hoc lignum tertio quoue affusis decem libris aquæ ad quatuor librarum onsumptionem coqui potest. Sicut de coctura præ-nte oratione is, qui hoc consilium adfert, admoniis est. Injiciat postremo pastularum uncias duas, biat quantum volet, & omnem aerem, omnesq; animi randiores perturbationes fugiat. Ubi priores quinue dies abierint, accipiat:

℞ Ligni Guaiaci. ℔ ß.
Herb. Hissopi.
Veronic.
Chamœd. a. in. j.
Aq. lib. x.

Affundantur, ut prius est dictum, & coquantur ad nedietatis consumptionem. De hoc decocto accipiat mane hora quinta uncias quinque, prandium umat nona; bibat rursus hora quarta alias quinque ncias, & cœnet hora sexta: & sic per quinque dies continuetur. In prandio & cœna bibat secundum

decoctum, videlicet ut ligni lib. ß cocti, abjectis herbis, addantur ℥ iij. recentis ligni, & affundantur lib. xx. aquæ, decoquantur ad lib. xv. Tandem rursus redeat quinque diebus ad simplex decoctum ligni absque herbis, & si poterit adhuc alios quinque dies addet. Salsa, acetosa, pinguia omnia vitet, ac simplicissimo cibo contentus sit, addo etiam pauciſſimo. Si alvus forte esset astrictior, posset ex decocto malvæ ad lib. j. olei communis ℥ iiij. sacchari ℥ j. enema injici circa horam tertiam pomeridianam. Cæterum in hac curatione, dum ea perficitur, non est quod majores vires expectet, sed de ea hanc sententiam Ruffi, veteris ac præstantis medici teneat: Illud novisse convenit, plerosque hoc morbo infestatos, quo tempore curabantur, nihil profeciſſe, sibi dimissos convaluisse. Propterea quia rectè prius à Medicis tractati, postea vires adversus morbum majores acceperunt, cum antea remediis attriti forent. Quamobrem naturæ quies condonanda est, quam pluribus auxiliis affligi, quiete refici videmus, & jam extenuatos morbos superare. Viennæ 29. April. A. 1568.

JOHAN. CRATO
A KRAFTHEIM, &c.

CONSILIUM V.

In Asthmate, pro quodam Consiliario Electorali.

CUM E. T. subinde vehementibus Asthmatis paroxysmis corripiatur, & morbus ipse jam altas radices egerit in corpore, & quasi suffocationem minetur, omninò necessarium est, ut E. T. aliquam mor-

morbi & causarum, à quibus initio procreatus est & augetur, cognitionem habeat. Ita enim tota morbi ratione velut in conspectum adducta. E. T. rectius intelliget omnium eorum, quæ E. T. molestiæ solent causas, quibus cognitis apparebit, quid provocet morbum, quid obstet recuperationi integræ valetudinis, quid remoretur curationem, & qualis potio hac instituenda sit medicamentorum usurpatio, & vectus ratio. In nuper quidem natis morbis consuluit medicus, isque opera sua depellit morbum, levatque ita omni in posterum solicitudine: verum in morbis inveteratis, præsertim ubi quis obnoxius est recidivo malo, quod paroxysmos habet sæpè recurrentes, non tantùm ad operam medici respiciendum est (non enim non semper præstò esse potest) sed præcipienda est opera, ut quis sui ipsius quoque medicus esse discat, & sciat regere usum remédiorum, ut singula suis divisa sint temporibus, & oportunè fiant, atque observentur ea, quæ prodesse soleant, & nocere possint. Hoc verò non est factu facile, nisi ei, qui prius de causis, accidentibus & circumstantiis morbi satis est doctus. Nam ex his totus usurpandorum discursus ducitur, cum depulsio morbi nihil aliud sit, quam causarum morbi oblatio. Describam igitur E. T. totam morbi rationem ordine, ostensis simul causis non morbi tantùm, sed eorum etiam, quæ E. T. tempore morbi, ac præsertim in paroxysmorum vehemētia affligere solent. Morbus E. T. Asthma est, seu anhelatio, nempè anhelitus seu respirationis difficultas. Oritur à phlegmate crasso, & multum viscido, incluso brachiis, seu infarcto meatibus pulmonis, & opplente vacuitatem tracheæ arteriæ. Ab

hoc phlegmate crasso cũ membra respirationis onerentur, & obstruantur, non potest in tanta plenitudine pectoris sufficiens fieri efflatio, & aëris inspiratio. Itaq; respiratio fit parva, densa, crebra & velox. Natura enim velocitate & densitate compensare nititur paucitatẽ aëris ingredientis & egredientis. Necesse est autem omninò sufficientem attractionẽ fieri aëris, ad refrigerationem calidi cordis, si in vita manere homo debet. Deinde etiam excrementorum fuliginosorum excretionẽ fieri oportet, ut cor à fumis illis inutilibus liberetur, quorum neutrũ hic fieri potest, propter objectum impedimentum à viscida pituita, quæ vias obsidet, nec transitum liberum spiritui permittit. Cum igitur per tam angustos meatus nec aër libere inspirari, nec spiritus & fuligines (ita ut cordis requirebat necessitas) expirare possint, necesse est spirationem difficilem & crebram sequi. Esse autem veram causam Asthmatis pituitam viscidam & tenacem insidentem instrumentis respirationis, arguunt ea, quæ exspuuntur, & ipsimet ægri sentiunt, nec difficultatem respirationis, nec tussim inde natam cessare, nisi prius crassi & viscidi humores tussi ex pectore rejecti sint. Hoc siquidem ubi factum est, relevati jam sibi aliquo modo videntur. Habet autem hic morbus quasi gradus quosdam, & increscit paulatim, atq; hinc est, quod alius alio gravius Asthmate laborat, nempe pro magnitudine causæ. Initio sanè modica tantum sit respirationis difficultas propter pituitã non usq; adeò multam, pulmonib. se tùm insinuantẽ. Ideoq; spiratio fit sine sono, sine magna & crebra anhelatione, nec ibi inctus aliquis est strangulationis, ut in Asthmate inveterato. Hæc spirandi difficultas

dicitur

itur Diſpnœa, ubi his initiis nõ occurritur, & nec uita à pectore abducitur, nec prohibetur novæ otidiana gubernatio, correctione idonea fomitũ, membrorum pituitam procreantium, ac præte- catarrhis frequentibus liber ad pectus & pulmo- m delapſus & tranſitus conceditur, præſertim ſi cedat, individua aularum comes, intemperantia, n materia illa pituitoſa paulatim altius ſe in pul- onum meatus infert, & quotidianis augmentis in- ſcens, tandem pulmones ipſos occupat, gravat, ac emit. Inde neceſſe eſt pulmones imbecilliores fie- , & viribus ſuis ita privari, ut nec alimentum ſuum am cuilibet membro alimentũ ſuum tanquã pen- m à natura deciditur) conçoquere, nec excremen- ſas redundantias aliunde affluentes à ſe expellere ffint. Itaq; excrementa tàm ibi nata, quàm eò dela- a relinquuntur cruda, & evadunt vehemẽter viſcida tenacia. Cumque indies affluant plura, opplentur eatus pulmonũ, & ſpiritui tranſitum impeditiorem ciunt. Sic ex Diſpnœa ſimplici, procedẽte tempore rũ fit Aſthma, nempe talis ſpirandi difficultas, quæ t cum ſono & anhelatione denſa ac crebra, qualis re in equis niñium curſu agitatis videri ſolet. Sed equis frequens illa ſpiratio fit ob continuũ & ve- ementem motum. In Aſthmaticis verò ob anguſtiã vitatũ in pulmone. Qui huic morbo ſunt obnoxii, plerunq; (& maximè in paroxyſmis Aſthmaticis) a, quæ nũc cõmemorabo, ſymptomata ſentire ſolẽt. rimum anhelationem crebram, potiſſimũ in motu orporis paulo concitatiore. Nam per motũ corporis xcitatur calor in corde. Is indiget refrigerio, quod ane cordi non aliunde, quàm per reſpirationem cõ-

tingit. Verùm ea impeditur propter viſcidos humores hærentes in meatib. pulmonis. Ideo cum exſpiratio non poſſit fieri ſufficiens, fit frequens, atq; hæc dicitur anhelatio, quæ ſæpe tanta eſt, ut ſi curſus fiat paulò citatior, metuatur ſpiritus intercluſio, & inde ſuffocatio. Deinde inter ſpirandum edi ſolet ſonus, ſibilo tenui, vel ſtertori ſimilis. Quia viſcidus humor brachiis pulmonum impactus & pertinaciter inhærens, coarctat vias, cumque ſpiritus non niſi per anguſta itinera efferri poſſit, neceſſe eſt in tranſitu ſonum aliquem ſequi. In pectore ipſo ſentitur dolor quidam, & gravitas, quaſi quoddam pondus premens, inde fit moleſta partium thoracis coarctatio, ob plenitudinem pectoris, & laborem thoracis in ducendo anhelitu, accedente inſuper compreſſione ex ventriculo flatulento. Incidit etiam aliquando tuſſis non quidem ſemper, ſed per intervalla. Natura enim conatur impedimentum illud reſpirationis à ſe excutere, ſed propter tenacitatem phlegmatis non reſpondet conatui naturæ rejectio: itaque tuſſis plerumque eſt arida, quia nihil expectoratur; aut ſi quid rejicitur, id maximè & impetuoſo labore vix tandem avellitur, & per tuſſim extruditur. Quo magis autem phlegmata per tuſſim rejiciuntur, eo liberior fit reſpiratio. Veruntamen viſcidus ille & excrementoſus humor non totus à pectore rejicitur & expuitur ob pulmonis imbecillitatem, & humoris tenacitatem, ſed aliquid ſaltem tuſſiendo avellitur. Id verò quod relinquitur, branchiis & cavis pulmonũ adhæreſcit firmiter, ac tempore magis magisq; craſſeſcit, propter fervidos halitus, tranſeuntes à corde calido, & pituitã reſiccantes. Porrò, (ut ſuprà quoq;

dictum

dictum est) cor incalescit libera eventilatione destitutum, præsertim si accedat motus corporis. Nec potest aliunde refrigerationem, quam per pulmones adipisci. Igitur cum aër ad cor perspirare non potest (ut fit in vehementibus paroxysmis) tum nec cor satis refrigerii accipit, inde cor magis incalescit, & efflantur calidi & crebri halitus arefacientes linguã, & sitim inducentes. Ad hæc ob fuligines in corde retentos, qui satis expirare non possunt, cor oppletur atris fumis, à quibus provenit animi dejectio, mœstitia sine causa, cumque accedit oris ventriculi compressio, videtur deliquiũ animi seu syncope imminere. Est quoque Asthmaticis omnibus hoc commune, ut multa querimonia sit de ventriculo, & maximè de orificio ejus: inprimis verò de crassis flatibus à quibus plurimum gravantur, & ex iis etiam asthma ingravescit. Imò sæpè ex solis flatibus fiunt paroxysmi Asthmaticis similes, veluti cum cibus immodicus aut flatulentus ingeritur, aut nimius potus fluctuationem & distensionem efficit. Fiunt autem flatus crassi à concoctionis debilitate. Nam cum ventriculus non bene concoquit, nec perfectè elaborat cibum, relinquuntur cruditates & phlegmata. Ab hac materia modicè tantum incalescente suscitantur crassi flatus, & fit crebra ventriculi inflatio. Ventriculo à flatibus extenso, sequitur circa officium ejus dolor & compressio, circa præcordia angustia & anxietas, hypochondria inflata tument, & expanduntur, distenditur septum transversum, comprimuntur pulmones, meatus fiunt angustiores, respiratio videtur intercludi velle, trahitur creber anhelitus cum magna difficultate & anxietate. Inter laborem

illum pectoris, ac totius thoracis ſcapulæ quoq; pulmoni ſic affecto cõdolent, quanquã tam pectoris q̃ ſcapularũ dolores nunc intermittunt, nũc revertũtur pro paroxyſmorum vehementia aut quiete. Poſtremò illud quoque ingraveſcente aſthmate accidit, ut jacentes ſuffocari velle videantur, intercluſo ſpiritu propter anguſtiam pectoris. Itaq; anhelant creberrimè, quaſi vehementi curſu exagitati, & ſpiritum non niſi erecto corpore ducere poſſunt. Hoc. n. corporis ſitu liberior eſt expiratio, meatu minus impedito, & facilius etiam viſcida impetu anhelitus avulſa rejici poſſunt. Ac quando eo usque proceſſus morbus, ut jacere amplius ægri, præ metu ſuffocationis non poſſint; & anhelatio tam crebra, tãmq; difficilis eſt, ut non niſi erecta cervice ſpirare queant: tum non jam aſthma, ſed orthopnæa dicitur. Hinc igitur apparere arbitror, quis ſit E. T. morbus, quæ illius cauſæ, quæ conſequi ſoleant ſymptomata, atque etiam in quonam gradu morb. ſit; ſupereſt, ut inquiramus primas hujus mali ſcaturigines, & fontes tum fomites alentes, foventes, & augentes hunc morbum. Præterea ut conſideremus cur paroxyſmi ſubinde recurrant, ac propemodum quotidie ſtatis temporibus; & quænam ſint curationis remoræ, morbique nutrices. Sic ſane abſoluta erit hujus morbi conſideratio, & rectius poſtea intelligi poterunt ea, quæ de victus ratione, & de remediis morbo apponendis dicentur. Igitur, (ut hinc ordiar) quicunq; Aſthmati ſunt obnoxii, ferè habent ventriculum frigidũ, imbecillum, flatulentum; epar calidum, renes oſtructos, q̃ omnia conjunctis operis plurimũ faciunt ad repletionem capitis, præſertim ſi accedat intemperã-

tia

tia in edendo & bibendo, vini potio largior, cib. vitiosus, convivia extensa in multam noctem, aer vaporariorum, si post ea caput mox exponatur frigori, aliaque in victus ratione errata. Ventriculum imbecillum esse satis declarat tantus phlegmatum proventus, & tanta crassorum flatuum copia. Epatis caliditatem arguit rubedo faciei & nasi, quam memini in juvenili etiam ætate se exercere & conspici in extremitate nasi, cum essemus ὁμόσιτοι, secutæ sunt pustulæ aucti caloris indicia. Ren. obstruct. indicant arenulæ; subinde cum urina prodeuntes admixtis phlegmaticis resolut. Atque ipsi etiam renes interdum incalescunt, & epatis caliditatem augent. Itaque cummembra hæc dissimili sint temperatura, dissimilem quoque sobolem procreant; ventriculus pituitam, epar ustos humores, renes arenulas. Sed in capite replendo operas tradunt mutuas. Nam epar caliditate sua agens in materiam crudam in ventriculo contentam, multum fumorum ad caput impellit, quemadmodum ab igne circumposito ollæ, magnam videmus effumationem ferri ex olla ad operculum, quanquam in E. T. à toto etiam corporis habitu ad cerebrum fit exhalatio. Quod si simul accedat renum obstructio, multo magis augetur capitis repletio regurgitatione seri. Nam fieri non potest, ut renes tantam vim seri (etiamsi urina libere profluat) attrahant & emittant, quanta in tanta concoctionis imbecillitate generatur. Ita sane repletur caput fumis, & serosis humoribus. Sed fumi illi ab inferioribus membris ad cerebrum elati, mox condensantur in humores, veluti videmus fumos calore ignis ad operculum ollæ sublatos protinus concres-

cere in guttas. Cerebrum quidem fumos adventantes arcere non poteſt,& recipere cogitur:verum ubi ex fumis humores nati ſunt, gravatur cerebrum, ut onus humorum à ſe excutere, & quocunq; derivare tentet. Inde fiunt catarrhi & defluxiones, quæ plærunq; tendunt ad partem corporis debiliorem. Itaq; cum cerebrum ſe ab humoribus exonerat, & materiam ad fluendum paratam protrudit, deturbãtur catarrhi ad pulmones tanquam ad partem imbecilliorem,& decliviorem, ut quæ influxui reſiſtere nõ valeat. Hoc modo pulmones, qui propter debilitatem etiam ſuam propria excrementa rejicere non poſſunt, onerantur, gravantur, ac penè opprimuntur aliunde miſſis pituitoſis ſuperfluitatibus, quæ etiamſi viſcidæ non eſſent,tales eas redderet pulmo. Viſcoſa illa materia ſenſim adhæreſcit cavitatibus pulmonis, & aſperæ arteriæ, viamque ſpiritui facit anguſtiorem,& ſpirationem difficiliorem. Hi ſunt fontes, hi fomites hujus morbi. Hæc ſunt, quæ Aſthma fovent, atque alimenta miniſtrant. Hæc ſunt, quæ materiam accumulant paroxyſmis,ut citius& vehementius recurrant. Sed fortaſſe mirum videtur E. T. quod exacerbationes plærunque ſentiuntur à cibo, veluti hora tertia à prandio, & noctu poſt undecimam. Id ſanè fit primum ratione motus humorum. Nam acceſſiones omnes, quæ ex crudis humoribus excitantur,non mane,aut meridie, ſed ad veſperam, & noctu plerunque incidunt, eo quod tum moveatur humor ille, id quod Galenus quoque obſervavit in libris Methodi. Solet tamen eos, qui vere Aſthmatici ſunt acceſſio magis urgere circa medium noctis

ctis non ſolum propter motum pituitoſi humoris; verumetiam quia noctu in ſomno delabuntur ex capite pituitoſæ fluxiones in thoracem, adjuvante ad hoc qualitate noctis frigida & humida. Ac noctis quidem initio durulenta fit defluxio, ſuffertur deſtillatio,& quietem ac ſomnum capere licet; ſed ubi jam multum humoris aggeſtum eſt, & humor ille circa medium noctis moveri incipit,tùm natura ſuffocationem metuens inſurgit, & evigilare æger magno conatu & impetu rejicere conatur id quod influxit,ne intercipiatur anhelitus.Hinc multa anhelatio & tuſſis, duriter concutiuntur pulmones, ejiciuntur cum violentia multæ materiæ craſſæ, quæ in meatibus pulmonum deliteſcebant, & firmiter adhærebant. Ex vehementi illa corporis concuſſione vicinæ etiam partes percelluntur,dolent ſcapulæ inter anhelandū,quaſſantur partes vētriculo vicinæ,ut nonnunquā in vehemētibus paroxyſmis poſt tuſſim ſequatur bilis vomitus, bile in ventriculum ſic agitatū refluente.Eſt & alia tardioris acceſſionis cauſa, nempe cur non protinus à cibo invadat paroxyſmus: ſed per aliquot horas poſt cibum.Ejus ratio hæc eſt. Membra concoctionibus deſtinata tarde & negligenter munus ſuum adminiſtrant, ob imbecillitatē, quam adeſſe indicat urina pallida, turbida, ſedimentum crudum, non ſeparatum à reliqua urina, ſed divulſum, atomis plenum. Cibo igitur ſumpto ventriculus ob debilitatem & defectum ſui caloris non protinus aggreditur cibum aut vincere poteſt largè ingeſtū; ſed calor initio tanquā oppreſſus ſuccumbit,poſt aliquot demum horas ſe exerit, & maſ-

ſam

ſam in ventriculo adhuc crudam in flatus diſſolvit, à quibus fit illa circa præcordia compreſſio & anguſtia atque effumatio in caput. Cernimus hoc ipſum in igne modico, cui ſi ſuperimpoſita ſit magna ſtrues lignorum præſertim humidorum, non tantæ ſuppetunt vires, ut ligna occupet, vincat, & eo perducat, ut ſtatim inardeſcant, quin potius ignis initio ſuffocari putatur, poſtea paulatim ſe expandens, vim ſuam profert, agenſque in ligna fumos craſſos excitat, plures certè tum quàm flammas. Proinde non mirum eſt, circa tempus ſumptionis cibi (ut decima & quinta) omnia quiętiora & mitiora eſſe. Nam tum cibus ingeſtus vires ventriculi obtundit, & naturam opprimit, ut ſe non niſi poſt aliquot horas recolligere, & concoctionem aggredi poſſit. Ubi itaque poſt aliquot horas calor ventriculi recollectis viribus agere incipit in cruda illa & incocta; non mirum ex inflationibus tum excitatis exaſperari morbum, & Aſthmatica tum maxime ſentiri ſymptomata, præſertim concurrente tempore motus humoris. Durat autem exacerbatio eo uſque donec calor increſcens diſcuſſerit flatus. Sic in lignis ineenſis durat fumus, quouſque ignis vicerit humidum illud in ligniis, quod atros fumos ex ſe reddit. Poſtea cum non fumis, ſed flammis coquitur, minus ſentitur incommodi. Atque hinc eſt quod manè Aſthmatici melius habent, quàm aliis temporibus. Hæc eſt morbi totius & paroxyſmorum ratio, ac patere jam ex hactenus dictis arbitror, quàm minime negligendum aut leviter habendum ſit hoc pertinax malum, quod non tantum moleſtias multas & anxios cruciatus ſecum adfert comites: ſed periculi etiam plenum eſt. Nam

niſi

niſi ſubinde tenax illa pituita inciſa & abſterſa ex pulmonibus promoveatur, ſemper aggeritur plus materiæ, & meatus fiunt anguſtiores, & ſpiritus difficultate majore trahitur. Ipſa quoque pituita magis magiſque tempore ac creſcit, & ſupra modum evadit viſcida, ut abigi renuens ſpiritum intercluſura, & ſuffocationem allatura videatur. Quinetiam aliquando pituita vetuſtate concreſcit in grandinem, atque etiam interdum in veros calculos. Obſervatumque eſt à quibuſdam in valida tuſſi calculos hordei, aut piſi magnitudine rejectos eſſe. Ac miſera ſane res eſt verſari in metu ſubitæ ſtrangulationis. Sed fortaſſe dicit E. T. multa hactenus tentata & uſurpata eſſe, nec tamen inde deſiiſſe aut decreviſſe morbum, ſed continuis potius incrementis auctum eſſe. Videamus quid in cauſa ſit, cur hic morbus E. T. peculiariter infeſtet, & quid obſtiterit quo minus curatio eventum optatum conſecuta ſit. Ita ſimul apparebit quid alat, & ſuſtentet morbum, & in quo potiſſimum poſthac ſit elaborandum. Primum in E. T. fuit multo ante quaſi diſpoſitio quædam ad hunc morbum. Nam in juvenili etiam ætate E. T. poſt cibum anhelavit, & alias deſtillationibus & tuſſi ſubinde corripi ſolita eſt. Quicunque autem frequenter catarrhis & tuſſi vexantur, & anguſtos habent pulmones, arctumque thoracem, hi ad anhelationes & aſthma opportuni ſunt. Facile quoque aſthma incurrunt illi, qui vel natura, vel otio, vel victus intemperantia redditi ſunt obeſiores. Omnium item maximè ad aſthma proni ſunt, qui tales cum ſint, ad ſenium vergunt. Senectus enim aggravat morbum, & facit eum curatu difficiliorem. Deinde mor-

morbum prolongat & fovet, caloris naturalis defectus. In omnibus enim Asthmate laborantibus calor naturalis imminuitur, ac propemodum suffocatur, primum quidem ob pituitosorum humorum copiam, quæ calorem non aliter opprimit, quàm ignem modicum magna strues lignorum imposita, ut supra dictum est. Deinde nulla fit caloris excitatio flabello exercitiorum, cum protinus ad motum paulo concitatiorem sequatur anhelatio. Præterea fuliginum non fit justa difflatio à corde, nec excrementorum discussio: unde calorem nativum minui ac ferè extingui necesse est. Sic videmus imminui ignem si liberum aerem, & difflatum non habeat. Sic extingui candelam accensam conspicimus impositio vitro aut ollula ob negatam expirationem. Quo magis autem diminuitur calor naturalis, eo deterior & infelicior fit concoctio. Ex debili concoctione quid aliud expectari potest, quàm crudelitates & phlegmata. Nam & in foco videmus igne imminuto cruda omnia relinqui. Hæc est causa cur tam multa generentur phlegmata, & semper rursus nova procreentur, etiam post usurpata purgantia. Sed pergamus inquirere, quid præterea ex imminuto calore consequantur. Calor debilis excrementa in corpore hinc inde nata discutere minimè potest. Igitur ea retinentur in corpore, iisque vehementer gravatur corpus, & maxime caput. Adest quidem epatis calor satis magnus, sed qui non ad concoctionem, verum ad adustionem humorum facit, neque is discutit fumos, sed elevat & promovet, ut ad caput ferantur, idque hoc modo repletum vaporibus & pituitosis humoribus, catarrhosum & pronum ad defluxiones

ad

ad pectus efficitur, nec ullus apparet in defluxionibus finis, cum ex inferiore parte corporis continuæ accessiones seu augmenta suppeditentur. Ad hæc mala accedit & illud, quòd via catarrhalis à capite ad pulmones, diuturnitate fluxionis reddita est valde trita, ut nunc omnia excrementosa, sive ex intemperantia & potu largiore; sive alio quocunque modo in capite nata, aut aliunde missa, per hanc viam delivem & lubricam protinus delabantur ad pectus. Ac nescio an non maximam catarrhis ad pulmonem veniendi occasionem dederit, repulsio fluxionis, quæ ad partes faciei & nasum anteaferri solita est. Quemadmodum enim flumina si liber illis cursus in priore alveo inhibeatur, ad aliam se convertunt partem, & viam quærunt depressiorem: ita & fluxiones si vel transitus iis ad loca consueta negetur, aut ab exterioribus partibus introrsum repellantur, ad partes feruntur declives & imbecilliores. Itaque non cessante catarrho, & alterius quasi fluvii accessione aucto, pulmones repleti sunt influente in fistulas & cavernas pulmonis materia pituitosa, catarrhali excrementicia. Inde occupati & debilitati pulmones (materia illa jam alte impacta) non possunt resistere influxui, sed recipere & sufferre coguntur, destillantes à capite pluvias & imbres. Atque hinc est, quòd lenitudo pectoris in E. T. permanet eadem; & symptomatum, quæ eam consequuntur incrementa majora, quam decrementa percipiuntur. Et licet aliqua post sumpta medicamenta allevatio sentiri videatur: tamen recurrentibus causis, recurrunt etiam paroxysmi Asthmatici. Quid igitur agendum (inquiet

quiet E. T.) ut huic malo eatur obviam, ne fiat gravius ? Cumque morbus non nisi ablatione causæ tolli, aut certè mitigari possit, quomodo causæ auferendæ, & paroxysmis occasiones redeundi præcidendæ sunt? Notabo paucis, & quidem in genere quid facto opus sit. Nam in hoc latino scripto id tantum ago, ut E. T. totam morbi sui rationem cognitam habeat, ac totum etiam curationis consilium intelligat. In Germanico verò exponam usum remediorum & rationem vivendi in hoc morbo commodam. In hoc E. T. morbo multa sanè occurrunt agenda. Pectus est plenum, & requirit inanitionem, pituita crassa & viscida impacta est cannis pulmonum, ea esset à pectore promovenda, meatus respirationis sunt angusti, hi essent dilatandi. Caput est humiditate plenum, id esset evacuandum, est quoque catarrhosum, & catarrhi delabuntur ad pulmones, proinde avertenda esset fluxio ad alium aliquem locum, & intercipiendus cursus eius, ne protinus ad pectus rueret. Reliquæ humiditates cerebri & catarrhi essent exiccandæ, & fumi discutiendi. Tum præterea corrigenda esset ventriculi frigiditas & humiditas, ne tantum pituitæ generaretur, reprimenda epatis caliditas, ne minor esset ustorum humorum proventus, renes aperti tenendi, ne ab iis regurgitatione seri facta superiora membra molestia afficerentur. Denique totum corpus cum excrementitiis humoribus refertum sit, indigeret evacuatione, & excitatione caloris naturalis; quandoquidem is languet, & ferè oppressus est. In tanta agendorum multitudine, semper respiciendum est ad præsentem pectoris statum, an is vehementer subitam urgeat curatio-

tionem, ut fit in occasionibus proxysmorum. Tum enim celeri opus est remedio, quod pectus dilatet, & anhelitum faciat liberiorem, ne incidat suffocatio. At si morbus concedit inducias tum consultius est Asthmatis jam vetusti curationem, & à periculosis paroxysmis præservationem, ordine institui, & causas auferri sine tumultu atque incommodo corporis. Igitur extra paroxysmorum tempora sic agatur. Primum cum in E. T. corpore, ob causas suprà expositas, non exigua sit pectoris, capitis, aliarumque partium corporis repletio, minuenda est ea per universalem aliquam corporis evacuatiunculam. Talis est potiuncula A. conscripta E. T. à clariss. viro, Dn D. Guaro, socero meo, & antea ab E. T. usurpata. Ea benignis & mitibus constat ingredientibus. Nam in Asthmaticis diligenter cavendum est, ne dentur eis fortia evacuantia à quibus commoveatur & agitetur materia, ipsæque fluxiones augentur. Videmus namque homines alioqui sanos post purgationem multum expuere, & sæpè emungere nares, ob motam materiam: quanto magis accidere hoc illis posset, quibus sponte & quidem continuò fluxiones ad pectus feruntur. Hujus potiunculæ usus interdum repeti potest. Nam in Asthmate ob morbi longitudinem & contumaciam, sæpe lenes purgationes per commoda intervalla repetere oportet, cum non liceat fortiter aggredi & trahere materiã incrassatam. Ventriculum, epar, caput, & pectus potissimũ à superfluis humoribus collectis liberat, atque ità carptim imminuendo repletionẽ, accumulationem materiæ prohibet. Teneatur itaq; de usu hujus potiunculæ hoc documentũ, ut immodica repletione u-

ſurpetur pro leni purgatione, & quæ per intervalla repeti poſſit, animadverſa nova humorum coacervatione. In magnis verò repletionibus, & præcipuè verno & autumnali tempore, ubi præceſſit vita intẽperans, aut ab aura inclementiore ita irritatum eſt malum hactenus quietum, ut integra curatio inſtituenda ſit: tum uſurpetur pro minerativo, hoc eſt, pro curationis initio. Iſto ſanè rerum ſtatu, cum jam per potiunculam communes materiæ, & ſordes eductæ ſunt, pergendum eſt porrò ad remotiora membra, ex iiſq; pituita prius præparata educẽda eſt. Quia enim pituita caput gravans, & in pectore reſpirationis itinera obſidens, vehementer viſcida & tenax eſt, ut ſe nõ patiatur avelli & educi, niſi ſit attenuata: ideo præparatoria potione opus eſt (digeſtivum vulgò vocant) ut craſſities pituitæ incidatur, viſciditas abſtergatur, durities emolliatur, ſimul pectus leniatur, ut ſe pillulis poſt uſurpandis magis præbeat morigeram, & levigato tranſitu facilius ſcreatu & tuſſi rejici poſſit. Hoc conſilio conſcripta eſt potio B. quatuor hauſtibus ebibenda. Neq; enim uno hauſtulo tam tenacis materiæ præparatio ſufficiens perfici poſſet. Hinc jam per potionem præparata materia utendum eſt pillulis C. quæ pituitam jam attenuatam è capite & pectore educerent Poſtea membris præcipuis à pituitæ copia antea debilitatis, & nunc à purgatione nonnihil afflictis, (ut ſunt ventriculus, epar, caput & pectus) ſua viciſſim debetur corroboratio, ut vires eorum reſtaurentur. Id facient efficaciter rotulæ D. quæ non ſolum humiditatem prædictorum membrorum exiccant, ſed vires etiam ſingulis ſuggerunt, & præterea cor reficiunt. Ita purgato

gato corpore, & corroboratis membris præcipuis, omnis jam cura vertenda est ad thoracem repurgandum, & ad viscidæ pituitæ in pectore contẽtæ expectorationem, sed quia, (ut supra dictum est) pituita vehemẽter viscosa & tenax est, ut vetustate quasi cõcrerit in crassitiem & duritiem aliquam; ac præterea frigida est, ut vetus hospitium non nisi coacta relinquere velit: ideo pectoralia quæ ad pectus mundificandum usurpabuntur, frigidum illum humorẽ calfacere, attenuare, incidere, & abstergere debent, addendaq; simul, quæ aliquantulũ humectent, ne materia nimiũ exiccetur, atq; etiã miscenda, quæ flatus discutiunt, quibus multum gravantur Asthmatici. Per hæc illud quæritur, ut materia viscida adhærens cavitatibus pulmonum attenuata expeditius tussiendo ejici possit. Per nullam enim viã promptius pulmones ab onere suo liberari possunt. Semper autem in pectoralibus remediis studendum est benignis & tẽperatis. Nam si dentur nimis calida, præsertim inicio, tenue in pituita resolvitur; crassum verò expuitioni ineptum relinquitur. Sæpe etiam per multum calida remedia materia aliundè ad pectus trahitur. Ac si quis temerè utatur nimium resolventibus, ei si humor dissolutus subitò irruat, suffocationis imminet periculum. Non igitur temere quævis usurpanda, sed ea saltem in usum accersenda, quæ non sunt vehementia, & adleniendum ac dilatandum pectus faciunt. Horum usus frequens esse debet, neque enim tam tenax pituita se facilè emolliri & attenuari sinit, nisi crebro reiterentur medicamenta. Sed tamen usus eorum aliquando potest intermitti ne nimium defatige-

tur, & moleſtetur ventriculus. Neque etiam iiſdem remediis continenter utendum eſt, ſed varietate gratificandum naturæ. Natura enim contemnit remedia quibus aſſuevit. Hac de cauſa annotavi aliquot formas remediorum ad pectus utilium, ut E. T. pro voluntate, aut commoditate, aut etiam pro animadverſa operationis efficacia, nunc hoc nunc illo uti, & variationem vel alternationem inſtituere poſſit. Deſcripſi igitur potionem pectoralem, ſyrupos, loch ſeu lambitivum, pulverem, aliaque facile parabilia. Uſus eorum eſt mane ante cibum, & ante cœnam, atque etiam poſt medium noctis. Verum hæc aut his ſimilia jam antea quoque uſurpata eſſe dicet E. T. nec tamen adhuc valetudinem in meliorem ſtatum redactam eſſe. Equidē non dubito multa, eaque optima remedia hactenus uſurpata fuiſſe, ſed forte non facta eſt eorum contiiuatio talis, qualis requirebatur. Nam (ut ſæpe jam dictum) pituita, quæ multo tempore impacta fuit, & firmiter adhæret cavitatibus, non patitur ſe in tanta tenacitate avelli, niſi crebra lenitione, inciſione, & deterſione. Videmus ſiquidē nec ancillas cantharum obſoletū mundare, & nitidum efficere poſſe, niſi multum diuque continenter ſordes defricent. Deinde fortaſſe nō iis, quibus oportuit temporibus, nec toties, quoties debuit pituitæ facta eſt ablatio. Nam tempora illa quibus colligitur pituita, aut collecta eſt, ſentiri magis ab ægris quam ſcribi à medico poſſunt. Quis poteſt ancillis præſcribere quoties verrendū ſit vapouariū, cum aſpectus immunditiei ſatis ipſas ea de re moneat. Adhæc non præciſa ſunt Aſthmati augmenta. Continuè fluere perrexit catarrhus à capite ad pulmones,

nones, ſuppeditata ſunt fluxui quotidiana incremẽ-
a ex ventriculo & inferioribus partibus. Acceſſe-
unt interdum obſtructiones renum, & alui, denique
er habitum corporis non facta eſt fuliginum diffla-
io, & reliquarum diſcuſſio & exciccatio. Nihil igi-
ur mirum Aſthma in vigore ſuo permanſiſſe duran-
e cauſa, & tantis acceſſionibus aucta. Eſt igitur poſt
ſurpata univerſalia, his quoque fomitibus conſu-
endum; non quòd velim ut E. T. ſibi quaſi crucem
tatuat tot remediis, ſed ut in promptu ſint, & ad ma-
um quoties iis opus eſt. Præcidentur Aſthmati
ugmenta commodiſſimè, ſi dabitur opera, ut pitui-
a cerebri detrahatur, divertatur, & reliquiæ exiccen-
ur. Deinde ut catarrho iter ad pulmones intercipia-
ur. Catarrhis autẽ augmenta ſubtrahẽtur, ſi membra
nferioris ventris, videlicet, ventriculus, epar, aluus,
& renes, munda & aperta retinebuntur, & in officio
uerint, atq; ipſe etiam habitus corporis diffiari po-
erit. Hæc omnia duplici expediri poſſunt via, nem-
e medicamentis caput & inferiora membra exone-
antibus, & corrigentibus, & victus ratione com-
noda, per quam præcaveri poteſt novi augmenti,
oc eſt, pituitæ generatio. Caput igitur E. T. cum ſit
atarrhoſum & è ventriculo crebræ exhalatiões effe-
ãtur, ſubinde indiget pituitæ evacuatiõe, detractio-
e, & diverſione, præſertim ante tẽpora paroxyſmo-
um. Quare cũ vel gravitas capitis, vel catarrhi mul-
us ſentietur delapſus, uſurpabuntur cum commodo
illulæ catarrhales mane. Ac ſi materia putabitur eſſe
ontumacior, præmitti poterit hauſtus digeſtivus, ut
ttenuetur humor, & pillulis ſit obſequẽtior. Si verò

materia non erit multa, nec catarrhus impetuosè fluit, sed metuitur saltem, tum solicitari deorsum & detrahi poterit per pillulas ante cœnam usurpandas. Hæc enim & ventriculi sordes mundant, & fumos rursum repentes quasi injecta manu retrahunt. Nec curandum magnopere etiamsi non multæ sequantur sedes. Satis enim est, si materiæ catarrhos augmentaturæ via ostendatur ad exitum per intestina. In universum autem hoc de purgationibus tenendum est, purgationes sæpè repetendas esse, ob morbi longitudinem, & humoris contumaciam, & purgationes ipsas non vehementes esse debere. Neque enim purgandum esse cum materia velut fervet in pulmone, aut exundat in paroxysmis. Non enim accessionis tempore agitanda est materia purgatione, ne largius in pulmones influat. Cum verò pituita à capite detracta est, tum reliqua pituita derivanda per nares, attracto in nares ter vel quater ante cibum succo ex beta vel majorana cum pauco vino albo, vel usurpari poterit aqua transmissa. Per apophlegmatismos seu masticatoria iustituere derivationem non est tutum. Ita enim pituita in fauces & os duceretur, unde facilis esset lapsus in pulmones. Divertitur etiam aliquid materiæ à capite lotione pedum. Possunt itaque interdum mane lavari pedes ex decocto herbarum betonicæ, salviæ, majoranæ, rorismarini, feniculi, chamomillæ, sive omnes sumatur ad decoctum sive aliquæ. His sane modicis caput à pituita & catarrhis liberatur, ac cum detracta jam erit materia, fumi porrò discutiendi sunt, & exiccandæ humiditatum reliquiæ. Id primum fiet, si caput mane pectine puro diu multumque pectatur, & digitis etiam

etiam leniter fricetur. Ita enim per ſuturas capitis exhalant vapores. Caput lavare interdum, velut in 14. diebus ſemel (præſertim capite non multum repleto prius evacuato) non intuile eſt: ſed fieri debet mane, die ſereno, lixivio ex cineribus ſarmentorum parato, in quo maceratus ſit ſacculus ex herbis caput confortantibus. Ne verò ſit opus ſæpè lavare caput, quidam æſtate ſub pileo, vel mitra geſtant chartam mollem quotidie alterando; hyeme verò particulam fuſtanicæ (*parchen*) eamque ſæpe lavari curant. Poſt lotionem capitis, tergatur pannis aſperis. Capite benè exiccato fricari poſſunt commiſſuræ pulvere, aut ſi non placet uſus pulveris, injiciatur pulvis in pauxillum vini, eoque vino fricentur commiſſuræ, ut hac quoque ratione humiditatis reliquiæ exiccentur. Ad id quoque confert odor nigellæ in aceto prius maceratæ & exiccatæ. Supereſt alia cura, quomodo fluxioni iter ad pectus inhibendum ſit. Ad eam rem accommodatiſſimum eſt ſaccharum roſaceum, ſi in introitu lecti ſumatur, & ſi minus operetur, adjungatur illi aliquid thuris. Uſurpari autem ſub noctem debet, ſaccharum vetus; interdiu autem nonnunquam recens ad contemperandum epar. Fortioribus adſtringentibus uti, hic non eſt tutum. Cæterum quæ hactenus dicta ſunt, non quidem ſemper uſurpanda ſunt, ſed per intervalla, ſæpius aut rarius, juxta animadverſam capitis ex humiditate repletionem: ventriculi verò in officio retinendi, & victus rationis cura quotidiana eſſe debet. Diligenter ſane provideatur, ut ventriculus ſit mundus & benè concoquat. Quod ſi interdum animad-

vertetur cruditatis præsentia, aut pituitæ collectio, quod ex inflatione venticuli, compressione præcordiorum, tensione hypochondriorum, & aliis signis satis apparebit, tum lene aliquod medicamentum sumatur, quod pituitam ex alvo promoveat, antequam plus coacervetur, aut ad remotiora loca perveniat. Præstare id possunt pillulæ ante cœnam, de quibus suprà est facta mentio, quæ & ventriculum mundant, & pituitam è capite alliciunt. Inprimis vero juvandus ventriculus, ut recte cibos concoquat. Quia igitur frigiditas & humiditas eius, maximum concoctioni impedimentum affert, proinde egregiè profuturum esset, si E. T. uteretur subinde pulvere stomachali crasso, una aut altera hora ante cibum, qui ventriculum calefaceret & resiccaret, & capiti etiam plurimum conduceret. Quanquam etiam rotulæ superiores D. eam ad rẽ utiles sunt. Quin etiam si interdum septem grana piperis, semel tantũ per medium secta deglutirentur, optimè calefacerẽt & exiccarent ventriculum sine ulla epatis noxa. Nam pipere non comminuto calor eius ad epar non pertingit, sed in ventriculo tantum vires suas exerit, ac postea cum excrementis excernitur. Quod si ventriculus externo etiam præsidio opus haberet, viribus nimirum illius vehementer attritis, tum imponi posset sacculus stomachalis ante cibum, qui ventriculi calorem foveret, frigiditatem corrigeret, & concoctionem juvaret. Hepatis calor si increscere videretur contemperari potest saccharo rosaceo recenti, ut supra relatum est, aut radicibus cichorii conditis. Omnino autem opera danda, ut excrementis per aluum quotidianus pateat exitus,

is, utque potius suppositorio aut clystere, aut alio uocunque modo proveniatur excretio, quàm ut ordibus effumaturis sursum, & superiora membra ravaturis longius concedatur hospitium. Præterea enum cura nequaquam leviter habenda est, & pro- idendum ne vel incalescant nimium, vel obstruan- ur arenulis, aut crassa pituita. Id enim cum accidit, t regurgitatio ad superiora membra, & plurimum oleſtiæ capiti & pectori infertur. Itaque in thora- is malis semper ad renes quoque respicio. Sedari item aut calor renum potest unguento ros. Mes. ane & vesperi loco renum inuncto, & aperiri ob- ructio jure cicerum, incoctis radicibus petroselini feniculi, ita tamen ut præcesserit evacuatio aliqua. Non tamen his temerè, sed cum necessitas exegerit tendum. Quoniam verò ex habitu corporis, ex re- ntis videlicet fuliginibus, multa catarrho & Asth- ati augmenta accedunt, est & discussionis fuliginū sordium sub cute aliqua habenda ratio. Ad eam m confert frictio corporis totius (excepto pecto- e) versus inferna, mane in lecto manu propria, aut orum. Sit autem frictio blanda. Nam valida ex- gitationem aliquam corpori induceret, & citius ac- eleraret, quàm præcaveret paroxysmum. Multum iam prodest sudor, qui & fuligines & aquositates ollectas sub cute discutit. Is si non prodiret pro- ocari posset decocto ligni Guaiaci ad ℥ iiij calide sumpti. Facit id quoque ad expectorationem, & ituitæ in pectore incisionem. Scio quosdam de- octo ligni usos pro potu quotidiano in vigore hu- us morbi, & alios id saltem loco vini initio pastus sumpsisse, & eximiam inde opem sensisse. Assum-

ptam etiã theriacam sudor sequitur, si prius diluatur cum aqua fumi terræ. De Phlebotomia hic nihil dico, cum non sanguis, sed pituitosi humores exuperent. Quanquam ætatibus mediis concedi potest, si nihil alioqui sit quod impediat. Relevatur enim inde corpus, & sanguine diducto, fit quasi quædam sanguinis usti & epatis contemperatio. Hæc de quibus actum est hactenus, videntur in speciem levia esse, nec admodum ad Asthmatis curationem pertinere; sed tamen usu horum præciduntur catarrhis & asthmati nova augmenta & quasi fontes obstruũtur. Idque multò magis fit, si accedat bona victus ratio, in qua potissima præservationis, atque etiam curationis pars sita est. De hac quominus hic agam prolixius, facit alterum germanicum scriptum, in quo ea, quæ necessaria duco, notare constitui. Ostendam saltem uno aut altero exemplo, quanti momenti sit sex illarum salubrium (quas vulgò non naturales vocant) observatio. Quod enim ad cibum & potum attinet, meliore valetudine utuntur Asthmatici in frugali vita & jejuni, quam alias. Item si abstineant à frigidis & astringentibus Onerantes autem ventriculum ultra vires anhelant anxii, & plerunque inter crapulam paroxysmi exacerbari solent. In aëris quoque constitutione in hoc morbo multum situm est. Nam suspirioſi semper melius habent sereno cœlo, quam nubiloso. Æstate item melius quàm Hyeme: acuti plurimum accessiones invadere solent cœlo humido & frigido. Præterea quieti semper sibi saniores videntur, cum ex motu paulo celeriore, tam anhelosi fiant, ut suffocari metuant. Ita etiam minus conqueruntur, si dormiant capite & thorace elato, quam depresso. Minus gravari pectus & caput sentiunt, si

ſunt alvo & renib. apertis. Poſtremo irati & triſtes ſemper pejus habent, quam cum læti ſunt, aut tales eſſe ſtudent. Hæc ſanè eſt curatio aſthmatis extra paroxyſmos, cum morbus inducias concedit ad cauſarum oblationem, & his modis præcidi poſſunt paroxyſmis redeundi occaſiones. Sed cum violentia irruit, ibi neceſſe eſt aliquid ſubito auxilii ad manum habere, quod ſuffocationem prohibeat. Tale præſidium eſt aqua cinnamomi, vel oxymel ſcilliticum admixta aqua cinnamomi. Item caricæ ſeu ficus tres incubus transfixæ, & maceratæ in aqua vitæ pectorali. Teneri poſſunt in ore theriaca & mythridatium, & paululum de iis deglutiri. Revellenda materia per cucurbitulas, paulo ſupra renum ſitum affixas, ne ſuffoces. Dilatant etiam egregiè pectus ex ammoniaco pillulæ, ſi noctu tres vel quinque deglutiantur, paroxyſmo vehementer urgente. Ita ſatis expoſitam jam arbitror & morbi & curationis rationem. Nec eſt quod E. T. multitudine remediorum, & uſurpationis frequentia offendatur. Morbus enim cum altas egerit radices, & multos habeat fomites, multa etiam requirit. Siquidem & arbores, quæ altas regerunt radices, & numeroſas habent fibras huc illuc in terra diſperſas, per quas alimenta illis ſuggeruntur non niſi præciſis fibris evelli poſſunt. Deinde non ſubito & confertim, ſed ſenſim & pedetentim irrepſit morbus, qui nunc eo usque progreſſus, frequentem remediorum uſum ac quaſi continuationē exigit. Atque etiam prodeſt habere medicamentorum ſylvam, ut interdum inſtitui poſſit variatio, qua gaudere naturam nemo neſcit. Hæc, ut extaret aliquid meæ erga E. T. obſervantiæ & benevolen-

volentiæ argumentum ſcribere non ſum gravatus; & quanquam intelligo & agnoſco prolixius hæc à me poſita eſſe, quàm fortè decuiſſet; tamen in hanc partem peccare malui, quàm committere, ut minus accuratè morbi totius ratio expoſita videretur. E. T. bono (nempe, quæ à me ſcripta ſunt) animo accipiat, & ſtudium meum erga E. T. benignè interpretetur. Datæ Francofurti pridie D. Michaelis, Anno 1575.

CASPAR HOFMAN. D.
Electoris Brandeburgici
Medicus Ord.

CONSILIUM XII.

In flatulenta affectione, & doloribus dorſi, pro quodam Nobili viro.

VALETUDINEM hactenus in hoc corpore firmam non potuiſſe obtineri nihil mirum eſt, cum omnis legitima medici actio à vera cognitione morbi gubernetur, & ejus inprimis cauſæ, à qua ille dependet. Quod verò medici ipſi hactenus morbum nondum deprehendere potuerunt; hinc factum eſt, quod tot & medici & medicamenta in tanta varietate hactenus fuerint uſurpata, quibus & naturæ actiones & medici judicium perturbatum fuit. Ex ſpecie autem doloris patet, cum nullam aliã cauſam, quàm flatus habere, qui à materia partim cruda partim corrupta oriuntur. Poſſe autem ab his flatibus tantos dolo-

dolores cieri, ii rectiſſimè norunt, qui in ſe ipſis jam experti ſunt, quod ipſe & propria experientia in me & in aliis didici. Flatus, ut dixi, gignuntur à materia, materia ex cruditate, aut debili coctione. Hæc verò ab imbecillitate caloris nativi. Quibus de cauſis, ſi medicus quis in terminis ſe continet, primum ut calorem nativum roboret: deinde ut coctiones laudabiles fiant: tertiò, ut materia flatuum tollarur aut corrigatur: quartò, ut partes quæ affliguntur à flatibus, roborentur, quod fit temperamenti illarum reſtitutione, facile poteſt ſperari in curatione reſtitutio. Quoniam autem ſignificat medicus vim vitalem, atque animalem in veſtro corpore ſatis validam eſſe, ſolam naturalem languere, ſpero huic quoque ſuccurri poſſe. Sed ad id tempore & optima cautione opus eſt: maximè ne in cibo & potu quis error committatur. Nam alias remedia cætera nihil prodeſſunt. Ac etſi minimè dubito, notam eſſe Domino omnem victus ſalubris atque inſalubris rationem, nolo tamen quædã huc pertinentia, quàm breviſſime recitare. Primum cibos omnes crudos caveat, & difficilis concoctionis aut mali ſucci, ut piſces, lacticinia, frixa, legumina, olera, acetoſa, pinguia. Victus ſit ſimplex ut gallina, lixa, vel aſſata, perdices, capi, vitulina, ovina, leporinà. Rurſus vitet anates, anſeres, ſuillam, bubulam, & ejus generis alia. Sit intervallum inter prandium & cœnam ſeptem horarum, & tempus ſtrictè obſervet, nec tamen diu protrahat menſam. Quod ſi id præſtare poteſt, ſumpto cibo pauliſper ambulet, aut in ſella ſedeat, non dormiat: præcipuum caput diæta eſt, ut habeat potum convenientem: ac quanquam medici non liben-

ter

ter vinum cum cereviſia miſceant, & malim eum uti puro aliquo vino, ut Rhenano, non ſulfurato, non forti nimium, non acido, neque nimium dulci, quale reperiri hinc inde poteſt: tamen quia intelligo ex vini uſu exacerbari dolores magis, quàm cum eo non utitur, puto id vel vini vitio fieri, vel quia non rectè & legitimè ſumitur. Volo enim modicè, non copioſè bibi, quicquid bibitur, & ad eam moderationem aſſuefieri eſt neceſſe. Utrumq; enim ab aſſuefactione eſt & parum, & multum bibere; & quo vitioſè didicimus, id eadem opera poſſumus dediſcere. Certè hauſtus illi immodici extinguunt calorem nativum, & vapores inde geniti non modò catarrhorum, ſed & flatuum cauſa exiſtunt. Quæ res facit ut exiſtimem, niſi in hoc nobiliſſimus Dominus temperare ſibi didicerit, nihil ſperandum eſſe à curatione auxilii. Aquas coctas velle imperare iis, qui aſſueti non ſunt, minime probo, maximè ſi aniſum incoquatur. Quod ſi tamen aqua talis placet, particulam Zinziberis ſecet in partes duas & coquatur in aqua, cum fervet decoctum injice cinnamomum cũ pauco ſaccharo. De eo uti poteſt cum volet, ita tamen ut ſemper aliquid addat boni vini. Quod ſi cereviſiam malit, quam aquam, hordeaceæ aſſuefiat, qualis eſt ortrandica. Si triticeam, ea ſit defecata, pura, & è bono tritico cocta. Initium faciat à cereviſia, poſtea vinum ſuperbibat. Finiat autem hauſtu cereviſiæ. In principio menſæ utatur juſculis, non tamen frequenter, & injiciat grana piperis integra ſex vel novem. Veſperi piper contuſum in ovo ſorbili. Claudatur autem ſemper cœna vel prandium deacitonite in ſpeciebus, vel hoc pulvere peptico:

℥ Pa-

℞ Panis albi tosti ℔ ß.
Coriand. præparat. ʒ iij.
Cinnamom. El. ʒ ij.
Mastich. ℈ j.
Sacch. albiss. ℔ ij. Misc. f. Tragæa.

Tantum de victus ratione, hoc est, parte præcipua in curatione, quæ si absit cætera nihil proficient. Quod verò ad medicamenta attinet, pauca hoc tempore præscribam, cum videam jam ante ægrum nimis multis fuisse obrutum, ut non mirum esset, si alii casus etiam interveniissent. Ad alvi solutionem suadeo, ut à purgantibus in totum abstineat: & si quid fuerit necessarium, utatur clystere tali; accipiatur pinguedo juris gallinæ benè saliti, & addatur ʒ j. Myrrhæ, & infundatur. Semel autem vel bis in septimana vesperi ante somnum utatur nunc myrrha, nunc thure cũ saccharo rosaceo quantitate trium pisorum. Potest etiam uti hoc suppositorio:

℞ Pul. nigellæ.
Siler. montan. an. ʒ j.
Succi Rutæ.
Cyclamin.
Cæpar. q. s.
Et cum melle cocto fit suppositoria.

Proderit enim etiam ad flatus evocandos. Per os sumat singulis septimanis mane Theriacem optimam, vel Mythridatium fabæ quantitate tribus horis ante prandium, reliquis diebus cochleare succi cardui benedicti cũ extracto Zinziberis, Zedoariæ, vel calami aromatici; ita ut tribus unciis syrupi extracti ℈ ß addatur, & his trib. medicamentis ad anni hujus exitũ con-

contentus ſit: verum ventrem ſingulis diebus mane ſequenti oleo calido undique e ungat:

℞ Cymar. abſinthii p. j.
Majoranæ.
Roſar. rubear. an p. ß.
Macis ʒ ß.
Caryophyll. ϑ ij.
Maſtich. ʒ j.

Decoq. in ol. amygd. dulc. rec. ʒ VIII. & vini albi ʒ iij. ad conſumptionem vini, conſerventur omnia ſimul in vitro, & loco calido. Ex eo ſumat cochleare, & addat paululum olei muſchati, & diſſolvatur. Mane venter ungatur, & imponatnr linum decies complicatum, & ſingulis diebus geſtet, fiatque quotidie. Umbilicus peculiariter, & ſæpius oleo muſcato ungatur. Quod ad dolores in dorſo cum nimis vehementes ſunt, ſumat decoctum Guajaci cum pauco abſinthii, & intingat linteum triplicatum, & calide applicetur, idque frequenter repetat. Id ſi nihil mitigat, applicentur aliquot cucurbitulæ forti flamma ſine inciſione, non regioni renum, ſed vel ſupra, vel infra hos. Totum dorſum autem unge quotidie hoc unguento:

℞ Ol. roſacei.
Chamomel. an. ʒ j.
de abſynth.
Axungiæ gallinæ an. ʒ ß. Miſc.

Hoc unguento tota regio illa in dorſo ungatur exceptis locis circa renes, quibus erit utile hoc ſequens:

℞ Unguenti roſac. Meſ. ʒ j.
amygdal. amar. num. v.
Cum oleo amyg. amar. f. Unguentum,

Fla-

Flatus nec ſupra, nec infra retineat, ſed excernat. Anum ſæpè butyro illinat mediocriter ſalſo. Ore maſticet Zedoariam, imò & deglutiat: ita flatus diſcutiet. Faxit DEus ut hæc quàm feliciſſimè procedant. Quod ſi deinceps quoq; conſultus fuero, conſilium meum libentiſſimũ de iis, quæ mihi exponentur, coiminunicabo.

JOHAN. CRATO A KRAFTHEIM, &c.

CONSILIUM XIII.

De expuitione frequente, pro quodam Nobili adoleſcente.

EXpuitio frequens, quà indies moleſtaris, non aliunde, quàm ex defluxione capitis, qua omnes ſtudioſi de ſententia Marſilii florentini offenduntur, originem ducit. Ut autem ab hoc ſymptomate & aliis, quæ ſucceſſu temporis catarrhus excitare poſſet, liber evadas, duo tibi diligenter obſervanda ſunt, nimirum conveniens victus ratio; & idoneo tempore medicamentorum aſſumptio. Victus ratio non ſolum conſiſtit in dextro cibi & potus uſu, verum etiam in motu & quiete, aëre, ſomno ac vigilia affectu, repletione & inanitione. Aër in quo verſaris, ſit temperatus, non multum in calore, neque frigore recedat: ſiquidem frigus condenſando; calor verò reſolvendo defluxiones augent. Itaque vaporarium tempore hyemis mediocriter ſit calidum. Cubiculũ in quo dormis ſit benè clauſum, ne aër noctur-

mus caput attingat. A ſolis & lunæ radiis caput immune ſit, Nocturno tempore caput mitra munies. De die aërem turbidum, nubiloſum, ventos quoad fieri poteſt fugito. Si neceſſitas urget capiti, pedibus, & toti corpori proſpicito, ne frigus ſuam vim imprimat. Ad corrigendum artificioſè aërem, non utetur ſuffumigiis, ut fieri ſolet, quod magis caput replent, atq; fluxiones ad pectus defluere faciunt. Vellem igitur rectificare aromatibus, & herbis odoriferis tenendo in habitatione. Motus cibum antecedat; non ſit ſuperfluus: quod ſpiritus & calor ſupercalefacti liquefaciunt humiditates. Fugias itaque excurſiones, & pilæ exercitium, præſertim à cibo. Mane poſtquam ſurrexeris, caput linteo & pectine fricetur atque pectatur. Faciunt enim ad reſolutionem vaporum. Panni verò quibus fit frictio, non ſint nimium calidi, ne calore attrahatur materia ad caput, ipſumque repleat, & defluxionem augeat. Vellem tamen, ut ſingulis ſeptimanis ad minſ tempore matutino ſequenti lixivio caput ablueres, & poſt lotionem pannis exiccares calidis. Acciperem juſtam quantitatem lixivii, in quo incoquerem betonicæ, abſinthii, Roſar. Aſari, ſingulorum manipulum unũ, ſpicæ odoriferæ m. ß. Lotiones pedum mane & ſero ex camonilla factæ conferunt plurimum avertendo materiam à cerebro. Somnus ſit nocturnus: diurnus tanquam peſtis evitetur. Poſt prandium quieſcas à ſtudiis, donec tres horæ elapſæ fuerint, neque poſt cœnam ſtudiis incumbas. Siquidem in multam noctem ſtudia protrahere, & matutino tempore in lecto ſtertere non ſolum fluxiones parit, verum etiam ingenio officit. Cœna ſit frugalior prandio, ne ſomni

mni tempore major vaporum copia ad caput elevetur, ipsumque repleat. Cibus sit digestioni aptus, nō viscosus, pinguis, & unctuosus. Ideo fugiat carnes porcinas, aves in aquis degentes, & pisces stagnales. Carnes vitulinas, hœdinas, animalium degentium in montibus, avium nemoralium laudo. Pisces fluviatiles, quales sunt lucii, funduli, auratæ, & id genus conveniunt. Olera omnis generis fugito, excepto atriplice, beru & spinachia. Potus sit moderatus cerevisiæ & vini. Ebrietatem matrem fluxionum fugito. Dabis quoque operam ut singulis diebus beneficium alvi habeas, quoniam secum retentio virtutem ventriculi naturalem opprimit, atque facit, ut ab ipso, & à toto corpore eleventur vapores caput replentes. Est quoque nimia inanitio fugienda. Solet enim calorem innatum, & spiritus naturales resolvere, ob quam viventes suam exerere facultatem nequeunt. Affectus animi sint moderati, lætitia & gaudium multum conferunt, quod calorem refocillant naturalem. Tristitia, ira, & meditatio, præsertim à cibo valde afficiunt. Ideò summo evitabis studio. Et hæc de victus ratione brevibus dicta sunt. Quantum ad applicationem medicamentorum conveniētem spectat, suaderem ut singulis annis bis in Autumno & vere evacuationib. moderatis utereris, quod ex quotidiana cibi & potus assumptione paulatim malorum humorum coacervatio crescit, ex qua non solum cerebrum repletur, verum etiam alia & varia symptomata excitare potest, siquidem *Gutta cavat lapidem, non vi, sed sæpe cadendo.* Itaq; tribus diebus continuis subsequentem hauries potionem tempore matutino, post jejunes tres horas:

℞ Syrupi de betonica ℥ j ß,
Aq. betonicæ.
Feniculi.
Cichor. an ℥ j.
Sp. Diarrhod. abb. ℈ j.

Miſce f. potio per una, & ſic pro tribus. Poſſunt etiam addi aliquot guttulæ aquæ cinnamomi. Poſt quarto die, quinque horis ante prandium, aſſumes ſubſequentes pillulas, & domi te contineas:

℞ Maſſæ pillular. aurear.
Sine quibus eſſe nolo an. ℥ ß.
Cum ſyrupo de ſucco violar. f. pill. nu. XVII.

His peractis dabis operam ut materiam defluentem ad fauces inordinate per convenientes vias, nimirum per nares educere poſſis. Quod fiet ſi mane poſtquã te emundaveris ab omnibus recrementis, ſumpſeris inſtar piſi de pulvere ſubſcripto, & naribus indideris, atque ſternutationem excitaveris.

℞ Pulv. Majoranæ.
Nigellæ.
Caryophyllorum.
Rad. Iridis an. ℥ ß.
Pyrethri.
Ellebori nigri.
Piperis albi an. ℈ j.
Commiſceantur, & dentur in pixide.

JOHAN. CRATO
A KRAFTHEIM, &c.

CON-

CONSILIUM XIII.

In dolore à flatibus, pectoris angustia, constipatione ventris, capitis, itemq; morborum & articulorum dolore pro quodam Generoso Domino.

OMnia enumerata symptomata dolores à flatibus, pectoris angustia, constipatio ventris, capitis dolor, itemque lumborum & articulorum, veram habent causam diminutum calorem naturalem. Ideo Medicus qui illustri Domino rectè succurrere volet, maximè ad conservationem caloris naturalis respicere necesse habet. In juvenilibus corporibus calor excitatur exercitiis; in senibus verò quiete, frictionibus, moderatione cibi & potus. Ideò fideliter moneo, ut illustris Dominus quotidie lenes frictiones brachiorum & crurum ferat, quin & totius corporis. Hoc enim erit vice exercitii, ac quamvis Podagra hoc modo se paulisper commoveret, tum plus commodi, quàm incommodi inde sperandum fuerit. Deinde somno ne detrahat, & ad minimum decem horis se in lecto contineat, etiamsi non dormiat. Etiã de die in lecto nõ nunquam quiescat. Tertio simpliciſſimo cibo & facilis coctionis, & qui gratus stomacho sit, cum potu laudato contentus sit, quia natura est paucis contenta, & superflua onerant, non roborant. Vesperi minus potius, quam nimium edat, & affectus deponat, quantum potest,

Inter medicamenta ab omnibus Medicis doctis ad roborandum calorem naturalem in viſceribus & toto corpore, & ſpirituum generationem maximè cõmendatur ambra. Et quia antea præſcripſi pulverem ex Ambra, margaritis & ſuccino, ne intermittat ejus uſum illuſtr. Dn. vel ſolam ambram cum ſaccharo tritam ſumat, ita ut ad libram ſemis ſacchari addatur ʒ ß ambræ. Sumatur autem vel in juſculo, vel quomodocunque. Alias commendatur ſpiritus vini ex optimo Malvatico præparatus, ſi manè aliquot guttæ cum mica panis uſurpentur. Aliqui addunt & aromata, verum hæc non omnia corpora ferre poſſunt. Spiritum verò vini ſeorſim, ſi benè fuerit deſtillatus probo. Aromata autem & quæ exiccandi corpora vim habent, in ſenibus non laudo: poteſt tamen Illuſtris Dominus ſingulis ſeptimanis Mithridatio vel Theriaca optima cum ſacchar. roſar. magno ſuo cõmodo uti. Ad tollendas porrò tum ventoſitates, tum obſtructiones proderit in vinum injicere roriſmarini ſummitates, quod fiat nocte præcedente antequam vinum id bibit, ac vaſcalum bene muniatur. Exiſtimo enim hoc plurimũ profuturum. Ad pectoris anguſtiam utatur de his rotulis una atque altera. Det autem operam ut frequenter iterentur & renoventur:

℞ Diaireos ſimpl. rec. tabulati ʒ iij.

Inungantur rotulæ ol. cinnam. & dentur in ſcatula. Corpus medicamentis onerare purgantibus, qualiacunq; ſint, in ſenibus niſi extrema neceſſitas urgeat, minimè conceſſerim: ideo nec præſcribo. Sed in alvi conſtipatione fumantur manipuli duo vel tres veronicæ, & coqu. in pingui jure gallinæ mediocri-

ter

ter falito; & postquam bene diu ebullierit, exprimatur, & addantur expressioni cochlearia iij sacchari rubri, & f. clyster. Dissuadeo etiam omnia ea enemata, quibus purgantia medicamenta immista sunt. Nam ab his calor intestinorum debilitatur, ventositates augentur, & multa inde incommoda sequuntur. Id ipse ægra, sed fida manu præscripsi, quæ Deus fortunet.

JOHAN. CRATO
A KRAFTHEIM, &c.

CONSILIUM XV.

In perturbatione & intemperie spinæ dorsi.

PErturbatio ista & intemperies, quæ in spina dorsi percipitur, haud dubie est à materia defluente, quæ jejuno stomacho movetur. Itaq; mane vel de syrupis suis aliquid H. V. accipiet, vel assumet de sequenti electuario, ad magnitudinem castaneæ nucis, vel decoctum radicum cichorei in jure pulli macro bibet.

℞ Confer. rosar. ℔ ß.
Melissæ.
Fl. borrag. an. ʒ ß.
Sp. arom. rosa. ʒ. iij.
Cortic. citri cond. ʒ ij.
Misc. cum syrupo violarum q. s. f. electuarium.

Deinde ventriculum inunget hora una ante prandiũ

vel ante cœnam, ut hic quoque præcepi. Si ista alteratio & intemperies non cessabit singulis diebus mane inungat spinam dorsi isto unguento:

℞ Ol. chamomel. ℥j ß.
Anethini ℥j.
Rosacei.
Axungiæ Galli an. ℥ ß. Misc. f. Unguen.

Bonam & rectam victus rationem non negligat. Pedum soleas matutinis horis aceto & sale abluat. A reliquorum medicamentorum usu, nisi gravis (quod Deus avertet,) urgeret necessitas, abstineat, & cætera præpotenti Deo commendet. Viennæ.

JOHAN. CRATO
A KRAFTHEIM, &c.

CONSILIUM XVI.

In fluxu alvi.

DIfficile quidem absenti sistere fluidam alvum, cum non satis constet, an natura supervacanea expurget; verum cum debilitas consequatur sistenda est. Primum quidem abstergentibus & alterantibus atque corroborantibus, deinceps astringentibus. Pro absterſione utatur hordeo seu polenta potius hordei, probe cocta (nam parum cocta flatus efficit) & bibat ante prandium scutellam plenam. Quod si etiam in jure carnium, vel gallinaceo coquerentur chamomeli flores, & injiceretur hoc decoctum ad lib. j. cum dimidia

dia, loco enematis valde conveniens esset. Roborabit utrunque Electuarium, quod mitto; quorum primo utetur ante cibum, altero quotiescunque, & quandocunque velit. Ad astrictionem lenem ordinavi unguentum, si illud non satisfaceret, adhiberet emplastrum de crusta panis. Quod si & hoc parum valeret, emplastrum Diaphœnicon, quod Mesue describit. Emplastra in vicino aliquo pharmacopolio poterunt fieri. Victus rationem non muto, verum cum infirmior sit ventriculus quàm ut potum aquæ coctæ vel cerevisiæ sustinere possit, utaris vino puro, & siquidem habere poteris Rhenano. Cætera exponet Minister. Posonii. 4. Iulii. Anno 1567.

JOHAN. CRATO
A KRAFTHEIM, &c.

CONSILIUM XVII.

In astricta alvo, pro quadam Generoso Domino.

PRÆCEPTUM Hippocratis Quibus juvenibus alvus est humida, iis in senecta fit sicca, naturæ consentaneum est. Quia igitur Medici sunt naturæ ministri, eamque cogere non debent violentè; durum fuerit, aliter hic ad alvum humectandam consulere, quam victus ratione, & eos cibos, qui medicamenti rationem habent, quorum aliquos antea exposui, Secutus sum veterum sententiam de falsa-

mentis, sed quia indicatum est mihi, ea pruritum in corpore excitare, nolo in eo perseverare. Dissuadeo etiam potum medicatum, cum potus vehiculum nutrimenti sit, & eum ad solvendam aluum datur, nutrimentum secum rapit, quod in senibus non fieri sine periculo solet. Pruna Brunnensia & butyrum, si continuentur, faciunt quod debent. Ficus Massilienses sex vel octo sumitæ aluum leniunt. Quod si hæc nimis parum faciunt, recipe pulpæ prunorum Brunnensium per cribrum expressorum, adde duas uncias Cassiæ extractæ, & unciam unam butyri non saliti, & unciam unam sacchari, f. electuarium: sin metuuntur flatus, addatur cinnamomum vel Zinziber. Deinde cum vestram Magnificentiam flatus urgent, & supprimuntur, utatur suppositorio ex recenti butyro benè salso cum seminibus nigellæ contusis. Umbilicus sæpe ungatur ambra liquida. Usus quotidanus Theriacæ, qualis est Veronensis ad signum campanæ, non parum quoque proderit. Accipiat autem post medium noctis ad magnitudinem pili grandioris cum saccharo Rosaceo: ita matutinus somnus erit suavior. Spero autem hæc medicamenta auxiliante DEO profutura.

IOHAN. CRATO
à KRAFTHEIM, &c.

CON-

CONSILIUM XVIII.

De præservatione, & curatione calculi Renum.

CALCULUS requirit duas methodos, scilicet præservativam, & curativam. In methodo autem præservativa servandus est talis scopus, ne in corpore coacerventur humores crassi. Quamobrem inprimis inculpata in sex rebus non naturalibus utatur victus ratione, quæ hoc loco enarratur. Eligatur in primis aer ad siccum declinans, & parum ad caliduin. Excessiva namque caliditas spiritum resolvendo est apta noxam facere. Quapropter habitatio in stubis valde calidis minime expedit: esto quod hyems sit, & præcipue, quia aer ita calefactus ad membra spiritualia & ad cor trahitur, in quibus pituita & crassi humores coacervantur. Evitetur aer frigidus, crassus, nebulosus & paluſtris. Exercitium summe laudatur deambulando usque ad sudorem inclusive, & facto sudore abstergatur, & exiccetur cum pannis lineis. Hora autem conveniens erit matutina, id est, per duas horas ante prandium, & per horã unam ante cœnã, sed hoc sit lenius matutino exercitio. Somnus sit nocturnus, & sit septem vel octo horarum. Somnus meridianus nõ approbatur, nisi præcedentem noctem duxerit insomnem. Vitentur omnes animi passiones, quæ scilicet infrigidant, utpote timor, tristitia, vehemens circa aliquid difficile cogitatio. Coitus sit moderatus, & post factam primam cibi concoctionem, vel saltem post primum som-

ſomnum. Procuret omni die habere beneficium ventris: ſi non ſponte, utatur iſto clyſtere:

℞ Decoctionis aniſ.
Fenicul,
Chamomell,
Bliti.
Maluar. ℔ j.
Hieræ picræ ʒ ß.
Ol. Chamomel.
anethin. an. ʒ j ß,
Salis parum, f. clyſter.

De cibo & potu clare conſtat ex dictis, quod evitanda ſunt omnia edulia, quæ craſſum & tenacem ſuccum generant, & omnia aſtringentia, & quæ in temperie ſunt frigida, & pituitam multiplicant. Iſta ergò non conveniunt, legumina, cibi de paſta, Rizum, milium, carnes groſſæ, bovinæ, caprinæ, cervinæ, leporinæ, carnes omnes porcinæ, agninæ, capita quadrupedum, viſcera, ac interiora eorum, ſicuti inteſtina, epar, ſplen, & hujuſmodi; capones impinguati, & in carcere detenti, pariter aliæ aves impinguatæ in carceribus detentæ, anſeres, anates & aliæ aves aquaticæ non conveniunt: nec caſeus, nec lac, nec omnia alia, quæ ex lacte fiunt expediunt. Non comedat piſces lacunales, nec piſces qui ſint magni, non ſquamoſi, ceu ſunt auguillæ, tinchæ, lampretæ, cancri, cambari, hoſtreæ, ranæ, teſtudines. Ova dura quoquomodo indurata, fungi, tubera, radices omnes, omnia frixa ex carnibus, lactuca, cucumeres, cucurbita, pruna. Hæc omnia omittantur. Quæ conveniunt ſunt hæc: Panis factus ex bono frumento, bene fermentatus, mediocriter ſalitus, decoctus in fur-

furno, & non ſit plurium, quam duorum vel ad ſummum trium dierum, mundatus à cortice exteriori aduſto. Caro cõveniens eſt alaudæ, perdicis, phaſiani, turdi, turturis, columborũ in turribus nidificantium pullorum, & pullarũ gallinarum juvenum, & caporum exercitatorum, & univerſaliter omnium avium, quæ ſunt in communi uſu, non ſuperflue pinguium, caro hædorum, vitulorum elixa magis conveniunt, quam aſſata; cum coctionis ſint faciliorĩs, & aluum magis leniant, quæ carnes condiuntur cum ſemine vel feniculi vel aniſ. Aves tamen aſſari poſſunt: ex harum carnium juſculo poſſunt confici ſua fercula. Modo, ſi placet comedere piſces, ſint tales, qui in flumine rapido velociter currente capti ſunt, aſſentur, & non elixentur, & aſpergantur cinnamomo, vel pipere, vel zinzibere, vel aniſo, vel feniculo. Ova tamen concedi poſſunt, ſed rarò. Imprimis ſint recentia, non diu aſſervata, tunc conquaſſentur cum vino & aqua bulliente cum ſale, & decoquantur tam diu duntaxat, ut tremula & tenera remaneant. Butyri & olei uſus ſit rarus, quibus ſolum pro condimento uratur. Lardi uſus admittitur, quia ratione ſalis attenuat, & calefacit, & exiccat. Ex oleribus conceduntur Apium, petroſelinum, beta, ruta, hiſſopus, majorana, borrago, feniculũ, ſalvia, teneritas lupulorum, aſparagi, artiſcoki: ex his quæ calidiora ſunt, cõveniunt tẽpore hyemis, ſicut ruta, majorana, feniculum. Cappares & olivæ ſalitæ ante alios cibos ingeſti multũ commendãtur pro expurgatione humorum pituitoſorum in ſtomacho recumbentium. Comeduntur autem cappares prius aliqualiter decocti cum aceto paſſulato & pauco oleo communi.

Pipe-

Piperis, Zinziberis, cinnamomi, garyophylli, croci, sinapis, allii, porri, cæpæ, in moderata quantitate usus laudatur, præcipuè tempore frigido. Fercula laudantur, quæ ex herbis concessis, vel ex ovis recentib. vel ex pane, vel ex carnibus supra concessis componuntur. Approbatur brodium cicerum rubeorum, & brodium caulium cum pane. Aceto & acetosis moderatè utendum est pro appetitus excitatione, & pituitæ incisione, sed sit acetum passulatum addito modico cinnamomo. Ex fructibus Avic. in cap. de his quæ nocent colicis, damnat fructus omnes excepto melone dulci bene maturo sumpto ante omnes alios cibos. Potus sit vinum antiquum, quod urinam provocat. Debet enim vinum esse medii caloris, tenue, potens, odoriferum, purum, & si quandoque uteretur vino malvatico antiquo fieret juvamentum. Et sicut dictum est, abstinendum esse ab omnibus, quæ alimentum crassum & pituitam multiplicant, ita dicimus à multa repletione ciborum & potuum esse abstinendum; sed laudabiles sunt cibi & potus. Nam vinum etiam Galeno teste licet sit virtute sua calidum, in multa tamen quantitate sumptum, multiplicat pituitam, & generat morbos frigidos. Descendendo ad medicamenta, primo dicendum, quæ fieri debent in præservatione. Ad præservandum ergo corpus ab ipso calculoso affectu, inprimis approbatur hoc, quod bis in anno scilicet vere & autumno purget se, & inprimis fiat tale clystere:

℞ Bliti.
Mercurialis.
Fl. chamæd.

Meli-

Melilat.an.m.j.
Sem.aniſ.
Fenicul.an.ʒ ij.
Decoq.in ſ.q.aq.deinde ℥ hujus decocti ℔ j ß.
add.Hieræ picræ ʒ ß.
Mellis roſa ʒ ß.
Ol chamomell,ʒ iij.
Salis communis ʒ ij ß.
Miſc.& f.clyſter. Deinde accipiat ſeptem ex his ſyrupis ſingulis diebus in aurora:
℥ Mellis roſa.ʒ j
Oxymellis ſimpl.ʒ ß.
Aq.Chamomelli in qua decoctum ſit parum Petroſelin.ʒ iij.
Miſc.pro ſyrupo. Poſt hos epotos ſyrupos, capiat hanc medicinam per horas quinque ante prandium:
℥ Rhabarb.el.ʒ.j ß.
Spicæ gr.iiij.
Minutim incidantur,& aſpergantur prius vino Malvatico; deinde macerentur in infra ſcripta decoctione.
℥ Paſſularum.
Rad.Petroſelin.an.ʒ iij.
Sem.aniſ.
Fenicul.an.ʒ ij.
Fl.Borrag.ʒ j.
Decoq.ſ.a.in aq.chamomillæ q.ſ.deinde fiat colatura, & in hujus colaturæ ʒ iij. maceretur Rhabarbarum ut ſupra. deinde facta forti expreſſione add.
Mannæ el.ʒ j.
Sp.Hieræ picræ ʒ j.

Tro-

Trochisc.de violis sive scammonea ℥ ij.ß.
Misc.& f.potio.

Ex erratis in victus ratione, quia non possumus semper nostri juris esse, ideo in æstate omni mense, exceptis diebus canicularibus semel devorabit hanc medicinam per duas horas ante prandium:

℞ Fl.cassiæ noviter extract. ℥ x.
cum Saccharo q.s.f.bolus.

Hyemali autem tempore loco cassiæ devorabit hanc Terebinthinam, pariter omni mense semel per horas quinque ante prandium:

℞ Terebinthin.lotæ in aqua hissopi & altheæ ℥ j.
Salis gemmæ ℈ j.
Sp Hieræ ℈ ß.

Misc.& optimè incorporentur,& in cortice ovi cum Iuleb rosato de parte in partem deglutiatur.

Existente verò actu dolore,& calculo, laudantur inprimis clysteria; & inprimis fiat clystere ex oleo olivæ in quo decocta sit Ruta ℥ x. vel ℥ xij. capiendo dicti olei; vel fiat ex oleo olivæ in quo decocta sit Ruta & Petroselinum, post hoc clystere; fiat alterum clystere ex vini malvatici ℔ j.tertio loco fiat tale:

℞ Rutæ siccæ.
Petroselin.an.m.j.
Camomill.
Melilot.an.m.ß.
Sem anis.
Fenicul.an.℥ ij.

Decoq. in s. q. aquæ; deinde ℞ hujus decoctionis ℔ j.
Hieræ picræ ℥ ß.

Mellis

Mellis deſpumati ℥ ij.
Ol. rutæ.
Anethini. an. ℥ j. ß.
Salis ℥ iij. Miſc. & f. clyſter.

Laudatur per ſuperius jus galli factum cum polypodio, dauco, anetho, ſale gemmæ, ſimile docet Meſue: vel tale fieri poterit:

℞ Polypod. ℥ v j.
Dauci.
Sem. anethi. an. ℥ ij.

Contundantur & ligentur in pœtia rata & decoquãtur in lib. ij. caulium rub. vel brodii caponis, aut pulli parum ſaliti atque ad conſumptionem medietatis, & f. colatura; de qua mane per horas quatuor ante prandium epotabit ℥ v j. Laudatur oleum amygdalarum dulcium recens, capiendo ex eo ℥ v j. ante cibum per horas quinque, vel ſex horas. Excellentius & tutius videtur medicamen poſt aliqua clyſteria accipere hanc medicinam:

℞ Fl. caſſiæ noviter extr. ℥ ß.
Sp. Hieræ picræ complet. ℥ j ß.

Sacch. q. ſ. f. bolus, quem accipiat per octavam partem horæ, vel ante prandium aut cœnam. Cæterum factis purgationibus nõ negligerẽ encatiſmata, ſeſſiones, fomẽtationes, ſtante dolore, ut renũ meatus dilatentur. Itaq; approbarem in mundato corpore, ſi ſederet in lina, aut vaſe aliquo, in quo infuſum eſſet tale decoctum. In quo ſederet pro vice per parvum temporis ſpacium, ſed ſæpius in die, ne nimis debilitaretur, & poſtea inungeret locum dolentem tali unguento: Herbæ pro balneo tales ſunt:

℞ Parietariæ.

Saxifragiæ.
Majoranæ.
Caulium rub.
Artemisiæ.
Calamenti.
Chamomillæ.
Melilot.
Anethin.
Rubiæ tinctor an.m.j.ß.
Sem.maluæ.
Altheæ cum radicibus an.m.j.
Sem lini.
Fœnugr.an.℔ j.

Misc.& decoq in s.q.aquæ pro sessione. Unguentum pro renibus post sessionem: ℥ Unguenti dialtheæ ʒ j. Sed si contingeret, quod deberemus venire ad ea medicamenta, quæ comminuunt lapidem, hic describo electuarium quoddam, quod opus proficiet, quod sequitur:

℥ Cineris scorpion. ʒ ij.
Cantharidum abscissis capitibus & alis ʒ j.
Sanguin.hirci exiccati ʒ ij.
Cineris vitri.
Caulis non transplantati.
Cineris leporis.
Caudæ tremulæ.
Cortic. ovorum, è quibus egressi sunt pulli an.ʒ iij.
Lapid.Iudaici.
Fellis bovis.
Spongiæ.
Piperis.

Dauci.

Dauci.
Carui.
Sem.altheæ,
Gummi arabic.
Sem.ſaxifragiæ.
Nilii ſolis.
Seſelers.
Carpobalſamum.
Xylobalſamum.
Spicæ nardi.
Capill.veneri.
4.Sem.comm.frigid.major.an.℥ j.

Pulveriſentur pulveriſanda & cum melle roſaceo conficiatur electuarium. Dabis à ℥ ij. uſque ad tres mane & ſero ſtomacho jejuno, cum aqua decoctionis cicerum rubeor. Multa alia ſcribi poſſent, à quibus ſuperſedeo, quia actu exiſtente dolore, oportet adeſſe Medicos, qui ſecundum diverſitatem ſymptomatum diverſa applicent, & fomenta, & medicamina, ad remolliendam aluum, ad diſcutiendam ventoſitatem, & ad ſubducendum humorem pituitoſum, & feces, & ſimilia. Ideo hæc omnia relinquo Medicis doctiſſimis aſtantibus, quo fit ut etiam me pudeat hæc levia veloci calamo ſcripſiſſe, cum compertum habeam in ea patria tum ſcientia, tum praxi viros doctos eſſe, ſed hæc duntaxar brevibus tetigi, ut teſtarer me te in omnibus in albo meorum amicorum præcipuum habere & obſervare, quæ & qualia ſunt hæc. Quæ in charta hac deſcripſi, præpotens Deus in ſalutem tuam dirigat, quam libenter opto. Vale.

ANDREAS GALLUS TRIDENTINUS, MEDICUS.

CONSILIUM XIX.

In præservatione & curatione Podagræ, prò quodam Nobili viro;

NOBILIS quidam Salisburgensis Pogadra subinde hoc modo jam diu laborat, quo infrà scripsi, ea de causa ut Excell. D. Medicus ægroto consilium dare facilius posset. Iste igitur Nobilis alias rarissimè ægrotavit, & habet corpus satis plenum atque robustum. Dum in istis locis, nimirum Salisburgi, ubi omnium generum vina optima, & fortissima habentur, utpote Ungarica, Austriaca, Rhenensia, Tyrolensia, commoratur & in Aula Reverendiss. Principis Archiepiscopi Salisburgensis degebat: vino bono, ut fit ab Aulicis, himium usus est, & potus semper fuit major & crebrior ipso cibo. Ex ea re ante decem annos sensit podagræ initium, quam Podagram cum per aliquot annos non vehementem experiretur, existimavit eam plane tolli posse, si Thermis uteretur. Itaque Episcopali Medico etiam dissuadente, discessit tamen in Thermas, quas vocant, Gasteimenses in Raurica valle sitas, quæ insignem præ cæteris vim calefaciendi habere dicuntur. Reversus ex Thermis, paulatim peius habere cœpit, nec tamen sæpe à vino forti & copiosiore abstinuit, nec corpus multum exercuit. Ab eo tempore Podagra paulatim augescente superioribus proximis annis sæpius quotannis laborare cæpit, maximè verò circiter mensem Martium, aut paulo post,

poſt, deinde æſtivo tempore, tertiò circiter menſem Novembris. Et quanquam alias præter iſta tria tempora Podagra laboret: tamen ita levem dolorem ſentit, ut non neceſſe habeat decumbere, ſed menſe Martio, item æſtivo tempore Podagra enim vehementior invadit, ita ut etiam nec pedibus, nec manibus per aliquot ſeptimanas uti queat. Quando autem eum Podagra iſtis tribus temporibus invadit, tunc primo die & nocte ſatis magnum ſentit dolorem, ſed poſteaquam dolor remiſit vehementior, tunc ægrotus, ſi modo in lecto quieſcit, nec ſe movet, dolorem admodum tolerabilem ſentit, atque eo modo in lecto ſe ſuſtentat, ita tamen ut nec Podagrici tumores interim abeant & evaneſcant, nec membra atque nervi relaxari videantur, atque hinc fit, (quemadmodum nuper hoc menſe) ut per 5. aut 6. ſeptimanas, aut etiam paulo diutius, nec ſtare, nec ire poſſit, & à famulis ex alio lecto in alium portari debeat. Porrò ægrotus podagricum dolorem non tantum in pedibus, ſed interdum etiam in genibus, manibus percipit, interdum etiam circa cubitos, axillas, coxas, femur utrumque podagram ſentit. Interdum etiam in ſiniſtro latere podagra laborat, ſicut hoc menſe, quo jam diu in tergo tantum decumbere cogitur, nec latera movere poteſt. Quod autem ad ipſius dolorem attinet, cum ægrotus non tantum ſentit, quantum alii podagrici ſentire dicuntur. Etenim in ipſo etiam dolore tactum ferre poteſt, etiam non ſubtilem. Ægrotus delicatis cibis non eſt aſſuetus, ſed gaudet cibis craſſioribus & fortioribus. Itaque hactenus carne bubula ungarica libenter veſci

ſolitus eſt, ſed non in magna quantitate. Quod vero attinet ad exercitium corporis, admodum raro uſus eſt. Munus enim quo apud Principem fungitur, ei potius ingenium quam corpus exercere permiſit. Agit autem annum circiter quinquageſimum. Etiam decem fuit liberorum pater, uxorem autem cum duceret annos habebat circiter triginta. Quoties autem Podagra laborat, tunc quo ad cætera bene valet, nec ullum ſtomachi, aut aliorum membrorum vitium animadvertit. Quia vero ſibi vehementer timet ne podagra tam diuturna, & in ſingulos annos vehementior, radices tandem agat, atque ſibi lethalis exiſtat, ideo ad Excellentiſs. D. Medici conſilium confugit, & etiam atque etiam rogat, ut ſua Excel. ſibi præſcribat atque ſuadeat, quomodo morbus iſte (qui communiter incurabilis habetur) ſi non tolli, ſaltem aliqua ex parte levari, eiuſque progreſſus impediri poſſit. Hoc quoque non omittendum puto, urbem Salisburgum, ubi ægrotus habitat, eſſe prope montes altiſſimos ſitam, & aerem habere haudquaquam ſubtilem, ſed craſſiorem. Ægrotus exiſtimat morbum ſuũ oriri ex calidis fluxionibus, atque eum morbum leniri poſſe ſperat, vel purgationibus ſingulis annis certo tempore adhibendis, vel venarũ ſectionibus, vel adhibitis cucurbitulis, vel bona diæta in cibo & potu, aliiſque rebus inſtituenda, vel aliis modis, de quibus Exc. Dn. Doctor optimè conſulere poterit. Ægrotus alioquin difficili natura eſt præditus, & medicamenta atque purgationes in ipſo non facilè operantur, præſertim leviores. Hæc igitur eſt ægroti iſtius Nobilis & morbi eiuſdem deſcriptio, ſecundum quam ut E. V. conſulere

fulere & consilium literis mandare dignetur, sæpè dictus ægrotus tam rogat vehementer, quam valetudinis amans erga E. V. cupit esse gratissimus.

D. Hieronymi Capouaccii, Medicinæ Practicæ in schola Patavina Professoris Primarii, ad propositum casum responsio;

INTELLEXI Nobilem hunc virum ter singulis annis ab articulorum doloribus cruciari, quos dolores voluntariæ motionis noxa comitatur, vi cujus cogitur à sibi consuetis muniis abstinere, quia nec stare nec ambulare potest, sed à famulis de loco ad locum defertur. Ipsum dolores hi præsertim secundum inferiores artus molestant, qui non tamen vehementes adeo & intensi sunt, ut vitalium indicãtium rationem subeant, imo nec affectas partes digitis prementibus hos exacerbari contingit. Ab his malis, quando absunt, corpus suum præservari Nobilis optat, atq; ita ut vel in hæc non amplius incurrat, vel ea saltem placide magis, & per majora intervalla affligant; sed cum Medicos rationales non deceat affectionis alicujus præservationem præscribere, nisi prius affectionis causa inventa & inspecta. Idcirco priusquam, ut ab his malis præservetur, quid sit agendum, quave ratione procedendum, scribam; necesse fore existimavi, brevissima oratione morborum causas exquirere. Motionis igitur voluntariæ noxa contingit à natura offensa, labefactata pariter & impedita. Labefactatur ob malam compositionem, quę consistit in angustia, repletio neque cavitatum articulorum, & in aucta supra

modum magnitudine ligamentorum, tumore scilicet. Impeditur autem ob intemperiem earundem partium frigidiorem & humidiorem. Cæterum malæ compositionis & intemperiei jam dictæ causa opifex proxima est humoralis materia confluxa, quæ sui corpulentia malam structurã efficit, sed qualitate altera. solet autẽ in membris materia præter naturam colligi, vel paulatim & in via quadam congestionis, quando nimirum pars infirma ægrè concoquit, ratione eius offensæ concoctionis excrementa in parte multiplicantur & acervantur: vel confertim & via confluxionis, quando materia vel attrahitur, vel transmittitur. In hoc Nobili viro materiam humoralem in artus confluere judico, quia ipsum repente affectus hi arripiunt. Namque cum horum locorum nullus calor immodicus præcesserit, nullus etiam dolor, hæc graviter lancinans antegrediatur, existimo materiam humoralem in artus excurrere per viam transmissionis. Accidit autem in artubus materiæ fluxionem firmam ptopter imbecillitatem, quam ascititiam ex relatis conjicio, propter malam vivendi rationem in cibo & potu, & ob veneris usum. Quas causas multum posse & ad refrigerandos, humectandos, & immoderatè laxandos artus omnes norunt. Materia hujusmodi ab initio mista est ex sanguine, bile & pituita. Dico autem ab initio, quia temporis intervallo humores calidiores in tenuitatem resolvuntur, & transpirant. Pituita vero sui frigiditate, crassitie, & lentore calori resistens permanet. Atq; hinc evenit dolores esse in principio acerbiores, qui postea dissolutis, diminutisque caloribus humori-

moribus mitescunt. A toto corpore materia hæc in artus per venas propellitur, quæ materia peccans, cũ opus præter naturam sit, læsam aliquam functionem consequitur. Et hæc functio est & chylificatio & sanguificatio. Chylificatio quidem ratione pituitæ, sanguificatio ratione calidorum humorum. Offensa autem est chylificatio, non læsa facultate coctoria, quia ex casu mihi proposito intelligo, ventriculum Nobilis viri & robustum satis, & benè temperatum esse: sed ob errorem externum, qui oritur à causa externa, à cibis scilicet crassis, & immodico vini haustu, sanguificatio etiam vitiatur partim læsa facultate & labefactata ob intemperiem calidiorem iecoris, & ob errorem externum, vinum scilicet merum & potens, à quo vino potuit etiam jecur accendi. Dum peccantes hi humores copiosi & noxii colliguntur, in venis totius corporis, non mirum est si otio & quiete, cum nequeant consumi, sæpe aggravantes atque molestantes vim expulsoriam, propellantur ad artus, tanquam ad cloacas quosdam, & præcipuè ad inferiores: tum quia naturæ impetu crassiores humores deorsum potius vergunt, quam sursum, tum etiam, quia hi magis in fonte caloris distant. Gratia igitur præservationis oculos ad duo potissimum dirigere expedit, ad materiam scilicet peccantem, & ad partes affectas. Ratione materiæ jam genitæ, non ratione confluxionis oritur indicatio evacuandi, purgandi & relevandi. Et quia non licet materiam peccantem in quali purgare, nisi primo alteretur & præparetur, ideo oritur etiam indicatio præparandi. Cumque non liceat materiam peccantem in quanto evacuare, nisi primo si quæ sunt in primis viis excre-

menta educantur, ideo oritur indicatio leniẽdi. Quo ad partes affectas, artus omnes, præsertim inferni, calefaciendi, siccandi, vel leviter densandi sunt. Jecur etiam moderatè refrigerandum. Scopos hos absolvi quidem posse confido, cum in visceribus affatu dignæ distemperantiæ non sunt, quæ quasi semper hos ita affectus comitantur, non ex toto tamen, nec ita facile futuram hanc præservationem polliceor, propter antiquam & inveteratam articulorum imbecillitatem. Jam ergo auxiliorum materiæ proponantur. Ex Chirurgico fonte elicio sectionem venæ, hirudines & cauteria. Nam cum vitia articularia sint magni momenti, quis existente plenitudine hæc efficiente & fovente, aut producere potente, magnum auxilium sanguinem minuens deferet. Cujus magni auxilii materia est venæ sectio. Hoc ergo vere futuro proximo absentibus malis, audacter vena basilica dextri cubiti, aut communis aperiatur, & sanguis in ea educatur copia, quæ videbitur præsenti medico congrua & idonea, pro ratione & plenitudinis indicantis & virium permittentium. Autumno postea ante malorum invasionem sanguis adhuc evacuari poterit debili auxilio, ac proinde hirudinibus hæmorrhoidibus adhibitis, ne magna nimiũ fiat bis in anno secta vena, ratione ætatis & virium spiritus vitalis dispendium. Cauteria etiam probo, non in cruribus quidem, propter maximam harum partium imbecillitatem, sed in brachiis potius. Per hæc enim emissoria fiet revulsio, maxima humorum colluvie à natura extra corpus per hæc depulsa & expurgata. Ex fonte

Phar-

Pharmaceutico gratia lenitionis ventris elicio, vel mel rosaceum solutivum cum Manna, si excrementa pituitosa & satis crassa primos obsidebunt ductus, dissolutum in aqua stillaticia betonicæ, sin minus rosac. solut. dissolutum cum aqua stillaticia cichorii. Gratia præparandæ materiæ peccantes in quali, probo serapia ex betonica & ex cichoreo additis decoctis, vel aquis stillaticiis cichorii, betonicæ & ivæ. Pro hac materia purganda sunt in usu pillulæ illæ de hermodactylis majores, cochiæ, addita masticinarum particula ne ventriculus labefactetur, & ipsius pulveris juæ gratia vehiculi, ut longius harum vis perveniat & ad artus ducatur. Non semel sed bis fiet præparatio cum purgatione. Pro corroborandis articulis intrinsecus & quamprimum utatur decocto ligni, corticis & salsæ,

℞ Salsæ ʒ iiij.
Ligni ʒ iij.
Cortic. ʒ iij.

Decoq. in lib. xij. aquæ stillaticiæ endiviæ, sonchi & cichorii, ne jecur accendatur, ad consumptionem dimidii, vel in aqua communi additis in fine quasi decoctionis m. iiij. fol. cichorii & endiviæ. Pulveres etiam probantur ex betonica, salsa & cortice, redactæ ad formam pillularum, cum pauxillo syrupo ex cichoreo & tres ex his ante syrupum ligni, corticis & salsæ semper assumat. Bis in die hoc utatur, & spacio quadraginta dierum, pluriumque pro tolerantia. Intrinsecus Autumno futuro & hyeme probatur terebinthina illa cretica, elota in aqua betonicæ cum pulveribus ivæ & betonicæ. Probatur illud celebre Alexandri Tralliani Diacorallium, proban-

bantur magna antidota. Ea tamen lege his utatur, ne ratione caliditatis jecur accendant, unde vel rosarum conserva, aut cichorii corrigantur, abluique poterit terebinthina ex aqua cichorii. Extrinsecus gratia crurum pedumque administrentur lotiones paratæ ex aqua alterata cum mastiche, nucibus cupressi, betonica, iva & salvia. Gratia jecoris non desunt, quæ intrinsecus assumantur, aëre calidiore, ut post usum ligni refrigerantia mitia, veluti conserva rosarum, cichorii, serum lactis caprinum. Extrinsecus etiam nonne? dum longo temporis intervallo ligni bibet decoctum, regioni jecoris poterunt admoveri Epithemata confecta ex succo vel cichorii, vel endiviæ addito modico aceti. Linimenta etiam, veluti est rosaceum & sandalinum. Diligens instituatur vivendi ratio, nec cibis illis crassis utatur sed tenuib. & coctu facilius. A vino per annũ abstineat, & loco vini bibet aquam alteratam cum coriandris, & tempore frigidiore addatur modicum cinnamomi. Vinum postea eligat tenue & aquosum. Veneris voluptuosæ usum relinquat, nec nisi per rariſſima intervalla coeat. De aliis rebus non naturalibus non loquor cum certò sciam Clariſſimos Medicos in ea regione non deesse, qui congruam & idoneam ipsi vivendi rationem instruere & præscribere possint. Et hæc currenti calamo dicta sunt pro salute Nobilis hujus viri. Patavii, Anno 1575.

Medicus Archiepiscopi Salisburgensis ad D. Hieronymum Capovaccium de præcedenti casu.

NOBI-

NOBILIS hic vir articulario morbo jam annis circiter duodecim vexatur, qui quidem ab initio dolores in pedibus solum, comitante tumore rubeo circa malleolos & digitos excitavit aliquomodo tolerabiles, nec diu durantes. Nunc verò procedente tempore & ætate, magis affligit, nec in uno loco fixus permanet, sed diversas corporis partes oberrando, præter pedes etiam genua, manus & coxas; & scapulas occupat, qui utplurimum præterquam quod verno & autumnali tempore accessiones suas facere consueverat; etiam æstivo tempore invadere solet. Duraruntq; accessiones ferè menstruum tempus, præter proximam, quam autumno habuit. Hæc enim per septem septimanas fere duravit. Causam ipse arbitratur longioris doloris, quod consuetas corporis evacuationes distulerit, ac demum omiserit. Et quamvis toto anni tempore accessiones non permaneant, ac interim, quia à doloribus liber, sanus sibi videatur; perpetuam tamen imbecillitatem in pedibus percipit, ac gravitatem cum tumore impediente facultatem motricem. An verò membra externa, ob primarium aliquem affectum doleant, ac functione sua destituantur: an verò ab intemperie vel affectu aliquo membrorum corporis internorum causa morbi dependeat, facile dijudicari poterit, si hujus Nobilis viri principalium partium, quæ toti corpori actiones suas mutuant, temperamentum conlideretur, ac ejus virium ratio habeatur. Quantum ad tria principalia corporis membra attinet, videtur vitalis actio æqualis temperamenti esse, quæ tum ex pulsus magnitudine & robore, tum etiam animi magnitudine, ac adversorum tole-

tolerantia, ac constantia talis esse deprehenditur. Cerebrum humidum arguit defluxio & distillatio, qua subinde laborat. Quamvis ingenii acumen & ratiocinandi vis ac memoria firma, in eo vigentes temperatum id esse indicent: ex accidente tamen propter intemperantiam in cibo & potu, & præterea ætatem declinantem & canitiem, inhumidius & frigidius mutatum videtur. Nam vino vaporoso & potente gaudet, & si largius biberit præsentem gravitatem in cerebro percipit, quam etiam constitutione aëris frigida & humida persentire solet. Epatis temperamentum in calido excedere dubium non est, quia venas habet latas, plenas, conspicuas, urinam citrinam, croceam, spumosam cum pauca hypostasi, & in fundo farina arenosa, rutila & rubicunda residet. Ac epar præcipuè vitiosum esse ex sanguine ipso dijudicatur, quod in omni sanguinis detractione, nunquam syncerè rubeus apparuerit, sed lividus, subniger, & cum multa aqua citrina immixtus. Ventriculum quoque vitiosè concoquere indicio est, quod non multum appetat, & parce comedat, nec cibis euchimis delectetur. Nam fastidit aviculas, capones, aves, pisces, ova, & omnes carnes assas: econtra sapiunt, caro bubula cocta, pedes & intestina boum, lac & omnia pulmenta ex lacte parata. In potu, vino utitur potente Rhetico, fastidit tenuia & oligophora, cerevisiam & frigidam rarius bibere solet, nisi immodica siti laboret. Dulcia vina omnino non curat. Et si quid ventriculum fastidire faciat, ingesserit, id facilime per vomitum reji-

rejicit, ac putat se ventriculum à futuro morbo per vomitum præservare. Ante biennium scabie laboravit per universam cutim, quæ adeò molesta fuit, quòd dies noctesque dolores pruriginosi nunquam cessarent. Hoc verò solatii inde habuit, quod articularis morbus tum mitius accederet. Et ex usu Thermarum nitrosarum scabies curata fuit, ac dolores articulares intensiores redierunt. Cumque ex his facile constet, morbum hunc ex internarum partium, & potissimum Epatis vitio causam suam traxisse, scire cupit Nobilis hic vir, an affectus iste, si non ex toto curari: tamen aliquo modo, ne acerbius in posterum affligat, præservari possit. Dubitat etiam, num si à vini potu abstinuerit ex toto, ne propter longum ejus usum aliqua nova corpori alteratio accidere possit, cum audierit aliquos articulario morbo laborantes, à vino abstinuisse, in deterius relapsos ob consuetudinem mutatam. Decoctum ligni cum sarsa pariglia abhorret, quod viderit ejus usum aliquibus hic non feliciter successisse. An vero decocto ligni posthabito, alia curandi ratione affectui huic subvenire possit, à Doctiss. & Clariss. D. Medico certior fieri cupit.

Responsio D. Hieronymi Capovaccii Medici Patavini.

Nobilis hic vir pro præservando corpore à doloribus articularibus multa scire optat. Atq; primum

mum rationem prognostici: Nunquid omninò evelli & profligari possint: vel si fieri hoc non poterit, utrum mitiores & per rariora intervalla corpus ejus affligentes, hoc fieri sit possibile. Galenus noster in 6. lib. quem scribit de regenda valetudine; Dolores articulares, ait, esse affectiones præter naturam diuturnas, rebelles, remediisque recta ratione administratis valde resistentes. Et præsertim hoc debet intelligi, quando dolores hi diu progrediuntur. Nam cum ad hos promovendos dolores articulorũ imbecillitas præter naturam concurrrat, rationi consentaneum est, doloribus his per largum temporis intervallum perseverantibus articulos imbecilliores reddi: cum res ita sese habeat, & dolores qui Nobilem virum cruciant, non sint unius mensis, nec duorum, nec sex, nec unius mensis, nec duorum annorũ, nec sex, sed duodecim. Concludo esse impossibile, ut hi dolores penitus removeantur, spero tamẽ quod materiis auxiliorũ jam propositis mitiores evadent, & quod non ita frequenter ipsum invadent. Nam si articulorum imbecillitas, præsertim est in causa horum dolorum, nonne hac imminuta imbecillitate, dolores minus acerbi, & rarius infestantes efficientur? Dubitatur deinde circa exhibitionem ligni & radicum sarsæ parilliæ, cum multi perceperint ob usum hujus decocti emolumentum. Ego sum hujus sententiæ, quod maximam ex usu hujus utilitatem percipiet. Et ratio est, quia omnia remedia conferunt, dum adsunt ea, quæ indicant remediorum exhibitionem. Cum in articulis hujus Nobilis viri introducta sit imbecillitas propter intemperiem frigidiorem & humidiorem, nonne maximè conducent

cent remedia calefacientia, siccantia, & ad longinquas partes penetrantia? Materia autem remedii calefacientis, siccantis, & ad longinquas partes penetrantis, præstantissima & efficacissima est decoctum ligni indici, & radicis salsæ. Sed præterea nonne cerebrum habet frigidius & humidius? Nonne ventriculum frigidiorem? Atqui horum membrorum distemperantiis magnopere opitulabitur decoctum ligni Indici, & radicum salsæ. Sed aliquis objiciet. Jecur ejus calidius, quod non indicat remedia calefacientia & siccantia, sed refrigerantia: Respondeo: Quando adsunt contra indicantia, debemus attendere semper ad ea, quæ magis possunt. At in hoc magis potest excessus frigiditatis quàm caliditatis: Ergò præcipuè sunt oculi dirigendi ad frigiditatem: Nam habemus articulos frigidos, cerebrum frigidu, & ventriculum frigidum. Jecur autem duntaxat calidius est. Ecce quod plura sunt membra habentia frigiditatem excedentem, & unum tantum reperitur membrum calidius: præterea incipit prima ætas declinans, in qua solet calor diminui. Extrinsecus etiam dum assumet decoctum, regioni jecoris poterunt adhiberi epithemata refrigerantia jam alias à me proposita. Et post hujus assumptionem, si jecur calidius redditum videbitur, poterit uti illis conservis refrigerantibus, & sero lactis caprini. Oh multi non perceperunt juvamentum ex usu hujus decocti: Respondeo, Quandoque remedia non juvare, quamvis adsunt horum indicantia, dum perperam administrantur, vel ob insolentiam patientium, vel ob insciti am Medicorum. Læto itaque animo præ-

paret se ad sacrosancti remedii hujus assumptionem. Quærit nunquid præterita hujus remedii materia possit alio modo curari. Ego constanter affirmo, nullo alio modo curandi nos posse uti, qui tantum juvamenti sit allaturus, ut jam prædictus. Quia ex Hippoc. Magnis & extremis affectionibus magna remedia conveniunt. Dolores autem articulares duodecim annorum sunt affectiones magni momenti. Ergo expostulabunt magna remedia. Unde cum multa reperiri possint, artus frigidiores, cerebrū frigidius, & ventriculum frigidiorem corroborantia, nullum tamen erit magis idoneum in hoc individuo, quam decoctum ligni & salsæ. Quantum attinet ad vinum, si non poterit à vino commodam abstinentiā per annum integrum perferre, mensis saltem spaciū hujus usum relinquat: vel si fieri id non poterit, eo spacio temporis saltem vinum relinquat, in quo medici curationem aggredientur. Nam vinum solet præcipitare materias ad locos debiles.

CONSILIUM XX.

In podagra & dolore lateris dextri, pro quodam Magnifico viro.

DE Italico pulvere satis meam sententiam tum tuæ Magnificentiæ, tum D. Monavio exposui, eo fine hujus generis pulveres & compositiones ab antiquis Medicis descriptas reperiri, ut seroſi humores tollantur, à quibus sunt infensissimi illi dolo-

res

respodagrici. Non prodesse autem eadem remedia, nisi iis, qui optima diæta utuntur, neque cruditates intemperantia cumulant, Medicis itidem notissimum est. Cum sciam igitur V. M. non posse semper ordinem exacte observare, qui requirebatur, non sine gravi causa de pulvere usurpando dubito, & sane gravius periculum, quam auxilium inde video expectari posse. Quod si servare diætæ rationem M. V. posset, vel hoc electuario, vel pulvere uti concederem. Olim in aula frequens fuit succus vel syrupus de spina cervina, qui syrupus domesticus fuit appellatus, quo multi Aulici in podagra & aliis morbis, cum leniter purget, & serosa educat, pro præservatione cum fructu usi sunt. Eum syrupum domesticum singulis septimanis exhiberem semel, vel certè singulis quatuordecim diebus. Nam & materiam calculi removeret, & dolorem in latere dextro mitigaret. Eodem facit & hoc si radices Eringii in potum injiciantur.

JOHAN. CRATO
A KRAFTHEIM, &c.

CONSILIUM XXI.

De præservatione & curatione morbi articularis, pro quodam Clarissimo Iureconsulto.

IN vera curatione morbi articularis non modo ad materiam fluentem ad articulos respiciendum est,

ut ei occurratur, ne videlicet aut generetur in corpore, aut mature educatur, sed ut articuli & membra recipientia fluxiones quibus per iutervalla inflammatio & tensio dolores gignens adjuncta est, debitam roborationem & alterationem accipiant. Materiæ autem in corpore generationem in universum prohibere, etiam observata exquisitissima diætæ ratione, videri potest impossibile, at si necessitate urgente talis observetur, qualem Franciscus Pechius quondam, de quo Franciscus Alexander Medicus scribit, eum jam quinquagenarium captum morbo articulari graviter afflictum totis annis viginti turri inclusum fuisse, vixisse autem sola aqua & pane. Ea diæta beneficio naturæ materiam absumptam, & motu atque exercitio articulis roboratis adeò ut liberatus nullos unquain dolores podagricos senserit. Ex quo perspicuum est immoderationem in victu hujus morbi quasi matrem esse. Quare si quis eo liberari velit, aut rarius mitiusque affligi, sciat simpliciſsimam victus rationem sibi observandam esse, vitanda quæ serosos humores augent, sicut ob eam rem in hoc casu Medici gallinarum etiam carnes improbant. Possunt autem utiliter gallinæ aut assari, aut adjecto carnis bubulæ frusto coqui. In universum cavendum à carnibus excrementitiis, ut à suilla, agnina, avibus, quæ in locis palustribus degunt, ut anseribus, anatibus. Abstinendum etiam à piscibus, maximè carpionibus, & qui squamis carent, & in stagnis capiuntur, quod volo etiã de cancris intelligi. Non utendum lacticiniis & in butyro frixis. Denique victus sit ad siccum declinans, & qui quam

inini-

minimum vitioſorum humorum coacervet. Peſtilens eſt ciborum vacuitas, & uſus fructuum, & præſertim pomorum. Potus eligatur, qui ſuperfluitates non augeat, ſed per urinam aquoſa educat. Nam ita ſtatuendum eſſe, Prudentiſſimi judicant, in diæta podagricorum maximam habendam eſſe potus rationem. Conſtat vina plurimum incommodi afferre, præſertim Ungarica, Moravica, Bohemica, Auſtriaca, ob exhalationes copioſas & admiſtam calcem, impurioresque terræ partes quasdam: Rhenanum non ita nocere docent exempla eorum, quibus ejus uſus plurimum profuit. Poſſunt & vaſorum mutatione vina puriora reddi, & iis qui eo carere non poſſunt, accommodatiora fieri. Cereviſiæ quidem non ſunt uniusmodi, tamen ea eligenda, quæ pura, defecata, ut Bohemica, & quæ diuretica eſt. Docti enim Medici omnes ab experimentis didicerunt, ea corpora, quæ multum urinæ emittunt, & ſudant frequenter, minus à podagra tentari. In quibus verò illa duo experimenta ſudor inquam & urina detinentur, ii ad hunc affectum maximè proclives ſunt. His de cauſis moveor, ut ſaſſafras, quod nuper inventum eſt, uſum ad præſervationem nequaquam improbem, ſi facultatem habet urinam & ſudorem ciendi. An verò quod aliqui gloriantur, id inſit eo ligno experimento nullo obſervavi. Apud antiquos legimus remedia quædam, tum ad curandum, tum præſervandum præſcripta, quæ vim exiccandi habeant, & abſumendi ſuperfluitates corporis, ut Diacorallium quod ab Alexandro Tralliano commendatur. Prædicatur etiam mixtura quædam è ſale Sambuci cum ſpeciebus Diacorallii, &

magnifit à plurimis. Ego nec prædico, nec contemno illa, sed relinquo suis autoribus: Ego & ratione & experientia multiplici adductus rasuram cornu cervini optimi ligatam in petia & impositam potui certum habeo & urinam provocare, & corpora, modo ad id proclivia sint, facile ad sudorem disponere, si præsertim mane in lecto se contineant, & membra foveant, quod qui faciunt, à podagra ferè liberi sunt. Nam cum grassi humores absque serosis non possint fluere, optima est præservandi ratio, in victu serosorum copiam evitare. & si in corpore cumulentur, per sudores & urinas tempestive educere. Manifestum est enim quamprimum serum intus detinetur, aut sudor inhibetur, maximè si consuetus fuerit, imminere paroxysmos podagricos. Id à Medicis hactenus quia non satis est observatum, in plurimis malum extremè invaluit, adeò ut materia indurata, & debilitata calore nativo in curatione parum spei sit positum. Ad roboranda autem membra Thermæ quidem, & alia topica celebrentur, sed mea sententia nihil convenientius, quam in Octobri fomentum factum ex vinaceis, è quibus tempore vindemiarum paulò ante vinum expressum est, idque faciendum toto illo tempore vindemiarum, verum purgato jam corpore. Remedia, quæ in paroxysmo solent exhiberi, cum tempora morborum non uniusmodi sint nec facilè observari possint, & sæpe materia fluens alia est atque alia, non tutum est præscribere, sed Medicus prudens pro statu præsenti facile inveniet, quod initio impetum humorum sistat, postea ad maturitatem faciat, denique materiam resolvat: & membrum non debilitetur, sed ei robur addatur.

Ad

Ad resolutionem, cum post paroxysmum tumor adest, nihil melius est fomentationibus. Eas nonnulli ita præparant ex herbis, absinthio, artemisia, & eruca. Aliqui artificiales Thermas faciunt ex alumine, & sulfure cum pauco Thuris & baccis lauri. Ego suadeo ut pedes quam minimum humectentur, sed vapor excipiatur à pedibus de eruca, absinthio & arremisia coctis in aqua & vino, omissis tum unguentis, tum purgantibus fortioribus.

JOHAN. CRATO
A KRAFTHEIM, &c.

CONSILIUM XIII.

In debilitate articulorum, vigiliis, & alvi constipatione, pro quodam generoso Domino.

GEneroſe & Illuſtris Domine, intellexi ceſſaſſe dolores Podagricos, ſed membra languere, & Vigilias eſſe moleſtas, & alvum conſtipatam, Quanquam autem de his non valde expetitur meum conſilium, & medicis ipſis auxilia non defutura ſunt, tamen debitæ obſervantiæ, & commodi publici ratione habita hæc pauca monere viſum fuit. Primum nihil utilius ad roborandos articulos fomento ex origano, artemiſia, & abſinthio, cum paucis roſis in vino coctis, & adhibito decocto pedibus per vaporem tantum. Pro ſomno nihil utilius quam

veſperi ſolo vino Pucino uti, ſed bene defecato, quod ſi flatus generaret, corrigi poſſet admiſtis foliis roriſmarini in eo maceratis. Alvus aperitur ſi in eodem vino Pucino (Germ. *Reinfall*) pruna Borinnenſia macerentur, & ante cœnam edantur. Nullum enim purgans cenſeo utile, qualecunque id ſit. Nec utile eſt naturam frequentib. clyſteribus quaſi ignavam reddere. Nec eſt quod quicquam ſenex moveatur alvi aſtrictione, cum id magis conſervationi virium proſit, quam alvus fluida, & quam facile ſolutã alvum dejectio virium in ſene ſequitur, quæ non facile recuperari in his poſſunt: Vinum, quod lac, ac præcipuum nutrimentum ſenum eſt, purgantibus miſcere, non placet, ne natura illa averſetur. Butyrum cum ſaccharo optima eſt medicina ſenum in alvo lenienda. Et ſi ſumantur radices petroſelini, & benè coquatur, addatur butyrum recens & ſaccharum, deque eo brodio hauſtus ſumatur ante prandium, non modo alvi lenitio ſequetur, ſed & vias urinæ à calculo purgabit. Hic Medicis conſiderandã propono ſalſamenta, quibus in caſu veteres uſi ſunt, & à nobis magno incommodo ægrorum intermittuntur. Nam certum eſt ea ſalſamenta non ſolum pituitam incidere, dejicere, & ita alvum movent, ſed & ventriculum vehementer roborare, coctionem juvare, & appetentiam excitare. De quo plura movebo, ſi intellexero ad quod genus ſalſamenti maxime inclinet Illuſtris Dominus. Verum cũ pruritus corporis adeſt, abſtinendũ à ſalſamentis & ſalitis cibis, etſi alias ad ſolvendam alvum multũ conducant. Sudorifera in hoc corpore locum non habent. Ma-

lim

im inunctionem ex oleo violarum purpurearum
um pinguedine gallinæ,& medulla cervina, quæ
tiam ſomnum adjuvaret.

JOHAN. CRATO
A KRAFTHEIM, &c.

CONSILIUM XXIII.

De præſervatione à Peſte;

QUANTUM in præſervatione in peſte attinet, certum eſt, DEUM ſibi reſervaſſe ſoli remedium contra peſtem, cum Medicus ipſe pro ſuo corpore, cujus ipſi nota eſt conſtitutio, vix poſſit conviens è tanto numero remedium eligere. Ideo difficile eſt in genere proponere remedia, quæ pluribus proſint. Multa uſu tot annorum didici, ſed nulli rei præter divinæ benignitati commendare ſalutem meam in tali periculo poſſem. Quare de expertis remediis in hoc caſu non libenter ſcribo. Pro ſenibus præſcripſi antea duo remedia, quibus Dominus & Domina uti poſſunt. Pro cæteris & familia reliqua ſervo Electuarium de nucibus, quod fit ex ficubus, ruta & juglandibus excorticatis æquali pondere contuſis omnibus in aceto ex vino. Inde ad magnitudinem dimidiæ juglandis mane ſumi debet. Pueris nihil utilius, quam bolus armena, cum pauxillo tormentillæ & corticibus citri in pulverē redactis, qui inſperga-

tur cibo & pultibus & potui. Quoties exeundum est domo particulam corticis citri in ore gestare profuerit. Quisquis ex poculo suo bibat; non cum alio. Famulis aliquot baccæ Iuniperi in aceto maceratæ dentur ut eas masticent. Odorent etiam acetum, cui camphora & ruta sit injecta, cui intingatur nodulus vel spongia. In curatione plurimum potest camphora cum pauca Theriaca vel Mithridatio, sed ne fortissimo quidem homini ultra tria grana camphoræ dentur. Nec qui infectus est, ulli remedio soli fiat, sed singulis sex horis mutet. Apostemata requirunt emplastra ex resina, & pice quæ materias evocent: De medicamentis purgantibus & venæ sectione nihil habeo quod dicam, neque scio, quomodo veneno resistant, aut expellant, quod fit solo sudore, & apostematum apertione. In aliquibus tamen venæ sectio locum habet. Satius est autem eam in universum intermittere, quàm intempestive uti, & vires imminuere, quæ in hoc casu maximè conservandæ & augendæ sunt.

IOHAN. CRATO
à KRAFTHEIM, &c.

CONSILIUM XXIV.

De præservatione, & curatione Pestis.

PRÆSERVATIO consistit in mundificatione corporis & exiccatione superfluarum humiditatum, & cor-

& cordis roboratione. Ad evacuationem non adhibendæ fortes purgationes, sed diæta rectius succurritur, & usu harum pillarum:

℞ Massæ pillularum Ruffi. ʒ iij.
Spec. El. de gemmis ϑ ß.
Camphoræ g. v.
Cum syrupo de succo cardui, informentur pillulæ N. xxxvj.

In septimana bis usurpentur numero novem. Ad exiccationem & cordis roborationem prosunt morsuli & rotulæ sequentes, & electuaria. Sunt enim gemina utraque.

℞ Morsul. Imperator. ʒ iiij.
℞ Rotular. de extracto angelicæ ʒ iiij.
℞ Macis in aceto xxviiij. horis macerat. ʒ j.
Theriac. præstantiss. ʒ j ß.
Succi Card. benedicti ʒ ß.
Misc.
℞ Confer Rosar.
Borrag. an. ʒ j.
Specier. liberantis Imperat. ʒ ß.
Succi scabiosæ.
Veronicæ.
Melissæ an. ʒ ij.
Theriac. opt.
Mithrid. El. an. ʒ v j. Misc.

De morsulis sumat mane unum. De Trochiscis duos. De Electuario quantitate nucis castaneæ. Puero nihil utilius corticibus citri, vel citoniatum cum iisdem corticibus confectum mane datum. In ore teneatur cortex citri. Teneat in manu spongiolam aceto imbutam, in quo ruta macerata fuit cum cam-

camphora. Fit & fumus baccis Iuniperi, vel foliis quercus. Pro famulis utiles sunt baccæ Iuniperi in aceto maceratæ. Item angelica macerata in aceto, & in ore reposita. Quod ad curationem attinet, non satis tutum est fidere remediis Primum autem semper intra duodecim horas curativa, & Electuaria corroborantia permutari debent & repeti. Ad venæ sectionem, nisi in abundantibus sanguine non est properandum. Satius est omittere, quia vera curatio impeditur, & natura dejicitur. Non enim venenum quod attractum est, vel venæ sectione, vel purgatione expellitur, sed per ea quæ sudorem cient. Verum natura nimio sudore non affligenda est, sed sudoriferis subjicienda postea roborantia, ut Iulep de citro cum Cardui benedicti aqua, Mea aqua perlarum, & similia remedia, ut terra sigillata, bolus armena, bezoar. Primum curativum sit hoc:

℞ Sulphuris citrini vigesies in aqua pura & aceto fusi ʒ vj.
Croci,
Camphoræ an. ʒ j.
Rad. ireos ʒ ß.
Santal. rub. ʒ ij.
Sacchari ʒ j ß.
Misc.

℞ Sacchari candi ʒ ß.
Zinziberis ʒ ij.
Camphoræ ʒ j.
Margarit. ℈ j. Misc.

Hujus pulveris unius sumatur ʒ j. maturè, ut sudor sequatur: sumatur autem in aqua cardui. Sin quod signum se ostenderit, hoc emplastrum apponatur:

℞ Am-

℞ Ammoniac. in aceto diſtil. ℥ j ß.
Ol. lilior. alb.
Ceræ q. ſ.
Extendatur in aluta.
Id imponatur, & à Deo ſalus ac ſucceſſus petatur.

IOHAN. CRATO
à KRAFTHEIM, &c.

CONSILIUM XXV.

De præſervatione & curatione ſynochi, ſeu morbi Vngarici, cum angina, & delirio;

CUM à me præſervatio & curatio ſynochi ſeu morbi Ungarici petatur, verè poſſum affirmare, me ex obſervationibus triginta annorum hoc deprehendiſſe, nullo anno iiſdem ſymptomatibus recurrere. Generalis intentio præſervativa eſt, ut reddantur corpora pura, & os mane aqua cum aceto eluatur, aut in aceto intinctus panis edatur, aut Electuarium ad corroborandum ventriculum & cor, denique ut cruditates vitentur. Indicationes vero curativæ ſunt, ut reſiſtatur malignitati materiæ facientis febrem, & materia ipſa expellatur. Cum autem neceſſario plenitudini occurratur, vel purgatione, vel venæ ſectione, illud obſervatum eſt, ſi vel purgatio, vel venæ ſectio in quartum diem dilata fuerit, poſtea periculoſa utraque eſſe. Cucurbitulæ

quovis

quovis tempore utiliter adhibentur. Ad expulsionem multæ materiæ in medio sunt. Ego semper probavi cornu cervi & emulsionem seminis napi ac citri. Interdum Theriacam præbui cum emulsione seminum Cardui benedicti, vel seminis acetosæ. Quod vero multi Theriacam cum thure & camphora miscent, non possum laudare, cum absque hoc caput gravatum sit, ideoque materia ab ea parte divertenda est, ita ut ratio diversionum Medicis nota est. Et quia propter nimium æstum plerunque etiam angina conjuncta est, multi in hoc casu prædicant succū sempervivi cum vino sublimato & albumine ovi; quod nimis forte videtur. Malim corallos cum succo berberis dissolutos & aquas pro gargarisatione accommodatas, quibus capiti & gutturi prospiceretur. In vehementibus deliriis raphanus plantæ pedis alligatus materiam derivat, & caput roborat, observata tamen temporis & morbi ratione. Id V. M. etsi fortassis supervacaneum, cum Domino Monavio, cæterisque Medicis ratio mea curandi bene nota sit, volui in hac etiam imbecillitate mea significare. Hæc ut à Deo, sine cujus præsidio, & efficacia, nihil in hac arte nostra felix & salubre est, fortunentur ex animo precor.

JOHAN. CRATO
A KRAFTHEIM, &c.

CON-

CONSILIUM XXVI.

In rubedine faciei, & defluvio Capillorum;

RUBEDO faciei & defluvium capillorum unam habent causam, videlicet, ascensum acriorum vaporum ad caput. Itaque victus ratione cavendum, ne vapores acriores reddantur. De hac non semel moneo. Decoctum radicum sonchi seu Taraxaci plurimum valet, si ante cibum sumatur. Ablutio faciei cum aqua fragorum, cui interdum aliquid sulphuris pulverisati in linteolo imponatur. Radices pilorum ungantur oleo Myrtillorum. Ut pili renascantur, faciunt avellanæ ustæ & cum pinguedine ursi inunctæ. Nam etsi pinguedo ursi caniriem pilorum afferat, cum avellanis tamen ustis illa vis impeditur.

IOHAN. CRATO
à KRAFTHEIM, &c.

CONSILIUM XXVII.

In Erysipelate Phlegmonode, nephriticis doloribus, ac morphaica facie, cum levi tumore, & pustulis, pro quodam Canonico;

ERYSIPELAS phlegmonodes bis leniter Nobilissimum virum, tertio gravius afflixisse, nephriticis

cis etiam doloribus affici, & sed inprimis de faciei rubore defædatæ, cum levi tumore & pustulis; qui ex frigido aere livescunt, perscribitur, & à me consilium requiritur. Utinam autem tam feliciter, præsertim inveterato malo, & epate per medicamenta purgantia & graviter siccantia admodum (ut conjicio) læso; dare possem; quam ex animo cupio. Symptomata autem ista referenda esse ad unam ferè causam; videlicet intemperiem Epatis calidam apparet. Cum verò siccitas caloris lima à Medicis perhibeatur, ne accesserit; & propterea adustiores humores sint, non immerito eruditissimus Medicus veretur, & à siccantibus, & immodicè calefacientibus; quæque ipsam quasi substantiam epatis exhauriunt, cavendum; recte consulit. Accedit autem renum quoque calida intemperies, unde non mirum si collectis in corpore crassioribus succis iis; atque ad renes delatis obstructiones consequuntur, & fortasse calculi generentur, aut jam sint geniti, etiamsi non elidantur, sed de hoc posterius. De Erysipelate primum agemus. Etsi autem non perscribatur, quæ pars erysipelate afficiatur, tamen vel caput, vel pedes lædi frequentius scimus. Caput quidem cum majori periculo, præsertim si, ut præscribitur, est erysipelas inflammatorium; seu phlegmonodes. In tibiis minus est malum. Itaque cum caput infestatur diligens in curatione adhibenda est cautio; quia sæpè gravia symptomata consequuntur. Causa vero istius affectionis materialis est bilis non naturalis cujus variæ species à recentioribus ponuntur, cum mediocri copia sanguinis. Hinc consequitur, indicationes Erysipelatis sine ulcere esse, refrigerationem & humectationem

tionem. Cæterum in inflammatione non dubium eſt, quin ſanguis ſit mittendus, ſin minus vacuatio per medicamenta mitiora molienda. Nam ex ſententia Galeni in vero eryſipelate cholagoga venæ ſectioni præſtant, ne ſanguis qui eſt frenum bilis, ut vult Avicenna, detrahatur bili. In inflammationibus vero venæ ſectionem convenire ex eo manifeſtum, quod ſanguis effluens ex vaſis, quaſi retrahitur, totiuſque corporis habitus refrigeratur, ac tunc phlebotomiæ clyſterem præmittere, niſi cita ſit aluus convenit. Purgatur autem corpus rectè decocto Thamarindorum in ſero lactis, cui Rhabarbarum & ſyrupus roſatus ſolutivus addatur, ſemper vero alterantia non inſuavia dentur, ut decoctum radicum chichorii, endiviæ veræ & ſimilia. Serapia illa dulciora haud ſcio plus ne lædant, quàm prodeſſe videantur. Pluris certè rectam victus rationem, quæ frigida & humida atque incraſſans eſſe debet, quàm ea facio. Ptiſanam, cremorem hordei, oryzam, omnes commendant. Operam igitur Nobiliſſimus vir dabit, ut perpetuo in victus ratione calida & ſiccantia vitet, & omnia quæ calidiorem & ſicciorem ſanguinem reddunt, ut aromatica, nimium ſale condita, fumo macerata, in ſartagine cocta, lacticinia, ova, & ſimilia butyro præparata à ſua menſa removeat. De carnibus mali ſucci, ut ſuilla anſerina, cervina non moneo, & à vino potentiore abſtinere puto. Vacuato itaque corpore, altero etiam epate & maſſa ſanguinea, ad locum affectum reſpiciendum, atque in Topicorum adhibitione cavendum, ne vel ſuppuratio conſequatur, vel ad interiora vertatur. Nam utrumque non carere periculo Divinus Hippocrates

admonuit, cum 7. Aph. 7. nos doceat, in Erysipelate suppurationem malam. Sexto verò Aph. 25. idem de Erysipelate, ab exterioribus ad interiora vertente pronunciat. Cum enim Erysipelas delitescit, & materia biliosa sine resolutione evanescit, haud dubie partes internas, ad quas repit, graviter afficit. Id quanto cum periculo in capite fiat, rationales Medici intelligunt. Itaque hoc in casu Celsus in primis Phlebotomiam commendat, quem & Paulus lib. 4. sequitur. Galenus vero 14. Methodi, & secundo ad Glauconem ab his dissentire videtur. Sed cum ex relatione doctissimi Medici animadvertam profuisse antea phlebotomiam Nobilissimo viro, & à conferentibus atque nocentibus secundum Hippocraticum præceptum indicationes sumantur, rationem potius, quam autoritatem sequor. Est enim morbus acutus, cui citò occurrendum, deinde cum sociam inflammationem habeat, non erysipelas purum censendum, de quo agit Galenus. Cæterum si erysipelas purum est, nequaquam temerè ad phlebotomiam, etiamsi sit in capite properandum existimo. Sed propria magis, quam communi evacuatione, quæ fit sanguinis missione utendum. Propria est quæ per medicamenta cholagoga fit, si humor magnus est purgante medicina per superiora adhibita, sin levis enematum injectione. Porro cum in erysipelate rarò febris absit, abstinendum ab acrioribus medicamentis, qualia sunt scammoneata, & chymicis præparatis. Nam ea humorem crassiorem faciunt, & temperiem epatis corrumpunt. Itaque Rhabarbari ʒ ij. in decocto florum borraginis, & violarum, additis uncia una cum dimidia syrupi rosati solutivi.

De

De cichorio cum Rhabarbaro atque manna Calabrina, singulorum ʒ v j. satis, ut arbitror, educent. In miti vero malo clysterem ex decocto communi, atque diacatholicone & diaprunis injicerem. Purgato bene corpore tutior est refrigerantium usus, quorum terminus, ut Galenus & Paulus admonent, est, donec fervorem desidere videamus. Id autem primum ex sensu ægri colligimus, qui magis temperatum calorem percipit: deinceps ex ipso tactu, tertio ex affectu. Calor enim erysipelatis mutatur. Frigida autem ista nulla vi adstrictoria prædita esse debent, ne vapores acres detineantur, & partem corrumpant. Periti Medici sciunt: imperiti sæpè in hac parte peccant. Apud Galenum tria medicamentorum genera reperimus. Primum refrigerantes succi, ut ex decocto hordei cum succo lactucæ & portulacæ. His interdum quasi narcotica adhibet, verum non nisi maxima necessitas id postulet, faciendum. Sicut etiam ad tertium genus medicamentorum, quæ ex oleaginosis & unctuosis constant, non facile deveniendum, ut est Gal. refrigerans, & alia. Galen. diacalcytidis meminit, sed nostro tempore felicius lixivium oleo rosaceo miscent, quam misturam lac aureum vocant. Sedata inflammmatione nihil convenientius, quam farinæ hordei & fabarum coctura, sicut cum ulceratum est, usu lithargyri præparati, quod vulgò Lac virgineum appellant. Sed de Erysipelate satis. Nunc ad alteram affectionem, quæ Nobilissimum virum maximè sollicitat, devenio. Eam autem quo nomine appellem propter Arabum & Græcorum confusas voces non reperio. Cutem facici, cujus partes laxiores

sunt, affectam esse constat, & ita quidem, ut non tantum cutis, sed caro subjecta quoq; affecta esse videatur. Rubor ergo est à sanguine, is cum refrigeratur, sicuti fit in frigido aere, in quo & perspiratio prohibetur, livescit. Posset etiam ex adustione sanguinis hoc accidere, & morphæa illa, quam Avicenna nigram appellat, consequi. Sed hoc ne accidat optima inprimis victus ratione, cujus antea quoque mentionem feci, deinde vacuantibus & alterantibus medicamentis opera danda. Melancholicos autem humores & exulcerationes contumaces esse, & partes faciei humoribus corruptis infectas, difficilius in integrum restitui, Medicis notum. Proinde nihil temere licet polliceri. Præstare hoc ne in deterius labatur, & aliquo modo facies restituatur, diligentia atq; assiduitate curationis poterit effici. Itaq; sicut ostensum est, in initio optima victus ratione pugnandum, deinceps corrupti humores, tam per annuas medicationes, quæ à Medico præscriptæ sunt, quam per incnstruas educendi. Rectissimum igitur putarem si singulis mensibus hanc potionem sumeret:

℞ Passular. ʒ vj.
Flor. violar.
Borrag.
Verbenic. an. p. j.
Epithymi.
Fol. sennæ selectiss. an. ʒ ß.
Rhabarb. el. ʒ j ß.

Fiat horum decoctio in s. q. aq. puræ.

℞ Colaturæ fortiter expressæ, & rursus depuratæ ʒ iiij.
Syrupi rosati solut.

Mannæ

Mannæ Calabrinæ an. ʒ j. Miſc.

Ad epar autem ſingulari cura reſpiciendum, & non ſolum intra corpus, quod calorem epatis contempetet, verùm etiam foris aliquid adhibendum. Intra corpus nihil aqua fragorum cum ſpeciebus diatrion ſantalon convenientius. Foris autem ſempervivi illud genus, quod vulgò vermicularem vocant, cum aceto & furfuribus macrioribus hordei atque ſantalis rubeis adhibetur. Quidam cerotum ſantalium, quidam epithemata ex aquis ſtillaticiis cum ſpeciebus applicant. Sed hæc recenſere non eſt neceſſarium. Illud autem ad reducenda maſſam ſanguinis ad ſuam temperiem plurimum proderit: ſi margaritæ præparatæ cum ſucco limonum, additis multis foliis auri, diſſolvantur, atque ſingulis diebus de hac miſtura ʒ j. cum aquæ borraginis ℔ j. cardui benedicti ℔ ß. diluatur. Idque ante cœnam exhauriatur frigidè. Noctu etiam cum aqua fragorum, id quod & adverſus nephritidem erit, bibat. In hoc medicamento diu uſurpato magna pars curationis conſiſtet. Scio quoſdam magnifice loqui de mercurio auri præcipitato, quo leproſos etiam ſe ſervaſſe perhibent. Sane ſi mercurium auri haberemus, judicarem non leviter, maſſam ſanguinis eo mundificari poſſe, verum ab iſto mercurio, quem ipſi habent, & magni vendunt, non minus, quam illorum antimonio, & ſimilibus medicamentis abſtinendum cenſeo. Chymicam non damno, uſum vitupero, & eos, qui de his præclare loquuntur, nihil minus ſcire, quam id, quod ſe ſcire profitentur, facta oſtendunt. Cum his vero hominibus contemnere ſtultum eſt, ſtultiſſimum curam corporum illis permittere. Æſtivis

autem diebus nihil fero lactis cum Thamarindis convenientius puto, modo videatur ne crudi humores sint in corpore, aut in jecore obstructiones. Utile etiam erit dilutum Rhabarbari, sed hæc Medicis notissima. Ad topica devenio, quæ varia sunt: aquam cardui tepide adhibitam plurimum prodesse animadverti, sed inprimis commendatur ea, quæ ex boletis cervinis distillatur. Itaque si haberi posset, Nobilissimum virum uti vellem. Item aqua cuscutæ & liguistici, quæ faciunt, ut materia transpiret. Adhibetur autem post illas unguentum ex ovo quod fit, si ovum recens imponatur aceto per mensem. Ita enim album ovi, quasi aqueus humor efficitur, quo exulceratæ partes inunguntur, quod si istis nihil efficimus, cyatho aceti & medio aq. rosar. sulfuris ʒj. infunditur, & lithargyri ʒ ß. cum ʒj. aluminis & probè coquitur, dum media pars consumatur, eo partes faciei inungantur. Quidam magno successu cineres serpentis in nova olla exusti addunt. Abluenda autem deinceps erit facies lacte, & emulsione nucleorum persicorum, & seminum melonum, cum aqua fragorum. Jejuno etiam stomacho masticando radices borraginis atque pustulæ his illinendæ. Quod si his medicamentis malum cedere vel mitigari nollet, evacuato corpore ad sanguisugas est deveniendum, atque hæmorrhoidibus applicandæ. Deinde ex aqua cardui aliquot diebus Trochisci Theriacales propinandi, juxta tolerantiam ægri. Ad mercurialia etiam unguenta deveniendum, inter quæ magnopere hoc commendatur. Accipiunt sublimati ʒ iij. & in mortario marmoreo cum pistillo ligneo. addita saliva hominis sani jejuni, qui acetosis non

vesca-

veſcatur, & ab allio, cæpis & ſimilibus abſtineat, teruntur, deinde adjiciunt Mercurii per alutam expreſſi, & ceruſſæ optimæ ʒ iij. parum lunæ, id eſt, argenti, in pollinem redactæ. Terantur iſta diligenter, admiſcendo ſalivam multis diebus, donec albeſcant, deinceps ſoli exponunt, atque aquam fontanam puram, affundunt, & in olla vitriata ad quartam partem horæ, vel minus coquunt, aquam illam donec appareat viridis mutant, ad minimum ſepties: deinceps iſta abjecta affundunt optimam roſarum aquam, quam trubellant & ita reponunt. Accipiatur autem reſidentiæ ad magnitudinem piſi, & cum aqua roſarum nova miſceatur, atque cum petiolis lineis ſubtilioribus locis affectis apllicetur. In uſu, ſi non frequens ſit, (tunc enim dentibus nocet) nullum eſt periculum, cum ſciamus mulieres Venetas nihil his frequentius adhibere. Tartarum etiam optimè calcinatum per reverberationem, & inter albumina ovorum diſſolutum plurimum adjuverit. Sed ex his ut Medicus præſens eligat rectiſſima, etiam atque etiam videndum. Ad renum affectionem, ut multa præſcribam, non neceſſe eſſe arbitror, neque à me hoc requiri puto. Uſum terebinthinæ coctæ atque cum Rhabarbaro commixtæ in hoc corpore plurimum commendo. Item cum dolores urgent, emplaſtrum ex cancris. Reliqua autem prudentiæ Medici præſentis committo. Atque ut hæc à præponente Deo fortunentur opto.

IOHAN. CRATO
à KRAFTHEIM, &c.

CONSILIUM XXVIII.

In ſcirrhoſo tumore ſupra pubem, circa ventriculi regionem, & circa latera, pro quadam Illuſtri perſona;

ILLUSTRIS & Generoſus Dominus Comes ante biennium tumoribus quibuſdam ſcirrhoſis ſupra pubem, circa ventriculi regionem & circa latera moleſtari cœpit, qui nunc ſenſim increſcere & duriores fieri incipiunt, ut metuendum ſit, ne & tumores ipſi ob quotidiana augmenta immodice excreſcant, abeantq; in duritiem extremam, & reliqua naturalia membra ob compreſſionem ita coarctentur, ut minus integre officio ſuo fungi poſſint. Ac niſi via ac ratio aliqua inveniatur, qua cauſis & fomitibus horum malorum obviam eatur, neceſſe erit corpus nutritione deſtitui, & tandem maraſmo conſumi. Quod ne fiat diligens requiritur & cauſæ principalis conſideratio, & medicamentorum ad cauſas directorum continuatio. Neque enim uno aut altero menſe abigi ſe patientur tumores, quibus ad collectionem biennii ſpacium relictum fuit. Primum autem his tumoribus atque ipſi etiam maciei cauſam præbuit naturalis conſtitutio corporis ſicca, epar ſiccum, ſanguis ſiccus & ad diſtributionem minus idoneus. Acceſſerunt purgationes validæ, violentæ, continuatæ per multos dies, partim per cathartica vehementia agitatis humoribus, partim per ſponta-

neas

neas evacuationes immodicas, quibus & corpus exhauſtum, & ad maciem ac ἀπεφίαν perductum eſt, & membra coctionibus deſtinata vehementer afflicta & debilitata ſunt. Non igitur mirum eſt in tali corporis conſtitutione aſſumptis, & per violentas ac impetuoſas purgationes extractis humorum partibus tenuioribus, & relictis craſſioribus, ejuſmodi tumores auctos eſſe, ac nunc epatis potiſſimum vitio, ac lienis etiam corpus emaciari, tumores verò augeri. Præcipui ſane fomites horum malorum ſunt epar & lien, quibus antea conſuli neceſſe eſt, antequam ad localia tranſeatur. Non enim inunctionibus aut emplaſtris profici quicquam poterit niſi caveatur, ne ex horum membrobrum erratis novæ ſubinde acceſſiones humoribus ſuppeditentur. Primum igitur de aſſumendis intra corpus, poſtea de extra adhibendis agendum eſt. *De aſſumendis*; 1. Potio. Ut epar rectificetur, ab obſtructione liberetur & corroboretur, atque materia tumorum attenuetur, diſſipetur, ac corpus ab atrophia præſervetur, conveniet inprimis Cuſcutæ uſus, ex qua vel aqua efficax certa quadam ratione per diſtillationem elici vel ſuccus extrahi poteſt. Et ad reprimendum calorem, qui ſe interdum in hoc Illuſtri Domino exerit addi poſſunt endivia & cichorium. Item frangulæ radicis cortex:

℞ Herb. Guſcutæ m.iij ß.
Endiviæ.
Cichor.an.m.j.
Eupatorii communiſ.m.ß.
Ceterach.
Cortic.radic.cappar.

Frangulæ an. ℥iij.
Rad. Fenicul. ℥ vj.
Cichor. ℥ ß.

f. decoctio in ſ. q. aquæ ad tertias, usque ad remanentiam ℥ xix. quibus adde

Syrupi de cichor. cum Rhabarb. ℥ j ß.
Syrupi de byſantiis ℥ ß.
Aq. cinnam. ℥ j.

Miſc. fiat potio, ad quatuor hauſtus.

2. Evacuans: Etſi autem in corpore tam extenuato purgationes validæ locum non habeant: tamen neceſſe eſt ſubinde per commoda intervalla, præſertim animadverſa aliqua vitioſorum humorum collectione, lenem aliquam evacuationem inſtitui, quæ limoſam illam materiam tumoribus augmentum præbituram, detrahat per lenes aliquot ſedes. Eam ad rem aptiſſimum eſt Rhabarbarum cum correctivis & frangula:

℞ Rhabarb. el.
Frangulæ an ℥ j ß.
Cinnamom. ℈ ß.
Spicæ g. v.
Squinanthi gr. iij.

Conquaſſata infundantur in aq. cuſcutæ ℥ v. aliquot horis, parũ ebulliant, colatur, & in colatura diſſolve:

Mannæ el. ℥ vj.
Miſce f. hauſtus.

℞ Extracti Rhabarbari.
Frangulæ an. ℈ ß.
Cochlearum ℈ j.
Miſc. f. pillulæ N. xx.

3. De-

3, Decoctum ligni. Correcto hac ratione epate, tandem demum tempestivum est tumores ipsos aggredi. Ac in ipsorum curatione necessaria est primum materiæ condensatæ & concretæ dissipatio, tũ obstructionum in remotioribus membris reseratio, & corporis universi diffiatio. Quæ omnia egregie ligni decoctum præstat, quod præter hæc omnia, membra etiam confortat, & distributionem alimentorum promovet, ac multa alia in hoc casu commoda præstiturum videtur. Quia vero ex eo non tam exiccatio, quam penetratio & discussio quæritur, non opus est victu tam exquisito, qualis in morbo gallico præscribitur, nec opus est delitescentia illa in vaporario clauso, modo vitentur tum in aëre, tum in victu excessus.

℥ Scobis ligni Guaiaci recenter facti ℥ iiij. Infundantur horis 24. in aquæ cichorii ℔ iiij. Coquantur in vase tecto ad casum ℔ j. Deinde dentur. Addi etiam potest sarsa parilla.

De adhibendis: 4. Fomentatio. Atque hæc quidem intra corpus pro abigendis tumoribus præcidendo augmenta & materiam induratam dissipando molienda sunt. Foris autem emollitioni & disjectioni tumorum studendum est, idque primum per fomentationem, ita ut spongia in decocto quarundam herbarum madefiat, & fomententur loca, tumoribus obsessa.

℥ Rad. althææ part. iij.
Scrophulariæ part. ij.
Cucumer. asinini part. j.

Ad eum tumorem qui est supra epar, addi potest absinthium. Si dolor percipitur, addatur chamomilla, anethum.

℥ Rad.

℞ Rad. altheæ ʒ iij.
Scrophular. ʒ ij.
Cucumer. asinini ʒ j.
Filicis ʒ ß
Herb. Hederæ.
Veronicæ,
Absinthii an m. ß.
Anethi,
Camomillæ an p. j. ß.
Conquassata misceantur.

5. Emplastra. Superponenda deinde sunt Cataplasmata aut Emplastra, quæ materiam tumorum fortius aggrediantur, eamque colliquent, disjiciant & absumant. Eorum usus (præcedente semper fomentatione) longum tempus requirit, ob materiæ induratæ renitentiam:

℞ Lumbricorum terræ vino ablutor. ʒ. vj.
Ol. lilior. alb. ʒ iij.
Cappar.
Pingued. anserinæ an. ʒ ij.
Mucillag. radic. altheæ.
Sem. lini an. ʒ iij.

Coquantur ad mucilaginum consumptionem, percolentur, & exprimantur, addendo,

Ammoniaci ʒ ß.
Galbani.
Bdellii an. ʒ j ß.
Pulv. Ceterach.
Cortic. Fraxini.
Summit. anethi an. ʒ. j.
Caricar. N. iij.
Medullæ cruris vituli ʒ ij.

Ceræ

Ceræ ℥ j.
Reſinæ.
Terebinthinæ an ℥ ij.
Emplaſtri Diachyli ſimpl. ℥ vj.
De Melilot. ℥ ß.
Pulveriſatis pulveriſandis & gummatib. in aceto diſſolutis f. Cerotum.
Vel: ℞ Diachyli ℥ j.
Mucillag. rad. altheæ,
Sem. lini an. ℥ iij.
Ol. lilior. albor. ℥ vj.
Ammoniac.
Galbani.
Bdellii diſſol. in aceto an. ℥ ij.
Pingued. anſerinæ.
Medullæ cruris vituli an. ℥ j.
Thuris ℈ ij.
Lumbricorum diſſolut. ℥ j.
Cum cera q. ſ. f. ceratum, applicandum ſupra alutam loco affecto.
Vel: ℞ Ammoniac. ℥ ß.
Galbani.
Bdellii an. ℥ j. ß.
Pulv. ceterach.
Cortic. fraxini.
Summitt. anethi an. ℥ j.
Caricar. N. iij.
Diſſolvantur gumminata in aceto q. ſ. & add.
Lumbricor. vino ablutor. ℥ vj.
Ol. lilior. ℥ ij.
Cappar. ℥ j.
Mucillag. rad. altheæ.

Sem.

Sem.lini an. ʒ iij.
Coq.ad mucilag. consumpt. addendo i
Resinæ.
Terebinthinæ an. ʒ ij.
Emplastri de Meliloto ʒ ß.
Diachylon. ʒ vj.
Ceræ ʒ iij.
f. s. a. Cerotum.

6. Frictio, Inunctio: Postremò ut minus ab Atrophia sit periculi, & promoveatur feliciorque reddatur nutrimenti distributio, proderunt frictiones, non validæ, sed lenes, aut mediocres; extremarum partium totiusque corporis. Et inungi debent tum spina dorsi, tum reliquæ partes Ol. amygdalarum dulcium, quod nimiam partium siccitatem emendat.

CASPAR HOFMAN.
Medicus Brandeburgic.

CONSILIUM XXIX.

De usu Thermarum Carolinarum, in exulceratione Renum & vesicæ, pro quodam Magistro.

CONsultius fuisset ut hic domi corpus à collectis hactenus superfluitatibus purgatum fuisset, antequam te ad Thermas Carolinas contulisses, sed quia id nunc angustia temporis fortasse tibi non permittit, facies ad Thermas ubi veneris. Quiesces igitur ibi per diem, sequenti die sumes potiunculam

sequen-

ientem, qua viis communibus evacuatis facilior
ranſitus Thermarum ad locum affectum, & ne
pſis excrementa ad locum affectum deducta,
im magis vellicent & aſperent, erodantque.

℞ Decoct. commun. fl. & fruct. ʒ iiij. In quibus
diſſol.
Fl. caſſiæ extract. cum aquæ malviæ ʒ vj.
El. de ſebeſten. ʒ iij.
Bened. laxat. ʒ j.
Syrupi violar. ʒ j.
Miſc. f. potio.

ertia auſpice Chriſto, inchoabis uſum Thermarũ,
ſumes libram unam aquæ ex ſcaturigine hauſtæ,
lidam probæ, & ita citius penetrabit. Continebis
in lecto per horas duas bene ſtragulis coopertum,
ra ſudorem tamen, poſt obambulabis in camera
l hypocauſto ad prandii tempus usque. Hora
rtia pomeridiana poteris per horam ante cœnam
odeambulare, & ita obſervabis motum & opera-
onem aquarum potarum. Solent enim primo fla-
is & tormina in inteſtinis & viis urinalibus & mē-
ris excitare, quibus ſuppoſitoriis & clyſteribus eſt
ccurrendum, eousque donec & membra fuerint
ſſuefacta, & perreperint Thermæ.

℞ Malvæ.
Biſmalvæ.
Parietar. veræ.
Fl. chamomil. an. m. j.
Melilot. citrin.
Betonicæ.
Clinopodii veri.
Saxifrag. an. m. ß.

Sem.

Semen. anis.
Petroselin. an. ʒ ij.
Medullæ sem. carthami contusi & ligati in pætia rara ʒ ß.
Agaric. Trochisc. ʒ j.
Soldanell. ʒ ij.

Incid. contundantur, & stent in infusione per horam; postea bull. ad casum tertiæ partis; s.a: colentur cum expressione forti;

℞ Colaturæ ℔ j. in qua dissol:
Cassiæ recens tractæ ʒ ß:
El. lenitiv. ʒ ij:
De Hiera simpl ʒ iij:
Diaphœnicon. ϑ ij:
Diacatholic: ʒ j:
Ol. Commun:
Chamomil:
Anethini;
Cappar. an. ʒ j:
Sacch: rubri ʒ ß:
Vitel. ovor. N. j:
Salis commun: triti ϑ ij:
Misc; f. clyster:
℞ Suppositor. N. v:

Quia verò non dubium est, quin propter impuritatem & collectionem in renibus & vesica, ex quibus tu laboras; initio tale quid excitabunt aquæ potæ, non deterrebit te, etiamsi aliquoties supra dictis subsidiis utendum tibi erit; quin perges potando, & sumes sequenti die libras duas eadem hora; & ita procedes singulis; vel alternis semper addendo libram aquæ donec ad eam mensuram perveneris, quæ quater

ter vel quinquies per diem alvum ſubducat. Solent enim Thermæ purgantis medicaminis modo per alvum & urinam evacuare certo pondere. Hac menſura purgabis poſtmodum te octo vel decem vicibus vel tam diu, quam diu abſterſione & mundificatione opus tibi eſſe urinæ monſtrabunt, quas ſingulis diebus colliges & inſpicies. Et ubi ex diminutione purulenti humoris locos affectos mundificatos eſſe animadverteris, tuin naturam Thermarum in conſolitando ipſos, eo die quo à Thermis abſtinebis, medicamento conſolidante juvabis. Ad eam rem habebis medicamenta duo conſcripta, quæ Sclakewaldi, ubi peritum habes Pharmacopœum, mature tibi præparare curabis. Is porriget Electuarium, de quo ſumes illa die, qua non potas Thermas, drachmas duas, & poſt horam potionis cochlearia duodecim calefactæ, mane hora ſextra, cum quinta electuarium ſumpſeris. Habet enim conſolidandi facultatẽ. His uteris ſemper alternis, & ubi etiam Thermas ipſas reliqueris, quo locus bene conſolidetur:

℞ Rhenum capretorum (*Zieglichen*) N. iiij. Incidantur laminarum more, ubi à pinguedine bene mundati fuerint, & infundantur in aquis conſolidæ majoris & Alkekengi per 3. aut 4. dies immutando ſingulis diebus aquam & novam affundendo. Deinde ℞ veſicam capreti abſciſſo collo, bene mundata ab omni carnoſitate, & incidatur minutim, & eodem modo infundatur ſeorſim in his aquis. Poſt in furno jã defervefcente ita torrefiant, ne adurantur, ut pulveriſari poſſint. Pulveriſa ſingula ſeorſim, & poſtquam infra ſcriptum medicamentum ingreſſa fuerint, dentur patienti,

I ℞ Pulv.

℞ Pulv. renum capretor. præparati ʒ ß.
Veſicæ capreti ʒ iij.
Rad. conſolid. major. ʒ j.
Minor. ℈ ij.
Trochiſc. Alkekeng. ʒ j.
Caudæ equinæ ℈ iiij.
Boli armen ℈ j ß.
Semin. 4 frigid. major. an. ℈ j.
Pulv. liquirit. ʒ j.
Gummi ceraſorum ℈ ß.
Myrtillor. Italicor. ℈ ij.
Sanguin. dracon. ℈ ß.
Olibani ℈ j.

Pulveriſentur pulveriſanda, incid. incidenda minutiſſime, & cum ſ. q. ſyrupi violar. redigantur ad formam opiatæ.

℞ Liquirit. raſæ, & inciſæ ʒ iiij.
Paſſul. ʒ j.
Plantagin.
Eupator. an. m. 1.
Fol. Myrt. Italic. ʒ ij. ß.
Jujubar. N. v.
Myrtill. Italic. ʒ j.
Sem. 4. frig. major. an. ʒ j.
Sem. aniſ. ʒ j.
Herb. petroſelin. m. ß.

Incid. contund. & ſtent in infuſione ſ. q. aq. Alkekengi, & plantaginis ſimul miſtis per horas duas, deinde bull. ad caſum 3. partis, ut remaneant libræ ij. Colentur cum expreſſione forti, colentur bis, colaturæ add.

Syrupi violac. ʒ ij.
Miſc. f. potio.

Ubi

Ubi igitur octo vel decem vicibus mensura purgante usus fueris, diminues semper libram, donec Thermas in totum reliqueris, Hac ratione sumes. Nec video quid lotio aut balneum istarum tibi in tuo affectu prodesse possit, nisi velis nonnunquam aut amicorum, aut sordium abstergendarum causa lavare. Solent autem hæ Thermæ ratione caliditatis actualis & potentialis etiam inducere stypticitatem alvi, cui occurres glandibus communibus, aut clysteri, aut pillulis sumptis cum elaterio, quas ordinavi:

℞ Massæ pillul. de hiera simpl. ℈j. b. p. Elaterii gr. j.

Subigantur exacte cum melle rosaceo & misc. pro duabus vicibus. Sumes etiam interdũ drachmas sex, florum cassię cum drachmis tribus elect. de sebesten, informaboli, vel brodio prunorum dissolutas. Et quibus epar est natura calidum, quale tu habes, & his detrimenti nonnihil minatur, pro quo arcendo sumes eo die mane rotulas tres diarrhodon, quod ad Abbatem refertur, in tabulis, & totidem hora secunda pomeridiana, eo die quo Thermis non uteris. Inunges etiam eam cutis partem, cui epar subjacet in hypochondrio dextro unguento, quod à santalis nomen est sortitum, dissoluto ad prunas mane & post meridiem, ubi id necessitatem exigere animadverteris. Cum etiam hæ Thermæ nitrosæ sint, & sua absterſione sæpius vias urinales excorient, & maxima in canna virili, prodest ex semine citoniorum extrahere cum aqua rosarum mucillaginem, & per syringam in cannam injicere: habet enim & uniendi & refrigerandi facultatem. Et si ardor non mitigatur, inde ad aliud progrediendum, quale est

medicamentum, quod sirff album sine opio recipit, quod tibi cum reliquis conscripsi:

℞ Aq. plantag. ℥ iiij ß.
Mucilag. sem. psyllii extract. cum aqua portulac. ℥j ß.
Sirff sine opio ℥j.

Dissolvantur in aquis puris, post add. Mucillaginem bene diluendo ℈ ij ß. Sprtzwasser.

Et quo mundius conservatur corpus, eo magis cita sequetur consolidatio. Consultum igitur est octo diebus, dum Thermis uteris corpus evacuare, & intestina, maximâ pillulis da hiera s. cum aggregativis:

℞ Mass. pill. de hiera simpl. ℈ ij.
Aggregativ. ℈ j.
Diag. g. j.

& melle rosato f. pill. N. xxvij. pro tribus dosibus. Deinde abstine ab omnibus acetosis, acribus, valde salsis, pinguibus, & mucilaginosis cibis, ut materia locum asperans subtrahatur. Quod si ita victus rationem cum Thermis debitam conjunxeris, non dubito quin renes & vesica mundificabuntur. Quod attinet postmodum ad consolidationem pleniorem, illam consilio Medicorum domi prosequi poteris medicamentis sumptis. Christus dirigat Thermas ad recuperationem tuæ valetudinis, quam ex animo tibi opto. Reliqua coram audivisti.

CASPAR NEFIUS
Medicus Lipsensis, &c.

CON-

CONSILIUM XXX.

De astricto alvo, usu ambræ. & præservatione à Peste pro quadam Nobili fœmina.

DE duabus rebus consilium meum exquiritur. Primum, quomodo alvus semper aperta esse possit. Deinde quæ vis sit Ambræ, & quis ejus usus. Ad primum quod attinet, optimum præsidium est in commoda victus ratione, in qua prius sumuntur hunectantia & lenientia. Vitari autem debent cibi duri & saliti, & aromatibus conditi. Potus non sit vinum forte & diureticum. Nam certum est, qui multum urinæ mittunt, alvo duriore esse. Podagricis quidem utile est multum urinæ excernere, & tum maximè sani sunt, ideoque in his non sistenda urina, & potius alvi astrictio toleranda est. Ideo suadeo Dominæ, ut præsertim frigido tempore, & tempore infectionis in ficu his pillulis utatur:

℞ Aloes rosat. ʒ iij.
Myrrhæ el. ʒ j.
Bdellii ℈ j,
Succin. alb.
Croci an. ℈ ß.

Cum syrupo rosato solut. f. massa, de qualibet drachma pill. N. x v. His utatur quotidie ante cœnam ad quinque. Neque modò ad alvum lenient, sed & in præservatione multum valent, & menses promovent, & corpus à fluxionibus Podagricis muniunt. De secundo; Cum ambra præcipuè roborando cordi & capiti utilis sit, ut ibi catarrhos exiccet, & cordis vires

inſtauret, ideò omnibus catarrhoſis utiliſſima
iis, qui affectionibus cordis tentantur. D
ſaccharo roſato pulveriſata & comminuta a
dimidii quantitatem, vel integri grani. Sun
quidam modi utendi, qui deſcribuntur in Ita
Hiſpanicis libris, certiſſimo autem experime
dici, infundere ſuper ambram optimum vinu
vaticum diſtillatum in vitrũ, & diligenter ob
& mane aliquot guttas cum pane ſumere, eſſe
lentiſſimum remedium præſervativum in peſ

JOHAN. CRATO
A KRAFTHEI

CONSILIUM XXXI.

In Arthritide, pro quadam Nobili Matrona.

AFfectus ille de quo Domina in humeris,
& lumbis conqueritur, unam habet cauſ
mirum catarrhos podagricos, qui niſi adima
purgatione, vel in partu, verendum ne conſi
mis lentum fuerit: Iidem humores in pecto
vant. Poſtquam igitur puerperii tempus fu
rit, & menſtrua fluxerint, ſuadeo ut in aqua
cárduum benedictum cum paſſullis, & bib
diebus mane, poſtea ſecundo vel tertio di
hunc bolum:

℞ Agaric. rec. Trochiſc. ℈ iiij.

Cum ſyrup. conſervationis zinziberis f. bolus. Cumque bis uſa eſt hoc purgante, coquatur Guaiacum prius aqua calida decem diebus præparatum. Ad unam libram ligni duodecim libræ aquæ affundantur, coq. ad medietatem, & in fine adde manipulum unum Juæ artheticæ. Bibat de hoc quindecim dies, mane ſex uncias, in cibo ne nimium faciat, & ſit uno ferculo contenta, vel aſſa, vel elixa carne, à vino abſtineat. Coquat etiam Domina Juam artheticam & urticas in aqua & vino, adjecto ſale (poſtquam prius decoctum aliquot diebus bibit) & eo fomentet membra, quæ podagricis humoribus & doloribus affliguntur, ſi huic aquæ adjecerit pugillum ovorum formicæ, cum ipſis formicis erit efficacius. Pro nodis podagricis ſumat Domina radices de cucumere aſinino, & contundat in oleo & imponat nodis: ſi non evocatur materia, inungatur ſuccus cæparum aſperſo pulvere piperis. Si poſſet lavare in balneo è formicis præparato mirifice ſentiet ſe juvari. Monui antea ut Domina in partibus læſis vulpinas pelles geſtet, quæ pedes attingant, maxime verò hyeme. Si verò agaricus pro purgatione non ſatis erit commodus, utatur his trochiſcis;

℞ Scammoneæ ℥ ß.
Zinziberis ℈ j.
Turbith. albiſſ. & gummoſi.
Roſar. rub. an. ℥ ß.
Spicæ nardi.
Maſtich. an. ℈ ß.
cum ſucco citonior. f. Trochiſci N. v.

Hos accipiat in syrupo rosato, Trochiscum unum una vice, sed sæpius iteret; maxime cum constipatam se senserit, dum ligno utitur. Sed & alias usurpare eos potest, cum podagrica materia se ostendit, modo ne cum gravida est. DEUS hæc, quæ præscribo, fortunet.

JOHAN. CRATO A KRAFTHEIM, &c.

CONSILIUM XXXII.

De præcautione abortus, pro quadam Nobili fœmina.

ABortiunt mulieres duabus de causis; Primum si ante conceptum impura corpora habeant, maxime si pituita, & acres humores collecti sunt. Deinde cum prægnantes in animi & corporis motibus peccant, itemque si alvo nimis laxa, & hæmorrhagia laborent. De sanguinis fluxu in domina res nota jam pridem mihi est. Ideò de eo prius dicam. Primum & ante omnia vehementiores motus ne habeat, iræ dico, excandescentiæ, ne nimium membra distendat, nec onera libret. Caveat cibos sanguinem inflammantes, & caput replentes, & acres humores generantes. Nam in hoc corpore principaliter acres illæ fluxiones & sanguis serosus ad omnes catarrhos & podagram viam sternit. Ideò Domina cibos eos ne attingat, qui excrementa

menta cumulant, ut piſces, frigida & cruda, item quæ natura humectant, ut agnina, non bene matura caro vitulina, porcina, lacticinia, pinguedines, ſalita, præparata cum cæpis, cancros. Maxima ex parte edat aſſa. Aſſuescat uni potui diuretico, & qui ſanguinem non nimis calefaciat. Quo tempore aſparagi habentur, & fraga iis utatur, à cæteris fructibus abſtineat, vel certe modice ſumat ante cibum, magis ut aluum molliant, quam ut ſatient. Illi autem fructus qui cito putreſcunt, vel aluum ſtipant, plane cavendi ſunt. Nam & iis, quæ cito putreſcunt, diarrheæ periculoſæ ſequuntur, maxime infeſtæ gravidis. Conſtipandi autem vim habentia non laudantur, niſi à cibo magna cautione ſumantur. Ad ſanguinem ſiſtendum ſcio Dominam multis remediis eſſe uſam, & ſi boni ſanguinis eſſet copia, ſuaderem & ego, ut cæteri Medici venæ ſectionem, nec moveret me Hippocratis authoritas, qui venæ ſectioni in gravidis tantopere adverſatur, cum noſtro tempore diæta alia ſit, quam olim fuerit, & experientia teſtetur, ſæpe multos gravidarum morbos venæ ſectionem poſtulare, & ferri ab iis ſine incommodo. Verum quia, ut dictum eſt, ſanguis nimis ſeroſus eſt, cui acria excrementa admiſta ſunt, indicio his humiditatibus occurrendum eſſe, primum victu, deinde diureticis & ſudore. Nec cucurbitulæ nocerent, maxime ſcapulis applicatæ. Multi exiſtimant radicem & herbam fragariam, ſi quis eam ſecum geſtet, ſanguinem ſiſtere. Alii prædicant pulverem ranæ uſtæ in olla recenti in ſacculo appenſum, de collo. Experiri licet. Meo tamen judicio nihil poteſt fieri melius, quam ſeroſa excrementa, ad quæ hoc corpus proclive eſt,

& omnis mali causa est, tollere, & præcavere, ne cumulentur, sed è corpore evocentur. Certo enim mihi credat Domina, quamvis in Podagra multa se pituita ostendat, eam tamen nunquam sine acribus illis, serosis & tenuibus superfluentibus in membra posse devehi, nec aliud esse præstantius remedium pro podagra, quam quod urinam movet, & sudores ciet: Non ego, cum calor nativus debilitatus sit in hoc corpore, etiam multum pituitæ colligi, quæ in matricem decumbit, & eam affligit, ac conceptionē impedit, aut abortum facit, sed hæc pituita, antequam conceptio fiat, educenda est, quod fit dupliciter: Primum conveniente victu, & roborato calore nativo. Ideoque ante annos aliquot Thermas suasi, sed quia intempestive iis usa est Domina, non mirum omnia esse inde perturbata, & quia frigida tempestas incidit, non potuit satis efficax esse, quamvis matricem roboravit. Ideo sequatur aliam viam, & præter commodam victus rationem singulis mensibus post fluxum menstruorum pituitam his pillulis educat:

℞ Aloes rosatæ ʒ v.
Succin. alb.
Mastich. an. ʒ ij.
Agaric. præstantiss. ʒ j. ß.
Aristoloch. rot. ʒ ß.

Aspergantur pulverisata aqua cinnamomi, & cum syrupo de succo matricariæ; reformentur pillulæ, pro qualibet drachma xiiij. Has antea cœnam sumat desinentibus mensibus numero septem, continue tribus vel quatuor diebus. Si non satis purgant, utatur pluribus, sed tum à viro abstineat. Multa quidem

dem ſunt remedia ad præparationem conceptionis, ſed ea huic caſui non puto neceſſaria. Poſt conceptionem autem factam nihil melius ſcio, quam in victu non errare ne vitioſi humores in corpore colligantur. Deinde ut vitet affectuum immoderationem, iram, curas, vehementes motus corporis, & quicquid ſanguinem poteſt commovere. Quotidie autem hoc pulvere utatur, quantum groſſo excipi poteſt in vino:

℞ Spodii ʒ ij.
Raſuræ eboris ʒ j.
Zedoariæ.
Sem. fenicul.
Margarit. præp.
Corall. utriuſque.
Rad. cardopatiæ an. ℈ ß. Miſc.

Nono autem à conceptione menſe ab uſu hujus pulveris abſtineat, fugiatque omnia alia remedia, præter ea, quæ partum facilem reddunt. Præparantes tamen humectationes, cum hoc corpus per ſe humidum & lubricum ſit, non ſunt neceſſariæ. Contra abortus utilis eſt & hic pulvis mane ſumptus in ovo ſorbili:

℞ Rad. Biſtortæ ℈ j.
G. Alchermes.
Sem. Plantag.
Portulac. an. ʒ ß.
Coriand. præp. ℈ ij.
Sacchar. ad pondus omnium.

Sumat de eo quantū groſſo excipi poteſt, & ſingulis, vel alternis diebus, modo ne aluus aſtricta maneat. Uſus ciborum ex amygdalis & dactylis & citoniatum

tum à cibo valde commendatur, quia & matri & fœtui prosunt. Foris contra abortum multa utiliter adhibentur, modo ne excrementa retineantur, inprimis utile est hoc emplastrum dorso & lumbis vel coxendici impositum:

℞ Massæ Emplastri pro Matrice,
vel Comitissæ ʒ iij.
Rad. bistordæ.
Corallor.
Acatiæ.
Hypocistid.
Cortic. mali granat. an. ʒ ß,
Ladani ʒ vj,

Malaxentur omnia cum succo cydoniorum, & extẽdantur in aluta. Pharmacopolæ emplastri quantitas papyro data definiri potest, ut in aluta id faciat, quo ab inferioribus partibus lumbos & dorsum versus umbilicum tegat. Neque est necesse ut semper gestet, sed vel de nocte adimat, vel etiam si molestum est de die, ac interdum renovari curet. Hæc potui hoc tempore ad præcautionem abortus monere simplici studio: neque dubito, quin fortunante DEO aliquid fructus sit perceptura Domina, pro quo DEO omnipotenti gratias agere possit.

IOHAN. CRATO
à KRAFTHEIM, &c.

CON-

CONSILIUM XXXIII.

De impedimentis impregnationis, pro quadam honesta Matrona;

UT perpetua speciei humanæ, quæ archetypi DEI expressio est, propagatio sit, DEUS optimus maximus condito Adamo, Evam ad hominis exemplar confictam, matrimonio copulavit, ut duo inter se sexus permixti sobolem propagare possent. At cum talis actus generandi impeditur, fit aut maris, aut fœminæ, aut utriusque ratione. Cum itaque in confesso sit in casu proposito fœmellam impedimento esse, ideo causæ impedientes inquirendæ sunt. His enim non cognitis, neque ratio removendi impregnationis impedimentum inveniri potest. Quare primo de impedimentis impregnationis, secundo de modo coeundi. (Modus enim coeundi dexter servandus, cum conceptus absque idoneo coeundi modo impediatur.) Tertio & ultimo de tempore tam particulari, quam universali coitus differam. Quoniam quod justo tempore minime fit, infeliciter atque sinistre succedit. Quantum ad primum, quod fœmella conceptionis impedimentum sit, argumento est aliqualis coitus abominatio, cum delectationis privatione, cui menstrui sanguinis corruptio succedit. Cum ergo ad conceptum, semen & viri & mulieris, menstruique sanguinis affluxus necessario requirantur, quippe mensibus suppressis

preſſis cuncta fruſtra tentantur, operæ pretium eſt ut omnia naturaliter conſtituta ſint. Nam uno diſconveniente tota mixtio corrumpitur. Sicut eſt videre in lutina, diſſonante una chorda tota harmonia diſcrepat. Propterea cum conſtet ſanguinem menſtruum plus juſto eſſe calidum, quod oſtendit veſtigium induſio impreſſum, & ex calore aliquam acquiſiviſſe acredinem, fieri non poteſt ut ex coitu finem aſſequatur. Nam etiamſi & ſemen virile & mulieris concurrunt, affluit etiam ſanguis mẽſtruus, qui utriq; ſemini commiſcetur, ſtimulat virtutem repultricem ſua àcredine, quam ex aliquali aduſtione acquiſivit, tota maſſa repellitur, atque ita actus coeundi ſuo fruſtratur fine. Ex his facile apparet, vitiũ remorans imprægnationem, nimirum menſtruus ſanguis plus juſto calidus, & acredine præditus, quæ virtutem repultricem ſtimulat ad repulſionem. Quare cum cauſſa inveſtigata ſit, facile cura per contraria moliri poteſt, nimirum, ut ſanguis menſtruus ad aliquam mediocritatem reducatur per frigida. Verum hoc præſtari non poteſt, niſi cauſſæ accendentes ſanguinem menſtruum cognitæ fuerint. Proinde cum conſtitutio fœminæ ſit macra & bilioſa, præterea ſæpius natura inflammetur, non mirum eſt, quid aliquid materiæ cholericæ, ſiquidem in toto abundat, admiſceatur ſanguini menſtruo, cum quo ſuo tempore (ut arguit eius calor atque ardor) excernitur. Quapropter ſi coacervatio cholerę auferatur, etiam menſium acredo extinguetur. Hoc bono victus regimine præſtabimus. Vitet ſuper omnia carnes leporinas, & omnia degentia in aquis. Item fugiat lactantium agnorum carnes, porcos, anguillas, quappias, alioſque piſces,

piſces, qui habent replere matricem, item fabas & lacticinia. Cæterum cum menſtruus ſanguis fluendo tranſeat matricem, ſuam malam qualitatem matrici communicat atque imprimit. Ideo & matrici hac in parte proſpiciendum, ne debilitata ſeminis immiſſionem reſpuat. Conveniens igitur erit ex tanaceto, abſinthio, camomilla, matricaria, burſa paſtoris, plantagine, facere ſuffumigium, quo utendum ante menſtruorum adventum tribus vel quatuor diebus. Quantum ad modum & tempus coeundi. Confert ad conceptum ſi mulier & vir abſtineant à coitu & amplexibus mutuis quinque diebus vel amplius ante menſtruorum excretionem, totoque tempore menſtruorum, & poſt fluxum menſium quatuor diebus, quo tempore ante introitum lecti mulier aſſumat in hoſtia coaguli leporis ℈ j. Vir vero comedat zinziber conditum & dormiat, animadvertendo ne vẽter ſit repletus cibis, neq; crapula onuſtus, nec admodũ famelicus. Et hoc faciendũ ſingulis duntaxat menſibus. Hac enim ratione vir in infundendo ſemẽ matrici uberior erit, & matrix in retinẽdo tenacior, atque in recipiendo avidior. Abſtinentia equidem à coitu vulvam exiccat, atq; virtutem eius retentivam replet, ſemenque melius decoquit. Econtra ſæpius mulier ſe commiſcens acquirit vulvam lubricam, atque ita finem non aſſequitur: De mane vero mulier utatur rotulis diarrhodon abbatis, cum noctu virum accedere conatur. Porro ad conceptum requiritur utriuſq; feminis concurſus, maritus operam det, cum mulieres verecundiores ſint, dum dormierint ut eius palpet mamillas atque ventrem, & ita ad vene-

venerem excitet,& quando deprehenderit ipsam accensam, tempus instat coeundi, modo octo horæ post cænam elapsæ sint, quod est circa auroram. (Caveat vir ab aniso, cimino, quod semen extenuent, item ab oleribus grossis, quoniam grossum sanguinem procreant. Rutam & agnum castum fugiat, tanquam ea, quæ semen absumunt.) Præterea vir suum non compleat desiderium, donec in vulva senserit humiditatem affluentem, & mulier delectatione tunc sperma proprium effundat, natibus diligenter firmatis. Talis hainque modus mulierem delectat, atque opus fortunat. DEUS æternus utrique sexui delectationem in emittendo spermate ingessit, ut firmius conjungerentur, opusque felicitetur. Hoc modo misso semine non statim virga extrahenda, ne aer intromittatur, & conceptum impediat, sed parumper immorandum, & extrahendum. Uxor tamen maneat sub eodem situ post coitum per aliquod tempus resupinata, capite depresso, natibus vero exaltatis, quod si fieri potest obdormiat, & summe sternutationem fugiat.

ABRAHAMUS SEILER
Ducis BREGENSIS MED.

CON-

CONSILIUM XXXIV.

In debilitate uteri, & podagrica affectione, pro quadam Nobili fœmina;

CUM uterus purgatus sit, nulla melior via corroborationis, quam quiescere. Muliebria remedias & intempestivam crapulam vitet. Interdum rasura eboris cum semine cartui sumat. Fugiat affectiones animi, iracundiam, tristiciam, nec omnium sermonibus moveatur Cominittenda quædam DEO sunt, cum nostris curis & sollicitudinibus negotiis non satisfiat. Cum in interioribus læsa sit, nullum aliud succurrit præsidium, quàm ut Domina laudatis aliquibus Thermis utatur, quarum usu & materia illa absumatur, & calori naturali succurratur. Quod ad podagtam attinet, utatur vapore præscripto ex certis tantum herbis, ut roremarino, origano, arthemisia, melissa, betonica, majorana. Hæc ut opinor sufficerent, quæ opto ut DEUS fortunet.

JOHAN. CRATO
A KRÁFTHEIM, &c.

FINIS LIBRI QUARTI CONsiliorum Medicinalium.

EPISTOLARUM MEDICINALIUM

LIBER QUARTUS;

Iohan. Henrico Hervart, Patritio Augustano, Ioh. Crato à Krafftheim, &c,
S. D.

APUD Xenophontem est, Hippiam quendam Eleum, post longi temporis observationes, Athenas esse reversum ut doctrinam Socratis iterum cognosceret. Qui cum animadverteret, eadem Socratem docere, quæ multos jam ante annos ex eo audiverat, admiratus primum virum, de cujus doctrina & sapientia tanta esset omnium opinio, veterem cantilenam canere. Eo deinde processit audaciæ, ut Socratem, qui Apollinis etiam oraculo sapientiæ laude excellebat, contemneret, neque hoc clam ferret, sed dictis quoque lacesseret. Huic vero respondit Socrates: O Hippia inquiens, οὐ μόνον αἰεὶ τὰ αὐτὰ λέγω, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν αὐτῶν. id est, imo non tantum eadem dico, atque eadem forma sermonis utor, sed eadem etiam perpetuo meis auditoribus inculco: Siquidem non nocet bis atque ter id dicere, quod recte dicitur & discentibus utile est: ac potius laudi ducendum de rebus veris & utilibus eandem sæpe multumque sermonem usurpare & certa explicandi ratione perspicua planaque facere. Tales vero Hippias etiam nunc reperiri ubique non est dubium, qui cum incidunt

in

in hæc ſcripta & præſertim in conſultationibus à Montano dicta ἀπλότητα illam & quaſi uniformem docendi rationem reſpuunt, & nos qui iſta edimus & tanquam utilia cum ſtudioſis rei medicæ communicamus, ſuaviter derident. Hos autem ut ὑπερόπτας τῶν ἀφόρτων, καὶ ὀλέθρους τῶν ἀπόπων, id eſt, contemptores uſitatarum, & abſurdarum opinionum ſervos miſſos faciamus, & interim mirificis ſcriptis, quibus veterum doctrina convellitur, & neſcio quæ novæ ſubſtructiones ab iis fiunt, quas rixis & gladiatoriis libellis, in quibus non multum firmitatis eſt, fulciunt: eos delectari patiamur, præſertim cum iſti Hippiæ ſoli ſibi ſapere, & medicinæ artem tenere videantur. Præter hos vero duo ſunt eorum quibus Montanica non placent, medicorum genera: quorum unum quod videtur ſibi Attica eloquentia præditum, nec tamen eſt, iſta ridet quaſi barbara verba. Alterum in maxima rerum omnium inſcitia contemnit atque reſpuit, & fortunam atq; experientiam ſuam jactitat. His animi mei ſenſus eſt explicandus, ut optimi quique pietatem meam atq; obſervantiam erga præceptorem meum Ioh. B. Montanum perſpiciant, & tyrones in ſtudio medico adverſus perverſa judicia præmuniantur. Ac ipſe quidem in ea ſum ſententia, ut cum cogitationes mentis oratione explicandæ ſint, atque rerum animo perceptarum verba ſint indices orationis, genus perſpicuum, elegans & proprium magnopere probem, & magnum ornamentum ac adjumentum in docendo ſtatuam. Sed cum jus conſuetudinis prævaleat, cum tēporibus iniquis hoc ſæpe excludatur, & quaſi auditorio ſerviendum ſit, ac τὰ κοινὰ κοινῶν dicenda, non puto merito in

reprehenſionem eos cadere, qui potius ita dicere malunt, ut intelligantur, quam vel elegantia affectata res obſcurare, vel in verborum ſollicita conquiſitione eas amittere. Fuiſſe autem ſummam vim ingenii in Montano, & ſingularem eloquentiam, ſciunt omnes, qui eum noverunt & erat in utraque lingua elegantioribuſq; literis ita verſatus, ut ſi quid vellet, ſplendide & ornate dicere poſſet: id quod ex ſcriptis eius, quæ juvenis compoſuit, manifeſtum eſt: ſed cum ad docendam artem medicam ſtipendio Illuſtriſſimi Senatus Veneti ampliſſimo conductus eſſet, more ſcholæ dicere, quam eloquentiam oſtentare maluit. Utebatur autem oratione perſpicua, plana, & auditoribus accommodata & vere Socraticum tenebat, ut τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν diceret, id quod in methodica & vera doctrina fieri oportet, & plane neceſſe eſt. Nam non ludendum opinionibus, neque conquiſitas & male detortas authorum ſententias auditoribus obtrudendas eſſe putabat: ſed id quod Galen. monet oſtendendum illis præcipue cenſebat, omne præceptum medicum debere eſſe ἀληθὲς, χρήσιμον, & ἀκόλεθον. Ac cum interdum cogitationes ſuas vel propter temporis anguſtiam, vel ſtrepitu auditorum commotus, ſatis perſpicue explicare non poſſet, expoliviteas altera lectione, & tandem tertia: ſæpe ἀναχεφαλαίωσιν propoſuit, & quid tenendum eſſet, monuit. Id ſi quidam animadvertiſſent, qui Montanica edunt, vel lectiones integras & diſtinctas (id quod nuper in 2. Fen. 1. Canonis Avicennæ fecit Franc. Degalottus Regienſ.) dediſſent, atq; ita Mõtanus, ut oſtendi, ſuam defenſionem afferret ipſe, vel omiſſis tot ſupervacaneis repetitionibus juſtam

σωμα-

σωματοποίησιν Montanicorum edidiſſent, in quibus ſi quid eſſet vitii, authori editionis non excellentiſſimo Montano adſcribendum fuiſſet. Ut enim de me dicã, ſi quis iſta, quæ de methodo therapeutica à me ſunt edita, in qua hoc unum ſtudui oſtendere, primũ eſſe debere in actione, quod in inventione ultimum eſt, reprehendat, fateor, ſi quis forte reſponſionem requirat, eam illi à me debere. Cumque ſint quidam qui μικρὰ iſta vocent, & q. ingenioli noſtri ἐκτόμια putent, iis hoc reſpondeo, nunquam mihi fuiſſe propoſitum commentarios de iis, quæ à Galeno & Montano copioſiſſime ſunt explicata, edere; ſed ſaltem indicationes quaſdam, meque ſic exiſtimare, methodicos libellos ne debere quidem vagari longius, nec quæ ab aliis ſcripta ſunt, fuſe repetere. Verum, ut Galen. noſter monet, ſignificatione quadam parva oſtendere ea, & in memoriam revocare. Sed mittamus nunc iſta, & ad inſtitutum revertamur. Mihi quidem nullum eſt dubiu quin Excell. Montanus, ſi videret libellos pleroſque, qui eius nomine circumferuntur, in quibus αὐτακόλουθα plurima conſpiciuntur, pro ſuis non eſſet habiturus, id quod de collatione iſtorum librorum, cum iis quæ ſciente & approbante Excellent. Montano à Luca Stenglin Medico Auguſtano, primum quidem Patavii, deinde in Germania opera & ſtudio Caſparis Peuceri viri doctiſſ. mihique amiciſſimi edita ſunt, facile intelligi poterit. Verum non nunc cenſoris judicium de aliorum laboribus mihi ſumam, nec ullius voluntatem improbabo, aut operam reprehendam, vel præconium aliquod iſtarum conſultationum, quas nunc in publicum damus, faciam. Illud rei medicæ ſtudioſos

monebo, ut Montanum tanquam optim. & præstantiss. methodi artificem & doctorem ament & magnifaciant, nec eorum clamoribus qui fortunam & experientiam jactitant, se commoveri patiantur, quo minus artem methodice discant, & omnino alia via atque oratione se artifices fieri non posse arbitrentur. Ars enim sola curat, sive sciens hac, sive inscius utatur: & sæpe quemadmodum Hippoc. inquit, evenit, ut qui medicis etiam non sunt usi, dum ægrotaverunt, facientes aliquid vel non facientes, convaluerunt; nec tamen alia re quam arte servati sunt. Quæ enim profuerunt illis, sive inedia sive quies ob rectum usum profuerunt; quæ nocuerunt, propterea nocuerunt, quod male adhibita sunt. Hæc artis esse non casus manifestum est: si quis autem forte accepta fortunæ referat, cũ illo nequaquam odiose pugnabo, siquidem, ut Hippocr. ait, qui male curantur, incidunt in infortunium, qui bene, bona fortuna utuntur. Frequenter namque hoc evenire imperitis & audacibus videmus, ut præter opinionem arte utantur & natura adjuvante feliciter curent, DEO (ut in Teutonico proverbio est) tutante humanam stultitiam. Etsi vero non solum credulitate imperitæ multitudinis abutuntur; verum etiam apud magnos viros opinio veritati vim affert: tamen doctorum alia est sententia, quæ dum libere profertur, Dii boni, quam non tantum medici isti, qui cum Thessalo atq; Olympico εἰς ἄκρον σοφίας, ut Galen. inquit, evecti videntur, verum etiam horum patroni offenduntur, qui quidvis potius quam eruditorum recta & libera judicia ferre possunt. Hoc autem sive seculi miseriis sit annumerandum, sive moribus

ribus hominum, & quod ut proverbio dicitur ὅμοιον ὁμοίῳ φίλον) homines imperiti facilius imperitos benevolentia complectantur: sive medicis ipsis, qui contra veterum præscriptum mancipiorum potius modo, quam medicorum, qui ut Galenus monet ægris, ὡς στρατηγοὶ στρατηγουμένων & βασιλεῖς ἰατρικόων esse debebant, artem exercere malunt; sit imputandum, non libet inquire. Illud explicemus, sit ne arti fortuna anteferenda, ac potius an sine arte aliquis fortunæ locus in medicina rtibuendus, & quid de experientia tyronibus tenẽdum, ut & cõtra impostores sint muniti & non sequantur eorum temerariam audaciam, qui præmatura ostentatione scientiæ tument, & quicquid collibuit vel exiguo tempore sese futuros somniant. Fortunam dominari in rebus multi omnibus ætatibus senserunt; & etiamnum quidam Græci senarii votum usurpant, θέλω τύχης σάλαγμον ἢ φρενῶν πόθον. Sed quid sit illud, quo hominum actiones fortunantur, & à qua causa procedat, varie est controversum. Alii enim statuerunt esse ἀόριστον quiddam plane incommode: alii fortunam ad DEUM monstrantem felices occasiones, gubernantem actiones & exitus, recte atque prælare retulerunt. Nihil enim fortunatum sine DEO, ut in tragœdia dicitur; αὖτυ θεῦ κάδις ἐυτυχεῖ βροτός. estque hoc certissimum, sanationẽ & naturæ cõservationẽ divinæ benignitatis munus esse, & à DEO gubernari. Id cũ ita sit proculdubio, ii soli, qui DEUM recte invocant, fortunati erũt, cũ iis tantum adsit DEUS. Verũ his & manus admovẽda est, ac discenda sunt necessaria recto ordine, & illud quod pietati & justitiæ convenit, sequendum.

Quam quisquis didicit artem eam exerceat. Qui enim sibi vel sumunt, vel somniant fortunam, sine arte usuque rerum & vel inanes titulos, vel applausum vulgi satis esse putant, hos profecto & conscientia recta & DEUS ipse deseret. Sunt & qui inclinationibus fortunatos effectus asscribunt, & quandam vim in temperamentis è constitutione cœlesti ortam effectricem fœlicium medicationum arbitrentur. Etsi autem illi non prorsus incommode sentiant & cœli vis, in qua singulari DEI providentia quiddam admirandum & humanæ intelligentiæ inexplicabile est, multum felicitati ingeniorum & actionum conferat: tamen doctrina vim promovet insitam & verum est illud Græcorum τέχνη τύχῳ ἔστρξε, καὶ τέχνην τυχή. Ac qui sine arte freti cœli clementia medicationes exercent, & se non modo paucis annis, verum mẽsibus summos factos esse somniant, horum audaciam infeliciter cadere necesse est: sunt vero isti malis gubernatoribus ut Hipp. ait, similes, quorum errores in tranquillitate non facile deprehenduntur, sed cum tempestates insurgunt eorum inscitia atque temeritas manifeste conspicitur, siquidem ejusmodi medici cum homines curant, nihil grave patientes, aut morbos qui hominibus familiares sunt, facile suos errores tegunt. Ubi vero magnus, gravis & periculosus morbus fuerit, tum & illorum delicta & artem manifeste demonstrant πηρώσεις atque ipsa exitia hominum. Quare etiamsi magna pars hominum ferantur opinionibus, tamen præstantissimæ artis studiosis illud Hippoc. utraque manu tenendum: Qui medicam artem recte novit, minime fortunam respicit & cum hac & sine hac recte facit. Constans enim & firma

& firma eſt medicina, & doctrinæ optime conſtitutæ minime fortuna egere videntur. Sic & medicamenta non expectant ſane fortunæ motum in medendo. Ita enim magis ea quæ non ſunt medicamenta, cum fortuna adhibita prodeſſent. Sed patiamur ſane cum Hippocr. rem ſic ſe habere, ut hi ſoli fortunate facere videantur, qui ſciunt & contra infortunate, qui ignorant. Fortuna enim uti eſt recte facere, Hoc verò hi, qui ſciunt, faciunt; non uti fortuna, neque aſſequi hoc, quod velis, eſt id facere, minimeque recte, quod neſcis. Inſcius verò atque indoctus, quomodo quæſo fortunate aliquid ad finem perducet? ſiquidem etiamſi aliquo progrediatur, laudabili tamen ſucceſſu carebit. Qui enim recta ratione in agendo non ütitur, nec fortunate quidem aliquid conſequi poterit, cum multa recte facienda, minime faciat. Atque ex his, quæ de ſententia Hippocr. cujus authoritas tanquam parentis apud ſtudioſos rei medicæ ſumma eſſe debet, retuli, conſtare arbitror, nec fortunam arti anteferendam eſſe, nec in medicatione locum, niſi atti conjuncta ſit, habere & ſolos artifices fortunatos eſſe. Qui igitur curationes ſuas felices eſſe volunt, ii artem ſequantur neceſſe eſſe, & ſucceſſus à Deo petant, ſecundum ſapientiſſimi Syracidis præceptum, qui in curatione valetudinis precationem cum medicatione conjungendam monet. Sed jam nunc quid experientiæ tribuendum & quem locum in medicina habere debeat conſideremus. Tres ſectas fuiſſe medicorum Galenus tradit, & oſtendit firmis ac perſpicuis rationibus, cur neglectis methodicis atque empiricis rationalis ſit ſequenda. Methodici brevi

temporis ſpacio ſe ſummos in arte eſſe, & alios quoque efficere poſſe ſex adeò menſibus jactitabant; eratque horum perſuaſio impudens ſimilis noſtrorum quorundam, qui cum vix diſcipuli facti ſunt, doctrinæ artem invadunt, (Non enim res atq; opiniones hominum, ſed tempus atque homines mutantur) Habebant autem quædam præcepta communia, quæ κοινότητας, i. e. commmunitates appellabant, de fluxu atque aſtricto, iis in omnium affectionum curatione locum eſſe arbitrabantur. Docebant enim relaxata corpora aſtringenda idque πέγνυσιν appellabant: aut relaxandum, fluidumque reddendum, quod denſum, nimiumq; obſtrictū eſſet, idque ῥύσιν vocabant. Denique interdum his conjunctim utendum & aſtrictionem & relaxationem commiſcendam. Hasque tres vias in omni curatione compendioſas recta cauſarum notitia tanquam inutili ad curationem (more perverſo & inepto) rejecta ſequebantur. Atque cum nimis compendioſam artem ſuperbe & inſolenter facere vellent, totam deſtruebant. Hos verò refutat Galenus copioſe quem cognoſcere artis medicæ ſtudioſos decet. Empirici ab experientia dicti ideo ſunt, quia hac ſola artem niti & conſtare arbitrantur. Eſt autem experientia eorum, quæ ſæpe & eodem modo viſa ſunt, obſervatio atque memoria, atque hinc & πειρητικοὶ & μνημονευτικοὶ empirici dicti ſunt. Nova verò empiricorum ſecta à veterum laude multum diſceſſit, & ii qui nunc empirici nominantur, atque ſe dici volunt, tantum hinc abſunt, ut ne hoc nomine quidem digni ſed impoſtorum & nebulonum videantur. Etſi enim illi non minus quam methodici impudenter ſe jactitabant,

bant, & ut Galenus inquit, duriores lapidibus erant, ita ut ab illis omnes bonæ rationes subjectæ resilirent: tamen eorum qui nunc se experientiæ titulis in Rebuspubl. venditant, quique in rerum omnium insciti a secreta atque perpaucis explorata se scire prædicant, audacia atque temeritas, præsertim si ætas & vulgi imperitia eis patrocinium atque suffragium ferat longe intolerabilior est, ut nihil de profligatis hominibus Judæis & similibus, quos magistratus haud scio quam recte fert, dicam. Porro veteres empirici nō istis & imposturis populari aura sibi suā experientiam conflabant, verum tres vias, ut Galenus de sententia Teutæ refert, perveniendi ad ἐμπειρίαν esse tradebant, videlicet αὐτοψίαν, id est, propriā inspectionem seu observationem: Historiam, id est, rerum circa eadem sæpius probatarum & observatarum narrationem & τὸν ἐμοίως μεταβασιν, id est, de re simili ad similem convenientem transitum. Sed reiectare ac refutare sectarum opiniones non est nostri instituti. Cæterum cum ipse Galenus experientiam alterum crus esse dicat, quo sit insistendum, si quis recto pede medicam artem ingredi velit, eosque hallucinari dicat, qui vel sola experientia, vel ratione tantum nituntur, cumque non solum non reprehendat experientiam, sed se empiricæ doctrinæ ita studiosum fuisse fateatur, ut eam profiteri non dubitet; magnum decus & ornamentum conjunctam doctrinæ atque rationi experientiā adferre statuo & eos approbatione dignos judico qui maximarum rerum usu & experientia præditi sunt, quique non umbras rerum, verum ipsas res penitus cognoscere & periculum, in aliis facere studeant, quod corporibus huma-

humanis ex usu sit. Ea verò, quæ sine arte & doctrina est, cum Hippocrate ὀφελιμώτερον & pernicioſam, ac cum Galeno nihil à vulgi imperitia distare, & periculoſam esse, nisi recte tractetur, statuo. Nullo autem alio modo recte tractari potest, quam arte adhibita quæ non tantum sensui manifesta, itidem ut experientia: verum rerum causſas, sine quarum cognitione nihil scimus, investigat. Causſæ vero cum πρῶτα dicantur, sola ratione cognoscuntur, nihilque est aliud medicatio quam remediorum, quæ causis symptomatum adversantur, præeunte viamq; monstrante indicatione, applicatio. Hicque nequaquam satis est scire, quid juvet, sed cur & quando, quisque sit rectus & tempestivus usus, idque sola indicatio præstat. Est enim indicatio ut Galen. definit, ἡ συμπαραπίπτουσα κατάληψις τοῦ ὠφελοῦντος ἅμα τῷ βλάπτοντι κατάληψει ἄνευ τηρήσεως, ἢ λογισμοῦ. id est, comprehensio aduniens cum re indicante juvans, una cum nocente simul comprehendens, sine observatione aut ratione. Percepta enim ejus natura per causas quod nos movet ad agendum, simul etiam in mentem venit, sine observatione & ratiocinatione quid sit agendum, quidve fugiendum. Atque hæc mentis comprehensio, quæ totam actionem medici gubernat, ἔνδειξις dicitur. Hanc solam tenent artifices qui res cognoscunt, ut sunt; non qui compendia medicorum, aut experientiam imperitorum sequuntur. Hanc qui non tenet, neque hac tanquam duce utitur, vel se non esse medicum, vel magno suo & ægrotantium malo artem, quam ignorat, exercere fateatur. Cum verò hac via perveniendum ad artem,

tem, à quibusdam prolixis disputationibus obruta, multa etiam barbarie obscurata sit, atque Excellentiss. Montanus eam ostendere ac plenam & perspicuam doctrina suâ reddere, & in curationibus ac consultationibus quasi manu ad eam ducere discipulos suos studuerit, volui ego diutinos conatus Viri excellent. & ad docendam & illustrandam medicinam nati, studiosis hæc quoque exempla proponere, non quod sciam, ea, quæ ipse sæpe non præmeditatus interdum animo ab aliis curis parum vacuo dixit, quæque alii aliter scripserunt, magnopere nominis & existimationis laudem ptæstantissimi Viri & Præceptoris mihi chariſſimi augere atque amplificare posse, verum quod existimem recte edi, quæ aliquibus vel potius multis, futura sunt utilia. Ea autem qualiacunque sint, cum in iis etiam aliquis noster extiterit labor, nonnulla etiam nostra non modica diligentia, Amplissime D. Johan. Henric. Herwarte, volui tibi dedicata, & inscripta à me publice apparere, ut tuæ erga me beneficentiæ, & meritorum summorum, & grati mei animi, ac observantiæ & studii extaret testimonium perpetuum. Bene vale. Uratislaviæ 25. Octob. A. 1557.

Cla-

Clarissimo Viro, Domino Quirino Schlaher, Nimcæ Domino, Iohan. Krato à Krafftheim, &c.

S. D.

PLatonem duo à Deo Opt. Max. precatum fuisse legimus, εἰρήνην μὲν ἐν ἀνθρώποις ὕπνον δ' ἐπὶ πᾶσι: pacem inter homines; & laboribus ac curis confecto somnum. Quid enim in rebus humanis pace & tranquillitate melius? Quid in adversis ad mentis & corporis virium recreationem optabilius & suavius somno? In meis verò infinitis molestiis, quas hoc biennio ἐμπαθῶς sustineo, sæpe mihi salutare hoc votum in mentem venit, semperque cordi fuit, & nunc quoque est Homeri illud, ὡς ἔφατ' οὐκ ἐθέλοντι θεῷ, ἐπὶ δ' ἀνθρώποισιν ὄλοιο. Sed vicit fatum, & seculi miseria, ac utrinq; res cecidit, cognoverunt tamen optimi quoque, me quantumvis non sim ἀναμάρτητον, habere & ad accipiendum & ad deponendas offensiones animum mollem, & hanc naturæ mollitiem secundum Ciceronem, bonitatis esse. Verum ἀδεὲς τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ πετρέων, καὶ ἄπαυστα σόφων, ἀλλὰ μόνος ὁ θεὸς ἔχει τὸ γέρας ἴσχειν: ut refertur apud Platonem de Simonidis sententia: etiamsi quidam se tales esse inepte fingant, atque somnient, & mirifice atque injuriosè de aliorū ingeniis & factis judicent. Hæc autem viderit Deus, qui profecto videt, atq; placidos eventus concedet. Tu quidem opt. Dn. Quirine de meo animo & voluntate optimus potes esse testis, qui curam & angorem mei animi sermone tuo lævasti, & dolorem ex

amar-

amantissime consolatus, tutumque verissimum testimonium atq; animi mei conscientia, mihi pluris sunt quã παρρησίαν & παρρησίαν sermones. Ac notus quoque est optime animi mei sensus Viro opt. & doctiss. & mihi multis veris de causis amicissimo Joachimo Camerario, qui sapientissimis subjectionibus & monitis me juvit, & studiorum meorum socium Joachimum Filium hac superiore ætate voluit, ut facilius animum abducerem à molestiis & in nostris libris rectaque conscientia acquiescere possem. Is verò cum de nostris chartis sibi ea collegisset, quæ ἀκριβῶς scire æquum est, petebat à me ut curationes quasdam Montani præceptoris mei in ordinem certum redigerem & perpolirem, seque libenter descripturum affirmabat. Quod cum facere instituissem, scripsit magna assiduitate & non valde multis diebus Centuriam Curationum Montanicarum confecimus. Ego vero & Joachimum sæpe admonui, ut valetudinis suæ non satis firmę rationem haberet, & interdum tibi cum solicitudine quadam studium & diligentiam ejus prædicavi. Ea re, quæ tua est humanitas, non solum propter parentem, cujus ingenium excellens, eruditio & sapientia præcipuum est ætatis nostræ ornamentum, verum etiam propter ingenium & modestiam Joach. F. amantiss. es complexus, tuæque benevolentiæ ea dedisti indicia, quæ nos perpetuo grati animi & beneficæ ac prolixæ naturæ tuæ admonere poterunt. Apud me quidem quoad vixero nulla quidem oblivio tuorum erga me meritorum memoriam extinguet, & pro Joachimo spondere possum. Nam is nuper descendens diligenter à me petiit, ut

postre-

postremæ suarum descriptionum parti προσφωνητ. ad tuam humanitatem proponerem, quod facile homini amicissimo potui promittere, ac te quidem hoc officium in optimam partem accepturum, pro certo statuo, etsi quasi de alieno largiri videar. Sunt enim hæc magna ex parte collecta ab optimo juvene Hier. Schreibero Norico & mihi partim à Johan. Pontano medico eximio communicata, partim opera Hulderici Waiblingeri Augustani, quam cum summa fide mihi tum in hac re tum aliis multis dedit, quaque me ad perpetuæ gratiæ debitionem viro integerrimo obstrictum esse fateor, consecutus sum ab iis, qui invide tenebant, & etiamnum quantum possunt, Montanica premunt. Perpolitionem autem nostram esse si non gloriose, vere certe dicere possumus. Nam primum cum ab aliis, quæ mihi ad manum erant, deinde eum iis, quæ eximius artis medicæ Doctor Joh. Sprembergius Collega meus dicente ista in xenodochio excellentissimo Montano excepit, contuli, ac dictiones quasdam incommodas ita immutavi, ut sensus maneret integer. Sæpe cum Montanus significare vellet, caput curationis hoc esse, vel illud præcipue in curatione spectandum, utebatur sacræ scripturæ sententia. Ex hoc, inquiens, pendet Lex & Prophetæ. Ac possem talia multa recitare, quibus quidam mirifice Montanica deformant. Unum hoc retuli, ut calumniandi ansam præciderem.

Si quis verò me forte roget, qua fronte sententiam Montani de febre pestilentiali proferam, cum ea adversetur meæ, quam in libello Teutonico posui, huic respondebo, protulisse me optimo & simplici

plici animo meam, nec ullum me judicium interposuisse, nec Montani, à qua mea, ut ostendam, non admodum abhorret, unquam improbasse. Sed libellum quidem meum Germanicum non tueor, neque molestè laturus sum, si quis eum mecum consentiente judicio non valde probet. Nam in hac egestate patrii sermonis interdum vocula Luis utor in mentione causæ & morbi, unde quidam existimarunt me res ipsas miscere & poëtas imitari, qui fingunt è pixide Pandoræ omnis generis morbos evolasse, & nunc quoque in aere circumferri ac hominibus malam valetudinem & mortem adferre. Scio ego pestis appellationem non esse certi morbi nomen, ut Galen. 3. Epid. com. 3. indicat & multis morbis, qui contagiosi sunt, & plurimos interimunt, convenire. Ac nota mihi est morborum communium distinctio, quæ est apud Galen. com. 1. De victus ratione in acutis: cum in ἐνδήμους, id est, vernaculos, ἐπιδήμους quos Paulus παιδήμους & κοινὰς vocat & λοιμώδεις distinguit: & λοιμὸν quidem definit epidemiam contagiosam & pernicioſam; ac discrimen ponit inter febres pestilentes ἀποφαδας, id est, sparsim privatimque homines invadentes, quas & privatas vocat & vere pestilentes. Id & videre est apud Hippocr. 3. libr. de præcog. expulſ. 4. ubi Galenus de pestilente febre agens, inquit: εἰδέναι μὲν τὰ χρὴ ὡς ἔστιν ὅτε γινόμενοι αὐτοὶ λοιμῶν τοὺς αὐτοὺς τούτους πυρετοὺς, ὥσπερ καὶ γέγραπται περὶ αὐτῶν ἅπασι τοῖς ἀξιολόγοις ἰατροῖς, καὶ καλοῦσι λοιμώδεις αὐτούς, id est, sciendum quidem est, fieri interdum has ipsas febres sine peste, quemadmodum hæc de eis scripserunt omnes præstantiores medici & eas pestilentes vocant. Et Galenus subjicit: istarum

rum naturam exposui latius in differentiis febrium. Facit autem hoc in 1. libr. cap. 4. pro virili, ostenditque in harum febrium curatione κεφάλαιον fuisse putredinem, seu ut interpretes reddiderunt, fuisse earum summam, putrefactionem. Unde quidam patrocinium sibi sui gradus putredinis sumpserunt. Verum illud quod bis in una pagina δυναστεύουσης αἰτίας, id est, præpotentis causæ meminit, & ibidem inquit τὸ ἀδύνατον ἐνφίεσθαι τινα λοιμῶν σπέρματα, id est, in aëre contineri pestilentiæ semina, non explicant.

Quin Galenus ipse hanc disputationem sic concludit, ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἤδη πως ἔχειν πρὸς θεραπευτικὴν μέθοδον. καὶ δῆλον, ὅτι δι' ἐκείνης τῆς πραγματείας ἐπὶ πλεῖστον εἰρήσεται. i. e. sed hæc quodammodo proprie spectant ad methodum curativam, in qua non dubitandum quin plenius de his simus dicturi. Ego vero illud in therapeutica methodo non reperio. Ad finem quidem lib. 10. cum σωπτικῶν πυρετῶν, id est, colliquantium febrium (σώπτειν autem, id est, colliquationem proprium symptoma febris pestilentis 3. Epid. statuit) mentionem faciat, affirmare video, se de pestilentibus alio loco dicturum. Id verò ubi fiat haud scio. Nam quæ exponit in comm. Epid. in quibus Hipp. nullum librum de febribus pestilentialibus scripsisse ait: nec contagionis naturam, nec venenatæ qualitatis, cujus ille meminit, satis explicant. Quid multis? possem plurima loca adducere ex Galeno, è quibus manifestum est, eum disputationem de febri pestilentiali in medio reliquisse, nisi & de his hoc satis esset perspicuum, & ab aliis declaratum scirem. Itaque ante decem annos cœpi solicite cogitare,

gitare, quid in tanta opinionum varietate tenendum esset, & cum mediocri studio adolescens in rerũ cœlestium studio versatus essem, & animadvertissem præstantes artifices causam pestilentis constitutionis ad causas cœlestes referre, attente quædam de his in Galeno & aliis obseruabam, & videbam veteres etiã ad venenatam qualitatem aëream, quam Græci θανάσιμον ἰοβόλον, Latini occultam vocant, confugisse. Ego verò toto animo manifestè requirebam, ac primum quidem de præceptoris mei Montani sententia accurate cogitabam. Hæc erat ejusmodi. Putredinem eo usque procedere in pestilentialibus, ut ad venenatam qualitatem proveniat & proprium charactcrismum pestilentialis esse putredinem in cordis substantia vel contentis. Hancque putredinis formam seu gradum disseminari contagione, & alia magis, alia minus, prout corpora hominum disposita essent affici. Porro putredinem illam caussam esse contagionis quia contraria formæ hominis & plane venenata esset, ita ut materiam quoque immmutet; & cõtraria sit tota substantia hominis vitæ ejusq; fonti.

Contagium autem definiebat affectum transcũtem de substantia in substantiam, eamque destruentem mediate per convenientiam materiæ, & contrarietatem formæ interveniente alteratione caloris indebite concoquentis humidum: statuebat putredinem causam contagionis, & hunc modũ corruptionis esse dicebat, ut in febre pestilenti cum materia putrescerent humores cordis. In febre sine materia vel incalescceret substantia cordis propter putredinẽ &q. pestilentem hecticam fieri, vel putrescceret ipsum cor, & tum quidem statim homines extingui

ut docet Galen. inquiens : Quod medicamentum excogitabis ad putredinem quæ cor occupavit ? Atque hanc esse Montani sententiam testantur ejus lectiones in artem curativam ad Glauconem de febre pestilentiali & de contagione in 2. 1. Avic. à qua quantum mea discrepet, videamus. Primum hoc tenebam, Aristotelem putredinem dicere corruptionem in substantia eam quæ primæ generationi opponatur. Galenum verò non illam extremam corruptionem, sed eam quæ morbum inferre potest, ponere. Cum igitur Montanus gradum putredinis seu formam putredinalem, ut illius verbis utar, causam febris pestilentialis constituerit, sciremque naturam rei, adeoque nomen in positione atque cognitione causæ consistere, sane multum de ea cogitavi.

Videbam in qualibet putredine humidi abundantiam poni tanquam materiale, & calidum non proportionatum tanquam agens & efficiens, nec quomodo hæc morbum pestiferum inducere atque contagionis vim afferre possent, perspiciebam. Fracastorius quidem vir summi ingenii, contagionis principium agens (ut illius verbis utar) in seminaria putredinis referebat, ac inde profundam ac largam putredinem fieri affirmabat. Etsi verò, ut ante ostendi, sententiæ de seminariis, authorem habeat Galen. 1. de differ. febrium 4. tamen Montanus hæc occulta & q. inexplicabilia rejiciebat, & ostendebat se non de qualibet putredine, verum de ea, quæ sit talis & tanta, ut deveniat ad qualitatem venenosam; qualem Galenus descripsit 6. de loc. aff. quæ ut ipse Montanus lectione 33. in 2. Avic. inquit,

quit, tota ſubſtantia & eſſentia homini contrariatur, in hac diſputatione loqui. Hæc verò cum mihi dextre atque diſtincte explicaret Fernelius vir divini ingenii & excellentiſſ. eruditionis, ejus ſententiam tanquam veram, rectam, & explicantem doctrinam veterum & Montani illuſtrantem, ſum ſecutus: & ſic varias cogitationes ſtatuebam, peſtilentiales febres alias eſſe cum lue, alias ſine lue. Quæ cum lue ſunt, quasdam eſſe univerſales, hoc eſt, quæ ſerpant contagione in omnes mundi partes, habere cauſas cœleſtes univerſales, quæ efficiunt, ut aër qualitatem venenatam recipiat, & rurſus hanc multi homines hauriant. Præſertim autem illi quibus propter easdem cauſas cœleſtes ineſt ſymbolum. Quasdam particulares, quæ certa loca affligant, atque easdem habere alias cœleſtes cauſas, ut Saturni vel Martis diametrum in illis ſignis, quæ familiari quadam οἰκειότητι locis dominantur, aut ſolius Saturni poſitum in Dodecametorio, cui loca ſubjecta ſunt, quas augent deliquia Solis, & Lunæ, & χηματισμοὶ κακοποιῶν: alias venenatam aëri qualitatem communicari propter halitus, qui vel ex terra ut ex cadaverum putrefactione inſigni, vel ſordium atque excrementorum habitu maligno, aut aquarum ſtagnantium putredine venenata oriuntur. Ab hoc autem veneno aereo seu aëri miſto vel à cœleſtibus cauſis ſimpliciter oro, vel à putrido & venenoſo halitu affici corpora am pura quam impura ſicut à ſcabie & lippitudine t Galenus inquit, & hanc luem tanquam beſtiam ivitates devaſtare, ut idem Galenus in lib. de Theiaca ad Piſonem affirmat, verum non eodem modo. Jam pura corpora niſi propter cœleſtes cauſas ad

ſuſcipiendum ſint diſpoſita maxime lui ſeu veneno, quòd diſſeminatur contagione; reſiſtunt, impura minus. Denique in corporibus puris febrem peſtilentem inducant, quæ propter cauſam, id eſt, venenatam qualitatem morbus totius ſubſtantiæ dicitur. In impuris, hoc eſt, cacochymia vel plethora laborantibus ad febrem peſtilentem ortam à venenata qualitate propter eundem accendere putridam febrem, & in curatione tam ad luem, quæ venenum, quam ad putredinem reſpiciendum eſt, ut oſtendam: licet verò certorum locorum ſint hæ febres, tamen diſſeminari contagione, cum vel venenum aereum ventorum vi propellitur, vel veſtes aut merces etiam animalia quædam locis nulla infectione laborantibus importatur. Febres verò peſtilentiales ſine lue, neque cœleſtes cauſas habere, neq; valde contagioſas, neque venenatæ qualitatis, ſed tantum inſignis putredinis corferientis participes eſſe, ſtatuimus.

Cauſas autem horum putredinem ortam in corpore vel ob pravitatem humorum, vel propter cibos corruptos, vel aeris conſtitutionem putridam affirmamus. Quo verò hæc propius ad eam formam putredinis, quæ ex venenati aëris inſpiratione eſt, accedit, eo etiam iſtæ febres contagioſæ magis magisque pernicioſæ efficiuntur: & vehementius ſe efferunt, atque mortalitatis publicæ cauſſa ſunt. Ac ego quidem hoc ſexennio, quo hic Uratislaviæ fui, ſine peſte hujusmodi febres privatas quotannis fere ſub autumnum vidi, & curavi; ac ſæpe cum plurimi eſſent in unis ædibus, unum tantum laborantem, reliquis ſalvis animadverti, nec contagione malum ſerpere

longius

longius, imo ſana & mediocriter pura corpora plane non affici, ac pro cauſarum & diſpoſitionum corporum varietate, illorum vim frangi & attolli. Hanc ſententiam de febre peſtilente eſſe, veram ex rei natura, ſignis evidentibus & ipſa curatione perſpicua demonſtrabimus, & ut confido æquis judiciis, & animis non præoccupatis opinionibus probabimus. Nam quid hic vel ille ſentiat non refert: ſiquidem ut Montanus dicebat, nec Hippocr. nec Galeno in arte credendum eſt, quia dixerunt, ſed quia bonas ac firmas rationes dictorum habent, & turpiſſimum eſt, ut à Græcis dicitur ἀβασανίστως προσδέχεσθαι τὴν πίστιν τῆς ἀληθείας, id eſt, opinionibus ſervire, & ex authoritate rerum veritatem metiri. Natura rei ex cauſis dependet. Oſtendimus autem cauſam febris peſtilentis cum lue, venenatam qualitatem aeream cœlo ortam eſſe, quæ non quia calida, frigida, humida vel ſicca eſt, ſed tota ſubſtantia cor lædit, & ſpiritus devaſtat alias, alias humores corrumpit, alias totam ejus ſubſtantiam inficit & depaſcit. Corruptio autem ea, quæ fit hauſto veneno iſto aereo longe vulgaris putredinis conditionem ſuperat, id quod accidentia propria & curatio indicat: & propterea formalia & materialia hujus febris, quæ ipſum conſtituunt, multo plus quam reliquarum febrium tam putridarum quam hecticarum malitiæ habent. Ac ut hæc plana & perſpicua fiant, primum de remota cauſa nullam litem meam faciam, præſertim cũ, ut Ariſt. inquit, de cœleſtib. paucas habeamus πίστεις. Illud autẽ patiãtur me, qui mediocriter in his ſtudiis ſum verſatus, ſic ſentire. Cum nulla cauſarũ ſine patientis aptitudi-

tudine agere posſit, ut Galen. inquit, τὴν ἐπιτηδειότητα, id est, aptitudinem corporum causas cœlestes habere, etsi non omnibus obviæ atque conspicuæ sint, & sidera in aëre aliud etiam, quam calorem & frigus lumine motuque suo inducere, nec parum σχηματισμοὺς cœlestes ad constitutionem corporum conferre. Acres & historiæ testantur, fuisse pestilentias graves, quas nulla admodum temporum mutatio, & manifesta aeris qualitas præcessit: imò interdum hyeme eas incepisse, quæ æstate desinerent; & contra immaniter sæviisse, etiamsi in calida & humida constitutione graviorem esse, & calida atque humida corpora, quæ laxiores meatus habent ad suscipiendum venenum, & putredinem potatiora, libenter fateamur. Eam vero putredinem, quæ in corporibus prædispositis hausto veneno aëreo inducitur, ut longe perniciosiorem vulgari esse, & aëris qualitatem non putridam simpliciter venenosam statuamus, contagionis ratio requirit. Est enim contagionis affectus destructivus substantiæ, ut Montanus ait, cui putredo non possit subvenire, nisi sit talis & tanta, ut perveniat ad venenatam qualitatem certæ formæ, quia alioqui aer simpliciter venenatus omnibus viventibus noxius esset. Ratione autem formæ fit, ut alias homines, alias boves, alias hæc vel illa loca afficiat, eaque sine ulla dubitatione cœlestes causas habet, etsi nobis sint exploratæ. Porrò dicere venenum aereum, tota substantia vitæ, ejusque fonti infestum, & morbum ipsum totius substantiæ morbum apppellare, ac discrimen ponere inter pestilentes veras & παυσιλήπους, id est, quę tantũ sunt à veneno

aereo

aereo, & putridas, etsi fere perpetuo conjungantur, propter corporum purorum paucitatem, quid obsecro incommodi habet? An quæso id contra Galenum, vel alterum Galenum Montanum est? Imo hoc modo sentire, est illustrare totam disputationem de contagione, quam si veteres perspicue proposuissent, minus fortasse nunc esset aberrationis. Affirmare autem solam putredinem causam febris pestilentialis profecto non est declarare, cur & quomodo sint contagiosæ. Fateamur igitur suam veterum, suam posteriorum esse gloriam: atque illos fuisse itidem, ut nos, homines, nec supra captum humanum esse, quædam ignorare. Quin Galeni hæc est sententia à proprietate substantiæ non qualitatum intemperie fieri febres pestilentes cum lib. 2. de natura h. 4. inquit, De pestilenti exhalatione ἰδιότητι μᾶλλον ὅλης τῆς οὐσίας ἀλλ' οὐκ ἁπλῇ ποιότητι λοιμαινομένων τοῖς σώμασιν. i.e. quę proprietate magis totius substantiæ quã qualitate aliqua corpora luę inficit. Atq; eodem in loco manifeste dicit, cõmunium morborum imperfectã curationem scriptam ab Hippocr. & distinguit inter febres pestilentes, quæ à causa, proprietate substantiæ agente, quam nos venenatam dicimus lædunt, & à causa qualitate sola afficiente excitantur. Atque hæc eo recenseo, ne quis rem novam nos amplecti, aut quæ κατ' ὄναρ in mentem venisset, putet. Nec ego de nominib. pugno, quin Platonis sententiam, quam refert Galenus, teneo, non esse habendam de nominibus curam, quibus tantarum rerum investigatio proponitur. Rem igitur ipsam propius aspiciamus. Cum vis veneni, quam θηλυτήριον appellant, corpus

ingreſſa eſt, totum id momento temporis immutat, idque ut Galen. 3. Epid. non copia ſed tota ſubſtantia ſeu genere oppugnat. Oppreſſus itaque à veneno calor ſecundum Galen. 9. de ſimpl. Med. non vehemens eſt pulſus, parvus propter eandem cauſam, velox ob neceſſitatem, urinæ interdum ſanis ſimiles. Certe ſi ſola putredo in ſubſtantia cordis vel contentis eſſet, & ea quidem ſumma, calor in tanto cordis incendio vehementior quam in cauſa reperiretur & tanta ſuborta putredine vix fieri poſſet, quin aliqua eius indicia in urinis conſpicerentur, ſicut certe ſunt plane confuſæ, & jumentorum ſimiles urinæ, cum hauſtum venenum in corporibus putridam febrem inducit. Illud quod paulo ante dixi me libenter concedere fateor, in corporibus plethora vel cacochymia laborantibus à venenato aere affectis non ſolum febrem, quæ à veneno eſt, & morbus totius ſubſtantiæ dicitur, & comites, bubones & carbunculos habet, ſed etiam fœdam putridam febrem excitari, cum hæc veneni hujus vis ſit, ut primum cor & vitales omnes partes lædat, & infringat: deinde humores quoque inquinet, & labefactet.

Verum ut hæc conſpectiora ſint jam ſigna perſequamur: In febre peſtilenti ſine putredine, quæ oritur, cum venenum aereum inſpiratione pulmones & cor ſubit, calor nec mordetur, nec vehemens eſt: circa præcordia vero anxietas, animi deliquia crebra, vel ſyncope, pulſus parvus, urinæ interdum tales ut ſanis ſint ſimiles, vomitiones etiam crebræ & difficiles ſæpe adſunt, jactationes corporis, inquietudo, & vigiliæ & tanta ſine ſenſu doloris poſtratio virium, ut priuſquam febris putrida conſequatur, hominem è

vita

vita tollere queat. Hæc autem ſigna omnia ad venenum non ad putredinem referenda, tum de iis, quæ antea diximus, tum quæ deinceps dicturi ſumus, perſpicuum erit. Porro hanc febrem, ſive, ἐφήμερον peſtilentem, ſive hecticam quis nominet, mea nihil refert, modo is mihi ſuam de putredine ſpirituum & ſubſtantiæ cordis in vivo animante ſententiam declaret, nec me damnet, ſi ego febrem cum lue ſine putredine appellem, vel nomine generis in appellatione ſpeciei utar, & peſtilentiam dicam. Febris vero peſtilentis exitioſæ, atq; publicæ, & cum his putridæ conjunctæ ſigna ſunt bubones, & carbunculi ſeu puſtulæ, item σωμῆξις, id eſt, colliquatio, dolor, & gravitas capitis, ſitis vehemens & appetētia proſtrata, in interioribus calor vehemens, exterioribus vero frigus, fœtorem halitus urina turbida, alui interdum profluvies, interdū aſtrictio. Deniq; in corporibus, quæ hac extinguuntur, ſigna veneno infectis (ut Dioſcorides ea recenſet) communia atq; familiaria conſpicimus. Atq; hæ febres putridæ cum ſine peſte ſint, quas Gal. 3. Ep. vocat λοιμώδεις ἰδίως πυρετὺς καταλαμβάνοντας τὺς ἀνθρώπους, καὶ χώρις λοιμῦ, id eſt, febres peſtilentes proprie ſive privatim corripientes homines abſq; peſte habent eadē fere ſymptomata: ſed omnia mitiora, niſi pravitas humorum collectorum in corpore ad malignitatem earum accedat. Non parum etiam malitiam earum adjuvant aeris conſtitutiones auſtrales, turbidæ atq; pluvioſæ, æſtatis fervor & halitus è terra emiſſi, veneno affines: cumque hæc accidunt, animantia interdum lues prius quam homines afficit, & inſectorum atque animalium ex putredine ortorum copia præter modum conſpici-

ſpicitur: ſed iſta omnia explicare non eſt noſtri inſtituti, & volente Deo,

Plenius hæc noſtræ poterunt oſtendere chartæ,
Si modo vita ſuper, ſique erit ulla quies.

Nunc de tertio videlicet de curatione dicamus, quam morborum naturam declarare aperte Hippocr. noſter docet, inquiens: Indicat autem curatio, ſive vero hanc ſive præſervationē, quæ κατὰ τὰ μικρὰ procedit, ſpectes manifeſtum erit, remedia, quibus utimur in præſervatione atque curatione peſtilentium febrium, etiam alexipharmaca veneno aereo tota ſubſtantia non manifeſtis tantum qualitatibus contraria.

Id vero venenum, ut ego exiſtimo Galenus præpotentem cauſam vocat: Montanus putredinem, quæ ad venenoſam qualitatem pervenit. Hippoc. autem divinum quiddam: Avicenna ſubſtantiam extraneam complexioni ſpiritus contrariam aeri permiſtam appellat. Ac Hippoc. inquit, τὰ φυσικὰ βοηθήματα οὐ λύει ἐπιδημείαν λοιμικῆ πάθος. id eſt, naturalia remedia non tollunt luem peſtilentis morbi. Galenus vero 6. Epid. comm. 6. λοιμώδης ἄηρος (ita. n. cauſam febris peſtilentis vocat) medicationem per alexipharmaca tradit, & manifeſte inquit noxam per totam ſubſtantiam corporibus advenire, & medicamenta καθ' ὅλου τοῦ ὑποκειμένου illi adverſari. Denique poſſem hoc omnium medicamentorum exemplis manifeſtum facere, ſed unum ſaltem afferam. Eſt electuarium quod è nucibus vocant ubique in peſtilentialibus uſitatiſſimum: & nonne Galenus in lib. de bonitate & vitio ſuccorum

rum inquit: Qui venenorum compositionem tractarunt, nonnulli harum omnium alexiterium esse affirmant, si quis caricas cum nucibus una & rutam assumat. viderit nunc æquus lector, quantum à doctrina Galeni & Montani absim. Nam illud quidem non dico, nec unquam dicturus sum, juvamenta simplicium qualitatum medicamentorum nihili facienda, & putredinis nullam habendam rationem, aut ea quæ ad inhibendam putredinem à medicis doctis exiccando, & refrigerando atque aliis modis fiunt, supervacanea esse, cum sciam præsertim in pestilentialibus constitutionibus, multos cacochymia, non paucos plethora laborare, atque his sanguinis missionem, illis purgationem necessarias esse. Venenum vero solam antidotum requirere, nec ad hoc tollendum, putredinemque ab eo inductam removendam solam exiccationem conferre, summa cum asseveratione profiteor. Sed de curatione atque hac tota disputatione, quæ de putredine, contagione & pestilentibus morbis & febribus est, meam sententiam perspicue explicatam edam. Hanc vero significationem propter quasdam meas cogitationes & aliorum subjectiones non potui differre, cum Montanica de febribus in publicum darem, quæ ut tu optime, mi D. Quirine, & si qui forte hæc legent alii in bonam partem recipiant, vel melioribus opellas ingenioli nostri ipsi obscurent oro. Certe candidi lectores perspicient, me non temere ponere discrimen inter febres pestilentiales à veneno aereo, & à sola putredine ortas, & naturam rei, signa certa atque ipsam curationem, quæ fit per alexipharmaca, me urgere, ut causam venenatam qualitatem aeream appellem, &

putre-

putredinẽ quę hanc ſequitur, longe vulgaris putredinis conditionem ſua malignitate ſuperare, ſtatuam. Tibi quidem hæc tenuia atque exilia grata acceptaque futura pro ſumma tua humanitate & ſingulari erga me animo certo ſcio, & ut perpetuo atqui omni hoc modo majore cultu & honore tuas præclaras virtutes & merita erga me proſequar, & grati animi memoriam declarem, & conjunctionem amicitiæ noſtræ in aliqua etiam felicitatis meæ parte collocaſſe me teſtatum faciam, omnes ingenii nervos & induſtriæ intendam. Chriſtus te cum tuis benevalentem conſervet. Uratiſl. 25. Octobr. 1557.

Thomas Eraſtus Hieronymo Capovaccio, S. D.

AD ea, quæ ex amici cujuſdam medici excellenter docti, excerpſiſſe literis te affirmas, ſcripto reſpondere placuit, propterea quod inter illa ſunt, quæ verboſius & dilucidius expoſuiſſe valde ſit utile, & neceſſarium. Principium diſputationis hoc eſt: Veriſſimum eſt, ſive genus, ſive differentias morborum ſpectemus, non ſtatui in doctrina methodica poſſe morbum totius ſubſtantiæ. Optime illud à te dictum affirmo, propterea quod in doctrina methodica locum habere non poteſt, quod nullibi eſt aut fuit. Tibi vero, qui tales morbos exiſtere credere videris, ut conſentaneum dicas, vereor. An enim, quod methodo nulla, ſed experientia ſolum cognoſcitur, & invenitur, cognitum & inventum methodo tractari non poteſt? Fernelius certe & Argenterius facilius, quem in methodo locum habituri ſint tales morbi,

morbi, oſtenderent, quam eoſdem extare demonſtraverint: purgantia proprie totius ſubſtantiæ viribus humores detrahere magno conſenſu omnes affirmant. At in methodica doctrina de medicamentis locum non inveniſſe, quæcunque uſu jam cognita fuerunt, non auſim dicere. Par ratio eſt alimentorum, Et quod propius ad cauſam pertinet, curationis peſtis methodum tradi poſſe certum eſt, licet totius ſubſtantiæ morbus eſſe credatur: cur ergo à methodica doctrina qui uſu cogniti jam ponuntur, excludentur?

Quia, inquis, diſſimilis eſt ratio, cum temperamentū læditur, & cum νοσηρὰ κατάχεσις extra ſuum ſubjectum ſeſe effundens alia corpora ſimiliter efficit, ac in peſtilentibus ſubito ſpiritum & calorem inſitū extinguit. Nego morbum aliquem ſeminarium ex ſe effundere, quo alia corpora ſimiliter inquinet, vel ſpiritum nativumq; calorem perimat, ſine læſione temperamenti. Nam omnes morbi, qui per ſeminarium aliena corpora contaminant, neceſſario temperationem eorum primo offendunt, quod in theſibus de contagio ſic eſt demonſtratum, ut probabiliter contra diſputari non poſſit. Nec diverſum tua probat ratio. Nō enim nō deſtruunt temperamētum partium morbi contagioſi & peſtilentes, quia ſeminaria diffundunt, quæ arcē vitæ recta fere invadunt, & congenitum cordis calorem, ſicut venena corrumpunt, vel alioqui morbum, cujus ſeminaria ſunt tranſportant. Planius ex eo veritas cognoſci poteſt, quod te quoque conſentiente, ſemina illa corpora ſunt putredinem in ſe continentia, cujus vi corpora, ad quæ forte irrepſerunt, coinquinant. Impoſſibile

bile autem eſt, ut res putrida, quatenus putrida eſt, corpus aliud maculet, abſque temperamenti corruptione, quia natura nihil eſt aliud putredo, quam vitioſa temperatio: niſi forte temperatum ſtatuatur, quod inſito calore ſuo ſpoliatum ab alieno tenetur & regitur. Gradus quoque neutiquam mutant ſpeciem. Quemcunque igitur putredinis gradum ponamus, ſemper ei conveniet definitio, quod videlicet ſit nativi caloris ab alieno introducta corruptio. In hoc ſolum diſcrimen reperitur, quod una quam alia ſævior, efficacior, mitior, ignavior exiſtat. Quocirca una eademque ſpecie operationis cum hæc, cum illa agit. Confirmarem hanc meam affirmationem pluribus argumentis, ſi non per ſe eſſet manifeſta & tuo ſuffragio comprobares, dum ſic ſcribis: Neque ego inficior ſicut à venenis, ſic etiam à morbida inſpiratione affici atque lædi temperiem. Sed tamen putredo quæ inducitur alia eſt à vulgari putredine ſimplici, & alia ratione interimit, & curatur. Morbida inſpiratio, quam peſtilente contagioſoque morbo laborantes efflant, putrida eſt, & proinde tota ſua natura & ſubſtantia vitæ calorique noſtro contraria eſt. Quocirca recte colligis diuturnam contagii ut ſeminarii perſeverationem, primis reclamare qualitatibus, quæ facile admodum hebetantur, & corrumpuntur. Contagium certe prima qualitas non eſt, ſed ſecunda, quæ non perit ſubjecto incolumi perſiſtente. Jam certum habetur etiam apud Fernel. & Argenterium, putredinem tota ſubſtantia nobis adverſari. Agunt igitur in nos putridi halitus ratione & vi putredinis, quam in ſe habent. Putredo vero omnis quemcunque tandem gradum

nacta

nacta sit, est calida quædam intemperies. Quamobrem non agunt in nos putridæ exhalationes virtute simplicis caloris, sed potestate putridi caloris, nec alia nos vi, aut potentia alterant. At diversa est simplicis & putridæ intemperiei curatio. Concedo. Nam in putredine est facta intemperies, in simplici adhuc fit. In illa non habet locum alteratio, propterea quod corruptum in integrum restitui non possit. In hac quod corruptum est, per oppositam qualitatem corrigitur. Quo fit, ut à putrido calore alterata sui ablationem, simplici calore affecta, sui emendationem postulent. An ex hoc effici quispiam opinabitur, putridas exhalationes alia vi quam intemperie aliena corpora contaminare, quibus forte adhæserunt? Interimunt igitur putrefaciendo: (nam per se ut aliter agant, impossibile est) quod nihil aliud est, quam temperamentum seu nativum calorem dissolvendo. Quod dum fit, ac factum nondum est, alteratione contraria prohiberi quis non videt? De putredine cujus pluries in his literis mentionem facis, dicendum aliquid videtur, præsertim cum valde multos, ne dicam omnes hic turpiter impingere animadvertam. Putredinem corruptionem esse τῆς ἐν ἑκάστῳ ὑγρῷ οἰκείας καὶ κατὰ φύσιν θερμότητος ὑπ' ἀλλοτρίας θερμότητος profectam ab omnibus receptum est philosophis, & Medicis. Æque certum est Aristotelem in 4. Meteor. cap. 1. duplicem statuere putredinem alteram simplici & naturali generationi ut maxime commune contrarium opponit, & corruptionis rerum naturalium, quæcunque secundum naturam intereunt, finem & terminum communem statuit. Eandem hanc κοινὴν seu universalem & naturalem appellari, eandemque

demque improprie pūtredinem nominari oſtendit. Alteri nihil horum tribuit, ſed contraria aſſcribit. Nā & proprie putredinem dici, ac violentam & morbidam affectionem eſſe & κατὰ μέρος corruptionem vocari ait, & nec interitus naturalis terminum, nec naturalis ac ſimplicis generationis communiſſimum contrarium facit. Eſt igitur hæc illi contrapoſita. Sane dum hanc proprie putredinem vocari ſcribit: Illam improprie ſic vocari indicat: & dum illam finem naturalis diſſolutionis facit, hanc violentæ & morbidæ corruptionis cujuſdam terminum eſſe monet. Hanc ab eo particularem, illam contra univerſalem nominari ex textu manifeſtum eſt. Differentia in eo eſt, quod in naturali putredine tum demum ambientis calor inſitum exigit cum ætatis longo tractu ſeipſum ita debilitavit, ac fregit, ut à leviſſimo circumſtantis aeris calore diſpergi queat. In propria putredine violenta eſt hæc corruptio inſiti caloris, ut quæ tunc eveniat, cum calor adhuc robuſtus ac copioſus adeſt. Ideo adventitum calorem valde potentem eſſe oportet. Præterea in naturali putredine totum æqualiter ſervata partium proportione contabeſcit. In morbida pars una aliqua præ cæteris eſt, reliquis naturam ſuam conſervantibus. Non enim neceſſum eſt, ut ſanguine putrefacto etiam carnes putrefactæ ſint, aut carne in manibus corrupta, etiam quæ in pedibus eſt, putrida ſit reddita. Sæpenumero putreſcunt pulmones cæteris partibus illæſis, aliquandiu permanentibus. Præterea naturalis putredo plurimūm ab ambiente aere inducitur. Morbida à peregrino quovis ſuſcitatur, frequentiſſime ab obſtructionibus efficitur. Item naturalis

turalis putredo est affectio mixtorum, quo ad mixta sunt, ac solis mixtis seu inanimatis accidit. Morbida tum animatorum, tum inanimatorum communis est. Illa enim generationi simplici mixtorum tanquam communissimum contrarium opposita est, hæc mixtioni cuilibet contraria est. In illa res in cineres & lutum atque elementa solvuntur. In hac raro aliquid tale usu venit. Denique naturalis putredo finis est interitus secundum naturam, ac putredo proprie nominata impedit, quo minus naturaliter res corrumpantur. Modo dictas corruptionis species vocavit Aristoteles putredines, licet alteram inusitate sic nominari sciret, & moneret. Facti hanc videtur causam habuisse, quod terminus ille corruptionis naturalis nomine proprio careret, atque eandem utrique definitionem competere videret. Omnis enim putredo sive natura eveniat, sive à morbo, aut violenta causa inducta sit corruptio est insiti in re qualibet caloris ab adventitio profecta calore. Quod primo loco positum nunc volo. Deinde ponere alterum hoc oportet. Rem quamcunque tantisper salvam esse quantisper proprium suum calorem retinet. Perire autem, cum eodem illo privatur, ut Aristoteles tum alibi, tum de juvent. & senect. 4. De respiration. 8. De brevit, & long. vitæ 5. cap. docuit. Cum de animæ expertibus rebus sermo est, controversia caret, quod dicimus. Quid enim aliud in his temperamentum conservat, quam congenitus calor, qui idem etiam ab initio induxit? Ipso incolumi persistit mixtio, eo corrupto necessarium est, temperamentum dissolvi. De interitu animatorum, quo ad animata sunt, dubitare quidam usi sunt, an is interi-

tus caloris quoque extinctio seu corruptio recte diceretur. At expresse hoc affirmat Aristoteles de juvent. & senect. cap 4. ἀναγκη τοίνυν ἅμα τὸ τε ξύλου ὑπαρχειν καὶ τὸν τοῦ πυρὸς τούτου συμφυτον (de quo agebat) σωτηρίαν, καὶ τὸ καλούμενον θάνατον εἶναι τοῦ τούτου φθοράν. Sane calor hic instrumentum illud est, qua forma utitur in temperando, effingendo, & conservando proprium subjectum, & sine quo ne momento quidem seipsum in subjecto suo conservare posset. Hac de causa effector, opifex, author, conservator rerum omnium dicitur. Videndum igitur est, quot modis Aristoteles (de hujus enim sententia quæritur cum idem cum medicis de putredine senserit) censuerit calorem ingenitum extingui posse. Hoc declarato parebit, quæ eius de putredine mens fuerit, perspicuũ illud quoque fiet, recte secusne à nobis dicta sint, quæ ex eius verbis attulimus. Deniq; decidetur inter philosophos & Medicos disceptatio. Duplex statuitur caloris corruptio apud Aristotelem, ut ratione & testimoniis demonstrari potest. Si enim res nulla potest interire dum calor eius incolumis manet, neq; plures sunt interitus modi seu species, quam duæ: necessarium est, ut totidem etiam sint non plures, nec pauciores caloris corruptiones. At quicquid occidit, vel natura, vel morbo perit, id est, vel ætatis tractu paulatim absumitur, vel per vim, seu morbum aliquem interimitur. Mors igitur omnis vel est naturalis, propter insitas naturæ vires, absque aliena, & externa causa evenies; vel violenta & morbida, quæ ab adventitia aliqua causa suscitatur, ut testatur Aristoteles tum alibi, tum 5. cap. de juvent. & senect. & c. 4. & 16. de respiratione. Etsi autem violenta corruptionis

species

ſpecies non eſt individua, ſicut naturalis, ſed in alias ſpecies & modos dividitur, tamen quoties eam naturali opponit, quocunque nomine utatur, eandem ſemper intelligit. Quocirca manifeſte liquet, putredinem ita proprie nuncupatam ſub naturali corruptione (cui ut propria impropriæ, violenta naturali ſeu non violentæ, ut particulare univerſali oppoſita eſt) nequaquam contineri ſed violenti interitus ſpeciem quandam exiſtere. Etſi vero inſiti caloris, ſicut & ignis extinctionis proxima cauſa, ſi ſuperſtitioſius, quam par eſt & conducibile rimari velimus, unica eſt, alimenti videlicet defectus (nam ſive ſeipſum pabulum ſuum ſibi prȩripiendo, vel quocunq; modo conſumendo perimat, ſive ab alia quævis cauſa deperdatur, alimenti inopia extinguitur, ut Ariſtoteles in cap 4. & 5. de juvent. & ſenect. affirmat) nihilominus extinctionis modos, ut rei natura plenius cognoſcatur, ex mente Ariſtotelis diſtinguemus. Ergo bifariam interit, calor. Nam vel ipſe ſemetipſum conſumit: vel à contrario diſſipatur. Illa ſpecies interitus à Græcis μάρανσις, id eſt, marcor, tabes, ariditas (noſtri vocant *die darre*, & μαραίνεσθαι, *auſsdorren*) nominatur. Hæc ab iiſdem σβέσις, hoc eſt, extinctio appellatur. Verba Ariſtot. lib. de juvent, & ſenect. c. 4. ſunt: κωλύεται ἤτοι μὲν ἀφ' ἑαυτῆς μαράνσει; ἢ ὑπὸ τῶν ἐναντίων σβέσει. Duobus porro modis abſumit ſeipſum calor, & proinde duplex eſt apud Ariſtotelem μάρανσις. Etenim vel paulatim longo tẽporis tractu, nullo morbo interveniente nulloq; adventitio affectu perimente pabulum ſibi ſuum conſumit, vel brevi tempore propter morbum ſive βιαιοτάτου τινὸς πάθους violenter ſeſe ipſe ſtrangulat. Prior

τῆς μαράνσεως ſpecies apud Ariſtot. 4. Meteor. σῆψις & σαπρότης dicitur, alibi ab eodem γήρας, καὶ κατὰ φύσιν μάρανσις: quemadmodum altera ſeu poſterior βίαιος μάρανσις nominatur. Nam 16.c. de reſpir. hæc habentur: θανατός δ' ἐστὶν ὁ μὲν βίαιος. ὁ δὴ κατὰ φύσιν βίαιος μὲν ὅταν ἡ ἀρχὴ ἔσωθεν ᾖ, κατὰ φύσιν; ὅταν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ μορίου σύστασις ἐξ ἀρχῆς τοιαύτη & c. & quæ ſequuntur: ſupra verbis Ariſtotelis oſtendi τὸν θάνατον nihil aliud eſſe, quam inſiti caloris interitum. Quare idem dicit, qui mortem aliquam naturalem, aliquam violentam dicit, cũ eo, qui caloris inſiti corruptionem aliquam naturalem, aliquam violentam aſſerit. Violenta igitur eſt caloris extinctio, quæcunque propter adventitiam cauſam incidit, ſive ab ipſomet calore, ſive à contrario eius invecta ponatur, hoc eſt, ſive μαράνσει, ſive σβέσει perierit. Naturæ autem conſentanea eſt, quæ propter ingenitam corporum temperationem abſque ullius adventitii affectus interventu ab ipſo agente calore inducitur. Sic enim c. 7. eiuſdem lib. legimus: πλείστη δ', ἡ φθορὰ βίαιος μὲν ἡ τῷ θέρμῳ σβέσις, καὶ μάρανσις, (φθορεῖν γὰρ καὶ δι' ἀμφοτέρας ταύτας τὰς αἰτίας) ἡ δὴ κατὰ φύσιν ὑπ' αὐτοῦ τοῦτο μάρανσις ἀλλὰ χρόνῳ μᾶκος γινομένη καὶ λελοίπασι. Quid clarius dici poteſt, quam μάρανσιν aliquam violenter evenire, aliquando naturaliter propter perfectam temporis durationem, accidere? Violenti porro marcoris ſeu τῆς βιαίου μαράνσεως plures ſunt modi (naturalis unicus eſt pro cauſarum efficientium diverſitate, varioque agendi modo. Quicquid enim efficit ut calor auctus alimentum ſibi præripiat, & ita ſeipſum ante id tempus, quod ſecundum naturam ſuam attingere poterat (aliæ res aliis & in una & diverſis ſpeciebus, natura ſua durabiliores ſunt) conſumat, μάρανσιν invehunt,

hunt, hinc ſtrangulatio, ſuffocatio, obſtructio vel alia calorem nativum inſitum ſupra modum naturæ congruentem acuentia, marceſcere eundem faciunt. In horum ordine putredinem proprie ſic appellatam quæ τῶν κατὰ μέρος φθαρμένων corruptio eſt, collocari oportere, nullus ſanæ mentis homo dubitabit. Etenim ante tempus à natura conſtitutum interficit, imo in florentiſſima ætate ſæpe necat. Naturalis ergo non eſt caloris nativi extinctio, quam putredo hæc infert, ſed violenta. Hujus cum duæ tantum ſint ſpecies μάρανσις & σβέσις, ac τῆς σβέσεως ſpecies cenſeri non poſſit, neceſſario efficitur, inter marcoris ſpecies numerari eam debere. Nam σβέσις eſt ſpecies corruptionis caloris: in qua calor non augetur & acuitur, ſeu ſeipſo potentior efficitur: ſed in qua à contrario frigore extinguitur. Fit hoc ab aere frigido, cibo, potu, medicamentis, jugulatione, diſſectione, repentina evacuatione & omni caloris ac ſpirituum celeri diſſipatione; ſummatim repetam ut clariora ſint omnia, & ſic ad ulteriora pergamus. Calor perit vel à ſeipſo vel à contrario. Seipſum corrumpit vel naturaliter ad quam corruptionem via eſt ſenectus: vel violenter. Utraque corruptionis ſpecies vocatur μάρανσις. Quæ naturæ ordine ſit, unica eſt, licet nominibus pluribus exprimatur ab Ariſtotele. Nam & ſenectus & marcor naturalis & putredo improprie appellatur. At violenta ſpecies τῆς μαράνσεως habet plures, ſtrangulationem, exuſtionem (quoties enim major minorem calorem perdit, μάρανσις vocatur Ariſt.) putredinem proprie dictam, fabrem tabefacientem. Extinctio etiam quæ à contrario efficitur pro cau-

ſarum refrigerantiũ diverſitate diſtinguitur. Patet ex his omnibus putredinem privatim ſic nuncupatam, non aliam eſſe à putredine medicorũ, tametſi illa quæ inuſitate ſic eſt ab Ariſtot. nominata, toto cœlo alia ſit. Hæc enim morbus non eſt: illa autem morbus eſt. Patet etiã quomodo accipi debeãt verba Ariſtotelis, ἐν μὲν οὖν τοῖς κατὰ φύσιν ἅπαντα λέγεται σῆψις ἐπὶ τῶν κατὰ μέρος φθειρομένων. In naturali enim putredine prorſus neceſſarium eſt, partes omnes æque reſiccentur, pro ſuæ naturæ modo tamen ſingulæ. In violenta pars una corrumpitur, cæteris incorruptis manentibus: objiciat fortaſſe aliquis, non conſentanee iſta dici. Nam ſi ſeipſum calor deterit in putredine tum naturali tum violenta, non recte in definitione ponitur eum ab alieno corrumpi. Reſpondeo: In naturali rerum occaſu, dum per ſenectutem ſeipſum paulatim excedit, res nondum putridas eſſe, ſed ad putredinem ſenſim, accedere, caloremq; tum ſibi ad naturalem putredinem viã ſternere. Cum enim ferme totum ſe attribuit, & abolevit à calore ambientis, tandem prorſus diſſolvitur, cumque humido nativo evocatur. Hanc ob cauſam dixit Ariſtot. ſenectutem eſſe viam ad hanc putredinem. In morbida putredine res minus habet obſcuritatis.

Nullus enim neſcit in febrib. nativum & proprium calorem ab igneo & peregrino pati. Non enim quia nativo permiſtus eſt adventitius, naturalis etiam factus eſt. Par eſt ratio, ſi inſitum calorem auctum duntaxat contendas, ſi modo huc uſque auctum ponas, ut actiones lædat. Etenim pars illa caloris, ut ſic loquar, quæ ſubjecti naturæ non competit, ſed oneri & impedimento eſt, naturalis eſſe aut cogitari

gitari non poteſt. Talis enim ſi eſſet, actiones meliores apparerent, non deteriores. Hæc de putredine dicta nobis ſint. Ad tua jam nos iterum vertimus.

Facilime jam perſpicis, minime nos tibi conceſſuros, quod dicis Ariſtotelem cenſuiſſe, omnem putredinem generationi oppoſitam naturalis corruptionis finem eſſe. Evidenter ſane oſtendimus, quandam ſolummodo putredinem non omnem ab Ariſtotele naturali ac ſimplici generationi tanquam contrarium communiſſimum oppoſitum fuiſſe, eam ſcilicet per quam ad ſenectutem & naturalem ætatis decurſum ſenſim pervenitur, quæque improprie putredo ſit nominata. In alterata putredine tam conſentit cum medicis Ariſtoteles, quam conſentimus nos cum Arithmeticis bis duo eſſe 4, affirmantibus. Quocirca non eſt alia diſceptatio de hac, & de illa, quam intuentur medici; nec quadrat ad cauſam noſtram ſimilitudo de eo, qui madet ſolum, & altero qui totus eſt madidus: cum Ariſtoteles non ſic diſtinguat duas putredines, quomodo madeſcens à madido differt, quoniam totis naturis diſcrepant cum altera naturalis, altera violenta & naturæ adverſiſſima ſit.

Cum morbum peſtilentem longe ab intemperie ſimplici diſtare ſcribis, non impugnas. Idem enim nos quoque ſentimus & ſcribimus. Pars ſimplici intemperie laborans non amiſit naturam ſuam, nec nomen nec definitionem perdidit. Ad putrefacta neutrum ſervat, & proinde corrigi nequit, Ariſtoteles certe in putredine proprie dicta hoc requirit, ut res cui inſederit, corrupta ſit. Nam de

ſolis κατὰ μίξιν φθειρμένοις, ὅταν χωρισθῇ τῆς φύσεως, recte efferri putredinem, quæ proprie ita vocatur, ſtatuit. Quamobrem non alterari, quod putridum eſt, ſed tolli poſtulat; plurimum ergo differt hujus & illius curatio. Nec diſcrepant noſtræ ſententiæ in iſta parte. Tantum igitur abeſt, ut vel tibi vel aliis eripere hoc tentemus, ut nihil attentius obſervari velimus, quam hoc. Curatio indicat. Duplex eſt intemperies, facta, & fiens. In priore, ſubſtantia non interiit, ſed naturam ſuam ſervat, ac proinde alterationem ſolam poſtulat. In altera ſubſtantia quam occupavit, corrupta eſt, quo fit, ut alteratione revocari nunquam poſſit. Quare non indicant alterationem ſui partes hac intemperie obſeſſæ, ſed ablationem ſui petunt. In putredine igitur, quæ ad factam intemperiem pertinet, non alteramus partes jam putrefactas, quia corrigi non poſſunt: at illas, quæ ſic intemperatæ redditæ ſunt, ut naturam & ſubſtantiam adhuc retineant, oppoſitione contrariæ qualitatis (quia vitium in qualitate tantum eſt) priſtinæ conditioni reddere ſtudemus. Mirum igitur videri non debet, ſi peſtis curatio ſolis alterantibus non perficiatur. Cum Ariſtotelem de vulgari & ſimplice putredine tum non cogitaſſe ais, quando phthiſicos πνεῦμα φαῦλον καὶ βαρὺ expirare ſcribit, quid vulgarem & ſimplicem putredinem voces, non ſatis equidem intelligo. Nam duas tantum ſpecies agnovit Ariſtot. naturalem vel impropriam, & violentam ſeu morbidam. Hanc pro natura rerum ſive partium putrefactarum magis minusque perniciosam proque graduum diverſitate ſæviorem aut mitiorem, adeoque uni quam aliis partibus nocentiorem eſſe, pror-

prorſus eſt rationi atque experientiæ conſentaneũ. Loqui autem de putrido ſpiritu philoſophorum ex eo eſt evidens, quod corruptum eſſe ait. At ſpecie aut modo corruptionis alio non poteſt corrumpi, quam putredine proprie dicta, quod hoc argumento probo. Omnis corruptio inſiti caloris eſt vel πέψεως, vel σβέσεως. Putredo omnis eſt inſiti caloris corruptio: ergo vel πέψεως, vel σβέσεως. At non poteſt ad σβέσιν referri putredo, cum authorem habeat calorẽ, nec poteſt referri ad marcorem naturalem, cum ſit morbidus quidam occaſus: ergo continetur ſub marcore violento. Sed ad hujus ſpeciei modum nullum poteſt referri alium, quam ad proprie dictam putredinem, nec eſt putredo φθοικῶν adeo peſtifera, ut neceſſe habeamus eam alio nomine nominare.

Spiritus tibi non videtur putreſcere, etſi rationes diverſum probantes nulli deeſſe fatearis. Ego vero facile probem, ſi res poſtulet. Hic nihil nos cogit, cum de ſpiritu in theſibus locuti ſumus, non puro & ſincero, ſed omni halituum & fuliginum genere mixto. Ariſtot. certe cum φθοικὸς putridum expirare ait, non de ſincero ſpiritu nos accipere vult, ſed de eo, quem ægroti exhalant, quem impurum eſſe certum eſt. Et cum non minus, imo magis fortaſſe difficile ſit ſpiritum purum in corpore noſtro invenire, quam ſincerum ſanguinem ab omnibus aliis humoribus, bile, pituita, melancholia, ſero, ſecretum: neſcio cur dubitent nonnulli, an poſſint putreſcere? Mixtus profecto eſt, & magis mixtus ſanguine. At quanto res quævis ex pluribus putreſcere aptis concreta eſt, tanto magis putredini obnoxia eſt. Neque ego dubito, quin ſæpe quoque alii humo-

humores putrescerent, si non in motu fere continuo essent. Nam tum facile dissiparentur, quoniam & mixti & humidi sunt. Calefieri etiam & frigefieri præter naturam possunt. Cur ergo non etiam putrescere possint? Esto, resistant putredini propter commemoratas causas, an propterea putrescere nunquam possunt? An inspiratus & permixtus ipsis aër inquinatus, nullo unquam tempore contaminare eos valebit? Quod humor, aut vapor putridus non efficit, quia non similiter cum ipsis confunditur, aut in quasvis partes movetur, aër permistus citius perficit, quoties excellente profundaque putredine affectus penitusque cum eis confusus, quaque versum movetur,

Unde igitur, inquis, subitus interitus? aut quæ putredo tam cito morbum in intemperatura pepererit? Vellem enim scire, cum omnis actio fiat in tempore nec temperamentum subito possit dissolvi, cur venena & morbida expiratio in peste sæpe subito extinguant? Ad ista mihi facilis est responsio, quæ tamen ob id fusius est explicanda, quia à paucis notata fuit. Plurimum scire convenit, sermonem nobis esse de viventibus & operantibus partibus. Quæ operandi potentiam prorsus amiserunt æquivoce instrumenta operationum naturalium dicuntur, quorum essentia & differentiæ functione atque usu definiuntur, teste post Aristotelem Galeno, 1. De plac. Hippoc. & Plat. cap. 9. & 2. itidem cap. 8. Præterea noviſſe oportet, ad operationes nõ sufficere partibus proprium calorem sive temperamentum, sed agere insuper influente ex corde calore, à quo de potentia in actum quodammodo producantur: si dubi-

dubitabilis esset hæc sententia, indissolubilibus rationibus eam probarem. Satis est quod partes omnes continuo emori conspicimus, quando per arterias calor ex corde ad eas non influit, quia vel obstructio adest, vel laqueo interceptæ, vel excisæ, vel pulsare prohibitæ sunt. Revocat mihi in memoriam hypothesis nunc posita insignem audaciam Fernelii in citandis authorum testimoniis. Exempli loco nobis sit Averrh. qui in lib. 1. Coll. Campegii habetur cap. 7. in translatione antiqua eodem cap. lib. 2. Cum ibi Averrhoes monere vellet, partes non exercere vitæ operationes insito suo calore, sed opus habere præterea influente ex corde, à quibus junctis actiones proficiscuntur, adducit eum Fernelius ut duo probet. Primum, calorem illum influentem nihil conferre ad partium temperamentum. Alterum, spiritum venire de cœlo, instar reliquarum partium originem non ducere. Utrumque cum sit tam alienum ab Averrhois mente, ut pugnare cum ea magis nil possit, qua fronte ausus fuit ad astruenda figmenta sua adducere? &c.

Tertio loco tenendum est, quod ex Aristotele supra demonstravi & confessum est Medicis, nec eorum partes interire ingenito calore incolumi permanente. Mors enim nihil est aliud, quam nativi caloris extinctio. Denique meminisse decet pronunciati physici: Nihil supra & ultra naturam seu speciem suam agere. His positis ad interrogationem tuam sic respondeo: subitus interitus in peste oritur ab intemperie cordis: ratio est, quod putrida inspiratio interimere non aliter potest, quam si cordis temperationem dissolvat. In causa duo sunt:

Pri-

Primum quod interire res nulla poteſt, niſi calor ejus nativus pereat. Putrida igitur inſpiratio non ante perimit, quam cordis calorem corrumpat. At corrumpere aliter non poteſt, quam putrefaciendo. Alterum eſt, quod nihil ultra ſuam ſpeciem agit. Calor enim non agit aliud per ſe & primo quam calefacere (eadem ratio in cæteris omnibus valet) ſi quid amplius fiat, hoc vel per accidens ſequitur, vel quatenus talis quidam calor evenit: hoc eſt, ſine caliditate non contingit. At omnis putredo eſt calida quædam intemperies. Quare omnis res putrida calefaciendo putrefacit, & putrefaciendo calefacit. Etenim putredinem omnem à calore peregrino procreari certum eſt. Quare neceſſarium eſt prorſus, ut putrida inſpiratio non prius occidat, quam cordis calorem ſeu fundamentum labefactarit. His quomodo contravenire velis aut poſſis non video. Difficultas autem in hoc ſita eſt, quod intemperiem cordis duntaxat tollere putantur, quæ nativum ejus tẽperamentum, quoad ex ſuis certis partibus coagmẽtatum ac temperatum eſt, nulla ſpirituum ratione habita, eo perducit. Verum hoc forte fit, ſi ſeorſim quo ad ſolida ſubſtantia eſt contra ſpiritus & humores diſtincta, conſideretur; quomodo lanii conſiderant: ſed Medici non absque ſanguine & ſpiritibus, quibus orbatum, nec vivere, nec officium ſuum exequi ullo pacto valet, intuentur. Quippe ut naturæ convenienter affectum ſit, ut vitæ munera obeat, ut temperamentum ſuum cuſtodiat, omnibus jam dictis opus habet, ac ſine his nec nomen, nec naturam, nec officium cordis tueri potuit unquam. Quo fit, ut

recte

recte judicent Medici diligentiores, cordis temperationem vitiare, caloremque ejus corrumpere, quecunque vel ſpiritum, vel ſanguinem ei eripiunt, vel eadem hæc intemperata reddunt, etſi alteratio hæc ad ſolidum ejus corpus nondum pertingat. Quia vero tu nobis ultro concedis ſeminarium peſtis propter certum putredinis gradum peſtiferum eſſe, probationis labore nos ſublevas: quanquam difficile non erat ex ſupra demonſtratis conficere. Nam exhalationes peſte affectorum nihil tranſportant ad alios, præter affectionem ejus corporis, aut partis, ex qua effunduntur. At non alia hæc affectio eſſe potuit, quam putredo. Naturalis autem non fuit. Ergo morbida & violenta. Inter violentæ autem corruptionis ſpecies extra putredinem nullam reperies, cujus natura in ſeminario retineri & propagari poſſit. Hujus ſigna etſi non ſemper conſpiciuntur in ægrotis, non tamen ob id non adeſt. Ergo cum putredo omnis, quæ proprie ſic nominatur, nihil aliud ſit quam intemperies quædam, ac putredinis propria & per ſe actio ſingi nequeat alia quam putrefacere, nō eſt imaginabile, quomodo ſeminaria hæc aliter vires cordis dejiciant, quam temperationē ejus corrumpendo. Corrumpunt autem quatenus ſimilē putredinem illi, è quali ipſa exhalarunt, & qualem in ſe continent, imprimunt. Quod quia ſine calore peregrino, & putrido fieri nequit, prorſus efficitur, tēperiē cordis aut aliam partium à talib. halitib. per ſe & proprie oppugnari. Cū cor dico, & ipsū cordis corp⁹, & ſpiritus, ac ſanguinē in eo contēios ſimul intelligo. Cū ad omnia tua reſpicio, & ſingula diligēter excutio

vide-

videris mihi esse in ea opinione, ac, si qui certum putredinis gradum duntaxat pestiferum concedit, morbum totius substantiæ obscurè pariter concedat. Utraque enim sententia æque inexplicabilis tibi videtur. Ego sanè longe aliter judico. cumque de tota substantia horum morborum quid fabri senserunt examino, si de tota substantia sic loquerentur, aut sentirent quomodo veteres sensisse certum est, frustra fateor ; & damnarent ipsi hac in parte veterem ; & eosdem nos defenderemus. Nunquam censuerunt illi vel totius substantiæ morbum ab intemperie ejusdem alium esse, vel remedia à tota substantia agentia per temperationem suam non agere, quemadmodum nec alimenta ratione totius substantiæ suæ à nobis patientia sine caloris nostri opera transmutari opinati sunt. Ergo putredinis gradus unus pernicioſior est alio ; sicut in pyris, mespilis, sorbis, rebusque aliis plurimis apparet, quæ sub initium & veluti in primo gradu putredinis esui apta sunt, ulterius progressa putredine comedi amplius nequeunt, sed ob id minimè concluseris, putredinem sub quocunque gradu absque intemperie aut fieri aut subsistere.

Quare non potest ulla putredo morbi totius substantiæ nomine contineri ; quantisper ab omni intemperie tota substantia distinguitur, quomodo juniores illi separant. At non potest ; inquis ; tam subito intemperies & putredo induci. Ego verò non concedo, vel corpus cordis putrescere, nec est aliquis unquam statim ab hausto seminario mortuus ; etsi alii breviore, alii longiore tempore ; postquam apud infectum fuerunt, senserunt vim contagii. Sæpe

multi-

multis ante diebus contagium intra venas latuit, quam sese proderet. Negotiosum tamen interim fuit, sed latenter humores corrumpendo sensim ad cor usque penetravit. Usu venire hoc maxime solet, cum per alias corporis partes subit, non per inspirationem ad cor adducere. Hinc est, quod in quibusdam ante febris exortum, hoc est, antequam putrida lues ad cor pervenerit, tum anthraces, tum pestiferi tumores pronati sint.

Non minus profecto incertum est, quando humores & spiritus inquinare cœpit contagium, quam obscurum nobis est, quomodo in aliis febribus humores incipiant corrumpi. Ad hujus rei declarationem præclare faciunt, quæ Galenus in 3. Epid. com. 3. Aph. 4. & in 1. prorhet. com. 2. sect. 17. scripsit: qui quæ examinaverit, dare perspiciet causam, ut aliqui, cum non admodum male affecti paulo ante viderentur, repente fere extincti sunt. Vides igitur nos optima niti ratione, cum à corpore vel halitu contagium deferente mortem sine intemperie apportari negamus. Etenim sive per cutem subeat, sive cum aere inspirato ingrediatur, non prius ægrum interficit, quam vel spiritus, vel humores, vel ipsum corpus cordis putredine contaminetur, hoc est, horum calorem ac temperationem corruperit. Prodit autem se venenum per spiritum attractum, quia recta ad cor tendit, ad quod à remotioribus partibus arrepit serius. Summa est, nulla vel ratione, vel experientia probabitur, contagium pestiferum tum demum esse receptum, cum jam se manifestum facit. Quam facile porro ac cito cordis temperiem mutari

contingat, animi defectio & syncope commonefaciunt: utraq; subito nonnunquam illos etiam invadit, qui de nulla re quærebantur, & tum sibi tum aliis sani videbantur. An in hisce cordis temperiem non mutatam putabimus? Refellit opinionem vestram quod in syncope potissimum totum corpus refrigeratur, & quod aliquando vix sensibilis permanet respiratio, quodque spiritus exiens frigidus sentitur: & accidit hoc non solum à frigida, sed etiam à calida causa. Sicut ergo nullus recte judicet cordis calorem & temperamentum nihil passum esse, quia in momento fere ista fiunt, ita nullus quoq; bene affirmaverit, idem non fuisse mutatum ab eo, qui forte repente mortuus sit. Nam ut cito dissipantur cordis spiritus propter mobilitatem & tenuitatem, ita subito etiam frigefieri & inflammari solent: ac quicquid horum perpessi fuerint, cordi accidisse fere dicimus, dum ita de corde, ut de instrumento vitæ, seu officina caloris vitalis loquimur. Hoc ergo probaverit fortasse, qui pestis seminarium mortem inferre citra putredinem partium cordis demonstret instar contagii non accidisse (tum enim similem morbum ingeneravisset) sed absque interveniente intemperie necavisse, nunquam probabit. Impossibile enim est animal interire cordis calore non extincto aut vivere eodem labefactato. Celeris illius mutationis causa est, quod sine conveniente copia & qualitate spirituum cordis vivi temperamentum nec subsistere, nec definiri, nec intelligentia comprehendi potest. In aliis partibus minor noxa ex spirituum dissolutione & refrigeratione oritur, propter continuum eorum

ex

ex corde influxum. Cum influxus iſte prorſus impeditur ſtatim ille quoque calore nativo in eis extincto emoriuntur. Quod ſi ulterius quæratur, cur non & aliarum putridarum febrium vapores cordis partem aliquam putrefaciant. Reſpondeo ideo accidere, quod leviter & ſemi putridi ſint, ſive quando putreſcant potius, quam putrefacti ſint. Quo fit, ut magis calefaciant quam putredine inficiant, cum magis calidi ſint, quam putridi. Putredinem certe non ſic habent impreſſam, ut pertinaciter retinere queant. Galen. 2. aph. 17. hanc rem declarat exemplo vini, quod aceſcere ſeu corrumpi incipiat quidem, at in acetum nondum ſit adeo permutatum, ut reſtitui in integrum non valeat. Quod enim jam acetum eſt, ut alio modo corruptum, redire ad priſtinam vini naturam amplius nequit, propterea quod regreſſus ad habitum à privatione non habet locum in natura. Inter elementa autem ſolummodo non inter perfecte mixta reciproca reperitur generatio. Quod porro fere ſimiliter habeat res in humoribus febrium putridarum vulgarium, ex eo manifeſtum eſt, quod concoctionem promovere ſtudemus, in peſte nulla ſpes eſt concoctionis, ſed in ſola putrefacti humoris expulſione, & virium conſervatione ac reparatione tota curandi ratio poſita eſt. Legi nuper epiſtolam eruditi Medici, qui cõtendebat febres putridas illas vulgares fere contagioſas eſſe. Etſi enim non quosvis obvios inficerent, lactantes tamen infantes à matrib. & nutricib. coinquinari. Pueros etiam teneriores, qui cum febricitãtib. cubant promte iisdẽ corrũpi: Quæ omnia experiẽ-

tia & animadversione cognita asseverabat. Ego quia tale nihil à me observatum memineram, contradicere non ccbui; hoc solum respondi, si contagiosæ inveniantur, ita leviter contagiosas videri, ut cum aliis collatæ, naturales existere judicatæ fuerint. Ubi Galenus adversus Erasistratum disputaverit, num actio aliqua lædi possit, instrumento ejus non læso, recordari non possum. Memini eum in l. 1. de loc. aff. Archigenem hoc nomine taxare: sed cum is principium methodi, qua loci affecti inveniuntur ponat: τὸ μηδέποτε βλάπτεσθαι μηδεμίαν ἐνέργειαν αὐτῶν ἢ πεποιῆσθαι ποιᾷ αὐτῶν μόριον, haud scio an longiorem disputationem hæc, vel altera illa de nativi caloris è cœlo deductione, dispositio requirat. Sumus est ac semper fuit omnium Philosophorum ac medicorum consensus, formas rerum sine instrumentis nihil agere posse: nec alio potuit Aristoteles argumento mentis nostræ immortalitatem certius docere, quam si actionem absque corporeo instrumento edere ostenderet, si posset anima sine instrumentis videre, incedere, aliaque talia agere; quis usus esset oculorum, aurium, pedum, partium aliarum? Nullus; sed de hac re Galenus legatur 1. Meth. cap. 9. Quid aliud significat hoc pronunciatum, actiones non vel materiæ vel formæ attribui debere, sed composito. Adde hoc etiam, quod artis nostræ fundamenta & principia prorsus evertit hæc opinio. Nam si actio aliqua potest instrumento nihil patiente lædi, perperam sanitas atque morbus proximæ causæ actionum vel congruentium vel incongruentium definiuntur; cum sine morbo læsa inveniatur actio. At impossibile est,

ullum

ullum in natura rerum effectum existere, aut fingi, qui absque sua propria, & per se causa ortus fuerit. Sunt autem sanitas & morbus affectus corporum sive corporeorum instrumentorum. Quare absurde hæres in dubium revocatur. Nec Archigenes aut alii ex veteribus ista de re dubitant; sed utrum pars, cujus actio læta esset semper affici potius, quam affecta aut ægra vocari deberet, inquisiverunt Insitum calorem ex iisdem principiis nasci, ex quibus corpus nostrum conflatum est, ita mihi videtur certum, ut inter homines doctos ista de re dubitari potuisse, mirer. Equidem spiritus ex sanguinis attenuati vapore generari certum est, ex quo eodem cuncta corporis nostri partes aluntur. Quare aut non iisdem constamus, quibus alimur, aut ex eadem materia spiritus fiunt, ex qua aliæ partes corporis procreantur, nutriuntur, augentur. Contendit Fernelius originem spirituum & partium aliarum cum suis temperationibus eandem non esse, quia vel animali recens jugulato carnes propriam naturam servare videantur. Quis non videt evanidam esse rationem? Non eadem esse prorsus, calorem ex corde profectum, & temperamentum cuique parti insitum. Si probare ista ratione voluisset, tolerari poterat, dum sic judicat de partium viventium natura, quomodo lanii cadavera æstimant. Ac quod spiritus ad viventium carnium temperiem conducere negat, ferri non potest, sed longius expatiati sumus. Ad locum nostrum veniendum est. An calorem siderum pabulo egere, & alimenti inopia interire censebimus? An cum à putredine elementari extinguitur, cœlestem calorem

ab elementari calore victũ dicemus? An Arist. calorem elementarem elementis conferens non palã facit igneum frigore temperatum lib. 2. de Anima cap. 4. Sed de hac re fuse egi in part. 2. Antiparcelf. Verum argumentis nullis opus est apud eos, qui calorem cujusque partis nativum & congenitum aliud nihil esse intelligunt, quam ejusdem temperamentum, quod ex elementis certa coitione ortum qui nescit, nihil novit. Influentem ex corde calorem è sanguinis vapore continue generari, & ad membra instar fluvii ex eo promanare, perinde notum est, & confessum. Mirum sane est, aliquibus persuaderi posse, hanc ex sideribus defluere, & apud nos incorruptum permanere, cum nullius rei calor proprius extra proprium suum subjectum fingi valeat. Nullo unquam loco aut tempore diximus Deo aliquid detrahi, si astrorum vi multa in natura fieri dicantur. Tum solum detrahitur Deo, quando quod ejus proprium est creaturis tribuitur, ut cum præmonstratio futurorum contingentium astris asscribitur. Quod de divinatione ex astris asserimus, ad caloris insiti originem violenter nimis detorquetur, quoniam aliis rationibus quam nunc dictis, id oppugnamus. De totius substantiæ morbis, quos etiamnum probare videris, pauca dicam: sicut in rerum natura non extat animal, nisi in homine, equo, cane, ita neque homo, neque alia quævis animalis species extat extra cujusque speciei singularia. Vere igitur existunt Petrus, Paulus, & cæteri singuli homines, ipsa species seorsim subsistens non existit. Nam species & genera non sunt res à seipsis subsistentes

stentes extra individua, sed quando seorsim considerantur, νοήματα, sunt duntaxat animorum nostrorum. Similis ratio est actionis generatim acceptæ, actionis specialis & actionis singulorum. Etenim actio universe sumpta, reipsa extra mentem nostram non invenitur, sic inquam, ut simpliciter actio sit, ac non simul certa quædam actio sit, ut visio, concoctio, progressio. Eodem modo res habet in actionibus specialibus. Nulla enim invenitur concoctio, exempli gratia præter singularem hanc, vel illam certam concoctionem. Quam enim rationem habet homo ad Petrum, eandem concoctio obtinet cum singularibus eoctionibus collata. Habet enim & ipsa speciei rationem. Ergo sicut in animalium genere particularia tantum vere existunt, ita etiam particulares tantum actiones revera existere oportet. Atqui impossibile est actionem aliquam singularem edi, quæ neque convenienter naturæ, neque inconvenienter edatur, hoc est, quæ neque sana, neque ægra sit. Jam inter morbum & sanitatem nihil intercedere medium ponimus, etsi eadem præcise ratio sit, si interponere medium seu neutrum affectum velis, quod in præsentia sic monstro: Animam principalem causam operationum humanarum omnium esse, certum est. At per se absque corpore considerata, si actionis causa poni statueretur, multa absurda consequerentur. Primum falsum foret pronunciatum physicum, actiones non esse componentium partium, sed compositarum ex materia & forma. Deinde daretur actio, quæ ad speciem certam nullam referri posset, hoc est, quæ nec visio, nec auditio, nec concoctio, nec

progressio, nec alia talis operatio esset. Impossibile autem est passionem aliquam actu produci, quæ in certa specie nulla contineatur, cum genera sine speciebus νοήματα solummodo sint, reipsa extra individua non subsistant. Præterea una & simplex substantia per se, & primo foret causa multarum & disparium, imo contrariarum quoq; actionum, casque uno semel temporis momento producere posset. Quæ omnia cum fieri nullo pacto possint, falsitas hypotheseos manifesta est. Equidem anima discrepantes edit actiones, quia diverso instrumentorum apparatu utitur, ac definitionem, speciem & determinationem ab instrumentis adipiscitur. Denique frustra factæ fuissent partes, quarum operationes sola posset edere. Anima igitur quoad forma est, corporis, duntaxat generatim acceptæ actionis principium existit. Eadem cum instrumento certo unita effectrix certæ actionis est. Nam per oculos visionem, per aures auditionem, per ventriculum ciborum coctionem exercet. Quod vero tales actiones omnes necessarium sit esse vel laudabiles, vel vituperabiles, hinc est perspicuum, quod fieri nulla vi naturali potest, ut instrumenta, per quæ anima eas producit non sint vel secundum naturam affecta, vel præter naturam disposita. Etenim ex genere τῶν ἀδυνάτων est, ut contrariorum, quæ medio carent, alterutrum subjecto cui accidunt, non insit: sed accidere partibus omnibus corporis, ut vel apte vel inepte pro naturæ viribus affectæ sint', controversia omni caruit semper & carebit. Nec minus certum, confessumque est, aptam instrumenti dispositionem bonæ operationis, ineptam

ineptam vitiosæ causam proximam esse. Et quod idem non sint concoctio, & bona seu laudabilis concoctio probatione non eget, quoniam reperitur coctio damnabilis. Ergo cum actio simpliciter & generaliter intellecta ab anima manet, certæ speciei actio ab eadem cum instrumento eius copulata proficiscatur, bonitas & malitia actionis individuæ in qualibet specie ab instrumenti conveniente vel inconvenienti dispositione proveniat: ipsa veritate verius est, si verius esse aliquid potest, omnem actionem reipsa & actu ab agente proficiscentem, vel bonam sive sanam, vel malam sive ægram ac læsam esse. Omnis enim actio talis individua & singularis est, cum genera & species seorsim non existant. At dispositionem naturæ consentaneam omnes homines vocarunt sanitatem, & contrarium, à quo actiones offenduntur, morbum nominarunt. Quocirca necessario efficitur, actionis omnis, quæ actu fit, causam proximam esse, vel sanitatem vel morbum. Quid ex hoc sequatur vides. Si n. morbus aliquis datur totius substantiæ, & cum tota substantia nihil aliud sit, quam forma & sua cuique natura apte temperata, forma autem sine instrumento apte vel inepte temperato actionem nullam edat, prorsus necessarium est ut tota substantia dispositionem in se habeat à temperamento aliam (de instrumenti dispositione nihil dico, quia totius substantiæ morbum instrumentalem esse negant) quæ actionum proxima sit causa. At nulla imaginabilis est. Quare figmenta illa, quæ horum morborum architectus Fernelius, & argenterius faber commenti sunt. Ratio quia præter formam & temperamentum (materiæ sine

temperatione ſua conſideratæ qualitates inſtrumentali actioni interdum conveniunt, nunquam ſimilari) in partibus ſimilaribus nihil excogitabile fuit aut erit, actiones earum vel promovens & adjuvans, vel impediens & retardans. In hunc errorem incidiſſe videntur, qui non diſtinxerunt temperamenti ſignificationes apud Galenum: Equidem Fernelius tum alibi tum in fine 2. lib. 4. capite de abditis rerum cauſis, ſingulare temperamentum (quod à nonnullis temperamenti proprietatem vocatum ait) clare ſatis diſtinguit à temperamento abſolute appellato. Quod ſi veteribus etiam nomen hoc modo in una, modo in altera ſignificatione uſurpatum animadvertiſſent, nequaquam novos hoſce morbos introduxiſſent. Profecto non Galenus modo duplex temperamentum agnovit, verum & ante ipſum (Ariſtoteles τὴν πρώτην σύνθεσιν, & τὴν δευτέραν σύγκρασιν nominans 2. de part. ani. c. 1.) & poſt ipſum Avicenna idem docuit. Hic enim complexionem primam & ſecundam preſſe diſtincteq; vocat. Objicias fortaſſe hoc ipſo ſtabiliri recentiorum de his morbis placitum. Nam in omnibus tantũ, non in rebus diſputationem videri conſiſtere, dum illi temperamentum ſingulare & propriuin vocant, quod juniores totam ſubſtantiam nominare maluerunt. At fruſtra objecerit. Si enim viderunt veteres duplex nominis ſignificatum, nec tamen plures morbos uſpiam conſtituerunt, ſatis patet eos plures non inveniſſe. Deinde cum temperamentum quovis modo ſumptum corrumpi aliter non poſſit, quam qualitatum primarum mutatione, neutiquam judicarunt utile, morbos abſque neceſſitate multiplicare.

Quanto

anto feciſſent rectius horum morborum ge-
, ſi temperamenti morbos diſtinxiſſent in
quibus qualitas aliqua una vel duæ hactenus
olum eſt, ut citra ſubjecti interitum actionem
? Et in eos, qui ſubjecti naturam corrum-
ic enim cauſam clariorem reddidiſſent & er-
nſam aliis nullis præbuiſſent. Argenterium
iror, qui veterum nævis amplificandis ſagina-
t Fernelium quid huc impulerit, nondum
uorſum vero hæc? Nolim tamen illa quæ à to-
bſtantiæ proprietate vel lædunt vel juvant, tã-
oppugnari. Ego certe nunquam aut dixi aut
ullas res extare, quæ tota ſubſtantia nobis vel
ſint, vel inimicæ. Quare ſi à me hujus aliquid
, tentatumve ſuſpicaris, falli te ſcias. Expone-
lui, quid veteres per totam ſubſtantiam intel-
t, ut rectius intelligeretur, quid ſibi volue-
cum totius ſubſtantiæ proprietate nobis ad-
quædam eſſe, vel familiaria ſcripſerunt. Qui
pinatur morbum aliquem totius ſubſtantiæ
ri, veteribus incognitum, aut perperam expli-
, is ſe in errore verſari ſciat. Etenim Galenus
hanc totarum ſubſtantiarum proprietatem
at, nunquam tamen ob id morbum extare to-
bſtantiæ credidit, qui ſcilicet vitium alius rei
similari parte, quam temperamenti: nec adeo
uit, ut non intelligeret, actionem inter contra-
nem fieri, qui nec ingenio, nec judicio, nec
ntia, nec uſu ceſſerint Fernelio; ſed quia hac
abunde egi in theſibus de morbis totius ſub-
æ, nihil addam.

oc ſolum te monebo, nunquam te probaturum
eſſe,

esse, quæ & Galen. li. 1. c. 1. de compos. med. secundum genera: & author ad Pisonem cap. 4. de lepore marino & cantharidibus scribit. Has solos renes, & vesicam; illum solum pulmonem exulcerare, illæsis partibus aliis corporis. Galenus primum dicit, solam vesicam à cantharidibus lædi, nulla rerum mentione facta: sed rogo te an non exulcerant cutem & carnes ipsis admotæ cantharides? legito Nicand. Dioscor. lib. 6. cap. 1. ut alios juniores prætream, & intelliges, quantum in hac parte cum experientia pugnet, & cum Galeni sententia. Quod si non est tantum otii, vel una historia, quam Brassau. in com. Aph. 17. lib. 2. recitat, satisfacit: sed quid est opus testimoniis aliorum, quando nostri sensus & experientia qnotidiana docere possunt, quid de re aliqua controversa sentiendum sit? leporem marinum non vidi, nec expertus sum, quas habeat vires: si autem vera sunt, quæ de hoc authores prodiderunt, non minus falsum est, quod solos pulmones offendat, aut exulceret, quam quod de cantharidibus Galenus prodidit. Dioscorid. certe post Nicandrum scribit, urinas eum purpureas, id est, cruentas ciere, ne solas cantharides efficere cogitemus. Exulcerant partes omnes, quas attingunt & ex renibus maxime educitur sanguis cũ urina profluens, non occulta sed prorsus cognita nobis virtute. Et si maxime solas nominatas partes illa animalcula exulcerarent substantiarum proprietate, an ideo sine temperamenti læsione, id agerent? aut sententia nostra de contagio vacillaret? Haud puto: Quæ præterea in scripto tuo continebantur, vel non opus habent responsione, vel in ante dictis comprehenduntur. Quare finem hic faciam, cum alias longior

or fuerim, quam de principio propositum ha-
i. Vale 8. Septemb. 1575.

Hieronymus Capovaccius Thomæ Erasto S. D.

O sane vir excellentiss. tuas doctissimas ma-
ima cum voluptate legi literas, quibus nun-
mihi visum fuit respondere, cum illæ rationes
ontra sententiam meam adductæ paruin con-
rent. Nunc autem quia longa oratione, miro
cio & omni diligentia meam confutare senten-
laboras de contagio & de putredine spiritus, &
is, quæ tibi lubenti animo per literas significa-
reviter meam mentem aperiam, ut hac aperta
oscas, quantum Medici hac nostra tempestate
inis abditisque artis Medicæ mysteriis debeant
are.

uantum igitur attinet ad morbos conta-
is; hanc pono conclusionem negativam:
as morbus formaliter est contagiosus.
amentum hujus conclusionis colligitur ex
en. 1. Fen. l. 1. cap. de subjecto Medicinæ; & ex
no libr. de diff. morb. Qui authores unanimes
nant; causam formalem morbi esse malam con-
ionem organi animati: hancque distribuunt in
nperiem, in malam compositionem, & in solu-
unitatem. Morbus ergo omnis formaliter non
isi mala constitutio organi animati; ac proinde
temperies, vel mala compositio, vel soluta uni-
Contagium autem neque est intemperies, neque

mala

mala compoſitio, neq; ſoluta unitas; ſed vapor quidam fortiter commixtus à tota ſubſtantia diſſimilis humano corpori. Quamvis autem non ſit horum aliquid formaliter, aptum tamen eſt habetq; facultatem introducendi intemperiem, malam compoſitionem, & ſolutam unitatem. Sed quomodo ſoleat hanc introducere, non volo nunc explicare, cum nullus morbus ſit formaliter contagioſus. Pono etiam hãc aliam concluſionem: Multi morbi ſunt contagioſi cauſſaliter & concomitanter, id eſt, illi, qui fiunt à contagio, quoſque comitatur contagium: verbi gratia, ſi quis propter converſationem factam cum phthiſico incidat in ulcus pulmonis, dicimus ulcus hoc contractum, eſſe ulcus contagioſum, non formaliter quidem, in quantum ulcus, propterea quod omnia ulcera eſſent contagioſa, ſed cauſſaliter & concomitanter, quia hoc ulcus fuit à contagio productum, quod ulcus comitatur contagium; veritatem hanc magis exemplo naturali declaro. Dixit Ariſt. 2. phyſ. privationem eſſe formam. At quis tam inerauditus, ut intelligeret hoc dictum formaliter? Nam privatio formaliter ſumpta eſt negatio & nõ forma, ſed dicitur forma concomitanter, quia ſemper privationem unius rei comitatur forma ut privationẽ formæ hominis in ſemine humano comitatur forma ſeminis: unde privatio formæ humanæ in ſemine non eſt niſi forma ſeminis concomitanter. Sic Medici dicunt multos eſſe morbos cõtagioſos non formaliter, ſed cauſſaliter & concomitanter. Ex iis ego infero, quod in morbis cõtagioſis læditur functio dupliciter; Uno modo, læſa facultate. Alio, ob errorem externum. Nam morbo exiſtente læditur facultas, ſed

ſente contagio à tota ſubſtantia diſſimili im-
r actio, non læſa facultate. Tu objiciebas fa-
m non lædi: quia cum ex Galeno, 1. De ſimpl.
acult. & in lib. de plenit. ſit effectus, cauſa fun-
m non realiter differt ab anima: unde ſicut a-
iec intenditur nec remittitur, ita nec facultas.
uic frivolæ objectioni ſic reſpondeo. Anima
ſubſtantia una, & ſimplex & ex ſe indiviſibi-
habet plures facultates, ſed unam tantũ, quia
rẽs eſt ad omnes obeundas operationes. Hæc
unis autem facultas ad hoc, ut fiant determi-
perationes debet limitari, contrahi, & reſtrin-
o quodam modo. Reſtringitur autem, limita-
contrahitur in partibus ſimilaribus à propor-
ormarum elementorum, & à complexione
:rbi gratia, ſanguificatio eſt functio determi-
uæ fit à facultate communi animæ, ſed contra-
ecore à proportione formarum elementorum
aientium jecur, & ab ejuſdem complexione.
acultas ſanguificatrix eſt facultas animæ certo
contracta in jecore à determinata complexio-
ris, & ſtatuta proportione formarum elemen-
, quam ſolus Deus cognoſcit. In morbis igi-
iando Galen. & alii authores ajunt lædi facul-
non intelligunt, facultatem illam commu-
iimæ, quæ eſt indifferens ad omnes operatio-
l determinatam à conditionibus partium, qua-
æſio fit in his conditionibus, quæ lædi poſ-
t, læditur facultas ſanguificatrix, quando mu-
omplexio jecoris, & tunc fit, facultatem com-
n animæ non bene reſtringi, & limitari ad ſan-
tionem. Simili rem doceo. In materia prima

eſt

est potentia una simplex, & communis, quæ est indifferens ad suscipiendum omnes formas. Est etiam alia potentia determinata, & particularis, quæ tota pendet ab agente extrinseco diversimode disponente determinata ad formam hominis. Illa prior potentia sequitur essentiam materiæ; estque invariabilis, incorruptibilis: alia vero accidentalis; cum oriatur ab extrinseco agente; & corrumpatur. In morbo ergo, quando affirmavi facultatem lædi; intellexi facultatem non communem animæ, sed determinatam ratione comparationis corporis subjecti. Instabis: quod dixerim lædi actionem quandoque non læsa facultate. Apud doctos Medicos adeo est hoc apertum, ut probatione non egeat: unde rogo te; ut magna diligentia, non superficietenus, & in cortice legas 1.c.3. de symp. caus. quia hoc capite intellecto, omnis prorsus cessabit admiratio: verum quia te magnopere diligo; rationem unam afferam atque ni fallor; demonstrativam probantem lædi actionem, non læsa facultate: sæpenumero accidit partis cujuspiam lædi functionem; nullo existente morbo in parte. Tunc quæro an lædatur actio læsa facultate, nec ne? Primum si dicatur, Galenus est in contrarium; qui loco jam adducto dicit evidentissime; quod tunc lædatur actio læsa facultate, quando morbus est in parte. Si dicatur secundum; ergo habetur intentum, quod lædatur actio non læsa facultate; tuncque dicitur actio lædi ab externo quopiam, cum non lædatur pars, cum non sit morbus in parte, veluti quando nulla existente in cerebro intemperie; vel mala compositione, vel soluta unitate; delirium propter præsentiam melancholiæ obtenebrantis spiritum

, veluti quando nullo morbo obsidente ventri-
,læsa est coctio ob nimiam copiam alimenti.
iantum attinet ad putredinem multa scribis,
liena mihi à proposito ita videntur, ut quasi
atus fuerim ea non mihi, sed alteri fuisse con-
i : Assero ego & docti viri in hoc meam se-
ur sententiam, putredinem esse corruptionem
um, in quantum mista sunt, oppositam gene-
i mistorum ut mixta sunt: unde sicuti in gene-
e calor dominans passivis congregat, & unit
umidum & siccum, ita ex opposito in putredi-
r non debet dominari, id est, calor debet di-
. Diminuitur autem calor mixti in putredine
e quantitatis & gradus.
ione quantitatis à calore ambientis aeris, vel
extrahentis calorem mixti à centro ad circun-
iam. Ratione gradus, à frigiditate interna mix-
um dum incipit calor mixti quantitate igniti,
tas interna mixti augeretur, & intenditur, quæ
ratione contrarietatis agens per se in calorem,
antitate diminuitur à calore ambientis ipsum
gradum remittit. Unde Aristoteles conclu-
putredinem esse communem passionem fri-
is internæ, & caliditatis externæ. Calor autem
ns, dum agit in mixtum, hoc calefacit, atte-
& rarefacit: quo attenuato & rarefacto extra-
ltea calorem mixti à centro ad circumferen-
x hoc sequitur spiritum non putrescere, quia
eno 12. de ratione med. dum immodice atte-
, & rarefit, corrumpitur, & evanescit. Bene
liam putredinem dari, minus proprie dictam,
proprie, id est, peculiariter dixit competere

Aristot. iis, quæ secundum partem corrumpuntur, elementis videlicet, igne excepto. Nec aliud est hæc putredo, quam recessus à naturali constitutione; sive dissolutio mixtionis in elementis igne excepto. Est hæc putredo, quando recedunt à naturali constitutione ob admixtionem alienæ substantiæ. Si capiatur putredo hoc modo, potest concedi spiritum putrescere, quando discedit à naturali suo statu, vel ratione alterationis, vel ratione admixtionis malorum vaporum: sed hæc putredo non est illa ratione cujus sit contagium, quia in hac fit solutio mixtionis. Objiciebas tandem vir excellentiss. quod contagium semper lædat operationes labefactata facultate propter intemperiem calidam introductam à contagio. Hoc argumento. Res putrida quatenus putrida, dum agit in aliquam rem, alterat & vitiat temperamentum rei illius, quia putredo per se est intemperies vitiosa, & cum per se putredo sit intemperies calida. Ergo res putrida, quatenus putrida semper calefacit. Atqui contagium est res putrida, nec agit, nisi ut est res putrida. Ergo partes semper calefaciet. In hoc argumento multa sunt ponderanda. Primo illud, quod putredo sit intemperies calida. Id est contra Aristotelem, qui definiens putredinem, dicit hanc esse corruptionem, & diminutionem caloris. Si est diminutio caloris, quomodo dicitur à te intentio caloris? præterea quomodo dicitur contagium res putrida? Advertas, non dici rem putridam, quia in se habeat actu putredinem, eo quod actu existente putredine dissoluta est mixtio illius rei, vel incipit fieri, sed dicitur res putrida, quia oritur via putredinis, & quia habet vim putrefaciendi. Est enim contagium vapor for-

ortiter commixtus, cum contagium ſit vapor,
: vim calefaciendi, quia ex Ariſtotele in Me-
vapor eſt halitus ſeu exhalatio calida & humi-
ipſius eſt calefacere. Quod concedo. At nego,
agens in corpus ſemper de facto introducat
um calidum: idque ſic probo: ſit aliquod cor-
ebile, & languens, occurratque inſpiratione at-
is vapor peſtilens maxime venenoſus. Dico
hic venenoſus citius interficiet hominem il-
atione venenoſitatis, quam introductus ſit
us calidus in ſolido corpore cordis. Ecce
in contagio non eſt neceſſarium, ut lædatur fa-
ob intemperiem calidam; ſed conceſſo, quod
gium introducat ſemper morbum calidum, di-
am quod ſemper lædatur actio dupliciter: uno
, labefactata facultate ob intemperiem cali-
ntroductam. Alio modo, ob externum erra-
ob præſentiam contagii, quod ratione vene-
itis, & à tota forma impedit, quo minus pars
operetur, ſicut adamas qui juxta poſitum mag-
ratione formalis antipathiæ impedit, quo mi-
rrum ad ſe alliciat.

uæris de morbis à tota forma, nunquid den-
ſi dantur, nunquid methodo poſſint curari?
onſtanter affirmo, hos non dari, quod probo
datur morbus à tota forma, vel in hoc corrum-
forma, vel intenditur, vel remittitur: ſi dicatur
mpi, vel corrumpitur ſecundum partem vel ſe-
um totum. Primum eſt abſurdum: quia ex ſe
a eſt indiviſibilis, & tota ſimul momento tem-
corrumpitur. Si ſecundū dicatur; Ergo omnes
i à tota forma eſſent incurabiles, quia alias

daretur regressus à privatione substantiali ad habitum contra philosophos omnes enim hos esse incurabiles negant, qui eosdem sustinent. Nec possumus dicere formam intendi vel remitti, quia cū consistat in indivisibili, nec intenditur, nec remittitur, seu diminuitur. Ecce ex rei natura ostendi hos non dari. Assumo tamen dari, causam præter naturam agentem à tota forma propter dissimilitudinem formalem: sicut pleraque venena mortifera, quæ cum nobis à tota forma sint dissimilia, dum ingrediuntur corpus, agunt in cor, & impediunt, quo minus cor generet spiritum vitalem, & quatenus impediunt ob formam dissimilem, dicuntur agere à tota forma. Remotio talis causæ agentis à tota forma fit, inventis auxiliis, & recta ratione administratis. Non veniuntur auxilia methodo, & indicationibus, quia latet forma illa, ratione cujus oritur illa dissimilitudo. Nam Galen. lib. de opt sect. ad Thrasibul. & 2. de ratione med. inquit, Indicationem desumi ex rei indicantis natura, & essentia, intellectui perspecta. Quare pro inveniendis auxiliis cogimur confugere vel ad experientiam, vel ad analogismum. Postquam inventa sunt auxilia, vel hac, vel illa via, concedo quod recta ratione, & ex methodo possint administrari. Sic in contagio Gallico invenitur illud antipharmacum, quod appellatur lignum Indicum experientia. Guaiaco per experientiam invento, postea methodo fit recta administratio, quæ consistit in quanto, quando, quomodo, ubi, &c. Hæc sunt, quæ mihi visa fuere digna responsione & quæ, ut tibi morem gererem, volui in medium afferre. Interim rogo te, ne prius respondeas, quam sedulo à te

lectum

lectum sit caput illud Galeni, & rei natura considerata. Vale. Patavii 1576.

Thomas Erastus Hieronymo Capovaccio, S. D.

MAgna vero me voluptate affecerunt literæ tuæ, vir doctissime & clariss. partim quod me à te amari perspexi; partim quod in plerisque disputationis nostræ capitibus idem nos sentire, tametsi non iisdem verbis utamur, cognovi. Quanti prius æstimem, non facile dixerim, cum minime ignorem, quantum sit bonum viris principibus placuisse. Cæterum inter principes Academiæ vestræ te partes nequaquam postremas tenere, jam olim scivi, nec minus amorem tuum erga me tum ex adolescentum, quos tibi commendaram literis, tum ex tua ipsius epistola didici. Postremo illud mihi veritatis cupido non potest non esse gratissimum. Quid enim magis optem, quam tanti viri judicio recte statuere de rebus controversis? Equidem si quid est inter nos dissensionis, id in eo potissimum consistere arbitror, quod non eodem modo loquimur, iisdemque verbis animi cogitationes non exprimimus. Equidem quod morbum nullum formaliter, ut tu loqueris; vel quo ad morbus est, sicut egô dicere soleo, contagium, aut contagiosum esse dicis, omnino probo, nec ego diversum unquam aut dixi, aut scripsi: semper enim contagium affirmavi accidens esse certorum morborum, ad essentiam morbi, quo ad morbus est, non pertinere. Quin imo nec brevitas, nec acuties, & tarditas, seu diuturnitas ad morbos, quo ad

morbi sunt spectant, sed accidunt hæc & alia plura, certis quibusdam morbis. Ergo, quod tu causaliter & concomitanter adesse nonnullis asseris, hoc ego iisdem ajo accidere. Quod etiam contagium tu vocas seminarium; ego autem qualitatem, quæ à seminario una cum morbo in corpus inducitur, nomino, discrepantes sententias non defendimus. In eo arbitror inter nos aliquid esse differentiæ (si tamen serio mecum hac in parte agis, & non potius meam sententiam expiscari studes, quod & nuper me suspicari ostendi) quod actionem lædi affirmas instrumento non læso. Idem namque in hoc loco Galen. quem citas, quemque bis repetita petitione diligenter ut legam, rogas, significat, nomen δυνάμεως seu facultatis, quod instrumenti dispositio denotat. Quippe facultatem lædi aperte ait, quoties vel temperies ventriculi, vel organica eius dispositio (sub his etiam unionem complectitur) vitiatur. Ego certe locum hunc sæpe & in nativa Galeni lingua & in Latinum sermonem conversum minime oscitanter perlegi; sed quod mecum pugnaret, intelligere nunquam potui. Fateor si quis verba potius, quam mentem spectet: videri tale nequid asserere; nempe actionem aliquam sine vitio facultatis seu instrumenti aliquando lædi; sed aliter rem habere firmissime demonstrabo. Demonstrationis nostræ fundamentum & propositiones hæ sunt. Corporis nostri actio non est, quæ à nulla eius parte efficitur. Corpus nostrum suas omnes actiones bonas pariter, & malas per partium dispositiones convenientes & inconvenientes exercet. Dispositio naturæ congruens sanitas; incongruens, morbus nominatur. Sanitas porro est affectus

ctus naturales actiones primo producens bonas, & laudabiles. At morbus huic contrarius est affectus, actiones primo lædens seu malas & culpabiles proferens. Quocirca cum corporis nostri actiones omnes vel sint bonæ vel vitiosæ, (de neutro non est, quod litigemus) necessarium est, ut illæ à sanitate, hæ à morbo per se, & primo proficiscantur: & hactenus omnia sunt ita certa, ut à nullo Medico & Philosopho in dubium sint vocata. His stantibus impossibile esse ajo, ut actio aliqua nostra (de illis agimus, quas anima non absque instrumento corporis exercet) lædatur, illæso permanente instrumento, à quo illa primo & per se editur. Quippe actiones omnes primo eduntur à sanitate & à morbo; à sanitate sanæ, à morbo vitiosæ tanquam à causis proximis. Sanitas autem & morbus sunt affectiones corporis animati. Quamobrem necessarium est, ut omnis actio læsa vel à sanitate, vel à morbo primo pẽdeat, Non à sanitate. Nunquã n. sanitas comitantem affectum morbi actionem producit, id est, morbi propriam. Dictum vero est, culpabilem actionem, morbi proprium esse effectum. Quocirca vel non erit actio depravata, corporis nostri actio, vel à morbo, ut à prima & proxima causa ortum habet: si actio corporis nostri non sit, nihil ad nos pertinet: si concedatur, necessarium est, ut vel causa careat, vel à morbo primo sit edita: sine causa actionem aliquam dari, non est imaginabile. Quare morbum habet causam. Instrumentũ igitur, à quo editur, morbo affectum est tunc, cum non agit laudabiliter. Repeto brevius: Omnis actio corporis nostri prava & incõ-

grua procedit à morbo per se & primo, quod morbi definitio ab omnibus omnium ætatum Medicis & Philosophis probata demonstrat. Ergo omnis actio prava & incongrua corporis nostri ab instrumento præter naturam affecto procedit. Quippe morbus nihil aliud est, quam talis affectus animati corporis. Quod porro præter naturam affectum est, læsum est. Nulla igitur actio læsa fingi potest ab instrumento secundum naturam habente processisse. Convertitur bona definitio cum definito. Si ergo morbus, id est, quod solum & primo lædit corporis nostri operationes, certum est, læsam actionem omnem primo à morbo effectam esse. Sanitas certe sic se ad morbum habet, ut actio bona ad malam Ergo sicut non potest actio bona esse mala, nec mala esse bona; ita nec sanitas potest esse morbus, nec morbus sanitas. Si ergo sanitas poneretur producere actionẽ malam, concedi etiam oportet & sanitatẽ esse morbum. Quoniam opere & potentia definiuntur hi affectus, nec alia est illorum substantia, quæ propter operationem & finem certum facta sunt, quam eorum operatio, ut sæpe docuere, tum Galenus tum Aristoteles. Idcirco cum non possit sanitas esse morbus nec opus morbi proprium efficere potest Hic addo hoc etiam, si tua hypothesis valeat, vel saltem Galeni verba sic accipiantur, ut tu exponis, totam methodi medendi; maxime autem eam, qua invenire docemur locum affectum, everti. Nam Galen. in lib. de loc. aff. in fine secundi asseveranter hoc hujus methodi principium statuit. Nullam actionem lædi instrumento eius non læso. Hoc, inquit, principiũ est

τὸ μὴ-

τὸ μηδέποτε βλάπτεσθαι μηδεμίαν ἐνέργειαν αὐτοῦ ἢ πεπονθέναι τὸ ποιοῦν αὐτὴν μόριον. Satis opinor multis demonstravi propositum. Si hoc loco ex me quærat aliquis; Num secum pugnet Galenus: dum expresse contraria videtur affirmare? A se dissentire negabo; & neque difficilem, neque obscuram esse conciliationis rationem affirmabo. Quæ igitur est conciliatio? Etsi dicere vel existimare aliquis posset, Galenum hoc in loco nempe cap. 1. lib. 3. de sympt. causis, dispositionem, quæ à causa vel re externa tota adhuc pendet, nondum pro morbo censere, atque ob id eas solum dispositiones morbos appellare, quæ impressæ jam sunt membris; non tamen ea mihi satisfacit responsio, tametsi ex ipsis textus verbis argumenta aliqua construi valeant idipsum confirmantia. Verior est illa responsio, quam in superiori epistola attigi: Eum hic nos voluisse docere, discernere actionem ab opere, quarum differentiam non uno in loco docuit. Intelligit ergo per symptoma non ipsam tantum actionem, sed etiam opus, ac si isto modo dixisset. Frustratæ coctionis causæ duæ sunt, una, vitium facultatis, seu instrumenti: altera, objectum inconveniens; quando instrumentū vitio laborat, coctio non fit, tametsi objectum culpa vacet quia actio ipsa tunc est læsa (causa non est in objecto) cum autem actio integra est, ac nihilominus finem non assequitur causa est in objecto. Notandum est, quod non idem sunt ἀπραξία πέψεως, id est, coctionis frustratio, & ἡ βλάβη τῆς πέψεως, id est, coctionis vitium. Multi enim recte & secundum naturam agentes fine tamen frustrantur. Sic & ventriculus, cum objectum habet incongruum, licet pro viribus

ſuis agat in ipſum, fruſtratur tamen ſine ſuo, & generatur opus præter naturam, quamvis actio ejus non ſit læſa: ſic ignis non propterea virtutem inflammādi non habet illæſam, quod ſaxa & aquam in flammam non vertit; nec ideo magnes non agit pro naturæ ſuæ modo, quia ferri nimium pondus, aut alia metalla ad ſe nō pertrahit. Non actiones horum corporum ſunt depravatæ, aut vitiatæ, cum iſta ſic eveniunt, ſed objecta non ſint idonea ſic pati. Ex his patet, quomodo ſymptomata ſeu fruſtratæ actiones fiant (id eſt, quando vel crudi vel pravi humores nonnunquam in ventriculo generantur) actione vētriculi ſecundum naturam habente. Hinc autem nullo pacto efficitur actionem partis alicujus eſſe læſam parte ipſa nullo morbo laborante. Aliud enim eſt actionem lædi, & aliud opus aliquod præter naturam oriri. Non enim ſemper læſa eſt actio, quæ finem & ſcopum non aſſequitur. Hæc vera eſt hujus rei declaratio, ut ex lib. 1. de loc. aff. cap. 2. 3. 4. conſtat: (Capite tertio inter calumniatores numerat docentes, actionem interdum lædi inſtrumento non læſo, Deinde 4. cap. palam aſſerit, cibos in aliquibus non eſſe concoctos, tametſi ventriculus haud quaquam fuerit affectus, neque etiam id, quod ad ipſius rationem pertinet, circa actionem erraverit, & quæ ſequuntur) perſpicere licet, ut alia teſtimonia præteream. Qnare etiam rationem tuam ex hoc loco exortam, neceſſarium eſt corruere. Niſi enim aliter quam verba ſonare videntur, interpretentur, à nullo mortalium vindicari à contradictione poterit Galen. quin & graviſſimi erroris reus convincetur, niſi artis noſtræ principia labefactare quis velit.

Quod

Quod de magnete affers, eum propter præsentiam adamantis ferrum non attrahere, id ego periculo sæpius & in optimo & in mediocribus facto, falsum reperi. Ut experiret movit me Conciliator qui tot retro annis imo seculis hujus rei veritatem aperuit. Clarius item hoc demonstravit Dominus Cantias ab Horto Indiarum proregis Medic. in lib. de aromatis & simplicibus aliquot medicamentis in India nascentibus. Astipulatur experientiæ ratio. Nam affectus naturales per occultam alterius dissensionem non tolluntur, teste universitate tota rerum, alteratione & mutatione inducuntur & auferuntur naturales dispositiones, cum ex certa mixtione corrigantur & ea non mutata minime abeant. De putredine pauca dico, quia decrevi hanc rem accurate & fuse tractare. Haud scio interim an satis recte putredinem, quam Aristoteles proprie sic nominari scribit, improprie sic nomines & in ea mixtionem dissolvi aperte neges. Equidem verba hæc Aristot. χωρισθῆναι τῆς φύσεως non significant solum à natura sua discessum, qui per alterationem, aut alienę rei mistionem dumtaxat fiat, sed ipsius naturæ destructionem. Putrescentia quoque cur nunc seipsis calidiora effici neges, non intelligo, cum nuper hoc argumento conatus fueris probare, spiritus non putrescere, quia calidiora oporteat fieri, quæ putrescunt. Ego tum respondi distinguendum esse inter participatum calorem, & quem res quæque ex suo temperamento proprio obtinuit. Scio enim & totā naturā probare, calidiora seipsis effici putrescentia, ab advētitio calore: & Arist. esse verba hęc: θερμότερα γίνεσθαι σηπόμενα ἅπαντα.

id

id est, calidius fit quicquid putrescit. An non idem hoc definitio putredinis efficit? Frigidiora quoque fieri non inficior, si de innato calore intelligimus dici, sed & putrefacta calore putrido dissipato frigidiora esse, quam ante putredinem fuissent, nihil forte prohibet: probo & laudo, quod conragii seminarium putridum vocari ais, quia & à putredine ortum sit, & putrefaciendi potentiam in se contineat. Morbum totius substantiæ dari inficiaris una mecum, & ratione probas, quæ adversus illos plurimum valet, qui totius substantiæ morbum dicunt esse morbum formæ. At neque omnes eodem modo de tota substantia loquuntur, nec idem eadem semper hac de re proferunt. Quid Aristoteles & Galenus totam substantiam censuerit esse, tibi viro doctissimo compertum esse arbitror. Quare nihil hic amplius addo. Ad extremum te vir clariss. mihique summa observantia colende, etiam atque etiam rogo, ne putes me illius rei gratia tecum differere de istis rebus, quam ut abs te sicubi forte exorbitem in viam reducat, & magis exerceat.

Quamobrem tantum abest, ut mea refelli nolim, aut reprehendendi animo iniquo patiar, ut summum in reprehendendo conatum maximi beneficii loco & habeam semper & habiturus sim. Si enim juste accusor, rectius instituor & doctior fio: sin injuste, tamen exerceor & res plenius comprehendo, in qua sententia magis confirmor: & quia sentio me ex mutua collatione plurimũ profeciſſe, & ago & habeo tuæ humanitati gratias, dum referendi facultas detur, &c. Vale.

D. Io-

D. Iohan. Cratoni à Krafftheim, &c. Arragonius Gallus S. D.

SIne ulla verborum gravitate rei veritatem ex universali methodo sub plana serie, quantum potero, explicare conabor, ut extractum è sena sub quo in genere reliqua etiam simplicia comprehendi posse existimo, cui Theriacam subjungis, sub cujus explicatione alia quoque complectar, composita. Intelligo autem extractum esse nomen æquivocum ac generale, significans quicquid â subjecto quovis extrahi potest. Est autem illud vel terreum vel aereum vel igneum magis, vel ex iis inæqualiter, vel æqualiter compositum à symmetro. Ac quod terreum est, subjectum est tincturæ seu coloris. Color autem qualitas est, ejus vero qualitatis subjectum est substantia. Hæc autem substantia, si omnino ab aqua separata fuerit (quod esse non potest, nisi in solida massa) in aqua postea posita fundum petit. Si vero ab aqua solvatur, ut facile fit, per omnes sui partes minimis aquæ partibus communicabitur, & fiet cum aqua unum corpus, tinctum suo calore pro natura simplicis, quæ ut diversa est, ita diversos colores profert. Nam sena, rhabarbarum, citrinum, agaricum, & alia varia varios colores producunt. Aquea vero substantia est aliud extracti genus, quando variis modis extrahitur, pro ingeniorum, instrumentorū, & commixtorum modo. Hæc aquea substantia continet in se humidum spirituosum. Sunt autem spiritus illi per universam aquam disseminati, qui saporem in gustu efficiunt, vel salsum, amarum, acrem in cali-

calidis; vel acerbum, auſterum, acidum in frigidis; & dulcẽ qui medius eſt, quo animalia proprie aluntur, & ſunt ſpititus illi materia guſtus propria, à Græcis χυμὸς appellata, quæ natura ipſa in omnibus plantis producit, ut in aqua vitæ, aceto, & ſucco limorum, & aliis multis manifeſte percipitur. Tertium extracti genus eſt aereum igneum, quod oleum eſt, & olei naturam habet. Natat enim ſuper aquam, ſi à ſua terra exacte ſeparatum fuerit, & pro natura, & rei facultate ſiccat vel humectat. Ignea vero facultas per ſe alioqui nõ extrahitur. Nam proprius ipſius locus eſt aer, quo alitur, & à quo conſervatur. Habitat quoq; facile in terra ſua prædicta cum ſuo humido oleaginoſo, etiam aqua ſeparata. Hæc tria extractorum genera in omnium ſtirpium natura eſſe puto, & in omni animante, quatenus auctionem ex nutritione recipit. Sed aereum igneum in omnibus ſimplicibus ex æquo non apparet. Nam à frigidis vis extrahitur, niſi ſit ex ſemine, in quo maxima vis ignea deliteſcit. In floribus vero maxime aerea, quæ per incraſſationem in terra propria in igneam attenuando arte convertitur, & tranſmutatur, ſicuti per naturam elementum aeris in ignem mutatur. A foliis vero calidorum, ut ſalvia, roriſmarino, thymo, perbelle extrahitur. Quia in iis calor ſub cortice & totis fibris ſpermaticis abunde deliteſcit. Atq; hæc extracta ſingula homogenea eſſe intelligo, quæ cum extrahuntur à multis fuliginoſis heterogeniis implicata recte emundari neceſſe eſt. Hæc itaq; contenta ſunt in omni vegetante, qua nutritur & augetur, reliquum vero continens appello, quod eſt natura ſpermatica concreta, & in formam

mam propriam adaucta, quæ sola per nutrimentum augetur, ac in discretione conservatur & manet. Quæ vero extrahuntur à materia, alimenti alterati & commutati sunt, & ideo augeri non dicuntur, sed uti ingressa sunt per compositionem, ita contrario modo egrediuntur per resolutionem. Quamobrem ubi prægnans est forma sua materia, & debita coctione, ab elementis & Sole præmatura, (quæ maturitas perfectionis est genus) tunc substantia illa triplex est ingeniose extrahenda. Quomodo autem hæc singula extrahi debeant, tibi Philosopho, qui hæc optime nosti, non dico; sed si alium quempiam Philosophantem instruere vellem, ad naturæ principia illum remittens, talia ei proponerem ex natura, quæ ad artem ipsum facile deducerent. Materia prima cum qualitatibus quatuor, ac vi formatrice elementa quatuor constituunt, à quorum diversa permixtione, diversa temperamenta fiunt, à quibus virtutes, facultates, proprietates, & affectiones tam à primis, quam à secundis qualitatibus, & à familiaritate substantiæ prodeunt. Fit autem hoc modo: Prima causa dum in inferiora efficaces suæ lucis radios influit, materiam primam supra cœlos per ἀφπασῶν producit. Hæc autem materia prima cælos movens ipsis cœlis & corporibus cœlestibus in sesquialtera ἀφπάτῳ se communicat, ac demum in corporibus cœlestibus alterata per ἀφπασάφων elementis sese insinuat, in quibus terræ viscera permeãdo illic inclusa duplicem habitum excitat. Ac frigido incrassato ac densato rerum omnium germina per minimas terræ & elementorum partes à mundi

mundi exordio disseminata suo influxu à qualitatibus & vi formatrice movet. Hæc autem singula per harmoniam à triplici illa proportionum symphonia suam vitam trahentia ex simplici & insensibili paulatim tandem componuntur, corpora induũt & sensibilia fiunt. Ac tali in universum ordine, ut primum ex terræ resolutione lapides primo loco cõparantur, sic ex quorum solutione metalla generantur, ex quorum etiam dissipatione vegetantia originem capiunt, à quorum corruptione animalia nutriuntur, & augentur, quorum omnium finalis causa, ut præstantissima est homo, qui non à prædictis, sed ab extrinseco, propriam formam capit, & à qua sumit motus principium ex prima causa, quia homo reliquorum à prima causa est imago, & omnium formas ipse actu continet. Sunt enim eadem in homine proportionum vincula, quibus colligatur, quæ in universo reperitur. Nam mens seu ratio ita se habet ad irascibilem in sesquitertia, ut irascibilis ad naturalem in sesquialtera, & naturalis ad reliqua inferiora in dupla proportione. Quibus in summa consideratis reliqua genera non omnino prætermittens, de vegetantibus primum & præcipue ago. In quibus quomodo facultas & propriæ virtutes à natura genitæ & formatæ crescant, coquantur & perficiantur, & quomodo per artem extrahi debeant, demonstrare conabor. Dico itaque quod vegetabile non differt à lapide, nec à metallo materia, sed sola alteratione seu commutatione, qua talem partiũ tenuitatem & subtilitatem recipit, ut materia ipsa disponatur & apta fiat, ad formam vegetantem recipiendam,

dam. Est autem forma vegetans essentia quædam spiritus animati, qui calori agenti motus principium præbens ex insensibili per accretionem formæ, & alteratione materiæ fit sensibilis. Spiritus n. ille in loco elementorum quatuor conuenienti inclusus, germen dicitur, quod est veluti fermentum inter pastam ipsam eleuans, & veluti semen maris in sanguine menstruo, sed nec semen, nec fermentum germen est, sed vis contenta in materia elementorum quatuor, qualem diximus esse vim formatricem in materia prima. Sunt autem germania principia, quæ ab ipsa materia elementis quatuor fixa & fluente pendent, & ab illa formatrice ê potentia in actum continuo educantur. Vnde arbores & omnis generis plãtæ germinant & oriuntur. Ac facultate naturali attractrice humorem sibi familiarem trahunt, retinent, alterant, & per varias mutationes formæ propriæ affigunt, & assimilant. Est autem assimilatum non id quod alitur, sed id quod est simile rei, quæ alitur. Alitur autem inter elementa solus ignis, reliqua tria sunt ignis materia & pabulum. Ab igne vero forma, vt à propinqua materia alitur, conseruatur, ac crescit. Quæcunque igitur per nutrimentum formam augent, & per hanc corpori assimilantur, hæc ipsius formæ naturam cum suis proprietatibus & virtutib. retinent. Diximus tria esse, quæ extrahuntur; Erunt igitur hæc tria, quæ assimilata per nutritionem fuerunt, diuerso tamen modo. Primum est terrea substantia, quæ subiecti facultatem in sui profundo, veluti in centro continet. Est autem illa facultas siue purgatrix sit, siue à qualitatibus, aut à quauis proprietate pendens, sicuti flamma in ligno,

aut calor in carbone incensus. Nam à profundo extenditur in superficiem, ac facultas, quæ est in superficie, ita differt ab ea, quæ est in profundo, vt flamma, aut caloris superficies ab ipso calore in carbonis candentis tactu. Ob id volunt quidam in sena & aliis multis esse duplicem facultatem, alteram in superficie, alteram in profundo, quamuis reuera nõ sit, nisi vna, sed quoniam superficialis pars à quocunque dissoluente facile exringuitur, & separatur. Ideo quæ est in profundo sola remanet, quæ cum extrahitur, aliqua ex parte minuitur. Vnde fit vt cum sena, aut aliud medicamentum in aqua infunditur, si leni calore soluatur maior erit vis extracti per expressionem, quia vtraque pars in extractione, quia vtraque pars in extractione conseruatur sine dissipatione; sed non aberunt etiam flatus, qui vt plurimum superficialem facultatis partem sequuntur. Non enim ea, quæ in circumferentia sunt adeo excoquuntur, vt quæ is centro. Illud in sena quotidie manifeste comprobatur. Nam in simplici infusione sine coctione tormina fiunt à flatibus, etiamsi maior sit vis purgatoria. Vbi vero sufficienti feruore coquitur, nulla facit tormina, sed suauius ac tutius; minus tamen purgat. Idem fit ex rhabarb. & scammonæa, vt frequenter nouimus, & aliis quoque simplicibus pro natura rei diuerso temperamento, & maiori aut minori coctione. Et hæc de terreo in simplicibus sufficiunt. Eadem quoque erit compositorum ratio, veluti in Theriaca, vbi recte fermentaria fucrit. Nam vbi per feruorem caloris natiui & elementaris in suo humido conuenienti singulorum simplicium formæ à propria materia decidunt

dunt fit omnium vna forma in vna materia confusa, ab ipso omnium calore ordinata, donec humidum & siccum patientia ab agente calore copulata, commixta, contemperata, & in vnam solam formam determinata fuerint, quod sine fermentatione fieri nō potest. Est autem fermentatio partium terrearum à spiritu aerio humido dissolutio, & huius spiritus cum partibus terreis concretio, quæ per feruorem fiunt. Vnde fit in Theriaca nouæ formæ generatio ex multarum formarum corruptione, non secus ac in ventriculo animalis ex solutione partis nitrosæ & salsuginosæ cibi & potus varii generis à spiritibus humidis à calido innato ordinatis. Vnde fit noua generatio, cum ex tali feruore in terreæ substantiæ dissolutione spiritus concrescunt, & extrahitur humidum vtile aptum ad sanguinem generandum. Similis fit fermentatio in epate, vbi fit sanguinis generatio. Eadem quoque in continenti seu partibus solidis, ubi fit assimilatio, & eadem prorsus, vbi ex triplici illa symphonia coctionum fit harmonia ad seminis generationem, & hæc est Hippocr. & Platonis fermentatio, quam ab acuto & falso fieri volunt, quæ singula nihil aliud sunt, quam extractiones humidi vtilis actu iam assimilati ad formam corporis in singulis gradibus coctionis, & potentia ad relationem vltimæ formæ. quæ corpus ipsum perficit: & hæc omnia est extractio vnius materiæ & formæ in diuersis rebus in vnam per fermentationem concorporatis. Et quemadmodum natura has extractiones facit in omnibus corporibus; ita nos ipsam contemplando, eadem iam à natura concreta extrahere conamur, non ad generatio-

nem sibi similia, sed ad restaurationum corporum, quibus convenit. Quanquam alia via in corporibus homogeniis ad generationem sibi similis multa his præstantiora fieri posse novimus. Quæ cum alio pertineant, alio quoq; transferenda melius esse putamus. Vbi itaque Theriaca recte fermentata fuerit totum assimulatum æqualiter vniformæ commixtum æqualiter à docto artifice extrahetur, atque ab omni heterogeneo prorsus separabitur, manetque sex vicibus exhausta, & Theriaca ab omni sorde suam actionem impediente spoliata integram sui facultatem retinens, & citius, facilius, & minori copia exactius corpori suas vires communicans. Quibus autem mediis hoc assimilatum extrahi debeat, philosophantem ad Aristotelem remitto. Quæ enim à calido concreta sunt à frigido secundum naturam solvuntur. Erit ergo aqua huic artificio recte accommodata, quæ quanto purior, & tenuior fuerit, eo facilius dissolvet, calidiorque attrahet; qualis est aqua vini: sed ob spirituum caliditatem plus etiam de facultate extracti in separatione secum abducet. Aqua vero communis ob longam moram in igne lento, aut brevem moram in vehementiori calore idē efficiet. Ergo prudens Artifex primo loco in extractione finem ex sua intentione considerabit. Si enim à medicamento humorem melancholicum purgante assimilatum extrahere velit, aquam stillatitiam scolopendriæ, capillorum veneris, borraginis, aut his similem capiet, infundet igni lento continuo, cum dexteritate patienter reget, ac vasis & fornacibus accommodatis aquam (separato primum heterogeneo) leniter separabit, extractumque in loco apto & con-

& convenienti ad usum servabit. Eodem modo considerandæ sunt reliqua terrea assimilata, quæ à quovis simplici aut composito extrahuntur. Aquea autem substantia quomodo in concreto corpore gignatur, non est exigua consideratio. Non est enim aqua, quæ in corporis nutrimentum vertitur, quia nec elementum simplex nutrit. nec aqua est vllo modo corpori assimilata; sed est vehiculum humoris salsuginosi & nitrosi, & qui in aqua ad radices vegetantis solvitur, & per aquam ad omnes ramos deportatur, quib. diu inhærens sole excoquente assimilatum, spiritus assimilati toti aquæ inspersi sunt, qui si arte & ingenio ab hac aqua separentur, aqua remanet in sua natura rursus insipida, veluti in aqua ardente, & aceto distillato frequenter vidimus. Ex vna enim aquæ libra, quantumvis rectificatæ, & totæ ardente vix ʒß. spirituum concretorum extrahis, reliquum vero aquæ insipidum est, vti simplex aqua in sua natura. Non est igitur aqua pluvialis, aut alia, cuius auxilio vegetantia crescunt, corpori assimilata, sed aqua est humoris terrei vehiculum, quæ humor ab elementis quatuor concretis familiaritate quadam in nutrimentum transit, & hoc nutrimentum in coctionis perfectione est assimilatum una cum suis spiritibus. Sed quoniam hi spiritus sunt maxime aerei, aeris vero locus est aqua, ideo ipsi aquam facile sequuntur, eique insident, nisi in extractione ab igne violento comburantur, & à vasis non convenientibus in aerem evolent. Vnde remanet aqua simplex sine spiritu, quo quotidie pharmacopolæ abutuntur. Præstaret uti simplici decocto in quo assimilatum cum suis spiriti-

bus propriam facultatem retinens dissoluitur, & facile si lento igne regatur, maxima vis simplicis retinetur. Similis est error Medicorum in restauratiuo ex caponis destillato cum suis ingredientibus, in quo nihil quod restauret dissoluitur, sola enim aqua cum cap. nutrimento sumpta ipsius spiritib. vtcunque alterata ascendit. Gemmæ non dissoluuntur, minus aurum; ex vegetantibus exiguum quid præstaret decoctum sumere, vel per se in balneo, vel cum aqua lento igne ad consumptionem. Sic enim assimilatum cum suis spiritibus extrahitur, in quibus duobus vis rei potissima consistit, & hæc de aquea substantia, quæ in vegetante & animante versatur, cuius extrahendi modos non describo, quod partim vulgares sunt, partim experimento melius demonstrantur. De aerea vero & ignea substantia, quæ oleum est, nunc sermone concinnato hæc subiungenda sunt. Primum quomodo ipsum in vegetante generetur à natura, deinde quomodo ab eodem per artem extrahi possit. Generatur oleum ex humido aqueo & sicco terreo, ex quibus fit aer humidus sicco temperatus, in quo humido habitat, & viuit ignis calidus. Vnde omnia olea aerea sunt magis & minus de naturâ ignea tenentia pro rei natura, fitque omne oleum in plantis & animalibus à natura hoc modo. Terreum illud salsuginosum, quod æstate præcedente exassatum est, tota hyeme sequenti per minimas calidi innati partes in centro corporis delitescit, ac vere incunte, vbi radices humore terræ imprægnantur, solis calor per omnes plantæ particulas hunc humorem attrahit & mouet, quo iam plurimum excalfacto, spiritus aerei prædicti in

cti in eo humore disseminati terreum illud soluunt, ac immediate dum solnitur, hoc solutum sua frigiditate & astrictione ipsos spiritus gelat, densat, retinet, fitque ex iis duobus, nempe humore aqueo & terreo sicco de aerea substantia in oleum per generationem transmutata igneam naturam retinens in aerea recluſam. Illud autem vnicuique etiam parũ in extractionib. exercitato facile patet. Nam si plantas quascunque humidas accipiat, veluti quæ in locis maxime irriguis & vmbrosis crescunt, & quæ per se valde humidæ & frigidæ sunt, & oleum per artem ab iis extrahere tentent, oleum non inueniet. Pari modo nec à calidis, vt saluia, rorismarino, & similib. hyeme collectis, aut aere valde humido, & æstate humida, non præcedente calore, nisi parum admodum olei extrahetur. Omnibus autem anni partibus secundum naturam se habentibus mense Iunio & Iulio decuplum olei inuenies. Non enim generatur oleum donec aqueo superfluo à calore solis exhalato spiritus aerei cum terrea substantia, in certa proportione conueniant, & hæc duo opposita passiua à calore solis, & proprio in oleum determinentur, , simile oleum in omni animalium parte generari reperitur, sed diuerso modo, vt diuersum est animalium planta. Nam vbi sanguis excoctus fibris spermaticis agglutinatur & assimilatur, fit eadem olei generatio, & eodem modo ad calidum innatum per vniuersum corpus fouetur, à quo vniuerso decidit vniuersus halitus, qui in proprijs vasis veluti animales spiritus in plexu retiformi per suorum vasorum anfractus elaboratur, & excoquitur, ac in proprium locum delabitur, ad sibi similis procreationem. Est enim

hoc humidum utile ad propagationem ab humido utili ad individui conservationem extractum & assimilatum, seu factum simile rei, quæ alitur & crescit, quæ est forma propria in natura spermatica concreta in fibras, in quibus calidum innatum (quod non est generationi animalis posterius) proprium situm habet, & cujus vi semen perficitur totius animantis naturam retinens. Nam si ab animantis forma informetur absque dubio ejus naturam & formam producet, neque existimandum puto, quod semen animalis immediate à sanguine generetur, & in eodem solo perficiatur, sed tum maxime cum sanguis calidi innati impressionem in centro propriæ formæ receperit. Tunc enim semen retinet impressionem superiorum & inferiorum, cum partes intimas totius formæ ordine naturæ subjecit, & tunc semen formæ perfectionem recepit, cujus ortus in sanguine antea fuit. Sic itaque patet, quod oleum in utroque genere ab iisdem & eodem modo per prædictorum elementorum corruptionem generatur, differunt tamen in natura, quantum differt genus à genere in doctrina motus & mutationis, ut in summis quatuor generibus perspicitur. Nam in generatione lapidis (ut à primo gradu incipiam, sola substantiæ mutatio ex forma terræ in formam lapidis percipitur. In generatione autem metalli ejusdem substantiæ, & præter hanc etiam qualitatis mutatio reperitur. In ortu vero vegetantium præter duas prædictas mutationes motus magnitudinis invenitur, ac similiter in animalium generatione tres superiores, & præter has motus etiam seu mutatio loci convenit. Vnde sequitur, quod forma ultima formas præcedentium in se continet.

tinet. Nam animalis forma continet formam vegetantis metalli, lapidis & elementorum ex materia & qualitatis: ergo oleum ex animalibus ſubtilibus eſt, & magis excoctum, ſicut etiam plures alterationes recipit, unde etiam majorem temperaturam habet, & à ſimilitudine ſubſtantiæ noſtro corpori magis conveniens, magiſque aſt anodynon, ut frequenter experti ſumus. Vnde axungiæ oleaginoſæ fere omnes anodynæ. Pendent enim & exhalant à prædicto oleo, partibus ſolidis copioſe in animalibus natura frigidis, in quibus facile concreſcit, veluti in calidioribus per inſenſibilem tranſpirationem evaneſcit, calefacit tamen magis, & minus pro natura animalis. Hæc itaque duo genera omnia oleum producunt à calore ſolis & proprio. Alia vero duo genera lapis & metallum, quamvis in ſua radice oleaginea ſint: attamen jam formata oleum non gignunt, quia nutrimentum non accipiunt, & ideo non aſſimilatur illis quicquam, quia non creſcunt. In radice autem ubi metallum à duplici halitu gignitur, oleum copioſe reſudat, ſi enim mineram ferri aut cupri in fruſtula conteras, & in vaſculum conveniens cum aqua apud ignem calore mediocri conijcias oleum viſcidum aquæ ſtatim ſupernatare videbis, quod oleum reſultat & oritur ex lapidis rarefactione, & ſpirituum mineralium condenſatione in aqua viſcida cum ex duplici halitu in ſulphure toto (hoc eſt, convenienti loco ad metalli generationem) metallum in ſaxo gignitur, antequam exprimatur roris vel pruinæ modo. Exiſtit enim unumquodque metallum prius, quam exhalatio concreta & fixa facta eſt. Eſtque inquam in ſua radice & tota ſubſtantia oleaginoſum,

quod metallum cum nutrimentum & augmentum non recipiat, calor mineralis, & radiorum solis ambientis per continuam alterationem crudum excoquendo oleum deducit in perfectionem metallicam, cuius terminus est aurum. Imo auri propria materia est ipsum humidum sicco temperatum, in naturam metallici olei concretum. Cum autem rerum omniũ ortus sit in humido per minima totius vniuersi disseminato, ita vt nihil oriatur nisi ex hoc, veluti ex subiecta materia agente suo calido, quod est ei motus & mutationis principium. Præterea cum in omni corporum concretorum genere nullum sit in quo copiosius, diutius, & melius hoc humidum inueniatur & conseruetur, quam in corporibus homogeneis solidis & exquisiti temperamenti, dicimus in auro huius humidi excellentissimi maiorem copiam, quã in aliis contineri. Nullum enim tam est homogeneum, quam hoc. Vnde ipsius temperamentum æquali elementorum proportione constare dicitur, & quoniam rerum ortus est in ipso humido, quod ipsum est totius essentiæ sedes dicimus huius humidi defectum esse in singulis rebus interitum. Itaque cum ipsum humidum sit sedes vitæ, erit quoque sanitatis sedes, ergo hoc humidum ab auro extractum corpori humano recte exhibitum erit præstantissimum sanitatis & vitæ conseruandæ & morborum expellendorum præsidium. Hoc enim intra corpus sibi simile inueniens ipsum amplectitur, fouet & auget. Augetur enim ipsius substantia à sibi conuenienti, & natura omnino simili, Auctum vero calidum innatum homogenea omnia in corpore congregat, heterogenea disgregat, & separat, morbos

bos omnes curabiles expellens, & incurabiles moderando molliens. Ac in roborandis viribus præstantius est hoc humidum eo, quod ex cibo & potu elicitur, duplici ratione; Primo, quia natura in cibo coquendo multum agendo patitur, antequam hoc humidum vtile extraxerit. Deinde, quia quod extrahitur, est tantum ad reficiendum & restaurandum id quod deperditum est, & illud adhuc non totum excoctum, nec in vtile transmutatum, quia nõ constat homogeneis, & ideo semper aliquid diminuitur & deperditur de proprio, & heterogenea per corpus vagantur actiones impedientia. In hoc autem de quo hic agimus res non ita se habet. Non est enim hoc humidũ corpori alimentum, nec simpliciter medicamentum, sed est de natura primogenea suæ originis, quæ ipsam naturam renouare cupiens eam auget & conseruat, omniaque in eo vtilia amplectitur, inutilia vero reiicit ac dissipat, ac quem admodum languido igni ignis fortior additus, hunc non solum excitat, sed maxime etiam roborat & accrescit, & magna fascis incensa exiguæ candelæ flammæ admixta multo præstantiorem lucem exhibet. Sic huius humidi calidum propriuum calorem corporis natiuum non solũ excitat, sed etiam ipsum fluentem & fixum in toto corpore auget, cuius radii in singularum particularum fibris omnia inutilia ac superflua fugant, & partim per insensibilem transpirationem, partim qua naturæ commodius esse videtur, expellunt, fitque sanguis purior, & totũ corpus pulcrius expulsis heterogeneis & sanguine renouato. Vnde sequitur canitiem diutius retardari caussa ipsius remota. Et hoc humidum esse puto quod

multi

multi Philosophi appellarunt *Aurum Potabile*, materiam primam, aurum Philosophorum, argentum vivum, chaos, & aliis infinitis nominibus. Quomodo autem illud per artem extrahi debeat hic scribere desino. Neque enim vt tam divini operis artifex ad te scripsi, sed vt rerum veritatis in naturæ principiis investigator, argumentis & causis à primaria ipsarum rerum origine desumptis in summis compositorum generibus, extractum quid sit, & quomodo natura ipsum generet, & per artem etiam extrahi possit, sermone continuato demonstrare conarer. In summa tamen dicam de singulis quid sentiam. Ab animalibus & plantis oleum arte extrahitur per simplicem elixationem cum sublimatione in vase convenienti. Fit autem à calore humido, à quo humor rei elixatæ exprimitur, & cuius principium à proprio calore non fit, sed ab adventitio. A metallis autem extrahitur natura per assationem à calore crudo & alieno, ac per assati in proprio humido solutionem, huiusque soluti crudi in naturalem coctionem, donec perfectionē humidi naturalis recipiat, in quo calor proprius nutritur, & hæc est naturalis extractio Arte vero fit ad naturæ imitationem, assatur, solvitur, coquitur à calore proprio, qui est motus principium, & iuvatur ab externo donec humidum proprio calore temperatum perficiatur, naturam superans, à lapidibus extrahi à natura, & in eis gigni non puto, nisi sit in sua radice metallo commixta, quia nec crescunt, nec assimilant, & horum natura est frigida sicca, sed arte extrahitur per assationem, assati solutionem in humido convenienti, & huius humidi cum soluta concretione, fitque oleum sine elixatione & coctione præ-

ne præstantissimum, & hæ sufficiunt de generatione, vi, ac facultate eorum, quæ ab omni corpore, tam simplici, quam composito in genere extrahi possunt. Quartum de quo scribis est *Ladanum* quod putas Theophrastum nunquam è metallis extraxisse. Ego vero Ladanum quid sit non novi, nisi illud quo à cysto, & hirci ac caprarum lanis extrahi dicitur. Theophrasti vero Ladanum puto nomen fuisse fictitium, cuius vires dum multum prædicat, non scribit tamen errores, quos in eo exhibendo commiserit. Fieri potest ut ex metallis, & rebus aliis quamplurimis oleum per resolutionem, aut alio modo extrahatur, quod cum morborum causas expugnat, dolores quoq; tollit, & morbus curatur, quibus si opium ad proportionem misceatur, fiet narcoticum, quod in dolore intolerabili aliis auxiliis desperatis à prudenti Medico exhiberi potest. Sed quantũ sit periculum, ubi vires ægri non sunt firmæ, corpus nõ est evacuatum, & humores crassi sunt; nescio, an Theophrastei observent. Tale autem huic simile Theophrastus fortasse Ladanũ appellare potuit. Quicquid sit, ego in hoc authore explicando non multum laboro, cum nec in Philosophorum, nec in Medicorum numero merito haberi possit. Et hæc de Ladano. Alia quatuor puncta ex Italo quodã desumpta, cuius nomen quidem novi, eius vero librum nõ legi. Primum est, quod hic proprietatem totius substantiæ omnino reiicit. Cui propositioni sic respondeo: Hęc verba sic absolute proposita omnia naturæ principia, quæ in rerum ortu ab elementis & substantia ex Aristotele esse dicuntur, & quæ Galenus in prima partium similarium & organicarum constitu-

ſtitutione demonſtrat, tollentur. Vult enim Ariſtoteles omnium proprietatum & affectionum fontem ac principium eſſe raritatem & denſitatem, quæ in congregatione diſſipatione ortus & interitus in mutatione ſubſtantiæ cernitur. Vult Galenus ex hac Ariſtotelis doctrina omnia morborum genera pendere ab illa raritate & denſitate, quam bifariam diuidit, in eam, quæ eſt in corpore ſubſtantiam, & eam quæ eſt in poris, & morborum omnium differentias ac ipſorum proprietates habere hinc originem. Et quemadmodum hæ proprietates à tali principio oriuntur, ſic omnes familiaritates & repugnantiæ, quæ in rebus ſunt, ab hac proprietate ſubſtantiæ oriri & prouenire dicentur. Ergo quæcunq; noſtris corporibus accommodari poſſunt, ſiue ad ipſorum ſanitatem conſeruandam aut deſtruendam, ſiue ad morbos expugnandos ab hoc ſolo principio deduci neceſſe eſt. Nam quæ ipſum corpus conſeruant ſanum, ſunt omnia ei familiaria & amica. Quæ vero ſanitati aduerſantur, & ipſam deſtruunt, ea repugnant & ſunt inimica, & lethalia. Nam quod familiare eſt expedite aſſimilatur, quod vero repugnat ad mortem deducit, & animalia & plantas, præterea medicamenta omnia purgantia eadem ratione humores ſibi familiares trahunt, vti certum eſt vnamquamque corporis particulam familiare nutrimentum attrahere. Sunt enim medicamenta purgantia familiaria humoribus detrahendis, quæ attractio fit ſimilitudine ſubſtantiæ, quæ eſt inter purgans & humorem qui purgatur, veluti magnes ferrum trahit, quod ferri ſimilitudinem ex primaria origine habeat. Nam & in mineris ferri reperitur, & huic ſpeciei eſt perſimi-

lis.

lis. Et hæc eſt doctrina Galeni ex Ariſtotelis principiis deſumpta, quam Plato tamen aliter explicat. Tale enim per attractionem fieri non exiſtimat, ſed vult hæc omnia ita euenire, eo quod non ſit vacuum, & quod ſingula quæque dum congregantur & diſſipantur mutuo ſe compellunt. Fit enim quemadmodum in vniuerſo rei cuiuslibet latio, iuxta quam omne conatum fertur ad ſeipſum. Ego vero Platonem ab Ariſtotele non diſſentire plane exiſtimo, ſed vtrumque eadem principia, & eaſdem cauſas habere, veluti in motu lationis ſeu loci mutationem in omnium rerum ortu & interitu perſpici poteſt, ſic itaq; hunc Italum, qui proprietatem ſubſtantiæ reiicit, vel ipſam proprietatem quid ſit, non nouit, vel non vt oportet eam explicauit. Et hæc de prima Itali propoſitione. Secunda eiuſdem propoſitio: Febres omnes fiunt per vſtionem, non autem per putrefactionem. Si diceret febres Ephemeras & hecticas in ipſarum incendio, partim defendi, partim etiam impugnari poſſet; ſed vbi aſſerit humores, qui febrem faciunt καιεσθαι tantum, non σήπεσθαι, id quomodo intelligi poſſit non video. Nam certum eſt, quod omnis febris habet ortum & motus principium ab aliquo agente & patiente, vt materia, Agens primario eſt calor ambiens noſtrum ſuperans. Vnde noſtro proprio deuicto fit intemperies calida & ſicca in partibus ſimilaribus (omnis enim intemperies ad partes ſimilares reducitur) ex qua fit incendium in toto corpore, ex corde primum inflammato, à quo incendio actiones læduntur, patiens vero in humoribus, & ſanguis cum reliquis tribus. Sanguis autem ſolus incaleſcit calore alieno, vt diximus, aëre peſtilentiali,

lentiali, ſolis uſtione, & febribus omnibus quacunque ex cauſa. Incaleſcit autem ſine corruptione, ut patet in ſynocho non putri, ſed vbi ſanguis in aliqua parte collectus eſt, vt in parvis vaſis, & ob defectum difflationis eius partis vis ſuperatur; neceſſario ſanguis corrumpitur. Vnde febris incendium, veluti etiam fit in omni inflammatione, in certo quodam loco in quo focus incenditur, & in ſynocho putri, in vaſis magnis, aut omnibus. Hinc σήπεδων non ſimplic iter intelligo noſtri caloris corruptionem aut interitum, ex quo calor præter naturam noſtrum depaſcens actiones corporis tollit, & vires labefactat, ſed intelligo putredinem cum fœtore, quæ fit ab illo calore alieno agente in humidum, quæ putredo fit vincente natura, aut omnino ſeparata, aut imbecilla facta ab utroque veluti in abſceſſibus & inflammationibus manifeſte apparet. Eſt enim putredo in vaſis ipſis omnino ſimilis. Nam urinæ tale ſedimentum pro optimo monſtrant, craſſum, album, lene ſibi ſimile, non fœtidum, quale pus in abſceſſibus demonſtratur. A tali ſane humoris putredine febres incendi puto ac augeri, quæ putredo, niſi cum diligentia tollatur, ægrum ipſum in perniciem deducit. Cæterum ſi ſanguis ſupra modum aſſetur, pars quidem tenuior & pinguior omnino in flavam bilem vertitur, craſſior vero in atram. Ex illa flamma καυσὸν, ex hac, ut ex carbonibus, quartanas intolerabiles ac continuas pernicioſas, & carbunculos maxime generari eſt veriſimile. In quib. manifeſta ſanguinis corruptio per bilis vtriuſque generationem, ſed quod materia putreſcat ad talem corruptionem, ut in humido diximus, rationi illud conſenti-

ſentire minime videtur. Purreſcit tamen pro natura cuiuſque ſed magis à permiſtione calidi humidi univerſi corporis, ut patet in bilioſi temperamenti juvenibus, in quibus acuto calore bilis humido univerſi corporis permiſta ſudores & deiectiones fœtidiſſimas educit. Ac quo juniores, aut per accidens humidiores, ut frequenter eſſe ſolent, eo fœtidiores. Tertia ipſius propoſitio eſt: Focum omnium febrium eſſe in corde, quæ etſi pro vera defendi poteſt, diſtinctione tamen egere videtur. Nam quatenus nulla febris proprie eſſe dicitur, antequam cor primum inflammetur, & ex cujus incendio totum corpus incendatur, focus febris non poteſt intelligi alibi eſſe, quam in ipſo corde. Et ita ſimpliciter, & in genere, & ex propria febris definitione omnis febris focum habet in corde. Sed ſi in particulari locus aliquis à calore præter naturam incendatur, ut in inflammatione interna vel externa, & ſanguis vel humor alius in vaſis, vel extra aliqua in parte putreſcat, vel ex fluxione aliqua circa cor, aut in alias quaſcunque partes affecta pars incendium patiatur. Vnde febris excitetur, proculdubio focus ex primaria origine erit in parte affecta, cuius affectio febrim facit, ſed febris ipſa non proprie febris dicetur ab ea parte affecta, ſed ab ipſo corde affecto, ex quo reliquæ omnes partes incenduntur. Et hæc ratio à principiis deſumpta conſentire videtur. Cum enim calor innatus duplex in nobis conſideretur, alter fixus unicuique corporis parti per minima, alter vero fluens continuo à corde, & nulla ſit pars corporis, quæ alteri parti ſuum calidum proprium communicare poſſit, (ſingulæ enim habent quod pro ſe

tantum ſufficit) præter cor, quod aliis partibus continuo vitam communicat, ratio vult ut calor præter naturam, qui in aliqua parte corporis eſt univerſum corpus per ſe non tantopere afficere poſſit, ut ipſius actiones lædat, & febrem faciat corde non conſentiente. Sed ubi cor à vapore maligno, aut quocunque modo ab aliqua parte affecta incenditur, illud quod vitam toti corpori diſtribuit, illud idem affectum ſuam affectionem omnibus impertit. Et hoc modo dico cor focum eſſe omnium febrium, & alio modo eſſe alibi per primariam originem motus caloris præter naturam, à quo febris primum fuerit incenſa. Simile exemplum proponam de hydrope, quæ cum fiat ab intemperie epatis frigida, ſeu à frigidis humoribus in eo contentis, frequenter tamen alia pars corporis affecta primariam hydropis originem producit, quæ tamen pars hydropem per ſe non gignet, niſi epate conſentiente, quando ab eadem parte ſuo calore nativo, & facultate alteratrice fraudatur. Quarta propoſitio & ultima eſt: Periodorum cauſa non in humoris natura, ſed in virtute expulſiva collocatur. Hæc propoſitio videtur mihi vel male aſſignata, vel non poſſe facile ratione fulciri. Crediderim authorem periodo aſſignare, quod criſi convenit. Galenus facultatem expultricem validam cauſam eſſe putat, quæ criſin efficiat, quod & ratio & experientia ſatis manifeſtat. Quam enim in acutis & peracutis criſis ordinata fiat, in die 4. 7. 11. & 14. acceſſiones vero in diebus imparibus, facultas expultrix valida occaſionem arripiens in acceſſione criſin die 4. futuram, die tertio arripit prævertendo. Sicuti contrario etiam modo, Natura dum

in

in quarto lassata quiescit, nec ullo modo excitata, die quinto ad indicium commovetur. Id autem fit ex naturæ providentia à facultate expultrice valida, & ab eadem debiliore ad pugnam. Sed in periodo cum ipsa sit tempus intensionum & remissionum in morbis, tam in particularibus temporibus accessionum, quam in tempore totius morbi, causa periodi non videtur mihi magis pendere à facultate expultrice, quam à reliquis naturalibus facultatibus. Cum enim natura morbi expulsionē molitur, initio morbi ipsos humores crudos coquit, in augmento eosdem retinet, & adhuc magis coquit, in statu jam excocta propellere tentat, vel per crisin, si omnia conveniant, vel aliis modis extra crisin. Iam initium & augmentum periodi ad facultatem retentricem & alteratricem magis pertinere videtur. Status finis vero magis ad expultricem. Sed neque hæc, neque illæ sunt per se causa periodi; verum humores ipsi qui periodos constituunt longiores, breviores, medias, vehementiores & mitiores, per se periodi causa esse videntur, quod & ratio ipsa satis demonstrat. Nam illud propria causa rei dicitur, à qua res ipsa potissimum deducitur. Periodus autem (quæ tota in tempore versatur) fit longior & vehementior ab humorum qualitate crassa, viscida, cruda, maligna, & à nimia copia. Fit autem brevior & mitior à contrariis. Ergo periodi causa erit talis tantus humor. Boni hæc consule. Quæ de extractorum ratione scribo, hæc tibi tanquam munus amicum lubenter offero, tuæ prudentiæ, & fidei in certum amicitiæ signum, mearum lucubrationum partem committēs. Quæ singula à nobis fusius & or-

dine naturæ alibi explicabuntur, & altius repetentur, ubi ſummam divini operis perfectionem in circuli quadratura ex ſole triplici demonſtramus. Eſt enim homo reliquorum miſtorum perfectio, ac certiſſimum ſolis triplicis vinculum ſub quaternario denarium ſeu univerſi circulum ex triplici proportione harmonice conſtituens. Vale. Viennæ 12. Kal. Maii, an. 1575.

Remberto Dodonæo Med. Cæſareo, Hieronymus Mercurialis Med. S. D.

INtellexeram, Clariſſime Dodonæe, à Cratone viro ſummo tuam de ſaccharo lapidifica in renibus facultate ſententiam, quam veluti nullis tunc rationibus confirmatam; an refutaverim non recordor. Certe illam à me non eſſe admodum probatam fateor. Nunc vero cum argumenta, quibus illud dogma adſtruis, mihi copioſe ac eleganter ſcripſeris, ſimulque quid ſentiam, ut libere ſignificem petas; non potui & amici & viri doctiſſimi voluntatem defraudare, etſi me non eum eſſe cognoſcam, qui tibi conceptas iam dudum & obſervatione inſtructas opiniones dijudicare queam. Rerum cauſæ, ut noſti, apud veteres Philoſophiæ & Medicinæ ſcriptores in duas potiſſimum claſſes partitæ inveniuntur, quarum alias internas, alias externas vocarunt. Internam cauſam lapidis renum atque arenæ minime eſſe poſſe ſaccharum quivis facile conſentiret. Cum vero externas idcirco ad affectus edendos conferant, quod internis introducendis occaſionem aliquam præſtent, propterea & ſaccharum ſi externa cauſa nephri-

nephritidis cenſenda eſt, id erit, vel quia materialem vel effectricem cauſam producat: Materiam calculi, cum ea debeat eſſe craſſa atque tenax, ut omnium Medicorum eſt opinio, ipſaq; atteſtatur ratio: ſaccharum quomodo tenui, friabili, minimeque tenaci ſubſtantia conſtans efficiat, ſane non video; neque moveor quod experientia quotidiana compertum ſit, ſaccharū ubi magis excoquitur lentorem acquirere, ac refrigeratum deinde concreſcere, quandoquidem nec vſque adeo poteſt intus percoqui aliis rebus permixtum, ſicuti ad ignem nunquam torretur, ſi ipſi ſit aliquis humori immixtus, nec etiamſi excoqueretur, poſſet frigido ſicco concreſcere, & materia lapidis fieri; nimirum quod frigus in nullo vivente, tanto minus in calculoſis, qui alioquin ſunt toto fere corporis habitu calidiores, unquam reperiatur. Cauſſam porro effectricem, nempe immoderatum renum calorem à ſaccharo, cuius calor apud me temperatus eſt, induci nequaquam poſſe, nemo non videt. Sane vel ea ratione cum calidius ſit atque tenacius æquum eſſet ad lapidem & arenas gignendas magis conducere, quod tamen nec à te, nec à quoquam alio fide digno authore mandatū memoriæ obſervavi. Experientiis quas proponis fidem omnino adhiberem, ſi quæ ad acquirendam ipſis authoritatem exigantur, à te obſervata ac ſignificata animadvertiſſem. Nam in quibus tu putas nephriditem ex ſacchari uſu obortam eſſe, quomodo quæſo demonſtrabis, non ab alia potuiſſe occaſione oriri; ſi me clamante intonuit, quæ eſt conſequentia, tonitru à Mercuriali eſſe factum. Imo vero, quando ſola experientia inter nos decertandum ſit, proferam tibi

populos, regiones, Regna, in quibus menſæ quotidianæ nil ſaccharo frequentius habent, ac vix renũ calculorum nomen ſcitur, Neapolitanos, Siculos, Turcas, totumq; fere orientalis plagæ tractum ſaccharo magnopere delectari, ac copioſiſſimo uſu accepimus. Eos tamen omnium gentium minime hoc malo vexari teſtantur, qui apud ipſos vixerunt, & medicinam factitarunt. Quod ſi hujuſmodi cibus ſuapte natura in lapillos converteretur intra corpus, deberent illi homines paſſim lapidicinas in viſceribus geſtare. Quamobrem ut à te alioquin eruditiſſimo & conſummato penitus Medico hac in re diſſentiam tot rationes & exempla hortantur. Haudquaquam tamen inficior, ſicut cætera dulcia à jecore avidiſſime attracta crudorum ſuccorum congeſtioni magnam occaſionem, dum ſecum incocti cibi rapiuntur, præbere, ſic & ſaccharum facere, ac proinde materiæ arenarum cumulandæ aliquo pacto inſervire, at id agit, quia dulce, non autem quia ſaccharum. Hæc inter æſtus, & plurimas quibus obruor occupationes quæ reſponderem habui. Ea etiam à te probari non quæro, modo hac meæ ſententiæ ſignificatione voluntati ſaltem, ſi non intellectui tuo ſatisfactum ſciam. Cortuſius tibi ſalutem plurimam dicit, ac mecum ſæpe de filio tuo locutus eſt: qui ubi Patavium venerit, ego quoque operam dabo, ut in filio cognoſcas à me plurimum diligi atque coli Dodonæum. Vale & tarditatem meam boni conſule. Patavii,

21. Junii. Anno

1575.

Thom

Thomæ Iordano à Clausenburg, Marchionatus Moraviæ Medico Physico, Io. Crato à Kraftheim, &c.

S. D.

VICESIMA TERTIA Ianuarii Civi Prunensi ad te literas dedi, Nudius quartus vero tuas accepi, perferente Italo, qui sè Duci Florentiæ ait servire. Ex quibus & D. Baronis morbum, & tuam quasi desperationem magno cum animi mei dolore cognovi. Re vero diligẽter cogitata, lapidem nequaquam esse possum existimare. Liber fuit à doloribus tribus fere mensibus, quomodo igitur materia tam crassa esse posset? Recurrunt dolores. Quia calor naturalis est imbecillus, σκυβαλὰ duriora etiam in sanis sæpe prodeunt. Ego à Canonico quodam Uratislaviensi vidi per alvum eiectos plurimos calculos instar castanearum nucum, verum symptomata habebat alia, quã colica & iliaca, & multis deinceps annis vixit. Vultis ut bimestre petam à Cæsare, si trimestre, ut domum irem peterem, non impetrarẽ. Et instо tamen, ut vel prorsus dimittar, vel certe aliquo in certo loco maneam, nec itinerum molestias amplius ferre cogar. Recte feciſti quod exhibuisti apozema, nec absre fuisset addere oxymel Gesneri cum Helleboro. Sed prius optime humectanda sunt intestina decocto fœnigræci cum helenii radice & butyro vel oleo. item cum saturegia. Verum hæc atque alia multa fortasse prius scripsi. Infestus in olco haud dubie plurimum quoque adjumenti afferret. Bene ego spero cum tot diebus prius malum remiserit. Itaque D. Baronem jubebis esse bono animo. Nam

illius mœstitia nihil morbo adimet, plurimum autem de viribus detrahet & ἀνορεξίαν augebit. Si posset impetrari à Cæsare libenter advenirem; verum si quid concesserit, vix erunt decemdies. Non mirum si sit languidior & animo abiectiore. Sed spero fore melius cum hic dies sit decimus, ex quo epistolam scripsisti. Opto ex animo, & quantum in me erit, omnia fidissimi & amantissimi hominis officia exequar. Vale.

Post scriptum;

Interdum injiciatur clyster ex decocto ficto ficuum, radice ireos & ruta cum oleo liliorum albo-rum. Contundantur & urantur in sartagine juglandes & umbilico imponantur; vacuetur si opus erit catapotiis; oleũ in quo colocynthis decoquatur, recte etiam umbilico imponitur, & admisceri potest zibethum. Spinæ dorsi diligenter providendum. Scis gravissimos dolores sedari imposita aqua frigida, sed non tutum est, & sequuntur paralyses graves. Vnde ut obstructiones auferantur, plurimum potest calamus aromaticus, sed calori præternaturali quoque consulendum. Iterum vale.

Thomæ Iordano Medico, Ioh. Crato, &c. S. D.

COENANTI heri perveſperi mihi tuæ literæ sunt redditæ, quæ somnum ademerunt. Multa enim sollicite cogitavi, non modo propter afflictam valetudinem Generosi Domini, sed quod te animo perculso, ac quasi abiecto esse video. Nullũ vitæ genus est, quod nõ prematur atq; opprimatur multiplicibus curis, & qui semper fortunatus monstri simi-

lis,

lis. Ex recta autem conscientia semper in adversis maxima petenda consolatio, verum de his satis. Catapotia non potuisse multum educere per alvum ipse optime scivi; oxymellitis usum non improbo. Conjunctionem lunæ vereri non debebas, cum urgerent dolores. Rarum usum Enematum esse volui, non omnino nullum, cum laborantibus intestinis dolore, nihil iis possit fieri melius. Manna flatulenta est. eam non probo in colicis; sed factum nequit infectum fieri. Melius fuisset factum, si electuarium Episcopi dedisset. Sed tamen paulo efficaciora enemata ingentibus doloribus magis probo, ut ex hiera cum decocto chamomeli, florum sambuci, radice ireos &c. Lixivium etiam cum oleo olivæ per clysterem recte injicitur. Oleo lumbricorum pulverem lumbricorum addas, & spinam dorsi inungas. Nam vermes terrestres plurimum conferunt ad sedandos dolores & roborandos nervos. Accipiatur etiam Galbanum, & imponatur quintæ essentiæ, vel vino optimo destillato & imbuatur hoc vino castoreum atque colocynthis atque umbilico imponatur. Fomentetur totus venter lacte caprino vel vaccino cum melle cocto. Ius Galli decrepiti cum polypodio & carthamo etiam recte per clysterem injicitur. Intra corpus & sedandos dolores des Theriacæ ʒß. Extracti calami aromatici ϑß. Apponas ventri emplastrum, quod mitto, ex matricaria & meliloto. Extendatur ad ventris magnitudinem. Per superiora des syrupum, si non sedatus est dolor. Descriptio ista est:

℞ Summitt. absinthij pontici.
Chamomill. a. p. j.
Thuris albis. ʒj.

Decoq. in ſ.q. aquæ puræ.
Colaturæ ℔ ℥iiij.
Syrup. de ſucco chamomel.
vel Matricariæ ℥ß. Miſc.

Habes hic duas doſes. Ego maximos inteſtinorum & ventriculi dolores iſto ſyrupo ſedavi. Ubi conquieverint dolores, tum poterimus de medicamentis purgantibus cogitare. Non ſemper purgandum laborantibus inteſtinis, etiamſi alvus ſit aſtricta. Malvaticum etiam cum oleo olivarum & ἀλόη ℈ij. vel ʒj. per clyſterem iniici poteſt. Quæſo ne des mannam, rhabarbarum, vel ſenam, præſertim in potionibus, niſi prius bene roboratis inteſtinis. Mitto alia catapotia, quæ, ut arbitror, melius ſubducent. Dabis primo ℈ij. deinde ad drachmam pervenies. Lubrica ubi facta fuerit alvus, unus ſcrupulus ſufficiet. Deſcriptio non erat ad manus, ſed ego pillulas de ladano appello. Educunt pituitoſum humorem & bilem. Si eſſem mei juris, ſtatim ad Generoſum Dominum advolarem, ſed noſti mea vincula. Tum uxor heri primum lecto ſurrexit & menſæ aſſedit. Satis habes remediorum. Omnia præſcribere non poſſum, ſed prudentiæ tuæ commendo. Meũ ſummum gratificandi ſtudium Generoſo Domino veriſſimum declarabo; viribus ut ratione victus conſulatur neceſſe eſt, ſi febris non adeſt, ex malvatico, vitellis ovi, addita parum aquæ roſaceæ, pulv. cinnamomi & ſacchari fiat quaſi pulmentum. Poſſunt & alia excogitari, quæ palatui ſint grata. Bene vale. Poſonii 16. Octobr.

Pillularum de Ladano, quarum in hiſce literis mentio fit, hæc eſt deſcriptio.

℔ La-

℔ Ladani puriſſimi ʒß.
Trochiſc. alhandal ʒiij,
Maſtic. ʒj.

Maſtix & Ladanum ſupra carbones in mortario calefiant, & diſſolvantur; deinde Trochiſci cum Electuarij de ſucco roſarum ʒß. incorporentur & add. parum ſyr. roſac. ſolutivi f. maſſa.

Thomæ Iordano Med. Ioh Crato &c. S.D.

SPero te recte & literas & equos meos accepiſſe. De radice Mechoaca, quæ ſic dicitur ab Inſula 1524. à Ferrando Corteſio reperta, & à Monacho Franciſcano, qui in ea cœnobium habet, inventa eſt, libellus extat Hiſpanus Nicolai de Monardis. Ducit aquoſitates ad duas drachmas exhibita. Genus eſt volubilis, & omnino ſpecies bryoniæ videtur. Nam refert quodammodo radicem eius. Vidi apud D. Kivenhillerum, & habeo Viennæ. Guſtavi admodum nauſeabunda eſt viſa. Scripſit quoque de ea quidam Italus Marellus Donatus, ſed venio ad ægrum tuum. Etiamſi abſceſſus aliquis frigidus eſſet in inteſtinis, tamen illa remedia eſſent recta, quæ monui. Maxime decoctum fœnugræci cum ſaturegia & buryro addito croco. Helenij uſum valde commendant practici, & electuarii de baccis lauri. Polypodii decoctum in iure galli decr. Interim diligenter ad viſcerum obſtructionem videndum. Nam inappetentia illa & faſtidium cibi, item urinæ craſſæ plerunque eam demonſtrant. Quum tam diu duret malū, non tantum ad pituitā, ſed etiam melancholicū humorem reſpiciendū. Ad eum plurimum decoctum iuris galli decretum faceret. Ideo apo-

zema

zema ex isto jure dabis. Significabis mihi an data sit terebinthina, si non est data Cypriam à vidua Hoffstetteriana petas, & scribam quomodo sit præparanda. Bene vale.

Thomæ Iordano Medico, Ioh. Crato, &c. S. D.

MOdo accepi literarum fasciculum, qui à vobis Vratislauiam est missus. Quid vero aliud rescribam, quam me facturum Generosi Baronis causa quæ possum omnia? Non necesse est orare. Reiteretur clyster. Practici novem uncias vetant excedere nos debere. Ad libram unam tuto olea damus, & aliquid medullæ addimus. Verum ea in frigidis intestinis concrescit. Memini me destillatum è Galbano D. Marschallero adhibere, sed alia fuit causa. Potius ad umbilicum cum lana xylina applicarem. Olei spicæ, olei nucis, muscatæ an. ʒ ß. castorei pinguedinis ϑj spiritus vini optimi destillati ϑ ß. μιλάσματα illa in crure consequuntur humores corruptos, & dum gingivæ atque fauces laborare incipiunt, morbus ille est, quem scorbucum quidam appellant. Proinde an aliquid mali in ore sit videas. Vinum nauseant, neque etiam convenit. A sero lactis, quod maxime conveniens est, abhorret. Parum in aqua coquatur zinziberis, & dum feruet in nodulo, ut vocant, imponatur cinnamomi. Hæc, ut vides, rescripsi subito, ἁλὸς ἄνθος potest cum butyro in cerevisia exhiberi, siquidem oleum Generosus Baro nauseat. Me Generosissimo Baroni commendabis diligentissime.

sime. De Thermis postea agemus. Bene vale. Pragæ die 3. Martii, anno 1570.

Thomæ Iordano Medico, Ioh. Cratо, &c. S.D.

CRede mihi, mi Jordane, non mea voluntate, sed necessitate quadam huc pertractum Henricum. Cur autem hoc potius iter converterim, quam Posonium, me valetudo mea monuit. Generoso Baroni plurimum profuturum emplastrum ex radice althęę cum butyro ventri inferiori adhibitum. Rationem ipse intelligis. Vbi in Carolo febris nimiũ est ardens, fiant duo sacculi ex farina hordei ad magnitudinem dorsi, & apponatur unus toti dorso, ubi incaluescit exponatur aeri & alter applicetur. Vermicularis etiam cum aceto & farina hordei contusa atque dextro hypochondrio adhibita plurimum prodest. Experto crede. Jussi hic vermicularem inquiri: De alterius ægri curatione hæc mea est sententia: Nihil ages, si ad ventriculi curationem solam respicies. Hydrops est præ foribus & epar corruptum. Sæpe appetitus cibi & potus cessat, non tam ventriculo, quam epate laborante. Aqua cinnamomi, vitæ, &c. non utaris. Des potius serum lactis cum cinnamomo & pipere infuso. Oxymel nihil proderit. Elleboratum nocebit. Mastiche in vino minus. Cave ab oleo mastichino intra corpus. Nondum est tempestivum, ut extracto calami utatur. Pillulæ detribus prodessent, sed cum nequeat deglutire alia ineunda ratio. Decoctum calami cum vino rubro hic non habet locum. Quia vides, si hydrops non su-

per-

pervenerit, hypochondriacæ passionis principia. Itaque neque oleum anisi, aut similia valde calida darem. Apage cum oleo Iuniperi & Naphtæ, ovum sorbile cum Thure catarrhosis prodest. In hoc casu quid prodesse possit non video. Vnguentis foris recte uteris. Trochisci de absinthio & aperitiva, quæ absque manifesta & multa calefactione exiccant, plurimum proderunt. Bene vale, mea tuam salutat. Credo bene omnia hoc difficillimo tempore tibi videri difficilia. Si in Aula esses, aliud sentires. Nobis non modo singulis annis, verum singulis horis mea familia constituenda. Viennæ 11. Apr. anno 1570.

Thomæ Iordano Medico, Ioh. Crato, &c.
S. D.

HEri accepi tuas prid. Kal. Martii datas nescio quo perferente literas. Nullum vitæ genus maximis molestiis vacat, nec quicquam fortunatum sine Deo. Itaque miror, cum scias Medicos ferendis miseriis quasi destinatos, te tibi in hoc vitæ genere suavia imaginari. Ego ex Theologicis maxime remedium ærumnarum in hac mea conditione capio. Sum autem admodũ æger, & valetudinẽ meam vix sustento. Itaque te, D. Baronis & mea etiam causa, vt defatigationes saltem cotidianæ mihi minuantur, velim te hic esse. Ac cum eruperint variolæ, iam, nisi nova succedant symptomata, naturæ cætera poteris permittere. Quando natura duos contrarios motus in corporibus instituit, videndum qui maxime ad vires sustinendas faciat. Sic fluor alvi in variolis non qui-

quidem comprimendus. Mitigandus autem iis, quæ malignitatem humorum contemperant, & ad superficiem corporis materiam pellant. Nihil hic rasura, seu pulvere de cornu cervi; item margaritis cum auro convenientius. Vbi pectus obsidet materia, decoctum raparum cum ficubus detur, vel decoctum lentium cum ficubus, vbi nimirum est humorum ebullitio. Ego in isto casu lapidi Bezoar non multum tribuo. Nescis quam meus filius fuerit æger. In pueris ubi expulsiva virtus fortis, & mulieribus, in quibus natura sui conservationem quasi tuetur, non tamen desperandum. Gulielmo oleum matricariæ, quod fit ex multiplici infusione florum, sicut camomeli cum ipsis floribus umbilico imponerem. Poteris deinde uti emplastro ex meliloto, sed ne nimis incalescant viscera, inungerem spinam dorsi oleo nenupharino recenti cum lacte, & folium nenupharinum renibus applicarem. Sacculus autem ex furfure tritici dorso. Quid præterea sit faciendum non video. Ad solvendum alvum recte exhibebis meos orbiculos ex rhabarbaro, cum syr. de cichoreo cum rhabarbaro. Solos orbiculos absque syrupo nolim. Superbibat aquam cuscutæ vel agrimoniæ. Vale. Pragæ 7. Maii. Anno 1571.

Thomæ Iordano Medico, Ioh. Crato, &c. S. D.

IAM supra horam literæ meæ expectabant tabellarium, nam reversus demum eas in mensa reperi. De vacuatione nihil scripsi. Quia te purgasse & sanguinem misisse indicas. Factum recte. Nam Galenus in libro de humoribus recte præcipit: Tenues

nues & ſeroſos humores initio evacua; In craſſis cō-
ctionem expectes. Reddit autem Oribaſius ratione,
ne ſuperveniente febre acriores fiant. Scis autem
Hippocratem 6. Epidemiorum malignas appellare
tenues deſtillationes. In quibus de ſententia Galeni
tempus non eſt terendum in lenibus remediis. Ni-
hil igitur alephanginæ, decoctum raparum & ſimi-
lia. Eſt periculum ne decumbant in principale mem-
brum & ſuffocent. Neceſſe igitur eſt ſtatim & po-
tenter revellere atque intercipere. Gulielmo ſpero &
opto iam bene eſſe. D. Baronis edacitatem valde ve-
reor. Tam avide ingerit cibum. Sed monui atq; in-
terdixi ſatis. Nihil poſſum facere amplius. Tumor
pedum cum diſcederemus exiguus, vel nullus erat.
Ille valde hilaris, ſed valetudo filiolæ ipſum deinde
perturbavit De balneo in formicis, ſeu, ut appellant,
ovis formicarum Res omnibus vetulis in Sileſia no-
ta. Et utuntur etiam mulieres ad imprægnationem.
Exiccat multum, ſi lubenter utitur in ſeſſionibus nō
poterit nocere. Neſcio an de Begelianæ remedio ex
floribus prunelli reſcripſerim. Ego aquam maluæ, è
papavere ſylveſtri, & cardui longe prætulerim. Non
contemnendæ ſunt aquæ diſtillatæ, ſi probe deſtil-
lentur. Miror quid de oleo vitrioli fiat. Certe bene
præparatum multum ad maximas putredines inhi-
bendas facit, ſed ſiccioribus corporibus caute pro-
pinandum. In humidioribus nihil prorſus periculi.
Dolores in paroxyſmo Gulielmi non poſſunt ab a-
liare, quam à flatibus oriri. Materia pituitoſa eſt
impacta, ea à calore febrili, ſcilicet præter naturali
flatuatur, & efferveſcit quaſi; inde tormina. Itaque
ut pituita iſta educatur opera danda. Videndus autem
locus

ocus affectus, utrum per clysteria, vel per superius ıssumpta possit educi, Nisi bene præparetur prius, ihil ages. Oxymellite meo cum cinnamomo, cui mponas calamentum nostrum, quod Mathioli est linopodium. Extenuantur facile puerorum corpoa, & cum calor innatus ad suam redit temperiem vies sumunt. Sed de his satis. Bene ac feliciter vale. o. Maij, anno 1571.

Thomæ Iordano Medico, Ioh. Crato, &c. *S. D.*

Necor curis & curationibus aulicis. Ac qui mea opera utuntur, sibi etiam aliquid pro ista benigitate deberi existimant. Itaque vix pauca possum scribere tuis literis. De Gulielmo habes omnia. ıccedet ut spero res ex sententia. *D*ominæ curaonem, licet siccum sit corpus, in aloe rosata poluem. Sed non fiat communi modo. Verum isto; Aes decies succo rosarum imbuatur ad duas drachas aloes addatur una mytrhæ. De hac sumat ℈j. ante enam, ubi alvus fuerit fluida tandem ad movenm unica pillula satis erit. Non est quod siccitatem oes verearis, valde matrici quoque & spleni conrent, si voles poteris mediam drachmam bdellii miscere. Non arbitror eam colicis doloribus inferi. & præservabit usus istarum pillularum. Mitten radices chamæleontis, sed nullam amplius repe-. Modo non sit humida crederem in sicca alia etn istas esse vires. Sed jam radices minime esse bos, & profudisse quicquid inest virium non ignoras.

Non possum plura scribere. Bene vale. Pragæ 16. Maij. Anno 1571.

Thomæ Iordano Medico, Ioh. Crato, &c. S. D.

VEster dolor meus est dolor, & cum tuas literas lego, optimi pueri cruciatus videre mihi videor. Quid agam? Heri oportuit me exire ad N.N. qui recidivam patitur. Mutatione aeris speravit sibi fore melius, & in possessionem suburbanam discessit. Verum deterius multo foris, quam in urbe valet, & me defatigat. Ex hesterna vectione ita meum malum est auctum, vt nec dum dolor desinat. Quem obsecro languorem largius iter attulisset? Miror tot & tantis remediis nihil mitigari gravissimos dolores pueri. In exhibitione myrrhæ spem bonam habeo, præsertim si adsunt vermes. De exhibitione lactis varia cogito; sed utile esset coqui flores sambuci & lacti loco enematis iniici. Tanacetum valde grave est medicamentum. Iumentis datur, quando suspicio est vermium. Miror te non significare, quo loco præcipue dolor, & quo tempore dolores magis augeantur. Scis, ut arbitror, remedium, quo etiam veteres usos legimus, qui in gravissimis doloribus frigidam adhibebant. Memini cum quidam doloribus cholicis oppressus iaceret, D. Iulium ad frigidã tanquam sacram anchoram confugere. Linteamina triplicata madefaciebat frigidissima aqua & ventri apponebat. Sedabantur dolores, sed iste postea paralyticus est factus. At paralysis in puero facile posset curari. Scripsi nuper satis tuta remedia. Neque dubito quin

quin iam sint adhibita. Recta facias, nec cures sermones, vel admittas nebulones imperitos. Si tantum esset olei calidi, vellem eum imponi. Sin minus recte illud, ut appellant vulgo, oleo incoquatur & apponatur. Adeps anserinus certe bonus est, & vellem in isto remedio vos perseveravisse. Sed pannus non placet, lanam succidam eo imbuissem. Apage sis cum plantagine. Oleum anisi nihil valet. Ego vidi datum puero, in quo sudor diaphoreticus consequebatur, & ad extremam debilitatem puerum adduxit. Facias quæ poteris. Cætera committas DEO, & me excuses diligenter. Obsecro ut de successu curæ statim scribas. Bene vale. Die 25. Maii. Anno 1571.

Themæ Iordano Medico, Ioh. Cratone, &c. S.D.

MIROR cur ine eo voces, in ista itineris difficultate, & cum scias mihi ad circumitiones non concedi tempus. Meus filius heri correptus est febri. Arbitror tertianam fore. Ego eruditate & lassitudine molestor. De ægro tuo quid scribam? Satis mihi hic est molestiarum. Videndum quid expurgato corpore per agaricum sit futurum. Hypochondria dura & tensa esse minime bonum. Ego inunctionibus solis ex oleo chamomelino uterer, vel parū anethini & absinthij adderem. Si ex usu agarici se meliuscule haberet, repeterem. Non debebas statim in principio illa, quæ summa sunt in obstructionibus tollendis, ut cuscuta, exhibere. Incidentibus & detergentibus primo fuerat utendum. Oxymellitis simplicis usus tutissimus; deinceps radi-

cum; post purganda materia, & ad aquam cuscutæ, si cætera parum juvent, deveniendum. Pulvis arantiorum cum zedoaria nimis est calidus. Nec consequitur, ructus adsunt, ergo calida adhibenda. Velim igitur temperatis corroborari ventriculum, & speciebus aromatici rosati aliquid galangæ addere, atq; conservam rosarum vel cichorii miscere. Sed de his videbis. Fluor albarum humiditatum sive rheumatismus uteri, quidã ego suspicor, sive gonorrhœa sit nihil admodum proficietis sarsa pariglia. Astringendum autem fluxum non esse, sed cum materia ad uterum feratur, cruditates, & corruptionis humoris pituitosi causas cavendas. Vsus aloes rosatæ cum decocto mastichis magis Nobili fœminæ proderit, quam sarsa pariglia, & quicquid est eiusmodi medicamentorum. Bene vale. Viennæ 7. Septembr. Anno 1571.

Thomæ Iordano Medico, Ioh. Crato, &c.
S. D.

CUm tu curationem nolis aggredi, cur ad me ablegas? Præscripsi tamen consilia, & Dominum admonui; ut generosam Conjugem hortetur, quo nobis obtemperet. Si per consensum à ventriculo facta est ista convulsio, proderunt hæc medicamenta; si à matrice, alia ineunda esset ratio. Nihil autem convenientius usu agarici, deinde Theriaca & Thermis. Etiam pessario ex mithridate, &c. Addidi ad tua catapotia ex aloe rosata & myrrha atque succino, quæ maxime ventriculum & matricem juvant, & syrupum de succo cardui cum extracto calami aromatici;

tici, quæ mirificè prodesse Epilepticis cognovi. Iuvant etiam ventriculum & pectus. Habes & alia ad pectoris affectionem quæ tussim excitat. Nolim illam uti sena & similibus nugis: conjunx mea interdum articulorum doloribus afficitur: iis oppressos jacere præstantissimos nostros Barones ex animo doleo. Profecto quantum ego longa observatione & usu didici, nihil sudoriferis medicamentis, & continuo limaturæ cornu cervini in potu infusæ, convenientius. Utinam hoc medicamentum vestri non negligerent. Monuisse enim me de eo arbitror. Quæ sit causa cur tam immaniter hic morbus vestros tractet, velim te considerare, & ad me, siquidem in vivis fuero, perscribere. Lignum salsafras parum prodesse, ac sæva quædam symptomata in multis concitasse cognovi. Proinde quid consilii de eodem, non habeo. Rectam victus rationem tutissimã medicinam cum Hippocrate statuo. Eam si non persuademus, actum agimus. Plura alias. Hoc tempore enim ita eram infirmus, ut vix laborem proferendæ vocis ferrem, tam inclementer atq; atrociter τῆς καρδίας πάλμος, in quavis vel animi, vel corporis levi commotiuncula me infestat. Deo itaque me committo, & vt ad illius voluntatem in vita & morte me conformet, ex animo precor. Mi Iordane non modo te amo, verum ab omnibus, qui me amant, te quoque amari exopto. Quam vero sit dubius & fallax amor quorundam, in extrema mea ætate sentio.

Bene vale. Uratislaviæ die 4. Febr. Anno 1583.

Thomæ Iordano Medico, Ioh. Crato, &c.
S. D.

HOdierno die in Kalendario Romano ascriptum est nomen Cratonis martyris, quem sub Claudio Imperatore cruciatum pertulisse affirmant; ego me Martyribus non annumero, sed ad diuturnum meum morbum, quo plane confectus iaceo, duo accesserunt mala, quæ tormenti vim habere Medici censent. Nudius tertius enim materia ad dentes defluxit, atque ingentes dolores concitavit, deinde auribus communicata omnia graviora fuerunt, præsertim cum febris istas fluxiones comitetur, ea ne dum sum liber. Itaque etsi laborem proferendæ vocis vix ferrem: tamen literis tuis 5. Febr. datis persolvendum est. De ligno salsufras significavi id quod est verissimum, me nunquam eo usum esse, nec videre quo pacto inveteratum morbum articularem curare possit. Fateor huius morbi præcipuam causam esse, serosum humorem in corpore supra modum auctum, & certo modo, sive putredine, sive alio corruptum. Is facit ut crassi & crudi humores sint fluxibiles, & articulos deferantur. In quibus & ipse inflammationis atque doloris author est. Indicio nobis illud esse potest, quod ij qui frequenter sudant, vel copiose urinam emittunt. ab hoc morbo tuti sunt. Simulac vero sudor, vel urina supprimuntur malum præ foribus sit. Itaque si, quod de ligno isto affirmant, potenter illud urinam educit, ac sudores movet, consequens est magnopere iuvare posse. Cæterum cum calor nativus in membris diuturni-

turnitate morbi exhauſtus eſt,& natura ſpaulatim atque continuo ad articulos humores deponere conſuevit,ſane non video,quid adjumenti afferre poſſit: ſed cum laudatores huius ligni affirment, coctiones omnes & maxime ventriculi illius uſum juvare. caput roborare,cum etiam ſubducendo achores, humores craſſiores & quaſi firmiores reddere neceſſe ſit,non obſto quin Illuſtris Dominus eo utatur, modo rectam & exactam victus rationem teneat. Qui in his regionibus uſi ſunt,eos intemperantes eſſe conſtat. Proinde nihil mirum ſi non ſint adiuti. Ego me eo uſum non eſſe oſtendi, neque libenter ignotis & peregrinis medicamentis uti ſolere ſæpe teſtatus ſum. Minime vero pertinaciter meam ſententiam tueor, ſed libenter rationibus cedo, & Illuſtribus Baronibus veſtris prodeſſe opto. Meam ſententiam de peſte ad D. Ioachimum Camerarium perſcripſi. Vera veris conſentiunt. Aliorum opiniones mihi nõ ſunt ignotæ,cum ſupra quadraginta annos de his cogitaverim. Febris non eſt genus peſtis. Quia neque morbus.neque cauſa, ergo ſymptomata: neque curationem ad febrem dirigimus, ſed ut per ſpirationem attracta peſtis ſeminaria. diaphoreſi expellantur, & cor adverſus venenatam eius qualitatem muniatur & iuvetur. Miſſio ſanguinis, purgationes ex accidenti adhibentur. Miror te tot verborum facere de impoſtoribus ſceleratis. Nullũ vidi,nec novi, neq; ullius opera in chimicis ab hinc triginta annis uſus ſum. Poliatrũ noſtrum Woiſeliũ ſeniorẽ detrectaſſe colloquiũ,cum chimicorũ ſit peritiſſimus,non mihi ſit veriſimile. Ac ſi fecit,indignos iuſtos caponantes

nantes & venditantes ſuas artes, cum quibus ſine ratione ageret, putavit. Ac cum ſuæ imperitiæ alia habeant, quam veri Medici, principia, demens eſſet, qui velit cum illis in contentionem venire. Tenent autem audaciſſimi homines illud: Eum qui verecundiæ fines ſemel tranſgreſſus eſt, hunc gnaviter oportere eſſe impudentem. Hinc ante annos aliquot ejectos eſſe intelligo. In Aulis reperire ſuos patronos nihil mirum. Baronem noſtrum ita duriter afflictari doleo, & ei auxilium divinum opto. Non poteram dictare plura. Bene vale. Uratislaviæ 15. Febr. an. 1573.

Thomæ Iordano Medico, Ioh. Crato, &c. S. D.

ACcepi à te tres epiſtolas, quibus 4. 8. & 10. dies Febr. eſt aſcriptus. Illas quas ex Zenkonis arce te miſiſſe ſcribis non vidi. Quæ de Baronis valetudine, credo te non egere conſilio. Ad Baronem vero ſcripſeram me de morbo certum eſſe cupere. Cum, eſſet ne Arthritis, & te & illum dubitare animadverterem. Nunc cum certe ſcias, noſti quæ curationis atque præcautionis via ſit. Miror adhibere Baronem ineptum catabaptiſtam. Quid ſtultius quã in principio uti calidis. Quid ad augendum malum accommodatius, quam vel venæ ſectionem, vel cucurbitulas ad locum affectum trahere. Scio quoſdam exiſtimaſſe ſe juvamentum ſenſiſſe, ſi aliquoties in anno, non tamen doloribus affecti, venam ſecarent in pede, vel cucurbitulas adhiberent: verum quam facti ſint miſeri, memini. Initio venam ſecare in brachio

chio rectissimum est, sed tamen si sæpe redeat malum propter intemperantiam, minime rectum. Medulla cervina recte adhibetur ad præcautionem cum sale, ut roboretur pars. Doloribus ingentibus non video quid prodesse possit. A ligni decocto quæso abstineas. Thermas non improbarem, si scirem quibus uti velit. Commendantur Carolinæ. Ego in recta victus ratione & abstinentia. Item lotionibus capitis & sudoribus totam rationem præcautionis positam existimo. Sudores neque cardui succo, neque veronicæ elicies. Alia ineunda est ratio. De qua aliis literis. Nam nunc perpauca scribere mihi concedebatur. Expedienda erat D. Ludomilla, cuius venter & pedes detumuerunt. Epar nondum, ut velim se habet sed quantum possumus. Vale. Viennæ, 16. Febr. anno 1574.

Thomæ Iordano Med. Ioh. Crato, &c. S. D.

TVas literas perferente Godefrido accepi. A pueris illius curam habui. Nunc etiam me exercet. Venit & Baro præter meam opinionem. Is, cum domo non exeam, in meis quoque est ædibus. Est confluxus pituitosi humoris ad ventriculum, & post in flatus convertitur. Paucis hic diebus hærebit. Rursus ad vos rediturus. Me nihil propemodum in omni vita delectat, & tædet rerum omnium. Caroli sanitas me angit, oportet corpus bene nutrire. Mane lavare ex aqua dulci cum lecto surgit. Deinceps destillato ex epate vitulino extenso corpore fricari. In loco affecto & reliquum corpus potest oleo amygdalarum dulcium recenti fricari. Non poterit

magis incurvari, quam ſingulis diebus frictione tollatur. Ligaturæ comprimunt, & membris ſpiritalibus nocent. Sed ex tela aliquid facere quod contineat, illud rectum. Nolo te hanc curam Anabaptiſtæ committere. Scribam brevi plura, nunc non poteram. Bene vale. 4. Iunii, anno 1574.

Thomæ Iordano Medico, Ioh. Crato, &c. S. D.

QVid ad te ſcribam, cum nihil reſpondeas? Et quid mihi ſit animi exiſtimare potes. Me abſente, undecim diebus Eberſdorffij mihi apud Cæſarem fuit hærendum, coniunx in dyſenteriam ſævam incidit. Hic dies ſeptimus eſt, à quo laborare cœpit. Nulla vel exigua indicia remittentis morbi. Vires autem valde debiles propter febrem, tenaſmũ, & alia ſymptomata. Itaque propemodum meus animus à ſpe bona aberrat; valetudo etiam Cæſaris non ſatis firma. Et aliis moleſtiis oneror. Vix me ſuſtẽto. Miror Baronem, cum quam ſit audax & temerarius N.N. ſuo malo didicerit, ei ſalutem conjugis credere. Maximæ haud dubie ſunt obſtructiones in meſenterio, & fomentis nihil agitur. Fiat igitur clyſter primum ex ſolo decocto veronicæ cum multo oleo & ſaccharo. deinceps hinc addatur ſuccus cæparum coctarum cum oleo. Foris applicentur folia perſici oleo chamomelino cocta. Fiat deinceps clyſter ex vini maluatici ℥x. olei amygdalarum dulcium ℥iiij. pulu. ireos ℥ß. ſucci rutæ ℥ß. ebulliant, & colentur. Poſſunt & baccæ lauri, vel electuarium ex baccis lauri addi. Electuario ex baccis lauri inungatur venter;

ter; vel oleo laurino. Per ſuperna ut aliquid adhibeatur non poſſum ſuadere. Niſi velit ius galli decrepiti cum polypodio & carthamo cocti. Vides ? me quæ cupis ex animo communicare. Vellem cum conſiliũ à me petis te medicamenta, quibus ſis uſus, quæ juverint, quæ parum profuerint, perſcribere. Nam ita rectius meam ſententiam exponere poſſem. Nolui diutius tabellarium detinere. Bene vale. 23. Septemb. anno 1574.

Thomæ Iordano Mèdico, Ioh. Crato, &c.
S. D.

EAs literas, quas 8. Maij de valetudine D. Berkes ſcripſiſti. hac hora accepi. Jubeor reſpondere, cum ſim diſtentiſſimus, non modo valetudine Imperatoris, verumetiam aliorum. Tum & mea minime bona eſt. Sic catarrhus tenuis, ut ego ex iis, quæ ſcribis, coniicio; vides generalem ſcopum. Si materia mixta indicationes ſunt miſcendæ. In tenui materia nihil, præſertim cum ſuffocat, pillulis illis de Cynogloſſa convenientius. Fiunt de ℈j. pillulæ novem, dantur tres hora decubitus. Deinde utilis bolus cum ſyrupo de papavere, præſertim cum materia ſalſa in ſenibus, vel des lambendam ex aqua violarum cum pulvere dragacanthi. Si mixta materia, diacodium Montani maxime prodeſt. Vſus veronicæ in materia craſſa, & quæ pulmones obſidet, præcipue valet. In tenui & ſalſo catarrho nolim adhibere. Diverſiones autem fiant per frictiones, ligaturas, cucurbitas. &c. A calidis abſtineas, ſive ſalſedo ſit propter admiſtionem ſeroſi humoris, ſive

propter

propter putredinem. Judico autem à ſeroſo humore eſſe, cum ſcribas de tumore faciei, lacrymis oculorum, & quod nulla ſint febris indicia. Ad caput nihil applices, quo incaleſcat. Roſæ, myrti baccæ, coralli in pulverem redacti ſatis. Item ſantali rubri, oxymel cum gummi ammoniaco dedi in materia craſſa. Hic omnia tenuis catarrhi indicia. Non poſſum plura ſcribere. Vale. 12. Maij, anno 1575.

Thomæ Iordano Medico, Ioh. Crato, &c. S. D.

QUANTUM ex tuis literis intelligo valde periclitatur tuus æger. Quando catarrhus tenuis craſſeſcit, ſtatim ad temperata deveniendum; ſed factum infectum fieri non poteſt. Mitto oxymel compoſitum: dabis tuto in decocto fœnugræci vel juſculo unciam unam. Purgabit pectus per ſputa & lotium etiam fortaſſe alvum movebit. Habes etiam ſyrupum de carduo cum additamento ſucci calami aromatici, ut ventriculus juvatur. Si catarrhus forte deſcenderet, commiſceas pulveres iſtos, quos mitto, cum fermento & parum aceti addas, ac capiti imponas. Profecto in gravi eſt periculo. Si expectorare cœperit, ſtatim temperatis, ut decocto calami aromatici cum ſaccharo vel melle, decocto fœnugræci cum ficubus & ſimilibus utaris. & inungas ventriculum, vel apponas ſcutum. Hæc poſſum monere, & ſatis eſſe puto Medico rationali & præſenti, qui videre poteſt, utrum mandanti vel recipienti membro magis ſit ſubveniendum. Habes Galeni exemplum. Recte facis quod alium Medicum tibi adjungis. De tuo libro

multo

multo ante hoc reſcripſi, me cupere eum videre, ac deinceps meam ſententiam tibi aperire. Multa fortaſſe interea mutaſti. Certe peſtis alia eſt privata, id eſt, quæ ab interna cauſa oritur, nec morbidam exſpirationem habet. Eſt tamen multis exitioſa, propterea quod multorum corpora malis ſuccis repleta, & eandem aeris intemperiem ferunt. Alia vero publica, in qua ex corporibus infectis emanat morbida exſpiratio, & relinquuntur ſemina huius in aere, quæ pro conſtitutione aeris augentur & minuuntur. Hæc etiam ſanis corporibus, & in quibus nullum eſt ſymbolum, ſi ea attingant, pernicioſa. Licet agens non agat niſi in patiens prædiſpoſitum. Quibus autem modis alia corpora magis, alia minus diſponantur, videdum. Sed de his nunc non poſſum cogitare, cum hæc ſubito & ſtans quaſi pede in vno (adeundus enim eſt Cæſar) ſcriberem. Bene vale 30. Maij, Anno 1671.

Thomæ Iordano Medico, Ioh. Crato, &c. S. D.

BENE feciſti quod huc tua ζητήματα miſiſti. Reſpondi breviter. Cur enim multis verbis agerem cum Medico. Multæ ſunt cauſæ, quæ me domum revocant ac potius retrahunt. Vtinam ante diem Veneris diſcedere poſſem. Video Baronem in eo eſſe ut me detineat. Non dubito quin uſus aloe roſatæ plurimum ſit profuturus, ſi ad ʒ jß. ℈ß. myrrhæ addideris. Radicem pæoniæ maris à Ioachimo Camerario habere poteris. Vngulæ alcinæ particulam adferam. Frictionibus matutinis utaris. Item lotionibus

nibus pedum mane ex decocto bethonicæ. Ab oleribus abstinendum. Vinum parcissime bibendum. De decocto te cogitare velim. Bene & feliciter vale 15. Aprilis, Anno 1577.

ζητήματα, quorum in hisce literis mentio facta est, hæc sunt, quæ sequuntur.

1. *Moderate iussisti, ut carnibus vescerer. Quid ex earum usu periculi? Sunt ne quædam alimenta ipsa* ἰδιοσυγκρασίᾳ *noxia?*
2. *Sternutatoria an conferant, & quæ acria?*
3. *Romitus an noceat? Ieiuno ne vel repleto ventriculo irritandus?*
4. *Omnibus ne prorsus odoratis abstinendum?*
5. *Fumus è succino in accessione an conducat?*
6. *Oleum succini an sumi possit cum fructu?*
7. *Ruta odorata, vel aceto tusa an carpis vel spinæ alligari debeat?*
8. *Venæ sectio, an crebro, vel bis in anno, ut consuevi iterari possit?*
9. *Cucurbitulæ sæpe ne repetendæ?*
10. *Lunæ mutationes an observandæ, vel pertimescendæ?*
11. *Nunquam ne vehementioribus utendum catharticis, & quousq; progrediendum? vel clysmata sufficiant acriora?*
12. *Quid de Thermis, sudatorio Laconico, vel labro sentiendum?*
13. *Suades ne usum Ligni sancti?*
14. *Venus prorsus ne abdicanda, vel quod tempus minus noxium?*
15. *Paoniæ radix & grana quid virium habent?*
16. *M. Antonii Cortusi remedium: Panem albissimũ pri-*

primum è furno exemptum parum fermentatũ calentem vasi vitreo include. Aquam è vapore condensato collige. Eius ℥iiij. *accipe Vnguis vel dentis maioris lupi pulverisati* ℥j ß. *Ieiuno detur Sanabiles epilepticos (ait ille) citissime curat. Quid videtur?*

7 *Vior veteri syrupo de succo cardui, donec recentem conficere possimus. Potest ne aqua millefolii permisceri, vel lambendo sumi?*

8 *Theriaca quando & quoties utendum?*

9 *Quamdiu cura continuanda?*

10 *An sola spuma sufficiens sit nota* πεπτοποιίας *in Epilepsia?*

11 *Ad alendũ vlcus in pede, si quid emplastricũ adhibendũ, cum hactenus sola lana carpta sim usus?*

Responsio ad Ζητήματα præcedentia, D. Ioh. Cratonis à Kraftheim, &c.

1 *Carnibus moderate te vesci volui sicut omnibus, quæ plurimum alimenti præbent. Agnina mala est, & præsertim epar cum capis paratum, sicut omnia quæ caput replent.*

2 *Sternutatoria non prosunt, nisi in accessionibus. Nam cerebrum quiete concoquit.*

3 *Vomitus coactus nocet. Spontaneus etiã caput pergravat. Sed cum per consensum à ventriculo cerebrũ afficitur, ex accidenti plurimũ prodest.*

4 *Non omnibus odoratis abstinendũ, sed quæ caput replent. Odor rutæ, anisi, carui, &c. bonus.*

5 *In accessione fumus succini adjuvat. Quia dissipat vapores, & obstructa reserat. Extra paroxysmum ladit.*

6 *Oleo succini abstinendũ censeo. Caterũ si ori bitu-*

ex gutta una olei ſuccini, & gutta aniſi cum ſaccharo fierent, non improbarem.

7 *Ruta odorata carpis, item ſpina adhibita, etiam cum aceto conducit.*

8 *Venæ ſectio ratione plenitudinis prodeſt. Per ſe non. Si in victu cavebis plenitudinem; ita ſatis erit ſemel in anno venam ſecare.*

9 *Cucurbitulæ poſſunt ſingulis menſibus applicari.*

10. *Lunæ mutationes non quidem pertimeſcenda, ſed in ijs cautius agendum.*

11 *Vehementioribus cathartics te uti nolim. Clyſmata ſufficient.*

12. *De Thermarum uſu longa ambages. Tutiam Itali probant haud ſcio quam recte.*

13 *Nihil vel parum valet Guaiaci lignum, niſi ad corporis habitum minuendum. Eſſet tamen illius uſus cum ligno viſci quercini conducibilis.*

14 *Venus modeſtiſſima.*

15 *Paoniæ maris radicibus multum tribuo. Noſtræ nihil.*

16 *Cortuſi experimentum nunquam ſum expertus. Tuto uti poteris.*

17 *Syrupum cardui, & è ſucco violarum, aquæ millefolii poteris admiſcere. Aqua ſonchi è pediculis (caput Monachi appellant) deſtillata plurimum in æſtate prodeſt.*

18 *Theriaca in Novilunio ſemel uti aris.*

19 *Cura ſemper tibi curæ erit.*

20 *De notis noli ſolicite cogitare.*

21 *De ulcere in præſentia, volente Deo, & inſpiciam. Noli uti ſiccantibus, quia conſolidant, ut lana carpta, ſed mundificantibus.*

Thomæ

Thomæ Iordano Medicô, Ioh. Crato, &c.
S. D.

VEre usurpo illud Poetæ:
Vivo equidem, vitamq; extrema per omnia duco. Iacui enim trimestre, oppressus catarrho & febricula lenta, ac totus macie contabui. Augetur nunc febris, & vires languidæ deficiunt. Itaque cogitare potes, quam ad scribendum sim idoneus. Vivo iam non ego, sed vivit in me Christus. Baroni autem optime de me merito, & tibi amico clarissimo morem gero, atque hæc (cum vix sustineam laborem proferendæ vocis) dicto. Vere autem & ex animo affirmo mihi propositum fuisse omnino de usu ligni Baronem monere, simul ac certi aliquid ad meas literas mihi rescriberet. Id cum nunc sit factum, omnibus modis suadeo, ut Generosissimus Baro ineunte Aprili decocto ligni Guaiacini utatur; & quadraginta diebus ita, ut se abstineat ab aere, & iis reb. quæ ventriculum lædunt, quas nunc non nomino. Victus ratio non prorsus tenuis sit, sed boni succi, & in quantitate pauca. Passulas quotidie ante cibum assumat, etiam priusquam lignum habere incipiat. Vt vehementer purgetur, propter infirmitatem intestinorū & ventriculi, vix possum esse author. Velim tamen ea medicamenta adhiberi, quibus me usum non ignoras, cum in obstructionibus, & viis non patentibus, sed humoribus repletis, usum ligni tutum esse minime Medicorum omnium sit sententia. Si non satis purgabunt, reiteretur, prout humoribus corpus redundare videbitur. Ad universam curationem ligni

xv.vel xviij.lib,satis futuras arbitror. Infundantur autem xv.vel xviij.libræ in olla magna, affusa aqua calida,& fervetur loco frigido, atque ita deinceps pro libra una ligni macerati affusis aquæ libris xv.& ad remanentiam ix,vel viij.librarum decocti pro prima potione utatur. Ad sudores inter initia non urgeatur.Si tibi videbitur:fervens aqua ligni,transfundatur statim post coctionem in aliam ollam, & iniiciatur vel betonica vel veronica.Pro secundo vero decocto,unciæ duæ ligni ad istam libram iam decoctam affundantur, & ad remanentiam xv.lib.decoquantur,adjiciaturque in fine decocto aliquid passularum.Errant longe qui decoctione prima vires ligni exhaurire se posse arbitrantur. Itaque secundum decoctum primo interdum fortius est.Id si animadverteris, abstinere abusu recentis ligni in secundo decocto poteris.Primis decem diebus lentè procedas,deinceps quindecim vel etiam decem paulatim desinas. Vt alvus toto istius curationis tempore sit fluida procures. Mihi beneficio Dei hactenus tua pruna præstiterunt quod optavi.An deinceps prorsus viribus jacentibus efficacitatem aliquam sint habitura nescio.Post decoctum ligni ventrem inungas cum unguento nostro stomachali & adipe gallinacea.Applices emplastrum de Iadano cum speciebus aromatici rosati completis,addita cera & oleo rosato Exhibeas iam nunc interdum optimam myrrham. Quid præterea monerem nunc non erat.Si Epilrpticus quoq; tuus ligni decoctum cum ligno viscì quercini præparatum biberet,certe plurimum illi profuturum existimarem.Cogites,& si quid possum illius causa facere.moneas.Cupio omnia. Plura non possum

ſum dictare. Si vires ſinent, aliquid Baroni reſcribam Martij die 6. 1576. è lecto.

℥ Paſſular. ℥vj.
Flor. borrag.
Violar.
Cuſcutæ an. p. j.
F. horum decoctio in q. ſ. aquæ puræ.
℥ Colaturæ ℔ ß. Infundatur.
Rhabarb. in aqua cinam. macerati ℥j.
Fol. ſenæ ſelectorum ℥v.

Stent per noctem in loco calido, & rurſus mane ebulliant: ℥ Fortiſſimæ expreſſionis diligenter percolatæ ℥iiij.

Mannæ Calabrinæ ℥jß.

Addatur aloes roſatæ ad reprimendam dulcedinem mannæ, & propter vermium ſuſpicionem ℈ß. Miſc. Prius tamen ſumat præparantia, ut decoctum radicum cichorii, & veſperi, quæ diem purgationis præcedit, Enema ex jure gallinæ pingui, in quo decoquatur veronica, addito ſaccharo.

Thomæ Iordano Medico, Ioh. Crato, &c.

S. D.

AEGROTAT iterum Baro. Quid putas? Eſt ne tanta articulorum imbecillitas? Eſt ne tam intemperans, ut vel ſubito tantam humorum copiam cumulet, vel quod ego puto, Funduntur ne humores vino, venere, vel iracundia? Ego cauſam exiſtimare non poſſum. Hippocratē puto te accepiſſe, etiamſi non ſcribas. Cuperem meliorem verſionem. Eam an Aubrius daturus ſit neſcio. Quidam contra Fernelium ſcripſit: Muſca in Elephantum. Putat peſtem ſolis frigidis curandam. Profecto qui in peſte, nihil

præter obſtructionem, putredinem & febrem agnoſcunt. multis modis errant & nocent. Præpotens illa cauſa, ut Galenus eam appellat, communem medendi rationem plane evertit. Occultam illam vim cœlo ortam cum Fernelio non tueor. Morbidam exſpirationem præcipuam cauſam ſtatuo. Etſi ſcio ſæpe peſtes non ſolum totas civitates, ſed regiones ſubito invaſiſſe. Sed hoc fit vel propter aeris vitium, exhalationes, aquas vel cibum, vel communem cauſam corpora prædiſponentem. Verum quomodo dilabor in iſtam diſputationem? Quia libenter tecum per literas colloquor. Romæ iam magnis muneribus propoſitis remedia contra peſtem quærunt. In Dei & naturæ arcanis ſingulare & ἀξιάριστον latere puto. Nam ea quibus utimur ſæpe ſpem fallere apparet. Legiſti ne aliquid apud veteres de viribus Monocerotis? Ego nihil memini. Et Turcos nunc non uti vel bolo, vel terra lemnia audio, cum tantopere commendet Galenus. Bezoar in peſte parum conferre animadverti. Deus & Immanuel noſter Ieſus tibi & tuis hunc annum benigne fortunet. Pragæ, Kal. Ia. anno 1580.

Thomæ Iordano Med. Ioh. Crato, &c. S. D.

MI Jordane, quæ ſint cavenda iis, qui Herculeo morbo affliguntur, noſti. Ægrum vero tuum non eam adhibuiſſe cautionem, quam debebat, tuæ literæ 6. Febr. datæ teſtantur. Obiurgarem illum graviter niſi ægrotaret. Deum oro ut ipſum conſervet, & ne ille ſibiipſi deſit facito. Puto me tibi ſcripſiſſe in iſto morbo, epar perdicis in furno ſiccatum & pulveriſatum, commendari ex aqua millefolii. Quidam ranarum epar hoc modo in nova olla præparatum laudant. Remedia naturalia in hoc morbo, ſicut omnibus

nibus, in quibus divinum est secundum seriam divini auxilii implorationem, maximè ab omnibus fere fieri animadverto. De Thure rectè æstimant, qui mumiam arbitrantur. Est enim verissima Mumia. & quidem ex humanis corporibus, conditis Thure, myrrha & aloe. Unicornu non reperiri in nostris regionibus certissimus sum. Vna pars est è cornu putrefacto, altera ex osse. Pellunt autem ista ad extremas corporis partes, humores & sudores movent. Ideo in affectionibus cordis (ut existimant quidam) conferre videntur. Hæc autem vis etiã in cornu cervi conspicitur. Ac credas mihi primas istas cuspides in cornubus cervinis contra venena plus prodesse, quam vulgare unicornu, quod nihil aliud est, quam dens Elephanti seu Ebur. Lapidem, quem misisti, adduci non possum ut sententiæ illorum, qui à serpentibus conflatum esse existimant, accedam. Arte fabricatum esse, aç, ne quid dissimulem, verticillum seu spondylum puto, quem mulierculæ fila ducentes fuso applicant. Jacuit aliquandiu sub terra. Itaque cum sit testaceus, lapis videtur. Alter vero lapis, quem minister ostendit, qui in corde cervi repertus est, quiddam cum lapide Bezoar commune habet, licet neque calore eum referat. Nam is quoque ad hunc modum incrustatus est, neque dubito quin adversus venena prosit. De Sapphiro nullam habeo experientiam, oculis prodesse scio, & ad metum oculis puerorum, qui variolis aut morbillis laborant, ne ab iis infestẽtur, facere. Recitantur alia ab iis, qui de gemmarum viribus scribunt, verum mihi non sunt explorata. Cardanus multa in libello de gemmis commemorat, eum nunc ad manus non habebam. De Chalcidonio

quod ſcribam, non habeo. Sunt qui ſanguinem, calefactum in manibus, ſiſtere exiſtiment. Fungo cervino ad venena quidam utuntur, ſed plus ad venerea valere, & propterea aſſervari conſtat. Meum oleum vitrioli vobis non eſt defuturum, ſed quantum voles, & quod ſatis eſt ut à me accipias curabo. Sunt iam octodecim anni cum illud factum eſt, & nunc plurimis prodeſſe animadverto. In humidioribus corporibus uſus eſt tutiſſimus. Sed paulo ſicciora minus crebro aſſumere debent. Tu ſingulis ſeptimanis bis vel ter recte, & magno, ut ſpero, commodo tuo eo uteris. Sed vide ne in parum recte factum incidas. Nam ut promiſi, prius mihi, quam tibi defuturũ eſt. Uſus decocti veronicæ nihil melius ad dolores à calculo ortos. Idem præſtat ſuccus inſpiſſatus. Exprimitur ex herba contuſa, & cum ſaccharo ad ſpiſſitudinem coquitur, & in pillulas redigitur. Sumes ante cibum. Si dolor urget in labro vel lecto calefactus, decocto veronicæ bibes, & adhibebis emplaſtrum ex cancris. Quod fit cancris coctis & contuſis & eorum ſucco expreſſo, panis medulla imbuta, additis oleo violaceo & vitello ovi, applicetur hoc renibus. Hederæ etiam terreſtris uſus in cibo, & juſculis commendatur, & ſomnum atque urinam provocat. Vreteres inungi poterunt oleo ſcorpionum. & foveri raphano vel rapis coctis cum adeſt dolor. Inſeſſiones in labrum non probo, propter dolores podagricos. Domino ſeniori iam meam ſententiam ſæpe de iſtis defatigationibus oſtendi. Remedia frigida non ſunt tuta, licet ea catarrhus tenuis requirat. Calida prorſus non proſunt. Tutiſſimum eſſet à nimio ſermone

mone abstinere. Sed plura hac de re alias. Bene vale. 15. Februar. anno 1580.

Thomæ Iordano Medico, Ioh. Crato, &c. S. D.

GRatissimum mihi esse tuum literarium officium omniaque grata mihi semper à te accidisse, verissimum est. Heri autem pervesperi tuas, quibus 28. diem Iunii ascripsisti, Glatio in Rucurianum meum perlatas accepi. Veni huc nudiusdecimus tempestate horrida & valetudine minime firma. Quam vero firmitatem hac ætate sperare possimus, in qua unum illud animo plane obfirmato nobis persuadere debemus, nos eo vitæ beatæ viciniores esse, quoad exitum huiusvitæ & sepulcrum accedimus propius? Vt quod superest ævi absque molestia, quemadmodum mihi precaris, transigam, cum vel corpus tot morbis afflictum, vel seculi nostri miserias intueor, polliceri mihi non debeo. Verum enim illam querelam esse statuo, πᾶν ἔστιν ἀνθρώπος συμφορὴ. Ad meas autem miserias hæc accedit, quod in tanta virium imbecillitate propemodum perpetuo decumbendum, & si quid scribere volo dictandum est. Ægre pedes officium faciunt, & tremebunda manu, perpauca absque molestia exarare possum. Præscripseram nuper cuidam puero emplastrum futuræ coronali apponendum. Is tentis multis remediis beneficio DEI, convaluit. Pharmacopœi conjunx emplastrum hoc aliis pueris epilepticis adhibuit. Itaque tam multus de eo femo, ut etiam senes bono successu uterentur. Erit cum his descriptio, quæ ante triginta

annos in fœmina Polona curanda ſuim uſus, & diu ſane oblitus, atq; cum à me conſilium pro puero peteretur. in illam incidi. Franciſcus Valleſius Doctor Medicus in Academia Complutenſi fuit. Mortuum ante multos annos puto. Leges de eo in procœmio libri, quæ mihi comperta ſunt. Admodum ingeniosum res oſtendit. Neq; dubito, ſi longior vita ei contigiſſet, quin multa in ſuo libro emendaturus fuiſſet. Ego in alterius laborehunc laborem ſumere volui. Mitto δεῖγμα typographicum. Spero ad mercatum autumnalem proditurum. Baronibus veſtris bene precor. Ego podagricis nihil niſi rectam victus rationem conſulendum arbitror. Quæ enim medicina vel materiam iſtam exhaurire, vel calorem roborare poteſt? Vſum formentationis ex decocto myricæ cuidam valde profuiſſe ſcio. Sed alios juviſſe parum. Thermæ calorem nativum adjuvant, verum ſua humiditate membra relaxant. Vtinam Nameſtius veſter heros à me juvari poſſit. Nihil eſt quod magis velim. Si paulo valitudo eſſet firmior, atque is in ſuo Brunduſio, eum inviſerem. Sed vereor ne è Bohema peſtis ſerpat. Valde magnæ & frequentes in his quoque locis eluviones nobis malum minantur, & tranſeunt ſæpe qui Praga veniunt, ubi ſævire peſte mulorum literis nunciatur. De oleo Solis multos gloriose loqui audivi, verum ita confici poſſe, ut vere olcum ſit, & humanis corporibus conveniens, nunquan mihi perſuaderi patiar. Lapis autem philoſophorum multorum ingenia & opes attrivit. Nec præter unum, qui de illius compoſitione ſcripſerunt, quenquam lapidem iſtum paraſſe cognovi. Vero hoc eſt conſentaneum, imperfectum ad quandam perfectione poſſe

dedu-

deduci. Sed an lapis Philosophorum (id quod chimistæ de eo affirmant) imperfecta metalla perfecta reddere queat, haud scio. Sæpe in parvo opere quædam quasi perfectionis species ostendi potest. Idem si in magno tentes, somnium videbis. Imo vix unquam similia elaborantur propter caloris & materiæ dissimilitudinem. Quæ igitur est stultitia in istis desudare. Antimonio albo, cum rationem, qua sudorem movere possit non videam, & mihi illa cum Theriaca commistio suspecta sit, nunquam usus sum. Scio autem te ea pietate esse, ut non velis alteri nocere. Proinde si iis profuit, quibus à te datum est, ipse periculum de eo facere poteris, vel quam primum ad amicum illum tuum scribere, ut modum conficiendi integre tibi significet. Non sunt mihi Theophrasti libri ad manus, nec si essent possem in illis quicquam legere. De spiritu antimonii quid rescribam non habeo. Nam de usu illius nihil plane constat. Retinebo igitur apud me donec aliquid certi cognoscamus. Magna medicamenta esse oportet, quæ in exigua quantitate vim maximam exercent. Ne igitur naturæ vim afferant videndum. Tamen non video si antimonium album per se est antidotus, cur antidoto, videlicet, Theriacæ miscentur. Sed utcunque sit, ea fide amicum illum tuum esse scio, ut non velit tibi nocere, proinde semel facere periculum, atque de successu quamprimum ad me scribere poteris. De extracto calami aromatici arbitror me vos monuisse omnia. Utor præcipue in affectionibus ventriculi & pectoris cum intemperies est frigida cum materia crassa & tenaci. Ac tunc quidem non difficultatem spirandi & coctionem plurimum valere, & longè alia

medicamenta ſuperare cognovi: Calchanti oleum totius corporis habitum permeat, putredinem tollit, & humiditates ſuperfluas conſumit. Hoc minus crebro utaris, cum te extenuari aliquando ſcribas. Non defuturum tibi eſt, etiamſi ipſe eo non abundem. Nam nihil mihi tam eſt charum in omnibus rebus meis, quod non libenter ad ſuſtentandam valetudinem tuam velim impertiri. Bene vale, & literas tuas ad me mittere non intermittes. E Rucuriano 16. Iulii, anno 1528.

℥ Succini albi.
Thuris.
Maſtich. an. ʒjß.
Galbani.
Opoponac. an. ϑj.
Viſci quercin. ʒij.
Ambræ gr. vj.
Muſch. gr. iij.
Sem. pæoniæ maris ʒß.
Ladani ʒjß.

Olei nucis muſchatæ parum, aſpergatur pulvere cubebarum, & extendatur in aluta.

M. Martino Weinrichio Vratisl. Ioh. Crato, &c.
S. D.

GRATULATIO de reditu meo tua, amoris in me & humanitatis pleniſſima, tam mihi grata atque jucunda fuit, quam ſolent eſſe omnia optatiſſimæ mihique chariſſimæ benevolentiæ erga me bonorum virorum documenta, maxime cum ſciam, ab animo mei perquam ſtudioſo, eoque integerrimo pro-

proficiſci. Deus tibi pro egregia hac tua voluntate tuiſque benefaciat, boniſque omnibus cumulat. Ego certe quicquid in me eſt, ita in tua poteſtate ero, ut me optime tibi velle facile poſſis intelligere. De libro ad me miſſo magnam habeo gratiam, daboque operam ut te ἀνταδώρῳ aliquo remunerem. Ad queſtionem tuam quod attinet, malo, ubi ad me veneris, coram tibi ſententiam meam de ea exponere. Nuper cum ſenatus idem rogaſſet pauca hæc ſcripſi: Etſi maius malum eſſe videtur, quam ut naturalibus remediis tolli poſſit, tamẽ cum appareat ἐπιληψία, vel potius μετάστασις eſſe epilepſiæ, adhiberem ea remedia, quæ epilepticis conferunt, prognoſtico prius prolato, periculum eſſe ne vel cum morbo vitam finiant, vel omnium membrorum πάρεσις conſequatur. Purgarem initio corpus, prius tamen exhibito ſyrupo de ſucco cardui, deinde rectam victus rationem præſcriberem, ac ne quid præter decoctum ligni viſci quercini, atque cardui biberent, ordinarem. Exhiberem tandem uſitatos pulveres, qui dantur epilepticis, atque periculum etiam pulveris cum cinnabari nativa facerem: ſi quid hæc remedia prodeſſent ad alia deinceps devenirem. Preces etiam piorum huic curationi plurimum adjumenti afferrent. Hæc tum ſubito exaravi, ſed cum caſum ipſum te pleniſſime audiviſſe ex iis, qui iſtic viderunt triſte illud ſpectaculum intelligam, coram, ut ſcripſi, colloquemur. Tu ut quã ſæpiſſime mecum eſſe poſſis vide, neque id mihi modo gratum fore confidas, verum tibi etiam non injucundum aut inutile. Synopſin febrium, quam tibi communicavi, quamprimum retuleris, faciam, ut pleniorem habeas. Bene vale.

M. Mar.

M. Martino Weinrichio, Ioh. Crato, &c. S. D.

Ex Illustri Domino Dudithio, cui te innotuisse est quod læteris, intelliges, quo in loco hic res nostræ sint. Ego maxima contentione hoc egi, ut ex Aula tandem dimitterer, Cæsar contra summa clementia me retinere, dum in Austriam eat suavissimis & humanissimis verbis studet. Itaque cum ad Montavium nostrum scripseris, huc te venturum, si scires an me offensurus sit, id tibi significare volui, satisfaciamque voluntati tuæ ex animo, modo ne ultra hunc mensem protrahas. Valetudini sororis tuæ συμπαθῶ, sed nihil periculi est, nisi gravius quiddam subest, quod subticuisti. Fiunt dolores capitis plerunque per consensum, & in fœminis præsertim, ventriculi & uteri. Quando per consensum ventriculi, tum dolet fere pars anterior; quando uteri consensu, dolet posterior. Quando ab utero est per consensum, non est curanda pars illa, quæ dolet, id est, caput, sed membrum, à quo oritur consensus: si à matrice, propter vaporum ascendentium copiam. Ergo matrici subveniendum, & si obstructio illa tollenda & aperienda est: si vetus intemperies, tum etiam vetus malum esse coniicimus. In veteri porro morbo semper est remediis lenibus, diuturnis, & paulisper subtrahentibus & alterantibus utendum. Si à ventriculo dolor est, medetur vel vomitus, idque subito, sicut gravissimos dolores dentium videmus subito, simul ac evomit aliquis, tolli. Si à cruditate ventriculi est, imperanda est quies, somnus, abstinentia, & roboran-

borandus ventriculus ant fotu, aut inunctione. Fotus poteſt fieri eiuſmodi:

℞ Roriſmarin.
Menthæ a.p.j.
Roſar.rub.p.ß.

Decoq. in vino ſ.q. & fomentetur ventriculus humectata ſpõgia cum decocto, ſed expreſſa inter duas quadras. Si caput per ſe dolet, non conquieſcet dolor, niſi materia ad aliquam partem derivetur à natura, vel eadem evacuetur. Evacuationes capitis nõ tentandæ, niſi vel bene evacuato toto tempore, vel medicamentis paulatim educentibus, eaque ſunt tutiora ac recte dantur ante cœnam, vel poſt cœnam exiguã & parcam, quatuor horis ante, ſeu hora decubitus. Fuit hoc Fernelii ſecretum, quod multis profuiſſe ajunt:

℞ Aloes roſat. ʒß.
Sp. Elect. de gemmis ϑß.
Miſc. & reformentur pill. N. vij.

Sumantur autem, ut dixi, ſemper diebus alternis. Deinde & caput recte expurgetur, & tuto per apophlegmatiſmata, inter quæ tutiſſimum eſt uti iſto garga-riſmate.

℞ Origan. Rutæ, Hiſſopi,
Rotiſmarin. a.m. ß.
Roſar. rubear. p.j. Pyrethri ʒiij.
Zinziberis ʒj. Decoquantur in lib. ij. aquæ puræ ad dimidiæ conſumtionem mediam. Colaturæ expreſſæ & depuratæ adde aceti acerrimi q.ſ. & detur in vitro. Hæc jube ut diligenter uſurpet, additis iis cautionibus, quas addidi. Quod ſi gravioribus remediis deinceps opus fuerit, mature me moneto. Vale,

& ſo-

& ſocerum tuum ex me ſaluta. Dab. Pragæ Kal. Novemb. An. 1581.

M. Martino Weinrichio, Ioh. Crato, &c. S. D.

MVltum diuque Benivenium, de mirandis morborum curationibus, quæſivi in Bibliotheca mea, neque ullis veſtigiis reperire potui. Sed quia te eius lectionem expetere animadverto, iterum atque iterum curabo inquiri, & niſi quis eum abſtulit, quod in multis conqueror, inventum ſtatim mittam. Nunc mitto magni illius Philoſophi contra graviſſimum Germaniæ noſtræ Philoſophum diſputationem, in quibus ſane eſt aliquid, ut videbis, quod non prorſus conſideratione indignum videtur. Tu capita accuratè conſignato, ut ſoles, & ad methodum tuam revoca. Quod ad catarrhos attinet, quorum in priore tua epiſtola mentionẽ faciebas. illud cogitare te volo, & in catarrhis, & ſputo ſanguinis, non ſatis mihi tutum videri nimium diu & ſæpe eclegmatis uti; quia non tam illabuntur pectori, quàm ventriculum & epar debilitant. Indè cruditatibus auctis caput magis repletur, & obſtructiones propter eclegmatum dulcedinem, quæ facit ut ſimul crudi humores attrahantur, fiunt, ac non rarò ita temperamentum epatis corrumpitur, ut hydrops conſequatur. Itaque tutius eſt in iſto caſu uti bechicis, quæ in ore retinẽtur, & fumis, ut ex tuſſilagine ſicca & ſimilibus. In pauperum curatione, qui colicis doloribus infeſtantur, allium teratur cum ſale, & umbilico applicetur. Si dolor eſt ex ventoſitate tantum, ſolvitur recondito milio in ſacculo & calide adhibito. In fluxionibus obſervabis materiã ſæpè mixtam eſſe, & maximè ad tenuem eſſe

in eu-

in curatione respiciendũ. In crassis fluxionibus N. adhibuit decoctũ hissopi & rutæ cum melle pro gargarismate. Id recte fit in crassa materia, quia valde abstergit. Utatur autẽ isto decocto. pro gargarismate:

℞ Furfur, tritici m.j. Decoq. in aqua pura, addito melle, & bene despumetur, ubi resederit, percoletur. Vulgo in principiis fluxionũ utuntur tali, quia semper in principiis fluxionum astringentia vel roborantia sunt adhibenda:

℞ Aquæ prunell. ℔.j.
Diamor.
Dianucum a. ʒj. ß. Misc.

Ubi graves sunt exulcerationes ad detergendum admiscetur mel, & interdum una vel altera gutta olei vitrioli. Oleum enim vitrioli melli commistum ita, ut ad unciam unam mellis rosati gutta una vel altera adjiciatur, plurimum in ulceribus oris & gingivarum valet. De Podagra nuper tibi multa communicavi. Dolorem podagricum sedat, & cito ad maturitatem perducit, si vitellus ovi misceatur vino, & tepide applicetur. Usitatũ remedium est applicare. panẽ album imbutum lacte, cum vitello & croco commistũ. Sed quia relaxat, & fluxioni quasi aditum parat, non tutum iudico. Omnia vero quæ in doloribus adhibentur, priusquam siccentur, detrahenda sunt, quia siccata cum poros obstruant, dolorem augent. Tu vero σωματοποίησιν Montanicarum lectionum, quam adeo feliciter me Authore in manus sumpsisti, & bonã earum partẽ in optimum ordinẽ redegisti, ne deponas, etiam atq; etiã oro. Mea opera si egebis, nullibi tibi deero. Bene & feliciter vale. An. 1583.

Finis libri Quarti Epistolarum Medicinalium.

SVC-

SVCCINI

HISTORIA;

Breviter & succincte descripta;

A

CLARISSIMO VIRO, DOmino,

D. ANDREA AURIFABRO; URATISL:
Quondam Illustriss. Principis Borussiaci Medico dignissimo:

Et nunc primum studio & operâ

LAURENTII SCHOLZII
Med. Vratisl. in lucem
edita.

NOBILISSIMO ET CLARISSIMO
VIRO,

DN.

CAROLO CLVSIO
ATREBATENSI,

Philosopho, Medico, ac Botanico
nostri temporis celeberrimo,

Amico suo plurima ac perpetua observantia colendo,

LAURENTIUS SCHOLZIUS MED.
URATISL.

Historiam hanc de Succino, syncerae amicitiae causa,
D.D.

T LAV-

LAVRENTIVS SCHOLZIUS MED. URATISL.

Omnibus ſanioris Philoſophiæ ſtudioſis ſalutem.

CONSIDERANTI *mihi inſignem cum utilitatem, tum dignitatem cognitionis naturæ rerum, ut quæ non ſolum mentes noſtras ad Dei optimi Maximi, rerum omnium conditoris, agnitionem deducat; verum etiam Artificis ſummam ſapientiam, potentiam, ac bonitatem nobis ſatis abunde declaret, operæ pretium mihi facere videntur, qui rerum naturalium inveſtigatione dies noctesque occupantur. Lubentius autem de iis rebus cogitationem ſuſcipimus: quæ vel rariores ſunt, vel propter venuſtatem, ac non contemnendam in vita communi utilitatem, apud eos, qui judicio aliquo præditi ſunt, admirationem merentur. Hinc præclare admodum Princeps Philoſophorum ait:* Homines propter admiratione & nunc, ac initio philoſophari cœpiſſe. *Proinde non mirum tam multos ex veteribus varia de Succini origine, quod non tantum maximum in re medica uſum habeat; verum etiam ſua pulchritudine quemvis facile in ſui amorem alliciat, conſcripſiſſe. Ac licet in hac mentis noſtræ caligine, ac conditionis vitæ brevioris, naturam rerum ſatis ſcrutari, earumq; cauſas inveſtigare nequeamus, tentare tamen aliquid, ac prodire tenus, ſi non datur ultrà, ſua quoq; laude minime careat. Inter Recentiores autem, qui*

aliquid

aliquid de Succini Historia commentati sunt, non postremum locum, meo quidem judicio, obtinere videtur, Vir celeberrimus, Dn. D. ANDREAS AURIFABER *Vratisl. Affinis meus charissimus, quondam Illustriss. Principis Borussiaci Medicus ac Consiliarius intimus. Cum autem illa, quæ Germanico idiomate ante multos annos de Succini materia, diversis eius nominibus, locis in quibus generatur, illius collectione, differentiis, utilitatibus, ac Olei destillati viribus, prolixe exposuerat, paulo ante mortem scripto Latino, brevi admodum & succincto, nondum, quod sciam, in lucem edito, complexus sit; intermittere non potui, quin illud iis, qui harum rerum indagatione mirum in modum delectantur, syncere communicarem. Gratiam autem, quantum possum, habeo maximam, Doctissimo, ac ob eximiam Poeseos & Græcæ linguæ scientiam Excellentissimo viro, Dn.* M. NICOLAO STEINBERGERO, *Scholæ nostræ Elisabethanæ Rectori, ac reliquarum Inspectori dignissimo, amico meo unice colendo, ex cuius bibliotheca instructissima Commentariolum hunc de Succino nactus sum. Hortor autem sedulo omnes Bonos, ut huius Optimi Viri exemplum imitentur, ac si quid talium utilium scriptorum in potestate sua habent, ea diutius apud se latere non patiantur; sed fideliter publici commodi causa divulgare non dedignentur. Verum cum petitio ista mea commune Bonum spectet, plura in præsentiarum hac de re verba facere desino. Et hæc nunc habebam, quæ huic de Succino historiolæ, ne illa ἄνευ λόγου ἐς ἀγορὴν in lucem prodiret; præfationis loco præmittere volui, qua ut eo animo, quo à*

me ſcripta ſunt, accipiantur, inq; meliorem partem interpretentur, maiorem in modum peto. His bene ac feliciter valete, Lectores candidiſſimi, meq; ſyncero animo Clariſſimorum virorum monumenta, Poſteritati, ut ſpero, non ingrata futurâ, publicantem, quod mutuo facietis, amate Data Vratislaviæ, die Converſionis S. Pauli Apoſtoli, Anno 1593. Cuius curriculum, ut toti Orbi Chriſtiano fauſtum, felix ac ſalutare ſit ex animo precor.

TOBIAE

TOBIÆ FISCHERI, PHILOS. & Med Doctoris,

Ad Clariſs. Virum,

Dn. LAURENTIUM SCHOLZIUM, Medicum Uratislavienſem, Hendecaſyllabum;

QVI dignas tibi gratias rependet,
Qui tot ſuſtineat lubens labores,
Tot negotia, tantum amore, multis
Ut prodeſſe queas, juvare multos,
SCOLTETE Aonii corona cœtus
Et lux jatricæ decuſq; gentis?
Dum quæ preſſa prius manu invidente,
Paucis viſa, recondita & latebant,
Doctorum monumenta, literasq;
Claras multijuga eruditione,
In lucem ſtatuis manu benigna.
Sic votis faveat tuis Apollo.
Aſpiretq; tuis precamur auſis,
Porro conſilia artis ut medendi
Quæ permulta tenes, negare nolis.
Sic vitam poteris decuſque famæ
Litteris ſimul atque litteratis
Aeternum reparare, ſic perennis
Teipſum gloria, ſic honos ſequetur,
Sic & poſteritas tuum per orbem
Gratanti celebrabit ore nomen.

Ad virum Clariſs.

D. LAURENTIUM SCHOLZIUM, MEDICUM Uratislavienſem;

Magne tui SCHOLZI genium pernobilis Horti,
Ingeniumq; tuum quis neget eſſe pares?
Illic concilio flores, herbasq; coactas.
Cernimus, inq; unum ſponte coire locum.
Plantas indigenas, & quas parit Itala tellus,
Quasque ſub auſtrali climate Roma fovet:
Cœlum, non hortum magnæ intra mœnia BRESLÆ
Sæpius ut fueris viſus habere mihi.
Quotque nitent horto flores, herbaque tot artes
Pectoris illuſtrant interiora tui.
Paucior haud animi penetralibus abdita rerum
Cognitio eſt, vis non ingeniique minor.
Quod nunc marte ſuo inventas res edit in auras,
Involui tenebris nunc aliena vetat.
Hoc tantum diſcrimen ineſt animum inter, & hortũ:
Flore peregrino nobilitatus hic eſt:
At tua mens SCOLZI promens exotica, quamvis
Nobilia ex ſeſe, nobiliora facit.

ALBERTUS FRIDERICUS
Mellemanus, I. C.

AN-

ANDREÆ AURIFABRI
MED. CLARISS.

Ad Candidum Lectorem Prooemium.

QVm Ars sit longa, vita brevis, occasio præceps, experimentum periculosum, judicium difficile, ut Medicinæ Princeps in doctrina Aphoristica refert, plurimum conferre arbitror, cum studiosis omnib. tum in primis Arti Medicæ deditis, colligere ac conscribere sibi methodum, certumque compendium ex probatissimis Authorib. & lectionibus maxime frugiferis. Hoc enim pacto fiet, ut quæ abstrusissima & incognita tibi sint, quam familiarissima & notissima fiant, facilime quoque quæ recta pravaque sunt, dijudicabunt. Quare & ego operæ pretium esse duxi, cum in animo haberem memoriæ mandare totam Succini historiam, ut optimorum Authorum ea de re probatam & investigatam sententiam pauciſſimis quidem, attamen perspicuis verbis in certa capita distribuerem & digererem. Quamvis autem non ignorem, me tanquam Tyronem in hisce rebus investigandis longe esse imparem: tamen cum tandem quid audendum sit altiora petenti, malo in hoc potius peccare, quod dicar nimium audax, propter studium percipiendæ huius artis, quam nimium verecundus, propter tarditatem & ingenii torporem. Spero quoque bonum & candidum quemlibet, cognito meo animo, mihi potius multa condonaturum, quam ad vivum omnia revocaturum, si

quid vel minus exacte, vel non satis apte fuero persecutus. Nam neminem credo fugere vulgatum & tritum illud proverbium: *Qui nunquam male, nunquam bene.* Sed hæc nunc sufficiant. Ac partiemur hunc tractatum in septem capita.

I. Indicabimus quid sit succinum.
II. Quæ sint ipsius nomina.
III. Quibus in locis gignatur.
IV. Quo pacto colligatur.
V. Quæ sint ipsius differentiæ.
VI. Quæ ipsius utilitates & vires.
VII. Aliquid etiam adiiciemus de virtutib. olei ipsius, quod artificiosa destillandi ratione elicitur.

CAP. I.

Quid sit succinum.

NUllum est dubium, quin succinum sit ex bituminosa substantia, effluente è terræ venis in mare, in quo agitatum tandem in lapidis duritiem concrescit. Esse autem succinum succum terræ pinguem & bituminosum communi experientia comprobari potest. Nam incensum ardet instar bituminis, vel sulphuris, eiusque odorem reddit, liquorem quoque, & colorem eius dissolutum refert, quod certe neque lacryma, neque gummi præstare potest. Deinde artificiosa succini coquendi ratio hanc nostram sententiam quoque comprobat, qua partim vertitur in oleum sui coloris, partim in bitumen nigrum, purpureumque, partim in cinerem nigrum, subpallidum, candidum, & in tenue quiddam, quod

sal

sali simile est. Quare nil me movent aliorum sententiæ & opiniones, qui vel lachrymæ, vel gummi speciem succinum esse autumant, propterea quod in eo interdum reperiuntur festucæ, algæ, herbarum stipites, folia arborum, culices, muscæ, formicæ, araneæ, erucæ, & similia, quæ omnia putant incidere, cum effluit ex arboribus. (Firmiorem enim rationem habere nequeunt,) cum tamen idem usu venire possit, ubi effluxum è terræ meatibus adhuc liquidum propter pinguedinem, seu oleaginositatem & levitatem, quæ ipsi insunt, sursum ad superficiem feratur, ac aquæ innatet, insertis scilicet prædictis omnibus, aut sua sponte, aut vi tempestatum, vel ventorum, aut alio pacto in mari eo delatis, siquidem & pisces, & ova piscium ipsi involuta reperiuntur, quæ utique in aqua immiscentur.

Cap. II.

De nominibus & appellationibus succinorum.

Dicturus de nominibus & appellationibus succini, necesse est ut principio dicam de nigro, seu Gagate, & illud quasi segregem ab aliis succini speciebus & differentiis, cum & nomina sint ipsi peculiaria, & ex impuriori & crassiori bitumine ortum habeat. Dicitur autem nigrum Carbo, Gagates à Gaga Lyciæ fluvio. Strabo vocat Gingitin. Nicander Thraciũ lapidẽ. *Dicitur* & lapis obsidianus, quod ab Obsidio in Æthiopia inventus sit, &c. Et ea nomina partim à nigredine, partim ab Authoribus, à quibus inventus est iste lapis, partim & à locis, in quibus reperitur & colligitur, sortitus est.

Præterea sunt qui arbitrantur Samothraciam gemmam Plinij nihil aliud esse, quam gagaten politam, quia & idem color tribuitur ei à Plinio, eademque levitas. Hoc de Gagatis nominibus dixisse satis sit. Aggrediemur & aliarum succini specierum appellationem. Succinum reliquorum colorum proprie nūcupatur succinum à Romanis, quia ex succo concrevit, non quidem arborum; sed ex terræ visceribus emanante, & dicitur Græcis ἤλεκτρον & ἄφπαξ, quia tritum calefactumque attrahit & allicit ad se paleas, & res minutas, non secus ac magnes ferrum, Persis Carabe, Arabibus ambra, veteribus Germanis glessum, hoc est, vitrum, vel vitreū, quia vitri instar pollucet, quædam differentiæ sunt pellucidæ, utpote fulve & Valeria, Nostris *Ageſtein*, *Bornſtein*, Brutenis Gentarus, Sacal Ægyptiis, Sacrium Scythis, Lyncurium & Langurium aliis. Atque hæc de nominib.

CAP. III.

Quibus in locis gignatur ſuccinum.

DICENDUM nunc est de locis, ubi gignitur, & exoritur succinum, siquidem varia à compluribus Authoribus annotantur loca. Nam plurimi consentiunt, maximam ipsius copiam gigni in Insulis septētrionalibus, utpote Tacitus, Plinius, Nicias, & plærique alii. Item in Italia, Hispania, Liguria & alibi. Cū autem ea de re nihil certi mihi constet, tanquam ignaro & imperito eorum locorum, tantum de eo succino, quod in Borussia colligitur dicam, ubi maxima copia colligitur. Nam à fide dignis audivi, quotannis ex eius

ex eius venditione ad Ducem Boruſſiæ redire viginti, vel triginta millia marcarum Brutenicarum, plus minus, prout ventus, & fluctus ſint ſecundi. Merito igitur à veteribus, ſive Germanis, ſive aliis nomen ipſi regioni Gleſſariæ inſulæ inditum eſt, propter maximam copiam Gleſſi, id eſt, ſuccini. Sed de hoc in ſequenti capite plur. in quo de ratione capiendi ſuccinum diſſeremus.

Cap. IV.

Quo pacto colligatur.

REs & ordo nunc poſtulat, etiam aliquid de modo & ratione capiendi & colligendi ſuccinum in medium proferre. Cum autem ea de re ita dilucide, ita perſpicuè & vere ſcripſerit. Vir clariſſimus, & ab omnibus merito magnifaciendus, tum ob ſingularem, tum ob miram in tradenda vera, & genuina ſententia dexteritatem Georgius Agricola, ut qui & capturæ ipſius interfuerit, ut quid addi poſſit non videam, potius ipſius verba hic inſeram, quam ut novi aliquid tentare velim. Hæc autem ipſius ſunt verba: Sudinorum, qui in illa peninſulæ parte iuxta Bruſtam habitant, ſupra triginta ſunt vici, quorum incolæ iam inde à vetuſtiſſimis temporibus ſuccinum tanquam piſces reticulis capiunt, atque id quondam cum liberi & ſui juris eſſent fecerunt ſponte, nunc ſervi & alieni juris Germanorum, qui ipſis imperant, juſſu faciunt coacti. Rationem vero capiendi ſuccini quaſi de manu, ut aiunt, in manum traditam, eos uſus experiendo edocet. Igitur cum aut Favonius, aut

Corus,

Corus, aut Thraſcias mare vehementius commoverit, omnis Sudinorum multitudo certatim ex his vicis noctu æque, ac interdiu, concurrit ad eam regionem littoris. ad quam iſtorum ventorum quiſque ſolet fluctus impellere, & ferunt viri reticula contexta & affixa ad anteriores longarum perticarum partes, furcarum inſtar ita diductas, ut ulnam pateant unam, mulieres afferunt ad victum neceſſaria. Itaque ventis iam ſedatis, ſed mari æſtibus adhuc fervente, nudi cum fluctu recedente currunt in mare, atque ex eius fundo ſuccinum, quod appellit ſecundus fluctus, hauriunt reticulis, ſimulque evellunt herbam pulegio non multo aſſimilem, quæ in eodem crevit. Quã primum autem hauſerint ſuccinum una cum ſecundo fluctu accedente ad littus redeunt, in quo uxor cuiuſque ipſum è reticulo effuſum ſervat, & ab herba & aliis ſecernit, qua in re liberi, ſi ſunt, ei veniunt adjutores, quæ uxor tempore anni frigido veſtibus ad ignem calefactis nudum algentis mariti fovet corpus ne frigore nimium lædatur, ut repente denuo in mare poſſit recurrere. Incurrit vero uſque ad eum ſinem dum ſuccinum defecerit. Hæc Georgius Agricola. Hoc autem loco non inficias eo exſculpi etiam & ex terra effodi ſuccinum, ſicut Dantiſci & locis quibuſdam vicinis Oceano Germanico. Accidit tamen abſque dubio hac de cauſſa, quod olim neglectum, minoreque diligentia & ſedulitate collectum arena littoris ſit obrutum. Eruitur autem ſuccinum, ubi arenarum cumuli, quibus obrutum fuit, diducuntur ac vertuntur. Interdum remotius à littore eximitur, & tunc foſſores ſatis amplas foſſas agunt quadrangulares plerumque, non tamen multum profundas, in fundum

fundum foſſæ palos aliquot acuminatos magno conatu dimittunt, atque hinc & illinc palos manibus ducunt fortiterque commovent, ut hoc modo fundum fovearum & foſſarum pertundant, & ſatis ampla foramina relinquant. Id ubi ſæpius factitarunt palos extrahunt, ſubſequitur & ſcaturit ſtatim aqua, qua ſimul ſuccinum, ſi quid latebat ac tectum erat, cum reticulis totam foſſam aqua impletam explorant & ſuccinum extrahunt.

Cap. V.

De ſuccinorum differentiis.

Cvm differentiæ ſuccinorum præcipuæ quatuor ſint, conſiſtantque in colore, ſapore, odore, & duritie. Primo dicemus de coloribus vulgaribus alios complectentibus. Eſt quoddam colore nigrum, quod Gagates proprie dicitur, & illud ex mari ſæpius eiicitur, ſæpiſſime quoq; ex terra effoditur. Illud vero quod proprie ſuccinũ dicitur à Romanis, eſt vel album. Contrahit autem albedinem, cum diutius agitando in mari exactius percoquitur, eſtque optimum atq; maximi precii & uſus, vel Falernum, quod decocti mellis colorem præ ſe fert, vel chryſolectrũ, ſic dictum; quod ad auri colorem proxime accedit, Latinis aureum ſeu croceum dici poteſt, & eſt pellucidum, à Scythis Sualternicum dicitur, vel eſt cinereum, id eſt, impurius cineris referens colorem. Et hæc ſunt vulgatiſſima Latina nomina continentia & complectentia omnia nomina Germanica, quorum maxima eſt copia. Secundo eſt & differentia in ſaporibus,

poribus, unum enim ſapidius eſt altero, nigrum vero inſipidum exiſtit, candidum in pingui dulce, minus dulce cui reliqui colores inſederunt. Tertio ſuccinum quoque à ſuccino differt odore. Nam etſi omnia fere referant & oleant myrrham candidam: tamen eſt multo præſtantius, molle vero nondumque concretum, quod raro tamen reperitur, caſtorei fere odorem habet. Quarto duritie & ſoliditate aliud vincit aliud. Nam nigrum duriſſimum eſt, ſecundo loco album, deinceps alia.

CAP. VI.

De ſuccinorum utilitatibus.

POSTEA Quam ea, quæ voluimus, hactenus expoſuimus, reſtat nunc, ut de utilitatibus & uſu ſuccinorum quoque diſſeramus. Quare multiplicem ipſorum uſum breviſſime explicabimus. Succinum elaboratum varias dat figuras. Nam ex eo globuli, annuli, cochlearia, vaſcula & imagines variarum rerum, cuiuſcunque fuerit coloris, comparantur, ſed ex candido ſunt precioſiſſima omnia. Ex ramentis fiunt pulveres ſuffumigatorii adverſus peſtem. Coquitur & ex iis vernix, Germanice *Fernyſſ*, cuius multiplex uſus eſt tam Pictoribus, quam Typographis, & aliis artificibus. Quod autem ad Medicinam attinet, habet vim conglutinandi, conſtringendi, illinendi, exiccandi, comminuendi. Itaq; potum ſiſtit omnem fluxum ſanguinis, fluores alvi, fluxiones ulcerum, capitis deſtillationes, tonſilliſque & faucium vitiis reſiſtit, roborat viſcera & cæteras corporis

poris partes, & quia est odoratum, cordi utile est, ideoque non incommode medicamentis Pesti & venenis adversantibus miscetur, medeturque epilepsiæ, paralysi, cordis tremori, imbecillitati ventriculi, vitiis epatis, icteritiæ, nephriticis. calculo, dysuriæ, pellitque abortum Quare & ex eo optima conficiuntur medicamenta, & ad plurima salutaria. ex quibus non contemnendi sunt pastilli, item pillulæ cuiusdam senis, diligentis observatoris succini, præservantes stomachum ab omni læsione intrinseca, nec permittentes putrefieri humores in eo. Nam abstergunt & mundificant rugas, parietesque ventriculi, & confortant cor. Quare evenit, ut qui assidue iis utatur, permaneat illæsus à dolore stomachi & capitis, reddaturque hilarior, Renes insuper & matricem purgant, mireque conferunt oculis, quarum descriptio hæc est:

℞ Gentari, hoc est, succini subtiliter pulverisati.
Mastich an. ʒß.
Aloes optim. ʒx.
Agarici boni ʒiij.
Aristoloch. rotund. veræ ʒj.

Misceantur omnia, & cum syrupo de absinthio, vel de succo betonic. conficianturq; pillulæ vij. ex ʒj. Dosis earum sint duæ, vel tres, vel quinque ante introitum lecti.

Cap. VII.

De viribus & utilitatibus olei sacrati.

VT finem nostro labori imponamus, addemus pauca de huius olei viribus. Appellatum autem fuit hoc oleum à veteribus sacratum, hoc est,

res

res ſacra & admiranda, nimirum propter vires eius mirabiles & arcanas. Habet enim eaſdem, quas ſuccinum, verum multo efficaciores. Nam quicquid efficaciæ, vel virium in quinque, ſex, ſeptemve Libris ſuccini ineſt, in unam libram redigi poteſt. Quare plurimum confert epilepticis, paralyticis, ſpaſmaticis, & mulieribus patientibus ſuffocationem matricis. Confortat etiam fœtum in utero. Atque hæc de hiſtoria ſuccini in mei & utilitatem & exercitium conſcribere volui, ut & veram ſententiam Authorum aſſequerer, & eam tenacius retinerem. Peto itaque imirum in modum à quolibet candido, ut hunc meum laborem boni conſulat, & pro ſuo arbitrio vel demat vel addat, ſi quid non ſatisfeci. Authorum ſententiæ, vel minus perſpicuè ipſam reddidi.

FINIS.

CANDIDO LECTORI S.

CVM forte fortuna inter alios de variis rebus sermones apud Clariss. virum, Dn. IACOBUM MONAVIUM, *summum amicum meũ, Succini Prussiaci mentionem facerem, ipsiq; me brevi illius historiam, à Dn. D.* ANDREA AURIFABRO, *Medico Excellentiss. conscriptam, Quarto Consiliorum & Epistolarum Medicinalium libro, quem nunc ad editionem adornarem, adnectere constituisse insinuarem in memoriam tibi hac occasione revocavit. Carmen quoddam de eadem materia, lectione dignissimum, ante decennium Cracoviæ in lucem prodiisse, idq; commode suo quidem judicio, huic commentariolo adjungi posse. Cum itaque illud, à me rogatus, mecum lubenti animo communicarit, quo quidem nomine gratias quas possum ipsi ago maximas certoque sciam pauca admodum Carminis huius suavissimi exemplaria extra Regni Poloniæ limites pervenisse, intermittere non potui, quin illud communis utilitatis causa nunc publicarem. Quod propositum meum ut æqui bonique consulas peramanter oro. Vale, & me ama.*

DE RANA ET LACERTA

Succino Prussiaco insitis.

DANIELIS HERMANNI
PRVSSI,

Discursus Philosophicus.

Ex quo occasio sumi potest, de causis Sa
lisfodinarum Cracovienſium
naturalibus ratiocinandi.

D

DE RANA ET LACERTA SVCCINO PRUSSIACO INSITIS;

INsitam in Electro Ranam, tremulamq; lacertã,
[Quæ lascus Gedani monimenta insignia servat,
Digna Monarcha aliquo, & totũ memorãda per orbẽ]
Fert animus celebrare. Veni nunc dexter Apollo,
Dum mihi Naturæ canitur mirabilis ordo.
Nam quis fortuitus parva ô reptilia casus
Intrare hæc quondam pellucida succina jussit,
Has intrare domos? Facile olim intrâstis in illas,
Sed revocare gradum superasq; evadere in auras,
Vos vetuit natura isti mira insita Naphtæ,
In qua vestra manens æternum corpora clausa,
Quæ nec putredo absumit, nec longa vetustas:
Tantum robur inest huic Naphtæ, tantaq; virtus.
Aspicis ut stet adhuc illæso corpore Rana?
Rana gerens viridem ceu nuper nata colorem.
Vt pedibus distenta est? ut torvumq; tuetur
Lumine distorto? & saltum velut ipsa minatur;
Et quasi contendit patulas exire sub auras.
Abnegat Electri massa indurata regressum.
Frustò alio exiguos tremebunda Lacerta lacertos
Nequicquam extendit, sinuatq; volumina caudæ
Tortilis: & squamæ apparent per tergora minutæ:
Et parvi unguiculi: deformes pandit hiatus
Os, in agone olim luctaq; in mortis apertum,
Quando animam evomuit crebris singultibus actam:
Sanguinis hinc sparsi vestigia viva supersunt.
Heu misera ut voluit cavearn evitare futuram?
Suavis odor pinguis terræ penetrare cavernas

Impulit: hic illam liquido implicuitq; Electro.
Vix ambas melius Cous depingat Apelles:
Viva repræsentans sic vivi membra colores.
Felices ambæ: atque æterno nomine claræ:
Quas talis succus tumbæ tumulavit odoræ.
Nobilius nullum poterant reperire sepulchrum.
Hunc ego non dicam manare ex arbore succum;
Aut maris è spuma Heliadum lacrymisve gelatis,
Eque aliis causis multorum somnia vatum,
Quas passim memorant: maiori indagine digna
Res ea, me cogit genitalis viscera terræ
Rimari, abstrusas propiusq; inquirere causas.
Terra parens rerum, quas machina continet orbis,
Intus habet varios, mira ratione, meatus,
In quibus arcano effingit natura labore,
Diversas species res, & diversa creata.
Hinc tot opes; hinc effodiuntur totque metalla:
Hinc venit argentū, stannum plumbūque, chalybsq;
Quæque referre mora est: hinc ferrū prodit & Aurū.
Sic oleum exesa destillat mobile petra.
Sic quoque Prussiacis quæ multa leguntur in oris
Succina, credibile est, fluidum illa fuisse bitumen;
Tunc ubi materies stillans ab origine prima,
Igne tepebat adhuc & succo fluxit odore.
Quem simul ac mare suscepit, gelidâ ocyus unda
In lapidem & concretam vertit frigore massam:
Qua tandem gravitate sua descendit ad imum
Æquoris: hinc illam exorti cum turbine venti
Eructat natura maris. Tunc ructica turba
Hamo instructa levi, nudataque corpore, saltu
Littoribus vicina vada intrat, subter & undas
Hanc haurit massam, rursumque ad littora prodit.

Ne

Nec tantam ratio verum experientia & ipſa
Crebra docere poteſt, obſcura nocte per umbras
Sulfuream velut in imis flammam exiſſe cavernis,
Montoſum ad littus miſeris Sudavisq; propinquũ.
Sive ergo illa fuit proiectum è viſcere terræ
Exeſa aut rupis vena interiore bitumen:
Seu vapor, internum deſignanſque halitus æſtum,
Communis ſenſus tamen hoc concedere cogit,
Non niſi præpinguis generari in viſcere terræ,
Multus ubi vapor, & multus calor æſtuat intus,
Materiam hanc q; coquit, coctamq; extrudere certat.
Proprietas manet hinc illi: facile arripit ignem,
Et naturali attractu ſtipulam eminus hauſit,
Hæc ubi materies manibus tractata caleſcit.
At quod arenoſa in tellure Electra reperta
Nonnulli referunt, in agris Germanidos oræ
Foſſa quoque interdum: hæc pretioſi muneris inſtar
Forte quis infodit belli flagrante tumultu.
Illa autem tumidis procul arbitror acta procellis
Ad loca, quæ quondã mare erant, nunc cãpus apertus
Verum eſto: invenias terra Germanide Naphtam
[Sed non invenies] quæras ſiccisque in arenis:
Non tamen hanc cultu, forma, virtute, colore,
Æquiparare queas iſti, quam continet æquor,
Æquor in arctois, quod Pruſſos aluit, oris.
Nunc ſi diſpliceat terra, aut è monte cavato,
Littoribus vicino tale exire bitumen,
Inde mari iniectum ſolida indureſcere maſſa,
Ad fundum maris arcanas bullire ſcatebras
Pone, vel æquoreis ſub rupibus aſſere eaſdem,
Arcano pinguem intus Naphtam agitare calore:
Iſis quæ tandem ebullit protruſa ſcatebris,

Et protrusa statim gelidis durescit ab undis.
Ergo maris fundo hanc siquidē scrutamur in im
Alterutrum ex illis certum, & verum esse duobus,
Non sum animi dubius, sed qua ratione, modoq;
Bestiolæ hac intrent pellucida succina multæ,
Dicere difficile est. Si summis innatat undis
Naphta recens & adhuc fluidus liquor, appetere illi
Credibile est & apem, parvumq; volatile Muscam
Litus in extremum sin Naphtam vena rejectet,
Margine in extremo glomeratur parvula quæq;
Bestiola, & tali succo oblectatur odoro.
At simul advenit cumulo præruptus aquæ mons,
Obruit has omnes, & littore lambit ab alto.
Sic in viscosum illapsum reptile bitumen
Hæret & inflexa, raptu [velut arbitror] undæ
Materia, simili super affusoque liquore,
Volvitur in præceps, cauea tumulatur & ista.
Res patet exemplo. Nam quædam ingentia Naphtæ
Frusta videre licet, quibus unda includitur intus,
Huc illuc refluens: crescitq; ubi Delia, crescit
Intus aqua: haud unquam penitusq; absumitur intus
ergo aliquis casus succo isti forte fluenti,
Hanc infudit aquam, massæ involvitq; cauata.
At quod non unda exiccetur, res ea mira.
Sive quod Electrum putredine prorsus ab omni
Immune, inclusa in se incorrupta reservet:
Sive sit haud vulgaris aqua, at quæ forsitan huius
Participet causam Naphtæ, arcaniq; fluoris.
Quicquid id est, certe non est sine numine Divum.
Hactenus externæ per quas animalcula parva
Hæc intrare queant pellucida succina causæ.
Sin magis arridet sententia, forsan in imis

Visc

Visceribus terræ perfectæ hæc omnia nasci,
Naturam arcana stamnas virtute creare,
Res intus varias. Sic putri è ventre Cicadæ,
Papilio vernam pinnis emergit in aurain,
Cumq; æstate perit. Putrefacto viscere tauri
Florilegæ nascuntur Apes: spinæ eq; medulla.
Exoritur serpens, homo, quando putrescit humatus,
Grabroq; fertur equi putrefacto è viscere nasci.
Sed quid in his moror exemplis? hoc occidit, illud
Exoritur rursum: unius corruptio & entis
Alterius nova fit versa generatio formæ.
Non igitur dubium gremio telluris in imo
Esse vias aliquas, sparsasq; hinc inde cavernas,
In quibus effingit putredo animalcula parva,
Quæ loca si tangant tepidis vicina scatebris,
In queis Naphta recens generatur & è quibus exit,
Illam adeunt facile, & facile involvuntur in illa:
Solamenq; mali tumulo conduntur odoro.
Tertia restat adhuc gravis hæc & opinio, restat,
Quæq; suis firmis innititur argumentis:
Fingere naturam tantum has persuccina formas,
Cœlitus impressos & inanes esse colores.
Quotquot enim in partes massam secure minutas
Rem perscrutati, vestigia nulla, nec ullas
Reliquias potuere ullius cernere membri,
Sed solidum videre intusq; extraque bitumen.
Sic lapides nigri fossi in Germanide terræ,
Sæpe repræsentant nativi squammea piscis
Terga, sed impressas, & inanes esse figuras
Sæpius ostensum est, multisq; innotuit oris.
Me tamen hic dubiæ torquet sententia mentis,
Dum cruor ille intus pressa sub ventre Lacertæ

Est visus fluere, & sese hinc atq; inde movere:
Appareteq; intus spacium restare fluoris,
Sic & aqua inclusa Electro quæ fluctuat intus
Efficit, ut dubius sensa in contraria ducar.
Quid si ea sit Naphta [neque enim vis illius omnis
Nota sat est] virtus? ut dum calet, atque prehendit
Bestiolas tales, ceu Sol tenuissima quæque
Atque atomos transit; sic se transfundat in illas
Arcana virtute sua, arcanoque calore:
Transmuteique potest quicquid putredine obire,
Ac tantum restet de corpore inanis imago:
Cætera at in solidum conversa abeant Electrum.
Non ausim hoc equidē affirmare, inquirere at ausim.
In novas mutatas quando aiunt corpora formas,
Quærere fas mihi sit, quid enim quæsisse nocebit?
Sed quia consensit scriptorum nemo priorum,
Tantaque naturæ arcana indiscussa videmus,
Et ceriant Physici & palmam tulit antea nemo.
In medio hæc aliis quoque discutienda relinquam.
At qualis virtus, quaque vis insita Naphtæ,
Dicere res gravis est: atque ocia plura requirit:
Namque oleum ex isto stillatur nobile succo,
Auxilium variis morbis medicinaque præsens.
Si te discrutiant gelidi sine fine catarrhi,
Illine gutta olei caput alto in vertice sistet.
Paulatim exiccans, fluxus absumet & ipsos.
Sic sachari rotulis de simplice more paratis
Si terna [neque enim sacchari plus libra requirit]
Guttæ inspergantur, permultum roboris addunt
Languidulo cerebro. Vertigo crebra rotatum
Cui caput infestat, rotulis se recreet istis:
Discutiunt etenim, incidunt, flatusque repellunt.

Atque

Atque vetantne quid possit putredo nocere
Visceribus naturæ internis, spiritibusque.
Quod si ipsam accendas massam, fumumque suavem
Naribus excipias, aperiri, crede, meatus
Obstructi cerebri. Massa contusus ab ista
Pulvis, & epotus gravidis insigne levamen
Matribus esse solet: nam partum promovet ipsum.
Sunt plures laudes succi huius pluraque dona,
Quæ nunc prætereo & Medicis referenda relinquo.
Hæc ego dum veni populosam nuper in Vrbem
Cracoviam, bifido quam præterit Istula flexu,
Salvo judicio alterius, publicanda putavi.
Nunc vos ingenua præstantes arte Polonos
Queis amor est Patriæ, quibus otia pluraque restant,
Quam mihi, qui varias huc illuc mittor in oras,
Invito, ut rerum occasus scrutemini & ortus,
Cur sale concreti Velicenses undique montes,
Tam longo tractu, & vasto pandantur hiatu:
Dum saltot seclis homines rimantur, & Orbem
Pene novum ædificant, suffosso monte, minorem:
Nec finem inveniunt. Tanto se robore miscet,
Spiritus intus agens, naturæq; alma facultas.
Majestas veneranda loco: vix grandius extat
Mundo miraculum, cœlesti numine plenum.

FINIS.

COMMENTARIUS

DE VERA PRÆCAVENDI ET CURANDI FEBREM PESTILENTEM contagiosam ratione,

IOHAN. CRATONIS à KRAFTHEIM
III *Sacratiss. Imppp. Gasss. Auggg.*
Medici intimi.

Germanico idiomate conscriptus. Nunc in Latinum, ex postrema & locupletissima ipsius Authoris recognitione conversus, additis plurimis remediorum formulis nunquam antea editis, studio & opera.

MARTINI WEINRICHII URATISL.
Addita est eiusdem assertio Latina
pro bello Teutonice
edito.

NOBILISSIMO ET CLARISSIMO
VIRO,

MEDICO ET PHILOSOPHO
PERITISSIMO
D.

LAURENTIO SCHOLZIO

URATISL. MEDICO.

Domino compatri, & amico ſ.
Digniſſimo.

MARTINUS WEINRICH
URATISLAVIEN.

Librum hunc à ſe Latinitate donatum, debitæ
obſervantiæ cauſa
D.D.

MARTINI WEINRICHII IN COMMENTARIUM DE Peste Præfatio.

DVPLEX est omnis docendi ratio, una cum voce erudimur, altera cum literis. Earum prior sapientibus in antiquitate olim sola placuit, posteri per usum alteram sunt amplexi. Quippe olim à doctrinarum professoribus ita omnia tradebantur, ut de litterarum secretis nihil in libros consignarent, quod alii inde discerent. Sed quibus disciplinæ causa magistros adeundi potestas erat, ii instituebantur oratione, domi, quæ audierant, ediscebant, memoria & recordatione præcepta comprehendentes, nullis externis scripturæ formis confisi. Id mihi videntur institutum quatuor potissimum ob rationes diutissime multis seclis retinuisse. Primum, quoniam viva vox potest plurimum, altiusque animo insident, quæ pronunciatio, vultus, habitus, gestus dicentis afficit, quã vis acriora videntur interdum, quæ legimus. Alterũ est: Cum innumerabiles prope artes inventæ sint, quæ ingenio quidem constant, sed exercẽtur manu, discuntur autẽ sola institutione viva & tractatione atq; usu è libris non tradũtur. fiantq; omnib. in populis, omnibusq; seculis fabri, statuarii, sculptores, qui libros nullos attigerunt, ex eo fieri posse crediderunt, idem in ingenuis disciplinis à solo vivæ vocis præsidio sperari posse, ut ita addiscantur. Tertiũ est, quod Druidas ut id facerent, videmus permoviisse. Nolebant autẽ literis & scriptis disciplinarũ secreta in vulgus efferri, ne ita vilescerent, si ad omniũ notitiã pervenissent. Certe quo

unum-

unumquodq; in hoc genere ad plures descendit, hoc ci-
tius despectus metuēdus est. Erant auiē Druidæ apud
veteres Gallos, quireb. divinis præerāt, sacrificia pu-
blica, privataq; procurabant, religiones interpreta-
bantur, deq; controversiis omnibus constituebant: un-
de & honor illis summus tributus fuit, magnusque eo
disciplinæ causa adolescentium numerus concurrebat:
Et tamen cur nihil scribere vellent, rationē illam affe-
rebant. His quartū hoc accedit, quod sapientes illi ju-
dicarent, eos qui discunt literis confisos, minus memo-
riæ studere, & certe plerisq; hoc evenit, ut in librorū
diligentiā, attentionemq; in discendo, & memoriæ ex-
ercitationē fere remittant. Itaq; nonnulli, ut plurimū
proficerent, vicenos annos in ea disciplina permanē-
bant: Ergo & Pythagoram, atq; Socratē magnos viros,
quorū discipuli multa operose scribebant, nihil unquā
literis consignasse, & à se reliquisse videmus. Quibus
omnibus hoc quoq; adiiciendū, vitasse ob id illos scri-
ptiones, quod difficile plerumq; explicatū libri habent
ac verborū sententiarumq; ambiguitatem, ut ea quæ
scripta sunt, sine interprete fere non bene accipiantur
cuius vel hoc unicū signum satis est, quod antiqui non
singuli unum aliquē, sed plures commentatores, & dis-
crepantibus ex eodē authore haustis, ut isti putant, o-
pinionibus, repererunt. Tum si quæ dubitatio, id fieri
in permultis solet, inciderit, quē de ea consulemus, qui
expediat? Vivus animatusq; ille sermo magistri id po-
test, scriptus nō potest, quia mortuus. Non pictura, sed
pictor loquimur. Itaq; Socrates in Phædro suo dicebat,
scripturā pictis rebus nō esse absimilē. Constant quidē
ut viva, sed si tabulæ adstes, & quippiā interroges, per-
modeste, & per quā vereunde silent. Ita fit in autho-

rum

rum commentariis, qui cum docere aliquid, ut magistri in cathedra, videantur si quis cognoscendi ductus cupiditate roget aliquid, nihil amplius ex se possunt, & muti sunt, neq; significare aliud præter ea, quæ posita sunt. Quin si, ut fit, sæpenumero acciditq; nobilissimis scriptoribus Hippocrati, Aristoteli, & Galeno, dubitatio inciderit, nisi aliunde patrocinium, defensionemq; accipiant, tueri ipsi se, & ulcisci injurias nequeunt. Viveret hodie Aristoteles, Plautus, Cicero, Tacitus, quorũ libri à tot Grammaticis corriguntur, ab interpretibus laborioſissime explicãtur, facilius multo ipsi authores se quam nostri subsidiarii expedirent. Illud πόσους ἐποίησε, quot sententias nobis peperit? aliis ita sentientibus, intellectivã animã conceptui humano nõ in prima origine cum semine fœtui indi sed postea de novo immitti; aliis hæc Aristotelis verba de actu secundo, hoc est de facultate actum erumpente, tum cum subiectũ, & facultatis organa absoluta sunt, accipientibus. Potuisset vivus explicare, mortuus non potest, neq; dilatare quæ strictim docuit, neq; repugnãtibus obsistere. Hæc tot & tanta obstitisse sapientibus verisimile est, quo minus meditationes suis in literis scribendo posteris cõmunicarent. Quid ergo, inquat aliquis: Cur cœptũ est scribi postea, si tantũ habent libri incommodũ? Ego ut illos non improbo, qui sua maluerunt in auditorũ memoria quã in chartis vivere; ita scribendi curã posteris hoc exemplo suo dissuadere non potuerunt; sed ne debuerunt quidem, ob eorum temporum, quæ subsecuta sunt, conversionem. Nam cum multæ subinde scholæ bellis, gentiumq; migrationibus atque incursionibus delerentur, nec conventus possent, quemadmodum in otio & quiete, haberi,

quod

quod voce tradere nõ poterant, tribuerunt per literas.

Animadvertebant præterea non fideliter plerumq; à posteris conservari quæ à magistris erant per manus tradita, ut ob id satius videretur scripto explicare, & memoriæ imbecillitati, aut intelligentiæ debiliori literarum notis occurrere. Augebat necessitatem scribẽdi etiam tertium hoc, quod viderent magistros aquie felices prioribus non succedere, ex quo necesse fuit paulatim disciplinas obscurari, quæ antea florentissimæ erant. Vnus Plato cum multos haberet discipulos, vix unum Aristotelem sibi parem reliquit, & hic rursus Theophrastum paucosque alios, sed inferiores multo. idemq; his ipsis evenit, ut multo imperitiores è Scholæ sua viderent egredi. Quo in casu quanto sapientius, & in futurum utilius, & sibi ac posteris consuluit, cum scribendo voluit potius docere, quam in iis acquiescere, quæ è publica cathedra vel in peripato proposuerat. Ergo oblivionis infirmitas libertatem scribendi extorsit, maxime cum essent etiã nonnulla, quæ sine literis, figuris, numeris ne domi quidem tradi possunt, ut est in Arithmetica, Geometria, Cosmographia, quarũ disciplinarum causa antiquissimi illi à diluvio patres, nõ de sideribus scientia tanto labore à vivacibus illis inventa, casu aliquo periret, columnis eas contemplationes inscripserunt ad discendi commoditatẽ, etiamsi cætera omnia subtraherentur. Ac eius operæ quidem, de qua loquimur tanta utilitas est, ut divinæ de religione sententiæ pro omnium populorum captu, literis Hebræis, Chaldaicis, Arabicis, Græcis, Latinis, cæterisque iam compluribus consignatæ sint, quasi interitura esset omnis religionis notitia; ut est hominum memoria obliviosa, si libri nulli scriberen-

berentur. Ergo his de causis receptum est & hoc alterum eruditorum genus & familia, qua non ut prior voce tantum præsentes erudit, sed commentariis ad memoriam instruit.

Quoniam autem patet ad discendi commoditatem multum profuisse scribentiũ labores, novalis nobis ex hominum opinionibus, quarum nullus finis est. hoc loco nascitur. Nam qui priscis favent ingeniis, aiunt, ita multa esse scripta toi seculis superioribus, ut nihil desideretur amplius, neque mirum esse, eos, qui scribendo occupantur, laudẽ, famamq; ingenii, quam ex eo putant se posse consequi si magno studio elaborata edant, minime tamen hoc speratum bonum assequi posse. Quippe iam satis laboratum pro veritate, & necessaria liberalis disciplinæ supellectile, ut liceat scripturo dicere, Quid ô miser te fatigas, frustra ad tadiũ sudas, cur ad istos tam supervacaneos labores abis? Satis iam lucidum Philosophiæ theatrum. Si sapis quiesce, unde fructum non capias, & alias ad curas ingeniũ transferto. Certe hodie ad præscriptum ita loquuntur nonnulli, contemni oportere, quicquid aut ex toto novum non sit, aut non castiget vetera: multi etiam libri fastidio insolentiore puniuntur, quasi ea, quæ vere parva sunt

Et iam quod tineas pascunt. blattasque libelli.
Et redimunt soli carmina docta coqui.

Quod si isti summi literarum Dictatores vere loquuntur, quid aut tu, vir Clarissime, tam laboriosa consiliorum Cratonicorum editione, aut ego vel hunc vel alterius operis præparatione molestissima profecimus? Quid in tanta medicantiũ turba, quod sapiat fastidiosis proferre possumus. His placet obviare rationibus

nibus nonnullis, ita ut de toto genere primũ pauca dicamus, tum & de hac opera nostra, quam in præsentia in lucẽ damus. Igitur cum primis scriptoribus & qui nos antecesserunt, gloriam ob inventa sua asserunt. sapientia præmium ex merito statuunt. Assentiũtur & in hoc, cum duo sint eruditorũ genera, unum quod privatim erudit; alterum quod scribendo absentibus servit: non minus hos, quã illos esse ferendos; quãdo scriptor & plures, & fidelius erudit. Sed quod finẽ scribendi faciendũ imperãt, quandoquidẽ de rebus omnibus infiniti, & satis pleni sunt libri evulgati, nõ satis sapienter in hoc nobis præeunt; neq; quantũ debebant quatuor hæc mihi videtur bene in animo perpẽdere. Primũ, Rerũ, quæ sub cognitionẽ veniunt; varietatẽ. Deinde intellectus nostri obscuritatẽ. Præterea laborem, difficultatemq; in eruditione. Postremo temporis brevitatẽ. Ex his enim singula etiam opinioni eorum plurimum detrahunt. Nam principio quæ animus noster debet cognoscere, prorsus varia sunt, divina, mathematica, naturalia. In his ipsis formæ partim materiæ iunctæ, partim à materiâ omni liberæ. In singulis rursus quam multa continẽtur separatim? Cui unquã omnia quot-quot sunt, animalium genera ac species tantum innotuerunt? quis omnium locorum, terrarum, marium, fluminum, avium, quadrupedum, piscium quantum satis est ad amussim naturas pervestigavit? Ita quamvis multa de his ita variis rebus perscripta sunt, scribendi tamen & inveniendi argumentũ omnibus posteris suis reliquerunt. Tacco quam multa hodie à nostris primũ inventa sint, ignota omni antiquitati prioribus seculis. Accedit ad hanc rerum varietatem al-

terum ex obscuritate incommodum, tum quia judicii magna est infirmitas, tum cognitio multis difficultatibus obstructa, latentibus in natura causis usque adeo ut multorũ ingenia à studio prorsus reiecerit, multos inhæsitationes, aut errores manifestos, aut denique ad temerariè de rebus nondum plene cognitis pronuntiandum induxerit. Dixit ipse Philosophus, intellectus nostri eam esse imbecillitatem, quæ in oculis vespertilionum ad solares radios.

Quis præterea labor ad eruendum satis est? cum ab iis quæ nobis notiora sunt ad ea progredimur, ex quibus composita constituuntur, quo non possumus, nisi longa difficiliq; investigatione & vix tantum pervenire, ad ea nimirũ principia quæ verè talia sunt, eaq; quia profundius latẽt fit ut aut non occurrant, aut nõ omnia, aut non eadem omnibus. Vnde sunt hæc tam discrepantia, idea, forma, materia, privatio: Sal. Mercurius, sulphur, inane, vacuũ: quibus tamen non perceptis, sciri cætera nequeunt. Plus enim est intelligere principia quam quæ ex his concluduntur. Ex eo non est operosum, elicere, cur fere artium præceptiones cõtroversa sint, rebus quæ ibi traduntur: aliter atq; aliter aliquando evenientibus. Et tui natura omnes motus satis patuerunt? Ad extremum ita brevis vita est, ut sapientes ipsi conquesti sint, nimis exiguum vivendi curriculũ à natura nobis esse tributum ad tantas animorũ occupationes, & artium discendarum varietatẽ. Nam nec longissima vita unquã satis longa fuit ne quidem si nullis præterea difficultatibus implicata sit. Palam igitur est, pessime sentire, qui aut omnia esse cognita sibi persuadent, aut in omnibus & hominibus & temporibus omnes esse scientias, hoc est. Quæ

qua

quid sciri potest, id sciri ab aliquo. atque ita collectũ è singulis apud omnes totam scientiæ summã posse reperiri. Quin contrarium potius verum est, ut cum omnes in inveniendo & constituendo laborarunt, nõ videamur tamen maximã partem latentis divinæ humanæq; sapientiæ, quæ infinita est, adhuc invenisse. Et quid ita querimur hodie, non modo amissas esse artes nonnullas, sed etiam nondũ inventas: ut artẽ vitæ prorogandæ, & vitri tenacis conficiendi, & dignoscendi proprias rerum vires, inquirendi thesauros, & effodiendi res utiles, quarum rerum cum notitia exigua nostris temporibus ex multa industria appareat, longissime tamen ab eo abest, quod quærimus. Ex quo manifestum est, superesse omnibus discendi materiam ingeniis, si quæ ad id à natura accõmodata sunt. Quod si etiam hoc perpetuum est, quod in tractandis literis solent præcipere, ut neq; legendo tantum pascatur animus, nec meditando excitetur, sed lectione stylique alternatione, proficiamus, cum utrumque, non alterutrum solum profit. Cur hoc alterum, scribendi nimirum industriam nobis subtraheni, & styli acumen tam imperiose extorqueni? Cur ad huius operæ societatem non admittimur? Certe, qui hoc unum agunt, ut ab Authorum lectionibus nunquam recedant, neque gignant ex se quicquam, iis ingenium solvi expertum est, & nisi lectio hoc altero temperetur, & quæ legẽdo cõparata sunt dimissis è manu libris in corpus redigãtur, quam nobis etiam multis vigiliis facultatẽ sumus cõparaturi? Apes aiebat Seneca imitari debemus, quæ cũ vagãtur in pratis succũ ex floribus virẽtibus tenerrimũ ducunt, sed eundẽ mixtura quadã, & spiritus sui proprietate in mel cõmutãt. Facit hoc animal ei

Et protrusa statim gelidis duresçit ab undis.
Ergo maris fundo hanc siquidē scrutamur in im
Alterutrum ex illis certum, & verum esse duobus,
Non sum animi dubius, sed qua ratione, modoq;
Bestiolæ hæc intrent pellucida succina multæ,
Dicere difficile est. Si summis innatat undis
Naphta recens & adhuc fluidus liquor, appetere illu
Credibile est & apem, parvumq; volatile Muscam
Litus in extremum sin Naphtam vena rejecter,
Margine in extremo glomeratur parvula quæq;
Bestiola, & tali succo oblectatur odoro.
At simul advenit cumulo præruptus aquæ mons,
Obruit has omnes, & littere lambit ab alto.
Sic in viscosum illapsum reptile bitumen
Hæret & inflexa, raptu [velut arbitror] undæ
Materia, simili super affusoque liquore,
Volvitur in præceps, cauea tumulatur & ista.
Res patet exemplo. Nam quædam ingentia Naphtæ
Frusta videre licet, quibus unda includitur intus,
Huc illuc refluens: crescitq; ubi Delia, crescit
Intus aqua: haud unquam penitusq; absumitur inta
ergo aliquis casus succo isti forte fluenti,
Hanc infudit aquam, massæ involvitq; cauatæ.
At quod non unda exiccetur, res ea mira.
Sive quod Electrum putredine prorsus ab omni
Immune, inclusa in se incorrupta reservet:
Sive sit haud vulgaris aqua, at quæ forsitan huius
Participet causam Naphtæ, arcaniq; fluoris.
Quicquid id est, certe non est sine numine Divum.
Hactenus externæ per quas animalcula parva
Hæc intrare queant pellucida succina causæ.
Sin magis arridet sententia, forsan in imis

Visc

Visceribus terræ perfectæ hæc omnia nasci,
Naturam arcana statuas virtute creare,
Res intus varias. Sic putri è ventre Cicadæ,
Papilio vernam pinnis emergit in aurain,
Cumq; æstate perit. Putrefacto viscere tauri
Florilegæ nascuntur Apes: spinæ eq; medulla.
Exoritur serpens, homo, quando putrescit humatus.
Grabroq; fertur equi putrefacto è viscere nasci.
Sed quid in his moror exemplis? hoc occidit, illud
Exoritur rursum: unius corruptio & entis
Alterius nova fit versa generatio forma.
Non igitur dubium gremio telluris in imo
Esse vias aliquas, sparsasq; hinc inde cavernas,
In quibus effingit putredo animalcula parva,
Quæ lota si tangant tepidis vicina scatebris,
In queis Naphta recens generatur & è quibus exit,
Illam adeunt facile, & facile involvuntur in illa:
Solamenq; mali tumulo conduntur odoro.
Tertia restat adhuc gravis hæc & opinio, restat,
Quæq; suis firmis innititur argumentis:
Fingere naturam tantum has per succina formas,
Cœlitus impressos & inanes esse colores.
Quotquot enim in partes massam secure minutas
Rem perscrutati, vestigia nulla, nec ullas
Reliquias potuere ullius cernere membri,
Sed solidum videre intusq; extraque bitumen.
Sic lapides nigri fossi in Germanide terra,
Sæpe repræsentant nativi squammea pisces
Terga, sed impressas, & inanes esse figuras
Sæpius ostensum est, multisq; innotuit oris.
Me tamen hic dubia torquet sententia mentis,
Dum cruor ille intus pressa sub ventre Lacertæ

Est visus fluere, & sese hinc atq; inde movere:
Apparetq; intus spacium restare fluoris.
Sic & aqua inclusa Electro quæ fluctuat intus
Efficit, ut dubius sensa in contraria ducar.
Quid si ea sit Naphtæ [neque enim vis illius omnis
Nota sat est] virtus? ut dum calet, atque prehendit
Bestiolas tales, ceu Sol tenuissima quæque
Atque atomos transit; sic se transfundat in illas
Arcana virtute sua, arcanoque calore:
Transmuteique potest quicquid putredine obire,
Ac tantum restet de corpore inanis imago:
Cætera at in solidum conversa abeant Electrum.
Non ausim hoc equidē affirmare, inquirere at ausim,
In novas mutatas quando aiunt corpora formas,
Quærere fas mihi sit, quid enim quæsisse nocebit?
Sed quia consensit scriptorum nemo priorum,
Tantaque naturæ arcana indiscussa videmus,
Et certant Physici & palmam tulit antea nemo.
In medio hæc aliis quoque discutienda relinquam.
At qualis virtus, quaque vis insita Naphtæ,
Dicere res gravis est: atque ocia plura requirit:
Namque oleum ex isto stillatur nobile succo,
Auxilium variis morbis medicinaque præsens.
Si te discrutiant gelidi sine fine catarrhi,
Illius gutta olei caput alto in vertice sistet.
Paulatim exiccans, fluxus absumet & ipsos.
Sic sachari rotulis de simplice more paratis
Si terna [neque enim sacchari plus libra requiri]
Gutta inspergantur, permultum roboris addunt
Languidulo cerebro. Vertigo crebra rotatum
Cui caput infestat, rotulis se recreet istis:
Discutiunt etenim, incidunt, flatusque repellunt.

Atqui

Atque vetanine quid possit putredo nocere
Visceribus naturæ internis, spiritibusque.
Quod si ipsam accendas massam, fumumque suavem
Naribus excipias, aperiri, crede, meatus
Obstructi cerebri. Massa contusus ab ista
Pulvis, & epotus gravidis insigne levamen
Matribus esse solet: nam partum promovet ipsum.
Sunt plures laudes succi hujus pluraque dona,
Quæ nunc prætereo & Medicis referenda relinquo.
Hæc ego dum veni populosam nuper in Vrbem
Cracoviam, bifido quam præterit Istula flexu,
Salvo judicio alterius, publicanda putavi.
Nunc vos ingenua præstantes arte Polonos
Queis amor est Patriæ, quibus otia pluraque restant,
Quam mihi, qui varias huc illuc mittor in oras,
Invito, ut rerum occasus scrutemini & ortus,
Cur sale concreti Velicenses undique montes,
Tam longo tractu, & vasto pandantur hiatu:
Dum sal tot seclis homines rimantur, & Orbem
Pene novum ædificant, suffosso monte, minorem
Nec finem inveniunt. Tanto se robore miscet,
Spiritus intus agens, naturæq; alma facultas.
Majestas veneranda loco: vix grandius extat
Mundo miraculum, cœlesti numine plenum.

FINIS.

COMMENTARIUS

DE VERA PRÆCAVENDI ET CURANDI FEBREM PESTILENTEM contagiosam ratione,

IOHAN. CRATONIS à KRAFTHEIM
III *Sacratiss. Imppp. Cæsss. Auggg.*
Medici intimi.

Germanico idiomate conscriptus. Nunc in Latinum, ex postrema & locupletissima ipsius Authoris recognitione conversus, additis plurimis remediorum formulis nunquam antea editis, studio & opera.

MARTINI WEINRICHII URATISL.

Addita est eiusdem assertio Latina pro bello Teutonice edito.

NOBILISSIMO ET CLARISSIMO VIRO,

MEDICO ET PHILOSOPHO PERITISSIMO

D.

LAURENTIO SCHOLZIO

URATISL. MEDICO.

Domino compatri, & amico ſ.
Digniſſimo.

MARTINUS WEINRICH URATISLAVIEN.

Librum hunc à ſe Latinitate donatum, debitæ obſervantiæ cauſa

D.D.

unumquodq; in hoc genere ad plures descendit, hoc citius despectus metuēdus est. Erant auiē Druidæ apud veteres Gallos, quireb. divinis præerāt, sacrificia publica, privataq; procurabant religiones interpretabantur, deq; controversiis omnibus constituebant: unde & honor illis summus tributus fuit, magnusque eo disciplinæ causa adolescentium numerus concurrebat. Et tamen cur nihil scribere vellent, rationē illam afferebant. His quartū hoc accedit, quod sapientes illi judicarent, eos qui discunt literis confisos, minus memoriæ studere, & certe plerisq; hoc evenit, ut in librorū diligentiā, attentionemq; in discendo, & memoriæ exercitationē fere remittant. Itaq; nonnulli, ut plurimū proficerent, vicenos annos in ea disciplina permanebant: Ergo & Pythagorā, atq; Socratē magnos viros, quorū discipuli multa operose scribebant, nihil unquā literis consignasse, & à se reliquisse videmus. Quibus omnibus hoc quoq; adiiciendū, vitasse ob id illos scriptiones, quod difficilē plerumq; explicatū libri habent ac verborū sententiarumq; ambiguitatem, ut ea quæ scripta sunt, sine interprete fere non bene accipiantur cuius vel hoc unicū signum satis est, quod antiqui non singuli unum aliquē, sed plures commentatores, & discrepantibus ex eodē authore haustis, ut isti putant, opinionibus, repererint. Tum si qua dubitatio, ut fieri in permultis solet, inciderit, quē de ea consulemus, qui expediat? Vivus animatusq; ille sermo magistri id potest, scriptus nō potest, quia mortuus. Non pictura, sed pictor loquimur. Itaq; Socrates in Phædro suo dicebat, scripturā pictis rebus nō esse absimilē. Constant quidē ut viva, sed si tabulæ adstes, & quippiā interroges, permodeste, & per quā verecunde silent. Ita fit in author-

rum

rum commentariis, qui cum docere aliquid, ut magistri in cathedra, videantur, si quis cognoscendi ductus cupiditate roget aliquid, nihil amplius ex se possunt, & muti sunt, neq; significare aliud præter ea, quæ posita sunt. Quin si, ut fit, sæpenumero acciditq; nobilissimis scriptoribus Hippocrati, Aristoteli, & Galeno, dubitatio inciderit, nisi aliunde patrocinium, defensionemq; accipiant, tueri ipsi se, & ulcisci injurias nequeunt. Viveret hodie Aristoteles, Plautus, Cicero, Tacitus, quorũ libri à tot Grammaticis corriguntur, ab interpretibus laboriosissime explicãtur, facilius multo ipsi authores se quam nostri subsidiaris expedirent. Illud πόσας ἐκίνας, quot sententias nobis peperit? aliis ita sentientibus, intellectivã animã conceptui humano nõ in prima origine cum semine fœtui indi sed postea de novo immitti; aliis hæc Aristotelis verba de actu secundo, hoc est de facultate actum erumpente, tum cum subiectũ, & facultatis organa absoluta sunt, accipientibus. Potuisset vivus explicare, mortuus non potest, neq; dilatare quæ strictim docuit, neq; repugnãtibus obsistere. Hæc tot & tanta obstitisse sapientibus verisimile est, quo minus meditationes suis in literis scribendo posteris cõmunicarent. Quid ergo, inquiat aliquis: Cur cœptũ est scribi postea, si tantũ habent libri incommodũ? Ego ut illos non improbo, qui sua maluerũt in auditorũ memoria quã in chartis vivere; ita scribendi curã posteris hoc exemplo suo dissuadere non potuerunt; sed ne debuerunt quidem, ob eorum temporum, quæ subsecuta sunt, conversionem. Nam cum multæ subinde scholæ bellis, gentiumq; migrationibus atque incursionibus delerentur, nec conventus possent, quemadmodum in otio & quiete, haberi,

quod

quod voce tradere nõ poterant, tribuerunt per literas.

Animadvertebant præterea non fideliter plerumq; à posteris conservari quæ à magistris erant per manus tradita, ut ob id satius videretur scripto explicare, & memoriæ imbecillitati, aut intelligentiæ debiliori literarum notis occurrere. Augebat necessitatem scribẽdi etiam tertium hoc, quod viderent magistros aquie felices prioribus non succedere, ex quo necesse fuit paulatim disciplinas obscurari, quæ antea florentissimæ erant. Vnus Plato cum multos haberet discipulos, vix unum Aristotelem sibi parem reliquit, & hic rursus Theophrastum paucosque alios, sed inferiores multo. idemq; his ipsis evenit, ut multo imperitiores è Scholæ sua viderent egredi. Quo in casu quanto sapientius, & in futurum utilius, & sibi ac posteris consuluit, cum scribendo voluit potius docere, quam in iis acquiescere, quæ è publica cathedra vel in peripato proposuerat. Ergo oblivionis infirmitas literarum scribendi extorsit, maxime cum essent etiã nonnulla, quæ sine literis, figuris, numeris ne domi quidem tradi possunt, ut est in Arithmetica, Geometria, Cosmographia, quarũ disciplinarum causa antiquissimi illi à diluvio patres, nõ de sideribus scientia tanto labore à vivacibus illis inventa, casu aliquo periret, columnis eas contemplationes inscripserunt ad discendi commoditatẽ, etiamsi cætera omnia subtraherentur. Ac eius operæ quidem, de qua loquimur tanta utilitas est, ut divinæ de religione sententiæ pro omnium populorum captu, literis Hebræis, Chaldaicis, Arabicis, Græcis, Latinis, cæterisque iam compluribus consignatæ sint, quasi interitura esset omnis religionis notitia: ut est hominum memoria oblivioſa, si libri nulli scriberen-

berentur. Ergo his de causis receptum est & hoc alterum eruditorum genus & familia, quæ non ut prior voce tantum præsentes erudit, sed commentariis ad memoriam instruit.

Quoniam autem patet ad discendi commoditatem multum profuisse scribentiũ labores, novalis nobis ex hominum opinionibus, quarum nullus finis est. hoc loco nascitur. Nam qui priscis favent ingeniis, aiunt, ita multa esse scripta toi seculis superioribus, ut nihil desideretur amplius, neque mirum esse, eos, qui scribendo occupantur, laudẽ famamq; ingenii, quam ex eo putant se posse consequi si magno studio elaborata edant, minime tamen hoc speratum bonum assequi posse. Quippe iam satis laboratum pro veritate, & necessaria liberalis disciplinæ supellectile, ut liceat scripturo dicere, Quidô miser te fatigas, frustra ad tadiũ sudas, cur ad istos tam supervacaneos labores abis? Satis iam lucidum Philosophiæ theatrum. Si sapis quiesce, unde fructum non capias, & alias ad curas ingeniũm transferto. Certe hodie ad præscriptum ita loquuntur nonnulli, contemni oportere, quicquid aut ex toto novum non sit, aut non castiget vetera: multi etiam libri fastidio insolentiore puniuntur, quasi ea, quæ vere parva sunt

Et iam quod tineas pascunt. blattasque libelli.
Et redimunt soli carmina docta coqui.

Quod si isti summi literarum Dictatores vere loquuntur, quid aut tu, vir Clarissime, tam laboriosa consiliorum Cratonicorum editione, aut ego vel huius vel alterius operis præparatione molestissima profeci-mus? Quid in tanta medicantiũ turba, quod sapiat fastidiosis proferre possumus. His placet obviare ratio-

nibus

nibus nonnullis, ita ut de toto genere primũ pauca dicamus, tum & de hac opera nostra, quam in præsentia in lucẽ damus. Igitur cum primis scriptoribus & qui nos antecesserunt, gloriam ob inventa sua asserunt. sapientiæ præmium ex merito statuunt. Assentiũtur & in hoc, cum duo sint eruditorũ genera, unum quod privatim erudit; alterum quod scribendo absentibus servit: non minus hos, quã illos esse ferendos, quãdo scriptor & plures, & fidelius erudit. Sed quod finẽ scribendi faciendũ imperãt, quandoquidẽ de rebus omnibus infiniti, & satis pleni sunt libri evulgati, nõ satis sapienter in hoc nobis præeunt, neq; quantũ debebant quatuor hæc mihi videtur bene in animo perpẽdere. Primũ, Rerũ, quæ sub cognitionẽ veniunt, varietatẽ. Deinde intellectus nostri obscuritatẽ. Præterea laborem, difficultatemq; in eruẽdo. Postremo temporis brevitatẽ. Ex his enim singula etiam opinioni eorum plurimum detrahunt. Nam principio quæ animus noster debet cognoscere, prorsus varia sunt, divina, mathematica, naturalia. In his ipsis formæ partim materiæ iunctæ, partim à materiâ omni liberæ. In singulis rursus quam multa continẽtur separatim? Cui unquã omnia quotquot sunt, animalium genera ac species tantum innotuerunt? quis omnium locorum, terrarum, marium, fluminum, avium, quadrupedum, piscium quantum satis est ad amussim naturas pervestigavit? Ita quamvis multa de his ita variis rebus perscripta sunt, scribendi tamen & inveniendi argumentũ omnibus posteris suis reliquerunt. Taceo quam multa hodie à nostris primũ inventa sint, ignota omni antiquitati prioribus seculis. Accedit ad hanc rerum varietatem al-

terum ex obscuritate incommodum, tum quia judicii magna est infirmitas, tum cognitio multis difficultatibus obstructa, latentibus in natura causis usque adeo ut multorũ ingenia à studio prorsus reiecerit, multos inhæsitationes, aut errores manifestos, aut denique ad temerariè de rebus nondum plene cognitis pronuntiandum induxerit. Dixit ipse Philosophus, intellectus nostri eam esse imbecillitatem, quæ in oculis vespertilionum ad solares radios.

Quis præterea labor ad eruendum satis est? cum ab iis quæ nobis notiora sunt ad ea progredimur, ex quibus composita constituuntur, quo non possumus, nisi longa difficilique investigatione & vix tantum pervenire, ad ea nimirũ principia quæ verè talia sunt, eaq; quia profundius latẽt fit ut aut non occurrant, aut nõ omnia, aut non eadem omnibus. Vnde sunt hæc tam discrepantia, idea, forma, materia, privatio: Sal. Mercurius, sulphur, inane, vacuũ: quibus tamen non perceptis, sciri latera nequeunt. Plus enim est intelligere principia, quam quæ ex his concludũtur. Ex eo non est operosum, elicere, cur fere artium præceptiones cõtroversæ sint, rebus quæ ibi traduntur: aliter atq; aliter aliquando evenientibus. Et tui natura omnes motus satis patuerunt? Ad extremum ita brevis vita est, ut sapientes ipsi conquesti sint, nimis exiguum vivendi curriculũ a natura nobis esse tributum ad tantas animorũ occupationes & artium discendarum varietatẽ. Nam nec longissima vita unquã satis longa fuit ne quidem si nullis præterea difficultatibus implicata sit. Palam igitur est, pessime sentire, qui aut omnia esse cognita sibi persuadent, aut in omnibus & hominibus & temporibus omnes esse scientias, hoc est. Quicquid

quid sciri potest, id sciri ab aliquo. atque ita collectũ è singulis apud omnes totam scientiæ summã posse reperiri. Quin contrarium potius verum est, ut cum omnes in inveniendo & constituendo laborarunt, nõ videamur tamen maximã partem latentis divinæ humanæq; sapientiæ, quæ infinita est, adhuc invenisse. Et quid ita querimur hodie, non modo amissas esse artes nonnullas, sed etiam nondũ inventas: ut artẽ vitæ proroganda, & vitri tenacis conficiendi, & dignoscendi proprias rerum vires, inquirendi thesauros, & effodiendi res utiles, quarum rerum cum notitia exigua nostris temporibus ex multa industria appareat, longissime tamen ab eo abest, quod quærimus. Ex quo manifestum est, superesse omnibus discendi materiam ingeniis, si qua ad id à natura accõmodata sunt. Quod si etiam hoc perpetuum est, quod in tractandis literis solent præcipere, ut neq; legendo tantum pascatur animus, nec meditando excitetur sed lectione stylique alternatione, proficiamus, cum utrumque, non alterutrum solum prosit. Cur hoc alterum, scribendi nimirum industriam nobis subtrahent, & styli acumen tam imperiose extorquent? Cur ad huius operæ societatem non admittimur? Certe, qui hoc unum agunt, ut ab Authorum lectionibus nunquam recedant, neque gignant ex se quicquam, iis ingenium solvi expertum est, & nisi lectio hoc altero temperetur, & quæ legẽdo cõparata sunt dimissis è manu libris in corpus redigãtur, quam nobis etiam multis vigiliis facultatẽ sumus cõparaturi? Apes aiebat Seneca imitari debemus, quæ cũ vagãtur in pratis succũ ex floribus virẽtibus tenerrimũ ducunt, sed eundẽ mixtura quadã, & spiritus sui proprietate in mel cõmutãt. Facit hoc animal ei

rei genitum. Nos etiam æmulantes eam industriam, cum in tanta rerum & librorum versemur varietate, quæcunq; aliunde hausimus non in memoriam tantùm ire patiamur, sed in ingenium etiam; ut aliena usu nostra faciamus, & ex multis unum constituamus: sicut ex pluribus numeris minoribusq; summis computatione una totum comprehenditur. Ita Cicero de Finibus aiebat, Introduci virtus nullo modo potest, nisi omnia quæ leget, quæque reiiciet, unam referantur ad summam. Hoc facere animus debet, neque pati, ut aut imperitorum cavillatione aut invidorum sermonibus ab hac exercitatione dimoveatur; ut sit hæc laus nobis cum aliis etiam communis, quando omnes una lege tenemur, & tueri publicas vitæ commoditates debemus: Sit aliud aliis propriùm in hoc æquales simus, sicut in cæteris virtutum officiis esse convenit. De veteribus cum ita loquuntur, quasi tum mundus nondum effœtus meliora omnia ediderit, itidem & ingenia, stulte sapiunt eadem indoles naturæ & illius, & eius, quæ nunc est. Quin si seculum seculo compares, possumus me hercule absque temporum, & hominum iniuria affirmare, tum cum multa essent incoata tantum, plurima adhuc iacerent, non paulo rudiora illa secula nostris extitisse. Pusilla sunt omnium rerum initia, & paulatim ad summa tenditur. Itaque in literis nemo inventis superiorum contentus ita fuit. Vt si quam facultatem ipse haberet, non in eodem stadio cum omnibus certare auderet. Num nihil scribi de arte Medica post Hippocratem & Galenum potuit? aut nulli hodie novi affectus, & remedia? Ausus est post Epictetum, & Aristotelem de affectibus, & non formidandis humanis Seneca scribere: sed quid multa? Verum hoc

Quie-

Quicquid in omnibus disciplinis constitutum est, id ex singularium observatione collectũ esse, putandũq; eam studiorum esse rationem, quã in choris videmus, qui multorũ vocibus constant, ex quibus omnibus unus concentus redditur. Non fit ex una voce concentus, sed ordine canentium impletur, cum ex pulpito omne genus organorũ, tibiarum, & vocũ exauditur, fit harmonia ex dissonis. Talis est philosophantium consensus, cũ multi sua inventa & additamenta in unum tumen conspirãtia conferunt. Testes sunt sentẽtiæ Authorum, hæ quidẽ veræ, aliæ falsæ. Veræ eæ opinor dicuntur, quæ cum proferũtur, ita cum rebus, de quibus sumtæ sunt, congruunt, ut nihil in contrariũ sit observatum. Quid falsæ? Quæ ex uno atq; altero experimẽto conclusæ sunt Crediũ fuit olim, Elephantes singula parere, hodie certum est, ternos & quaternos fœtus edi. Pisces negabat Aristoteles peste infici, credo, quod hoc factum esse nunquã comperisset. At nostri observarũt, & iam in magno tractu id accidisse vulgo notum est. Quod si igitur omnibus in artibus certa quærimus, necesse est ea & ætatum, & ingeniorum pluriũ observatione constituta esse, non paucorũ, sed omniũ. Quare ita sit sua laus, sua gratia sapientibus priscis si quid ad bonum publicum contulerunt ut liceat posteris etiam ei sese curæ non minore cum spe præmii debere. Nihil igitur, inquiat aliquis, satis adhuc liquidum est, quando mentis agitationẽ sistemus, quando desinemus ignorare? Sane ratiocinatio motus est, sciẽtia quies: At nihil impedit, quo minus scias, quod ex necessaria causa conclusum didiceris, vel inveneris, modo & illud memineris, multa inveniri, & cognosci amplius oportere. Hoc enim est, quod quærimus sed non est res sine

negotio, veritatẽ ubiq; eruere. Iã de nostra re dicemus.

Ego ob hanc ipsam causam tuũ, vir Clarissime, & præstantiss. institutiũ, in edendis tot consiliorum & Epistolarum Medicarũ voluminib. Magnifici & Nobiliss. Domini Cratonis, quicquid de iis aliis videatur vehementèr probo. Nam ut multa sint hactenus in hoc genere edita, animadverti tamen excellentissimos quosq; hac aliis præferenda censuisse. Sit iam sane ars Medica à primis ad postremas usq; causas deducta, & certissimis demonstrationibus per tot sæcula, multorumq; labores ad perfectionem deducta, hac tamen rursus postulamus. Arti experimenta conferre; multa non ratione, sed experiendo inveniri, Medicũ habitu perfectum, usu, perfectum nunquã fieri: experientiã propter conjecturas paucorũ esse: deniq; ad eum analogismũ comparandum, quo à methodo generali ad particularem praxin transitur ob infinitatẽ causarum, & corporum, & affectuum, nihil satis unquã aut observatum, aut scriptum esse. Hanc vero experientiam duo gignunt, Prudentia & Usus. Prudentiam dico ad medicas conjecturas accommodatam, quam alii cum non esset, fortunam imperite appellarunt. Nihil ad salutem agri fortuna facit, sed naturalis illa sagacitas plurimũ potest, cũ is in quo est, quid cuiq; corpori, loco, tempori conveniat, acute matureq; prævidet. Hac tum augetur, cum alterũ accedit, longus Medicorum operum usus, multaq; artis exercitatio. Prius illud sicut à juvenib. ingeniosis non removeo, & potest ante canos contingere; ita alterum senum est, quandoquidem diu in aliqua re versari non potest, nisi qui vivit diu. Quod si iam ad artis usum perventre nobis propositum est, à quo rectius quam ãb illis magnis artifici-

tificibus, quib. utrũq; obtigit, imitãdo, vel colligẽdo experimenta ipsorũ discemus? His quis dubitet magnum illum Cratonẽ nostrũ annumerari iure posse? & sic publica fama est. testantur tot elogia Imperatorũ. Principũ. Rerumpublicarũ, Philosophorum. Medicorum testantur scripta edita, & illa tanta nominis ipsius ubiq; admiratio. Nam prudentiã sagacitatẽq; in concipiendo, quam ei natura dedit, ars & doctrina auxerunt, tot annorum exercitatio tam luculenta plurimũ observandi occasio, tam diligens cum doctissimis hominib. de rebus dubiis collatio, prope summã efficere potuerunt. Certe famam sibi, tantamq; existimationẽ ob fœlicissimos in morbis pessimi moris periculosissimisq; curandis peperit. quantã illustria ista dona videntur promereri Verum quoniam prudens illa experientia maxime in consiliis dandis elucet, & post artis perceptionem, eum qui ad opus se accingit, plurimum instruit, non possunt non tanti artificis consilia omnibus esse utilissima, & quid factum sit ante oculos est. Nã hactenus quo quisq; plura Cratoniana haberet, hoc se beatiorem, & ad usum artis paratiorem, & ubique admirabiliorem esse credidit: tantiq; ea plurimi fecerunt, ut etiam si quas syngraphas syruporum, decoctorum, electuariorum, pillularum haberent, ea in arcanis secretisque haberent, & domi admiranda rei cuiusdam instar occultarent diligentius, quã custodire virgines solemus. Atqui cum multi multa eius [illegible] horis habuerint hactenus, nemo tamen quoad, Vir Clariss. communicare nobiscum, vel in animo saltem habui. Non probandum hoc quidem, quod plerique formulis omnia tribuunt, sed de nostris

istis hoc vere dicitur, ita esse comparata, ut usurpata etiamsi nõ juvent, aliquando non noceant tamẽ. Quis non summum medendi artificium in eo deprehendat, quod auxilia prope omnia ex tribus istis, victus ratione, evacuatione, & virium corroboratione deducuntur? Nam eo semper sibi respiciendũ putavit? Quam multa novefacta, & alibi non lecta, non modo dico in veteribus, qui iuxta conditionem temporis, quæ sciebant, nobis tradiderunt, sed ne apud nostros quidem? Quam admirabilis est in plurium, ut vocant, simplicium misbura cautio adhibita? qua cum magis naturæ (sola enim hac vere miscet) quam artis sit, pomposas illas compositiones, quarum gradum ne illi ipsi, qui commenti fuerunt, noviisse videntur, ad extremum paucis exceptis, deseruit, & ad quam maxime simplicia crescente cum ætate judicio prõgressus est. Quam sæpe detestatus est me præsente (fuit enim postremis annis nemo ei me familiarior) eorum ut ipse nominabat, insciitiam, qui clysteribus tot purgantia, Diacatholicon, Agaricum, Colocynthidem. Conf. Hamech. Hieram multaq; alia immiscerent: cum nullus sit intestinorum tantus calor, qui, quod tamen necessarium est, in actum hæc medicamenta posset deducere, certumq; sit magno ægrorum incommodo horum usu malignam quandam intemperiem iis partibus imprimi, unde & ignavæ ad excernendum fiant, & nihil absq; auxilio faciant: plerumque satis esse aiebat ea quæ molliunt, abstergunt, dissipant, consolidant, adhibe[illegible]. Sed de his multisq; aliis erroribus passim in his etiam libellis salutares quædam admonitiones leguntur.

Ac quamvis ista ad editionem scripta non sunt, & timare ad nominis sui existimationem tuendam ac-

cura-

curatius nonnulla potuisset, si otium ei fuisset conces-
sum; tamen sic etiam omnes liberales animi tibi, Vir
excellentissime multum debere ob communicationem
ingenue profitebuntur. Verum enimvero cum & hu-
ius scripti sane utilissimi & accuratissime ab ipso Au-
thore postremis annis recogniti auctiq; tum locis aliis,
tum illustri ingeniosissimarum formularum supelle-
ctile, in Latinum idioma conversionis primus mihi
Autor fueris, cum diceres, non te solum admirari ob
rerum, quae ibi continentur magnitudinem, sed intelli-
gere etiam exterarum gentium eruditos lectionem il-
lius desiderare: visum mihi fuit hoc quomodocunque
perfecto labore, nomini tuo dedicare. Primum qui-
dem, ut qui tibi cetera debent Lectores, etiam hoc de-
bere intelligant. Deinde quia video hoc nostro ordini,
cui nec facultas, nec fortuna aliud fere relinquit, re-
ferendae gratiae genus esse concessum; volo hac ipsa de-
dicatione pro veteri tua benevolentia totaq; lucuentis-
simis officiis sepe necessario meo tempore laborare,
vel mea, vel meorum valetudine prestitis, hoc obser-
vantiae, & grati animi testimonium relinquere inter-
ea, dum aliquando splendidiore argumento in lucem
conspectumq; possim merita tua ponere. Quod factum
meum ut commode interpretari & porro mihi bene-
volentiam tuam conservare velis, etiam atq; etiam
oro. Deus te, Vir clarissime, & mihi multis de causis
plurimum observande, cum universa familia tua
salvum diutissime nobis conservet. Bene
vale: Dab. Vratislaviae, Ca-
lendis Martii, Anno
1593.

DE VERA PESTILEN-

TEM FEBREM PRÆCAVENDI *& curandi ratione.*

ITA multa sunt hactenus ab iis, qui medendi scientia excellunt, usuque artis insignes sunt, de pestilentibus morbis, eorumque contagio, scripta, atque in lucem edita, ut post tot tantosq; viros propemodum supervacaneum videatur, quicquã amplius de hoc argumento lectoribus obtrudere. Verum quia communis officii ratio à singulis flagitat, ut donis divinitus sibi concessis plurimorum saluti consulant, & in commune aliquid conferant, volui ego quoque hoc scripto qualicunque quantũ possum in publico malo aliis inservire, si qua ratione id possem perficere. Nam cum eiusmodi hoc malum sit, ut priusquam consuli Medici ab ægrotantibus possint, & necessaria auxilia colligi, de salute eorum prope desperatum sit: ob id multum interest, recte moneri homines, non modo quomodo necessaria præcautione & salutari remediorum usu cavere (quãtum quidẽ humana animadversione occurri potest) contagium, infectionisque periculum declinare, verum etiam, si qui jam eo malo correpti sunt, qua ratione alter alteri subvenire medicamentis, & vitam, si ita Deo visum sit, prorogare possit, ne vel ægris auxilium desit, aut sani lædantur. Nam si tum demũ urinæ offeruntur Medico, cum infecta pollutaque sunt corpora, duplex ex eo incommodum mihi nasci videtur. Primum quidem, quod ægro auxilia tardius offe-

offeruntur in eo affectu, qui ſubita maxime auxilia deſiderat. Alterum, quia ex urinis infectorum pauca fere Medicus prævidere, & monere poteſt, cum ſæpe in infectorum urinis nihil lethale appareat, quo tempore etiam morti vicini ſunt. Quin & urinarum circumgeſtatione non modo is, qui defert, ſed etiam Medici, eorumque familia nonnunquam contagio polluitur, ut exempla plurimorum docent excellentiſſimorũ Medicorum, qui cum multis potuiſſent arte ſua prodeſſe, aliorum imprudentia, & curioſitate infecti immature vitã amiſerunt. Ideo aliam potius viam ſequendam cenſeo, quam noſtris hominibus fideliſſime in hoc ſcripto commonſtrabo. Etſi autem non ignoro hanc meã, quam præmiſi huic argumento admonitionem iis non eſſe placiturã, quibus omnia diſplicent, tamen prætermittenda non fuit, cum videam magno cum dolore meo, quantopere vulgus hic præſertim, ab urinæ divinatoribus decipiatur, iiq; optimi habeantur, & doctiſſimi, qui plurimum ex iis ariolari, & mentiri poſſunt.

Quantum autem ad præſervationis rationem attinet, primum eius, & ſummum caput eſt Pietas, & religioſa divini nominis invocatio, de qua cum multa quotidie in homiliis publicis ſalutariter proponantur, ea, ſi quis profanus cum ſuo periculo audet aſpernari, ſeipſum accuſet, ſi quid gravius ei acciderit. Sane & antiqui inter ethnicos Medici, peſtilentes morbos ad Deum retulerunt, cum in natura cauſas certas vix inveſtigari poſſe animadverterent, nec communibus in arte remediis malum illud cedere longo uſu didiciſſent.

Porro Aſtrologi ſideribus id malum attribuunt, docent-

docentque à peculiaribus in cœlo constellationibus putredinem seu corruptionem quandam in aere excitari; qua attracta homines, qui eius usu carere non possunt ita inficiantur. Ex eo esse, quod regiones & corpora, quæ vi cœlestium causarum occulto consensu respondent, plus minusve inficiuntur. De hac causa controversa cum nemine placet litigare; interim non nego à corporibus cœlestibus, sideribusque vehementes in subiectum aerem mutationes imprimi. Hoc solum monebo, inprimis operam esse dandam, ut omnia ea attentissime caveantur, quibus aer potest contaminari, cum aeris impuritas & fœtor propagationi veneni ad plura corpora maxime accommodata sit. Veruntamen halitus ille, qui ex infectis corporibus educitur, & malignam qualitatem contagiosam, ac venenosam ex putredine, seu corruptione potius accepit, præcipua causa est, cur contagia late disseminentur. Ex qua patet, generalis causæ præservationem positam esse in aeris puritate conservanda, quod fit, cum non solum cavetur, ne à corporibus infectis, sed etiam ab iis qui ægris ministeria præstant, malum illud disseminetur. Id Magistratus præcavere potest animadversione sua, quam adhiberi maturè oportet, iuxta salutare illud præceptum, Principiis obsta. Dabit igitur operam Magistratus Politicus, ut viæ publicæ, plateæ & angiportus in civitatibus, eaque loca, quæ ab hominib. frequentantur, pura à sordibus sint, morticinia, fimus, cadavera, sordesque omnes tollantur. Fontes porro etiam, canales, & flumina munda sint, cum aquarum immundicies, aerem, & homines polluat, & sæpe lo-

ca

ca ſalubria ab aquarum illuvie periculoſe afficiantur.

Aerem præcipue ignis purgat; ideo olim, ut teſtatur Hippocrates, & Medici, in peſtiferis locis luculenti ignes paſſim excitati fuerunt. Nam ubi peſtis aerem contaminavit, experientia docemur; ignem ex incenſo junipero, tædis, & quercinis lignis ac foliis veneno ei; quod exhalant infecti, & in aerem infundunt; plurimum reſiſtere. Poterit autem quilibet domi ſuæ ſingulis diebus bis vel ter aeris alterandi gratia cùm baccis juniperi, roremarino ſicco, & foliis quercinis, vel tæda ſuffitum excitare, maxime hyemis tempore, aut incipiente autumno: & quibus in locis camini extructi ſunt, ij ignem ex aridis lignis quercinis ſibi faciant. Opulentiores ex pharmacopoliis ſibi comparent trochiſcos & pulveres odoratos: vel tale quiddam:

℞. Zedoariæ.
Angelicæ an. ʒ j ß.
Galangæ.
Xylaloes an. ℈ iiij.
Santal. citri.
S. Citri.
Cort. citri.
Styracis cal. an. ℈ ij.
Gummi arab. ʒ j.
Tragac. ʒ ß.
Dictam. Cretici.
Benzoin. an. ℈ s.
Moſch. ambræ an. gr. iiij.
Zacc. cand. ʒ vij.
Diſſol. in aq. roſ.

F.orbiculi pro fumo: Aliquando potes addere ol.Nucis muſc.vel Mac.deſtill.aliquid: Ozylete:

℞ Xilaloes:
Ladani an.ʒj.
Styracis cal.ʒs:
Moſchi gr.ij.
Zacc.candi ʒi ß.
Cum aq.roſ.q.ſ.f.trochiſci:

Si quis privatim ſibi pulverem velit præparare, ſumat myrrhæ & thuris an.ʒs.roriſmarini ſicci, baccarum juniperi, fol.quercus an.ʒj. ſantal.citr: ʒij: camphor.g.iiij.f.pulvis:qui igni inſpergatur. Vtiliter etiam uſurpatur pro fumo faciendo ſuccinum, cum baccis juniperi admiſtis:

Etiam illud profuerit ex ſuccino in aceto,& aqua roſarum vaporem elicere, quem veſtes & corpora excipiant.Deinde carpum,faciem, & manus eodem aceto & aqua humectare; pauperes, qui ſuccino deſtituuntur,ſilices fluviatiles affuſo aceto additis foliis quercus;& roſis ſiccatis calefaciant, & eo modo, quo dictum eſt,fumum corporibus excipiant. Ditiores ſilicibus acetum roſaceum affundant, & æſtate ſantalos rubros; hyeme angelicam adjungant: poſſunt & alii pulveres odorati ex arte componi, qui in thuribulis diſſolvuntur in fumos magno cum ægrorum commodo.Nam prunis multum uti apud infirmos non videtur eſſe conſultum. Extat pulvis Mathioli ad ſuffiendas veſtes eiuſmodi:

℞ Baccarum lauri:
Iuniperi an.ʒ iiij:
Mirrhæ.
Aloes an.ʒj.

Ligni

Ligni Guaiacini.
Santal.alb.an.ʒs.
Thuris.
Styracis calam.
Ladani an.ʒij.
Misc.f.pulvis crassus.

Porro hic monendum, cum homo venenum illud præcipue attractione aeris, & halitus atrahat, non modo ore, verum etiam per poros omnes cutis; aer autem vitietur vaporibus ex infectorum tum corporibus, tum vestibus emanantibus, & ita multiplicetur ac propagetur: Cuiusque officii esse, si vel ipse infectus est, vel cum infectis conversatus est, memor charitatis Christianæ, ne alios petulanter adeat, aut societatibus hominum se ingerat; iis maxime in locis, ubi magni conventus fiunt, sed spõte se ab hominum congregatione segreget, & si omnino ei cum sanis agendum est, ita caute id faciat, ne quid periculi illis creet. Nam qui malitiose pestifera illa seminaria diffundit, homicida est proximi sui, & pœnas non modo æternas sibi luendas sciat, sed in hoc etiam seculo Magistratus severitatem experietur. Quin & illud esset utile, eos, qui aliquamdiu cum infectis fuerunt, priusquam sanis se immisceant, prius in libero aere aliquantisper hærere, non autem includi ædibus contagio pollutis: quam consuetudinem occludendi ædes infectas non fuisse salutarem multorum locorũ exempla docue. .nt. Quodsi malũ nimis ingravescit, satis est, ædes i spectas signo notari. Plura de hoc erant adiicienda. sed quia prudentiæ Senatus nihil debet præscribi, hoc tantum addam, Si quæ errata initio committuntur, & initia periculi contemnuntur,

muntur, nullo consilio deinceps facile succurri posse. Æquum etiam erat, eos qui infectos adeunt, invisunt, medentur, consolantur, sepeliunt, prorsus à sanorum consuetudine abstinere, multo minus decet eos sponte se in societates hominum immiscere, vel in aliorum ædes se ingerere, nec lintea, aliaque instrumenta, quæ in infectorum cadaveribus sepeliendis adhibentur, in sanis & non suspectis locis usurpari debent. Neque vero seminarium pestis homines tantum, sed etiam pecudes, & cætera animalia possunt circumgestare, ideo & in hoc cautio est adhibenda.

Atque ut præcidatur omnis occasio infectionis, & contagii balnea publica, diversoria, & compotationes publicæ prohibendæ; & omnia loca occludenda, in quibus calefactis multi simul conveniunt; & ita se quisque gerat, ne quando ipse fauciæ suæ cõscientiæ stimulos sentire cogatur. Hyeme autem cũ vapor ex hominum corporibus exhalans non ita se dilatat in publico aere frigidiore, & facilius ob condensationem observari oculis potest, quilibet videat cum quibus conversetur, nec aliorum halitus attrahat. Æstate autem consultum est observare ventimotum, ut hic halitum colloquentium à nobis abigat. Igitur, qui solvere possunt; quoties egrediuntur, in ore gestent cortices citri, vel zedoariam, vel unum de his orbiculis:

℞ Corticum citri ʒ ij.
Zedoariæ.
Angelicæ an, ʒ j ß.
Xylaloes.
Ireos an. ʒ ij.
Cinamomi. Cario-

Gariophyl.
Nucis muſc.an.℈j.
Moſchi, Ambræ an.gr.ij.
Zaccari candi q.ſ.cum mucilagine tragacanthi ex aq.roſ.f.orbiculi parvi.

Quibus vero hi nimis chari videntur ob preciũ, ſumant loco zedoariæ: angelicam maceratam in aceto, & in ore geſtent. Poſſunt & divites loco orbiculorum Muſcordino (quod ita vocant) uti. Probo & galangam, & cortices, ac ſemina citri, quibus non ſolum aer occurrens alteratur, quem attrahimus; ſed & corroboratur. In quibus duobus capitib. ferè tota præſervandi ratio poſita eſt, quantum quidem vel Medicus præcipere, vel quiſque ſuo loco exequi poteſt.

Ut autem inſpirationi magis provideatur, nares mane, cum quis egreditur, hyeme inungat mithridato, vel theriaca, diſſoluta in rutæ ſucco, qui vero calidi ſunt calido tempore, poſſunt addere aquam roſarum cum pauco aceto, & camphora, & utile eſt, nõ modo uares, ſed & carpum, & cor, iis, quæ ſpiritus reficiunt, inungere, ſicut ſupra oſtendi de ſuccino cocto in aceto cum ſilicibus. Quia autem talia medicamenta quibuſdam nimis vilia videri poſſent, quæ tamen ego utiliſſima eſſe judico, commemorabo quædam alia. Extat deſcriptio aceti Mathioli eiuſmodi.

℞ Mirrhæ.
Aloes an.℥s.
Card.bened.
Maioranæ.
Serpilli.

Zedoar.
Cinamomi.
Calami aromat.
Pulegij. Rosarum an. m.iij.
Santali albi ʒ j ß.
Granorum Iuniperi ℔ s.
Aceti vini q.s.

Sacculi cordialis vel Moscambræ descriptio hæc est:

℔ Sem.acetosæ.
Citri.
Corticum citri.
Been albi & rubei.
Santal.citrin.
Sp.Indicæ.
Corall. rubear.an.ʒj.
Scordij.
Fl.Borrag.
Rorismarini.
Ros.rubear.an.p.j.
Croci integri ℈j.
Spec.Diamuschi dulc.
Lætit Galeni.
Cordial.temper.an. ℈j.
Moschi, Ambr.an.g.v.

Incorporentur cum syndone f.sacculus cordialis interpassat.

Quidam præstantissimi Medici in præservatione max.commendant oleum scorpionum, quod Clementis nominant, si regio cordis, & carpus eo ungatur; potest autem ita confici:

℞ Scorpionum numero centum.
Olei olivarum antiqui ℔. j. Co-

Coquantur ad mediet. consumptionem, & diligenter exprimantur. Addatur rhabarbari triti ʒj, in vase vitreo optime clauso, soli 40. diebus exponito. Quod si tot scorpiones haberi nequeunt, sumantur 40. additis ʒij. theriacæ.

Didici etiam à peritissimo Medico, Carpi insignis chirurgi Bononiensis discipulo, solitum fuisse Carpum eiusque familiares circa cordis regionem arsenicum album gestare, ut cor veneno assuefieret, & veneno pestilentiali posset resistere, constat autem Carpum cum suis sectatoribus in multis pestilentiis incolumem fuisse servatum. Describitur autem hoc modo:

℥ Arsenici cristall.
Risi gall. an. ʒiij. vel ʒs.
Cum albo ovi incorporentur.

Vel: ℥ Arsenici cristall. ʒj.
Croci ʒ iij M. f. sacculus cordialis. Ita fiunt & sacculi pulveris Bubonis Theophrasti.

℥ Pul. Bubonis exiccat. ʒ ij.
Arsenici citri.
Cristallini an. ʒj.
Rad. Diptami.
Tormentillæ an. ʒ ij.
Margar. non perfor. ʒj.
Corall. Hyacinth. Smarag. an. ℈j.
Croci orientalis ℈ij.

Singulis seorsim pulverisatis impastentur pro amuleto supra regionem cordis. Hos sacculos qui gestant, eos monent, ne sudent, ne incalescentes sacculi per apertos poros vim suam ad cor immittant, & ita nocumentum vel etiam mortem ipsam inferant.

Quanquam vero ego nemini author sum, ut his utatur, tamen cum sciam vehementiora etiam remedia, & venena intra corpus dari à quibusdam, volui ea nominare tantum, & sane omnibus prodesse absque discrimine persuadere mihi neutiquam possum. Illis tuendum hoc relinquo, qui aliis talia obtrudũt. Optarim vero audire, quomodo eas rationes, quas Alexander Massaria, & eruditi alii Medicis opponunt, possint dissolvere. Alii non Carpo sed Clementi Pontifici attribuunt. Novi in Austria magnæ dignitatis virum, qui mirifice commendabat. Plurimi lapidem hyacinthum circa pectus gestant; assignantque ei peculiares vires, majoresque, quam aut Smaragdo, aut Bezoar, in hoc præsertim malo. Porro ad cor muniendum & alterandum aerem, qui attrahitur, contraque vapores, qui ex impuris locis vestibus, vel corporibus emanant. Pomo Ambræ utendũ est tali.

℞ Ladani ʒs.
Benzoin ʒiij.
Succini ʒij.
Ligni aloes.
Santal. citrini an. ʒj.
Ros. rubear. ʒs.

Aspergantur aq. ros. moschat. in qua parum sit Tragac. Dissol. misce, simul in mortario, addendo

Olei cinam. gutt. v.
Cariophyl. gutt. iij.
Macis gutt. j.
Ambræ, Moschi ân. gr. v.
M. f. pomum.

Possunt tamen & diversa fieri, alia quidem pro æsta-

te,

te, alia pro usu hyberno, Egentiores autem, hunc succum sibi præparent, sumant aceti quartarium unum. Rutæ pugillos duos, eam contundant, & exprimant sutcum per linteolum, addantque camphoræ, & croci an. ʒj. Inde spongiam intingant, & secum gestent, ac sæpe odorem inde attrahant. Idem succus potest naribus illini, & carpo, maxime, qui calidiores natura sunt, & tempore calido. Magnam enim ad præservandum vim habet. Etsi autem difficile est judicare, cur alius citius, vel tardius, aut gravius, alio inficiatur, imo cur alii etiam prorsus non inficiantur; tamē illud constat, venenum minorem vim habere ad lædendum, in iis, quorum corpora à superfluis excrementis libera sunt, nec cruditatibus & obstructionibus laborant. Perinde enim ut ignis solvitur, cum pabulum idoneum subtrahitur, ita hic fieri putandū est, unde cum Philosophis Medici ita loquuntur: *Nullam causarum sine patientis aptitudine agere posse.*

Quapropter suadeo fideliter, ut quilibet in victu cæterisque rebus modum servet, ebrietatem. & libidines vitet, lætitiam sectetur, salva pietate, & pudore. Vitet cibos noxios, & difficilis concoctionis, & vitiosi succi, ut pisces qui squamnas non habent, anseres & avium fluviatilium carnes, lacticinia, quæ facile corrumpuntur, nimium usum olerum, fructuum crudorum, boletos item, fungos & his similia. Vitet obstructiones, & cruditates; vina fortia, & feculenta ne bibat, non utatur immoderatis exercitiis, quæ in sudorem, & magnam anhelitus mutationem desinunt. Alvus semper aperta sit. Absit tristitia, &

melancholia,& metus, quia cor affligunt, & veneni receptioni causam præbent.

Quia vero nemo ita exacte potest vivere, quin superfluum aliquid colligatur,moneo eos, qui labore ea non absumunt,ut de consilio prudentis Medici qui naturam,vires,ætatem,animi tempus considerat, corpus evacuet,provideat tamen, ne in eos incidat, qui fortia & maligna purgantia exhibent. Nam etsi ea valide purgant,tamen vires deiiciunt & sæpe graves exulcerationes,tormina,debilitates sequuntur& maligna qualitas stomacho imprimitur, ut postea plura excrementa colligantur,quam evacuatio sustulerit.Qnod si ob id rursus & sæpe ad purgandum redeundum est,scito,vitam te breviorem reddere.Abstinendum igitur ab iis,qui fortissimis remediis radicitus omnia se expurgaturos gloriantur. Satis magna cura opus est,ut ne nimium fiat,etiam cum levissima & tutissima dantur, maxime cum in eos incidimus, qui intemperantem vitam degunt.

Et quanquam non valde dolendum est, eos in eiusmodi imperitos Medicos incidere, qui neque sui neque aliorum rationem ullam habent,& de non intellectis rebus sibi sumunt judicium,tamen singulos hic monere volui,ex iis remediis, quæ ad solam urinarum inspectionem absque ullis aliis indiciis præscribuntur, plus detrimenti,quam commodi esse expectandum.Illas etiam urinarum inspectiones,& iudicia de iisdem pro huius loci vitioso more,neglecta observatione temporis in morbo,& ægrotantis qualitate,meram impostura esse. Nam etsi ex iis,quæ narrantur ab eo, qui urinas defert ita pronuntiat. Medicus, ut rem ipsam tetigisse videatur ; non tamen

men ex urina id prævidit, sed ubi modicum quippiam ex eo colloquio deprehendit, multa garrit apud imperitos, quæ ægro nihil afferunt commodi. Quod si hoc modo persuasus, remediis etiam uteris, antequam te viderit Medicus, & naturam tui morbi, eiusque tempora, & diuturnitatem cognoverit, & num tibi is familiaris fuerit, exploraverit, & in quemvis eventum te curandum susceperit; ipsa vero remedia prosunt, est, quod Deo & fortunæ gratus sis.

Quanquam autem Medici, qui ita casu felices sunt in medendo, magno beneficio divinitus afficiuntur, tamen eo non abuti debebant, sed artem & scientiam adjungere felicitati, non compendiis, aut populari favori fidere. Vbi autem in Medico arrogantiæ plurimum est, artis parum, etsi de experientia gloriatur, ut circumforanei impostores solent, tamen tandem seipsum damnet necesse est. Singulis etiam septimanis una ante cœnam hora drachma una utendum est pillularum pestilentialium cum Ammoniaco præparatarum, vel si placeant, ex veteri descriptione, quanquam constat in ruffi descriptione pro Croco ammoniacum positum, laudantur maximè à Medicis & possunt sæpius etiam usurpari. Quod si ob vim exiccatoriam ventriculo, non prosunt aliquibus, ij consulant Medicum. Vtilissima enim medicamenta non omnibus conveniunt teste experientia. Est autem earum pillularum descriptio talis;

℞ Aloes
Ammoniaci.
Myrrhæ an. ʒ j.
Cum vino fragrante f. pill.

Vel sic: ℞ Aloes opt. ʒj.
Myrrhæ elect. ʒs.
Croci ʒij.
Cinnamomi.
Coriandri præparati an ʒjß.
Sem. Citri
Basilicon.
Acetosæ an ʒj.
Xilal.
Margarit.
Corall. rubeo.
Cornu cervi.
Rasuræ ebor an. ℈ij.
Rad. Tormentill.
Dipt. albi.
Therebinth. an. ʒij.
Boli armeni veri ʒvj.

Pulv. incorporentur cum syrupo de corticibus citri. Misce fiat massa.

Qui calidius epar, & renes habēt, & calculosi sunt, utantur pestilentialib. pillulis cum rhabarbaro, ita ut de ruffi pillulis antea monui, vel ante cœnam quantitate juglandis nucis therebinthinam lotam in aqua rosarum admisto zaccaro sumant. Video enim peritissimos Medicos infectionis tempore usum therebinthinæ lotæ probasse, ac quamvis vera therebinthina caremus, tamen nec nostra qualiscunque inutilis est. Præparantur pillulæ cum Therebinthina tali ratione.

℞ Therebinth. lotæ ter in aq. ros. ʒij.
Rhab. optimi aqua cinamomi irrorati ʒij.
Cinamomi ℈ij.

Pul-

Pulver. liquiritiæ q.s.f. pillulæ.

Verum quia sæpe descriptio pillularum aloe cum rhabarbaro mutua est; ideo hanc descriptionem adjungam.

℞ Aloes rosatæ ʒiij.
R hab. el. pulverisati & aqua cinamomi aspersi ʒj. s.
Agarici rec. trochiscati ʒj.
Myrrhæ elect. ℈ij.
Mastichis ℈j.

Cum syrupo de corticibus citri q. s. De his sumatur drachma una, tribus horis ante prandium.

Hoc modo expurgato corpore, secure usurpantur præservativa. Nam impuris corporibus præsertim aromatica plus obfuerint, quam profuerint, teste experientia, qua observatum est, usu aromatum maxime mulieres, & virgines quarum corpora sunt impura, lædi.

Quia autem de purgatione dixi, multi autem venæ sectionem malunt, quam purgationem non modo in curatione, sed etiam in præservatione, ideo hoc rursus monebo. Cum præservatio in eo sit posita, ut corpora quæ parum habent superfluitatum, in eo statu conserventur. Impuri vero ab excrementis liberentur, & exiccentur. Si abundat sanguis, & corpus plethoricum est, non improbare me venam. Sin vero copia non est in sanguine, & nullum indicium plethoræ, venæ sectio periculosa esse existimari debet. Nihil tamen consuetudini detraho, & si quis observarit, se ex hac, vel alia re juvari, ei minime hoc auxilium intercludimus.

Remedia in præservatione adhibenda, quæ ad cor respiciunt & causæ pestilenti adversantur.

PRimum hic puerulis prospiciendum est. Quanquam optimum est auxilium domi liberos in puro aere, quantum fieri potest, ubi infici non possunt, continere, & medicamentis non onerare. Tamen si periculum metuitur, detur eis mane cochleare unum oxysaccaræ Nicolai, vel sumatur aceti quartarius, aquæ rosarum dimidiæ quantitas, libra una saccari, cortices citri, vel cinamomi parum, hæc coquantur, & despumentur, usque ad mellis consistentiam, detur iis mane cochleare unum vel alterum. Interdum de meo tabulato ditiores suis porrigant.

Tabulati descriptio.

℞ Boli arm. in aq. scabiosæ loti ʒs.
Cornu cervi usti.
Terræ sigillatæ an. ʒij.
Coralli præparati.
Margar. præparatarum an. ʒj.
Zacc. in aqua ros. & cinamomi dissoluti ℔s. Fiat confectio in tabulis. Vel sic:

℞ Boli arm. cum aqua scabiosæ loti ʒj. ß.
Marg. præpar. ℈ij.
Fol. auri N. x.
Hyacinthi præparati ℈j.
Spec. Diamarg. frigid.
Liberantis an. ℈js.
Zaccari in aq. ros. & cinam. dissol. ʒiij. F. rotulæ.

Pauperes sumant juglandes, rutam & sal & pueris domi

domi exhibeant: vel tale electuarium conficiant, quo uti etiam adulti possunt, maiori saltem quantitate, quam infantibus datur. ℞ Iuglandes viginti, Ficus quindecim, Foliorum rutæ duos pugillos, duos item Tormentillæ: Croci, Salis an. ʒj. Hæc simul contundantur, & mellis addatur tantum, quod satis est ut fiat electuarium, de quo detur pueris. Adultiores autem utantur quantitate juglandis: semper habitum hoc fuit pro remedio in tali casu præstantissimo. Nam infantibus vehementiora exiccantia præbere, itemque Theriacam & Mithridatium, vel camphorata non laudo. Contusæ autem Tormentillæ aliquid dare mane in pane cum aceto, & cornu cervi limato potest. Vel hoc quod sequitur:

℞ Cornu cervi usti,
Cornu cervi crudi an ʒs.
Pul. Tormentillæ.
Corticum citri an. ʒj.
Zacchari ʒiij. Misce.

Infantes purgare velle, non videtur consultum, si tamen sint astricta alvo, rotulæ de rhabarbaro dari possunt. Earum descriptio est hæc:

℞ Zacchari albi aqua acetosæ & cinamomi dissoluti, & ad perf. cocti. ʒiiij.

Extracti Rhabarbari ʒ ij. Cum succi rosarum ʒ j. dissoluti. Rhabarbari optime pulverisati & aqua cinam. humectati ʒ ij. Fiant rotulæ secundum artem.

Pro gravidis, & lactantibus.

CUm gravidæ multum in se superfluæ humiditatis habeant, & tum plus aeris quam alias attrahan-

hant, si quæ fugere possunt, iis hoc faciendum est. Quibus autem manendum est, quantum possunt domi se contineant, nec in publicum, vel loca suspecta prodeant. Et quia communia illa remedia, quæ alias præservationi accommodata sunt, istis non prosunt. præscribo hunc pulverem, qui non modo utilis est ad præservandum, sed & fœtum roborat.

℞ Rasuræ eboris ʒj.
Corall. præparat.
Margaritarum an. ʒ iij.
Zedoariæ.
Nucis musc. tostæ an. ʒj.
M. f. pulvis.

Si suavitas in pulvere quæritur tantum Zacchari addatur, quantum est pulveris. Quia vero multæ gravidæ ex pharmacopoliis allata aversantur, ideo domi tale quid parari poterit. Sume rasuræ eboris ʒs, Zedoariæ ʒij. Nucis musc. Corall. rub. an. ʒj Misce f. pulvis & tantum detur mane, ac vesperi, quantum denario excipi potest, quæ dosis est & pulveris antea præscripti. Mithridatium alii gravidis concedunt, quod non probo, quanquam in priore meo libello olim edito idem admisi. Ego hoc electuarium præfero, quod sequitur:

℞ Conserv. Borrag. Buglos. Rosar. an. ʒ j. s.
Corticum citri condit.
Anthos an. ʒs.
Rotul. diamarg. frigid.
Diatrion santal. an. ʒj.
Elect. de gemmis ʒs.
Boli arm. præparat. ʒj.
Zedoariæ.

Dipta-

Diptami.
Croci.
Tormentillæ an. ʒs.
Syr. de corticib. citri & acetos. citri an. q. s. Misce fiat conditum.

Pro pueris & virginibus.

CVm hoc hominum genus frequenter infici soleat quod humida, calida, raraque corpora habeant, ideo peculiaribus remediis indigent, cum nec purgationes ferant, quas adulti; & vehementia calida præservativa illis minime conveniant, ut eruditi Medici norunt, quorum rationes huc afferre nihil est necesse; cum hæc pro vulgo scripta sint. Igitur pueri infra annum sedecimum ætatis, & virgines infra decimum quartum, pro præservatione, neque venam secent, neque fortiter se expurgent. Possunt autem singulis septimanis drachmam semis pillularum pestilentialium dimidia hora ante cœnam sumere, & singulis diebus mane tres pillulas de succo Cardui benedicti cum quibusdam speciebus, quæ pillulæ de carduo nominantur. Sunt autem eiusmodi:

℞ Succi cardui inspiss. ʒs.
Rhab. opt. aq. cinamomi aspersi.
Agarici recenter trochis. an. ʒj. s.
Myrræ ℈ij.
Mastichis ℈j.
Cum syrupo de corticib. citri fiat massa.

Cætera remedia ex theriaca vel Mithridato vel camphora confecta, quæ alij absque discrimine omnibus pompose commendant, istis quidem dari non debent.

debent. Ac quamvis clament antiquos etiam Medicos talia huic ætati præbuisse, & se expertos esse sæpius: non tamen ob id sequitur, periculum abesse, quia ratio repugnat. Potest etiam contraria experientia ostendi, quanto cum periculo talia teneræ ætati obtrudantur. Quod si rationes desiderant, in doctorum libris requirant: & ipsi æstimare possunt, puerorum corpora facile resolvi. Ideo qui in pueritia adhuc sunt, vitent electuarium de ovo; quod etsi à Medicis valde celebratur, tamen non potest omnibus esse utile, aut ab omnibus Medicis esse laudatum. Nec tamen ego id damno, modo theriaca optima admisceatur, & crocus non aduratur. Quod vero aiunt, illud esse præstantius, quod ætatem habet viginti annorum, quam quod duorum est, nemo ex doctis Medicis accipiet. Maxime autem periculosa sunt teneris corporibus remedia, quæ ad formam electuarii de ovo cum nuce vomica, & multis præterea purgandi vim habentibus, ut helleboro nigro & in balneo quidem, ut audio, usurpantur cum balnea infectionis tempore adultis, & non adultis plurimum noceant, ideo quisque eiusmodi Medicos & remedia caveat, nec magnis cõmendationum titulis decipiatur. Nam certum est in his nullam artificiosam componendi rationem elucere, non prorsus tamen aliquam, aut nucem vomicam in peste dari reprehendam. Profuerit igitur tenerioribus & non adultis tabulatũ meum, vel quod Ferdinando Imperatori ascribitur. Cæteris egentioribus aliud est præscriptum commune liberantis, maxime vero si cum aloe rosata sit præparatum, quod maxime hic utile judico, sicut & electuari-

ctuarium de nucibus. Electuarii autem liberantis pro pueris descriptio est ea, quæ sequitur:

Sem. Santon.
Boli armeni an. ʒij.
Sem. Caulium.
Citri excorticat. an. ʒs.
Rad. Tormentill.
Enulæ an. ℈ij.
Corall. rubeor. ℈j.
Smaragd. Hyacinth. Sapphir. an. ℈s.
Rasuræ eboris.
Serici crudi.
Sem. plantag. an. ℈j.
Zacc. albiss. ʒiiij. in
aqua scabiosæ vel acetosæ vel cardui dissoluti, fiant rotulæ.

Quod si vero pueri & qui in tenera ætate sunt, dissolutius vivere voluerint, sciant, teste Galeno, frustra multa remedia præscribi. Nam cum præservatio in singulorum corporibus tria postulet, corporis evacuationem; roborationem cordis; aversionem aeris impuri, & polluti: certe tria illa oportet esse conjuncta, ut corpus purum sit, & vires conserventur. Diætæ omnem rationem hic præscribere non possum, sed in hac una regula posita sunt omnia. Cibus simpliciſſimus optimus: præcipue autem pueri in cibo utantur aceto. Pauperes mane buccellam panis in aceto intinctam sumant cum pulvere radicis Tormentillæ, vel electuarium de nucibus, cuius præparationem supra præscripsi. Sed potest hoc modo confici:

℞ Nucum juglandum N. xx.
Caricarum N. xv. Rutæ

Rutæ.
Absynthij an.p.ij.
Rad. Aristoloch.utriusque.
Cort.citri an.ʒ j.s.
Tormentillæ.
Diptami.
Pimpinellæ an.ʒ ij. s.
Fl.Borraginis.
Galang.
Oss.de corde cervi.
Macis.
Myrrhæ.
Boli armeni an ʒ s.
Mellis despumati ℔ iij.
M.f.electuarium.

Possunt ita & usurpari baccæ juniperi in aceto inaceratæ; vel hæc mixtura, quantitate juglandis. Sume plantaginem, Millefolium, incide, adde carui, & Bolum armenum. Misce cum aceto vini, de hac mistura possunt & adultiores sumere.

Virgines autem, quibus menstrua non fluunt singulis septimanis ter pillulas pestilentiales deglutiant, & quotidie ad præservationem Pimpinellam in aqua coquant, addito pauculo zacchato, & croco, & mane haustum unum bibant. Si fortior vis contra venena desideratur, potest addi angelica in aceto macerata, & enula. Extracta pro his non probo, ob nimium calorem, maximè æstate, & consulendus est Medicus eruditus. Ancillæ quæ ætatem multam non habent; pimpinellam mane quotidie edant, & in ore gestent angelicam.

Quod ad attractionem aeris alterandi, & roborationem

tionem

tionem cordis attinet, hic eadem, quæ ſupra præſcripta eſt ratio, obſervari debet: ſed in remediis; quæ intra corpus ſumuntur; corpora & anni tempus diſcernendum; cavendumque hoc imprimis, ne corpora quotidiano uſu remediorum ita alterentur, ut in omni vita reliqua de eo conqueri neceſſe habeant.

CAP. IV.

De adultorum præſervatione.

CUm corporum magna differentia ſit; non modo in temperaturis, verum etiam in individualibus proprietatibus, monendi hic omnes, quibus hoc per facultates ſuas licet, ut tum de purgando corpore, tum venæ ſectione præſervationis gratia conſilium eruditi Medici ſequantur, non eorum qui temere; & audacter præcipitatum. & antimoniū præbent; hoc prætextu, quod omnem impuritatem è corpore tollant; & corpora ipſa vivida faciant. Scio ego etiam quibuſdam Medicis perſuaderi, antimonium eſſe ſingulare alexipharmacum contra infectiones. Sed quia arſenico non valde diſſimile eſt, & natura ab eo tanquam à veneno abhorret, & cum inutilibus humoribus etiam bonos exturbat; fieri poteſt ut in tanta exagitatione, & hypercatarſi, corpus eo veneno liberetur; & putredo propter fortem exiccationem deſinat. Carere autem periculo, aut omnibus tuto præberi poſſe, non facile adducor, ut credam. Nam certo certius eſt, præcipitatum, & antimonium peſtifera eſſe pharmaca. Nec ſequitur, ob id o-

mnibus danda esse, quia paucis, vel aliquibus, ut isti putant, profuerint. Verum de his satis, & volui eos monere; qui moneri se patiuntur.

Particularis vero præservatio singulorum corporum est, propria Medici, nec Medicis hic quicquam præscribo: quisque autem suæ conscientiæ rationem habeat, cum Theophrastus pro experimentatoribus, qui eius ductum sequuntur, non respondurus sit. Res hominum agitur, & scriptum est; Non despicias carnem tuam.

Quia autem iam de præservatione agimus. Ea vero alteratio quædam est, in qua nihil præcipitanter & subito, sed sensim agendum est; suadeo ut præservativa illa calida, & exiccantia caute usurpentur, præsertim calido tempore, quod volo magis accipi de iis quæ magnam perturbationem spirituum in corpore commovent. Et quanquam in medicamentis præservativis à me præscriptis nullus fere excessus est, ut calori naturali vim inferre, aut viscera interiora lædere, cum ad membra principalia roboranda directa sint, soleant; tamen si quis animadverterit naturam ab his abhorrere, aut vehementem corporis alterationem consequi, ei nolim esse Author, ut illorum usum continuet, sed quid sibi faciendum sit, ex periti alicuius Medici consilio statuat. Certe bolus armenus cum succino albo præparatus cum vel sine zaccaro, interdum sumptus plus proderit quam ab indoctis præscripta electuaria; quomodocunque prædicentur. Ad cordis autem corroborationē, & antidota contra venena quod attinet præscripsi aliquot formulas quas hic annectam;

Eli-

Electuarium ſalutis Cratonis.

℞ Macis in ſucco limon. infuſ. & præparat. ʒjs.
Theriacæ elect.
Mithridat. opt. an. ʒiij.
Ligni aloes odor. ʒj.
Spec. liberant. Ferdin.
Terræ ſigillæ terræ.
Succini albi præparati an. ʒſs.
Cort. citri pul. ʒjs.
Conſer. roſat.
Borrag.
Nympheæ an. ʒjs.
Cum ſyr. acetoſitatis citri fiat conditum.

Liberantis Cratonis.

℞ Boli arm. Orient. ʒ vj.
Rad. Tormentill.
Dictami an. ʒ iij.
Zedoariæ ʒ ij.
Margaritar.
Corall. rubeo.
Spec. Diamargar. frigid.
Liberantis an. ℈ij.
Succi cardui.
Scabioſæ.
Verbenæ.
Veronicæ.
Scordii an. ʒs.
Camphoræ ℈j.
Syr. de acetoſ. citri q. ſ.
M. fiat conditum cum & ſine camphora.

Electuarium aliud de Bolo.

℞Boli Orient.aq.ſcabioſ.loti ʒs.
Diptami albi.
Myrrhæ an.ʒj.
Rutæ.
Scabioſæ.
Verbenæ an.p.j.
Sem.Pimpinellæ.
Sem.Cardui bened.an.ʒiij.
Ariſtoloch.utriuſque.
Tormentillæ.
Baccarum lauri an.ʒij.
Macis ℈ij s.
Croci,Camphoræ an.℈j.
Nucum jugland.N.xv.
Cum ſyrupo acetoſ.citri fiat electuarium.

Aliud de Carduo.

℞Succi cardui ʒs.
Scordii ʒij.
Tormentillæ.
Diptami.
Terræ ſigillatæ.
Corall. alb.
Margarit.
Oſſ.de corde cervi an. ʒj.
Spec.liberantis ʒs.
Mithridati ʒij.
Miſce.Eſt probatiſſ.

Deſcriptio Morſulorum de ſuccino.

℞Boli arm.aq.roſ.loti.

Carab.

Carab.an.ʒ.iij.
Terræ ſigillatæ ʒij.
Corall.rubeor.ʒ s.
Alborum ʒvj.
Lapid.Smaragd.
Rubini.
Saphyri.
Hyacinth.an.ʒs.
Margarit.ʒ v.
Cinam.ʒ ij.
Gariophyll.℈j.
Sem.acetoſæ ʒ ij.
Cort.citri.
Santal.alb.an.ʒ j s.
Rubeor.ʒ ij.
Spodii præpar.ʒ.v.
Raſuræ eboris ʒ iij.
Croci Oriental. ʒ j.
Unicornu veri ʒ s.
Fol.auri puriſſ.N.50.
Miſc.f.rotulæ vel morſuli.

De quotidiano uſu Theriacæ hic nihil addam, ſi quis ſibi eam utilem obſervet, utatur. Illud certum eſt vulgaria illa camphorata, quæ hic circumferuntur, ex Theriaca Camphora, Ruta, Tormentilla, Diptamo, baccis lauri, confecta eſſe, & plerunque corruptam theriacam immiſceri, & aquas vitæ, quæ mortis aquæ nominari debebant. Certe tanti non ſunt, quanti volunt videri. Et quia ſimplex medicina tutiſſima eſt, & optima; hic ſimplicia quædam non modo peſti, ſed omni veneno reſiſtentia enumerabo.

Omnes prope medici poſt Theriacam & Methridatum

datum Smaragdum laudant, datur ad grana sex cum Mithridato. Deinde hyacinthus ita describitur, quod non solum intra corpus sumptus. sed etiam foris gestatus pesti resistat. Eandem vim & granata habent, & coralli, & Margaritæ intra corpus receptæ. Bezoar lapis in aulis magni fit, sed quantum ego observare potui, non præstat hoc in isto casu, quod ab eo expectatur, quanquam in aliis magnis morbis eo feliciter me usum esse sciam. Quod si tamen maiori in quantitate daretur, non dubitarem; etiam in peste eum profuturum, quod in cæteris venenis facit, Maxime laudatur terra sigillata, si ea vera haberi posset. Eius loco bolus Orientalis verus, & succinum albũ, quod cordi maxime amicum est, & contra venena vim habet, usurpari potest. Quia vero de bolo, & terra sigillata res suspecta est: placet eius loco cornu cervi ustum. Multis in locis maxime in Hungaria ad Tocavium bolus effoditur colore ruffo, quali & bolus ille verus describitur, Ego magno cum successu usus sum sæpe, & plus profuisse observavi, quam terram sigillatam, quæ fere quotannis dissimilis ebullit, & aliter præparatur. Ideo interdum ex Turcia affertur alba, interdum pallida & rubra. sæpe cineritia. Non dubito Turcas eam adulterare, & aliquid fraudis subesse, quod idem cum bolo fieri suspicor, qui raro verus ad nos pervenit. Miretur hic aliquis, cum Turcæ bolum, & terram sigillatam veram possint habere, qui fiat tamen, ut tam graves pestilentiæ, tamque pernicioſa contagia ad Constantinopolium & vicina loca dominentur. De eo ita mihi a fide dignis authoribus narratum est. Turcas cum omnia ad inevitabile fatum referant, existimentque hominum eam esse rationem, quæ pomorum, cum matura sunt, de-

cidentium, raro remediis uti, neque alium ab alio infecto abhorrere, nec Medicos magnopere desiderare. Habet quidem Sultanus Medicos aliquos. sed quã eruditi sint, norunt, qui aliquoties Constantinopoli legationis munere functi sunt. Quia autem nostris temporibus in Silesia Marga quædam multis in locis reperitur, quam Paracelsistæ axungiam solis vocant, & pro terra sigillata vendunt, & à multis accommendatur: non obstabo ego, quo minus ea Marga; si vere simplex est, non compositum quiddam, aut mixtum ex aliis rebus; cum vim exiccandi habeat, & venenis credatur resistere, in præservatione etiam usurpetur. An autem ad curationem aliquid auxilii collatura sit, experientia docebit. Quæ ad oppidum Strigam reperitur, Hungaricæ non multum dissimilis est. Ad Goldbergam alia est, sed pallidior, & verum bolum colore refert, alia item plane alba. Medici experimentis facultates talium simplicium explorent, nec circumforaneis illis chartis nimium fidant. Ego ita existimo, si frequenter sumatur, magnam siccitatem, & corporis aridítatem esse secuturam, quod idẽ de Bolo Tocavienſi statuo; cui malo ita occurretur, si ea terra cum zaccharo rosato accipiatur.

Habent præter hæc magnam vim, Tormentilla & angelica in aceto præparata, Elenium, Gentiana, Ostrutium, Galanga, Serpentaria, Diptamus albus, Aristolochia, Pimpinella.

Inter herbas commendantur Carduus benedictus Scordium, quod diu incognitum ante paucos annos hic repertum, nunc passim haberi potest, Scabiosa, Verbena, Acetosa, Borrago, Nymphea, Ruta, Tanacetũ, Cochlearia, quam Dioscorides valde commen-

dat, Hypericon, Betonica, Salvia, Roremarinum, Meliſſa, Abſynthium, Calta, Chelidonium, Lyſimachia, Morſus Diaboli.

Inter ſemina præcipuam vim habent Semen aceroſæ, Cardui, Coriandrum præparatum, Aniſum fœniculum & quædam alia. Semina citri, baccæ lauri, & juniperi, Cubebæ, Myrrha, Camphora, quæ curativum ſingulare eſt, cum tempeſtive adhibetur: addo & nucem muſcatam & macis.

De Zedoaria ſunt qui exiſtiment, quid venenum attrahat, quorum ſententiam falſam judico. Gariophyllos autem non carere periculo, experientia docet

Multa de Euphorbio dicuntur: Quod purgans ſit, & expulſivum pro fortibus corporibus, facile dabimus, ſed contra venena non ſumitur. Annumerant in horum ordines etiam os de corde cervi.

Cornu cervi uſtum & limatum, Vnicornu, ſi haberi poteſt. Santali omnes, Caſtoreum. Sunt quidem & alia tum ſimplicia tum compoſita, quæ tamen bis, quorum catalogum adjeci, minime anteferenda ſunt Et certe, qui uno atque altero ex his recte uti didicerit, ſciat ſibi plus profutura, quam omnes operoſas compoſitiones, quomodocunque commendentur. Ita autem commendo uſum iſtorum tum ſimplicium tum compoſitorum medicamentorũ, ut in neceſſario caſu id accipi velim, & de iis corporibus quæ ea ferre poſſunt. Ubi enim neceſſitas non urget. & corpora eorum uſu offenduntur, vitanda ſunt, & obſervanda optima victus ratio, in cibo, potu, quiete. Tẽperantia ſane remedium optimum eſt. Didicimus multorum exemplis, intempeſtivo uſu medicamentorum

torum in peſte plurimos vehementiſſime valetudinem ſuam afflixiſſe. Monendum etiam hic erat aliquid, de ſex rebus non naturalibus ita à Medicis appellatis; ſed quia pro idiotis iam ſatis pleraque attigimus & ratio tuendæ ſanitatis peculiarem tractatũ deſiderat, hic cætera prætereo, & Galeni loco concludam, qui eſt in 1. de differ. Febrium, ubi de præſervatione ita loquitur: Vna ac prima eſt omnibus intentio, & communis, ut corpus quam maxime ſuperfluitatibus vacet: atque optime ſpiret. Secundo loco ut præpotenti cauſæ, quo ad eius fieri poteſt, adverſetur.

Quid vocet, præpotentem cauſam, Medici conſiderent & animadvertent cauſam peſtilentiæ ſupra vulgarem putredinis conditionem ſtatuendam eſſe.

Reprehenſus ſum à nonnullis, quaſi cum iis ſentirem, putredinem in aere, & corporibus tempore peſtis in totum tollunt, in quo immerito me accuſari, omnes libri mei teſtantur, qui de peſte à me in lucem ſunt editi: plures etiam epiſtolæ, in quibus de cura peſtilentialium morborum cum doctis, & excellentibus Medicis diſſerui, idem teſtantur. Diſerte igitur affirmo, non modo eſſe in corporibus magnam putredinem etiam in peſtilentibus à contagione ortis, ſi ad aliquot dies perdurent, & hominem non jugulant, ſed etiam in peſtilentibus non contagioſis, à qua & fiant, vulgaris tamen putredinis conditionem longe ſuperantem, ut ſanguis cum mittitur infectis, ſatis demonſtrat, ubi fibræ ſanguinis ita putruerunt, ut ne quidem concreſcere poſſit. Et unde eſſet contagium, niſi magna quædam putredo ibi exiſteret, quæ ex infectis corporib. vapores emittit? quod

seminarium pestis (etsi à putredine differat) in vestibus & indumentis latet, maxime vero in impuro aere, quem omnes necessario attrahunt, & in eo perinde ut insecta, multiplicatur, & se propagat latius. Videmus etiam quoties febres pestilentiales dominantur, plurima insecta generari in aere, quæ in arbores, & plantas decidunt aquas, & terræ nascentia multipliciter fœdant & corrumpunt. Quæ cum manifesta sint, qui possum videri putredinem omnem sustulisse? Quod autem inquinamenta, quæ in aere hominibus contagiosa & pernicioſa sint, & vere febres pestilentes contagiosas gignunt, ex corporibus humanis exhalent, quæ cum corpora multa inficiuntur, & copiose in aere vagantur, alio quidem in loco magis quam in alio, & hinc inde à vento agitantur, ac nisi à vehemẽte aeris agitatione disturbentur, publicã, & contagiosam hominibus pestem excitant: ex hoc apparet, quod aer ille non quibusvis animalibus, sed hominibus fere nocent, in iis locis, ubi inquinamenta & seminaria pestis vigent. Qui vero ita sentiunt in febribus nullam esse putredinem, sed incendium tantum, cum iis sapiat, qui volet. Mihi æque atque illis Hippocratis sententia nota est, quam tamen de omnib. febribus non possum interpretari. Itaque plane statuo, non modo in pestilentialibus; verum etiam in continuis, & intermittentibus febribus putredinem esse, quomodo ea à Medicis definitur, etsi communi definitioni Aristotelis, qui eam primæ generationi opponit, non respondeat. Et illi ipsi qui putredinem negant, debebant alteram etiam definitionem Aristotelis intueri, & ei hanc non valde dissentientem animadverterent. Vnde etiam essent

illi

illi putridi vapores, qui in febribus continuis à putridis humorib. in magnis vasis: itemque in intermittentibus ex parvis tanquam ex foco emanant, & cor invadunt & eius calorem nativum, imo totius potius corporibus aggrediuntur, ut fonti vitæ sicut omnis putredo, adversentur? Quomodo etiam vera ratio contagii ostendi posset, etsi putredo & contagium differant? Optarim sane eos, qui tantopere sibi in commentis suis placent, adhæc absque personarum infectatione respondere.

Postremo, ut hanc de præservatione doctrinam concludam, monendi sunt ij, qui tempore pestis ulcera aperta habent, ea coalescere ut non sinant, sed magna cura aperta servent. Vbi vero chirurgi sunt, qui cauteria ex arte inurere possunt, suadeo ut securitatis causa illa sibi imprimi sinant: maxime vero ij, qui chronicos affectus habent, ijs indigent. An vero in pedibus, vel manibus fieri debeant, Medici consilium sequendum est.

Sufficiant hæc de præservatione, quæ in tribus, ut dictum, posita est. Primum in alteratione, & mundatione aeris, quem omnes attrahunt necessario, & in quo inquinamenta emanantia ex infectis corporibus, permiscentur. Deinde ut corpora à superfluitatibus excrementitiis, quæ fomentum sunt putredinis, immunia & libera sint. Tertio in cordis roboratione, & interna præmunitione contra venena & putredinem. Quomodo autē fieri hæc omnia beneficio moderatæ diætæ, temperantiæ, animi, hilaritatis, & bonæ conscientiæ possint, ostendi viam, atq; rationē satis compendiosam. Summa est, ut primum omniū spes, & fiducia nostra in DEUM collocetur. Deinde

inde ut quisque temperanter vivat, & ij quibus hoc licet ex impuro aere, & locis, in puriorem & loca securiora, se conferant, sequentes veterem regulam; Fuge cito, longe; & tarde redito. Quibus vero manendum est, ij hæc præcepta observent, & his remediis utantur. Nam medicamenta, & remedia tertia pars sunt præservationis,

Quia vero scio, non solum vulgus, verum magnates etiam plerumque solere in ea remedia præservativa, quibus magni principes usi sunt, inquirere, iisque plus quam aliis fidere. De me autem ea in opinione multi sunt, mihi esse notissima eiusmodi antidota, volo & horum aliqua hoc loco assignare.

Maximilianus Primus Imperator, sacratissimæ memoriæ ante annos iam octoginta hoc electuario usus esse dicitur:

℞ Tormentillæ.
Serpentariæ.
Gentianæ.
Pimpinellæ.
Granorum Iuniperi.
Rutæ.
Absynthii ana.

Pulverisentur & cum aceto ac Theriaca commisceantur. Sumitur de eo mane magnitudine castaneæ.

Sequentes vero pillulæ singulis septimanis bis vel ter sumuntur.

℞ Aloes ablutæ aq. ros. (ego sumerem aloem rosatam) ℥ij.
Myrrhæ selectiss. ℥s.
Croci ℥j.

Agarici

Agarici trochiſcati ʒ iij.
Rhabarbari ʒ j s.
Boli armen. loti.
Ligni aloes.
Pulveris Diptami.
Margarit. an. ʒs.
Addito ſyrupo roſ. fiant pillulæ.

Dantur à drachma una ad duas.

Imperator Carolus V. hoc pulvere delectatus eſt, & aiunt in Hiſpania adhuc in præſervatione magnifieri.

℞ Myrrhæ.
Ligni aloes.
Terræ ſigillatæ.
Boli armen. præparati an. ʒ s.
Macis in aceto præpar.
Croci an. ʒ ij. M. f. pulvis.

Si quis inde Electuarium deſiderat, addatur ſyrupus. Sumitur autem magnitudine nucis muſcatæ.

Imperator Ferdinandus hoc tabulatum magnifecit, & multis communicavit, & ex eo *Liberanus divi Ferdinandi* dicitur:

℞ Cinamomi electiſſ. ʒ ij.
Roſarum rubear.
Sem. portulacæ.
Raſuræ eboris.
Coriandri præparati an. ʒ j s.
Raſuræ cornu cervi.
Sem. citri ex cort.
Aranitiorum.
Limonum an. ʒ iij.
Ligni aloes.

Nucis

Nucis muſcatæ
Marathri.
Aniſi.
Sem. citri vel Bombacis excorticati.
Serici crudi.
Gran. Iuniperi præparata in aceto.
Rad. Tormentillæ.
Rad. herbæ Tunicæ.
Rad. morſus Diaboli an. ʒij.
Dictamni Cretenſis.
Diptami vulgaris.
Scabioſæ.
Borraginis.
Euglossi an. ʒs.
Os de corde cervi ℈ij.
Boli Orient. præpar. ʒij.
Santal. trium an. ℈j.
Fragment. cordialium.
Margaritarum.
Smaragdi.
Sapphirorum.
Sardonij.
Hyacinthi.
Granatorum an. ʒs.

Pulviſcrentur omnia juxta artem & diſſoluto zaccharo in aq. acetoſæ q. ſ. f. confectio in tabulis quadratis, poſſunt quovis tempore uſurpari.

Pulvis præſervativus Wienenſis.

℞ Lapidum Smaragd.
Hyacinth.
Sapphir.

Sapphir.
Rubin.an.ʒj.
Marg.præparat.ʒ js.
Corall.rub.ʒ ij.
Boli arm.ʒs.
Cristall.ʒj.
Lapid.Bezoar.℈ iiij.
Dictamni.
Tormentillæ.
Zedoariæ.
Angelicæ.
Doronici.
Morsus Diaboli.
Pimpinellæ.
Scordij.
Rhabarbari an.ʒ ij.
Cornu cervi usti ʒiij.
Ras.eboris.
Santal.rubeor.
Citrin.an.ʒj.
Croci ʒ s.
Cinamomi ʒs.
Serici crudi ʒs.
Sem.acetosæ.
Portulacæ.
Coriandri præpar.an.℈j.
Flor.Violar.
Borragin.
Buglos.
Nymphææ an.ʒ j s.
Rosar.ʒ ij.
Camphoræ ʒ j.

Folio

Folior. auri.
Argenti an. N. xv.
M. f. pulvis.

Confectio præservativa Mathioli prō aula Ferdinandi Archiducis.

℞ Cinamomi electi.
Boli arm. præpar.
Cornu cervi usti aceto præpar. ʒij.
Rad. Chameleon. albi.
Dictamni albi.
Tormentill.
Pimpinellæ
Bistortæ.
Vincetox.
Scabiosæ.
Borraginis an. ʒij.
Santalor. omnium an. ʒijs.
Rad. angelicæ ʒs.
Zedoariæ ʒj.
Rosar. rubear.
Gariophyll. an. ʒj. s.
Sem. portulacæ.
Citri.
Acetosæ.
Anisi.
Fœniculi an. ʒs.
Rament. eboris.
Ligni aloes.
Nucis muscatæ.
Serici crudi.

Baccæ

Baccæ Iuniperi maceratæ in aceto an. ʒj.
Oſſ. de corde cervi.
Fragment. quinque lapidum precioſorum an. ʒs.
Margar. præparatarum ℈iiij.
Corall. rub. præpar. ʒs.
Trochiſ. de camphora ℈iiij.
Zacchari diſſol. in aq. ſcabioſæ, roſarum & acetoſæ an. q. ſ.
Miſce, f. confectio in morſulis.

Maximiliano II. Imper. laudatiſſimæ memoriæ à me præſcriptæ ſunt hæ Tabellæ, quas multi magni nominis & dignitatis viri ſibi plurimum profuiſſe teſtantur.

℞ Boli arm. in aq. ſcabioſ. loti ʒs.
Margar. præparatarum.
Coralli præpar. an. ℈ iiij.
Sem. Cardui benedicti excorticati.
Citri excorticati an. ʒs.
Hyacinthi præpar. ℈ij.
Smaragdi præpar. ℈j.
Specierum liberantis.
Terræ ſigillatæ.
Cornu cervi an. ʒ ij.
Folior. auri N. xv.
Ambræ gr. vj.

Zacchari ℔ s. in q. ſ. aq. roſ. & cinam. diſſol. addita conſerva roſarum partim, fiat confectio in tabulis quadratis.

Verum hoc loco ſilentio minime præterire debeo ſacræ Cæſ. Majeſt. Maximil. II. Auguſtam conjugem Mariam Caroli V. Filiam Dominam meam cle-

mentissimam, Ambram mihi donasse, quam ego pro vero & nativo sulphure habeo, cum & ardeat incensa, & maculas sulphureas habeat. Valet autem plurimum in affectibus pulmonum, in febribus autem pestilentialibus præsentissimum remedium est. Veru hæc Ambra, ut & Bezoar vulgo non venduntur ideo supervacaneum de his aliquid scribere. Possunt præcedentes tabulæ etiam hoc modo præparari.

℞ Boli armeni loti ap. scabios. ʒjs.
Margarit. præparatarum.
Corall. rubeor. præpar. an. ℈ij.
Spec. Diamarg. frigid.
Liberantis an. ʒs.
Hyacinth. præpar. ℈ j.
Fol. auri N. ix.
Zacc. aq. cinam. & ros. dissol. ʒiiij.
Fiat confectio in tabulis.

Alexiterion Iohannis Sigismundi.

℞ Specier. cordial. temperat. ʒij.
Vnicornu veri g. vij.
Rasuræ cornu cervi ʒj.
Sem. lumbricorum.
Myrrhæ an. ʒ is.
Croci ℈s.
Camphoræ ℈j.
Thuris opt. ʒ vj.
Elect. de ovo ʒiij.
Cum syrupo de corticib. citri f. conditum. Dosis ℈iiij. cum aq. acetosæ, scabiosæ, cardui.

Fugg.

Fuggerorum contra Peſtem:

℞ Corticum citri.
Marg.præpar.an.ʒs.
Corall.rubeor.
Alborum an.gr.xiiij.
Carab præpar.g.vij.
Raſuræ unicornu ℈j.
Ambræ, Moſchi an.gr.iiij.
Frag.lapidum v.precioſorum an.gr.xviij:
Auri & argenti fini an.fol.xxx.
Oſſ.de corde cervi ʒs.
Cinamomi ʒiij.
Sem.Anthor.ʒj.
Raſur.eboris.
Rad.Diptami albi:
Zedoariæ an.ʒ j s:
Terræ ſigill.ʒij;
Boli arm.præpar.ʒ j s:
Theriacæ opt.ʒ j s:
Mithridat.ʒj:
Aquæ cœleſtis vigonis ʒ vj:
Ol.Balſami.
Matris Balſami.
Vigonis an.℈ij.
Zacc.albiſſ.ʒxxiiij.
Cum decocto rad.Men.Angel.
Vincetox.fiat mixtura.

Verum nimis multa congerenda eſſent, ſi ea vellem huc afferre remedia & antidota, quæ à magnis principibus & in ſummis rebuſp.hinc inde in tali caſu uſurpata ſunt. Et per ſe libri omnes remediorum pleni ſunt. Ideo & totam hanc de præſervandi

ratione doctrinam concludam, & eodem modo, quid de curatione sentiam, deinceps exponam. Utinam autem possem certa in antidotum. & verum alexipharmacum pestis communicare; sed ego ita existimo, id solius Dei majestati esse cognitum; & ei esse reservatum. nobis incognitum, ac si quis his cõmunibus antidotis restituitur, & sanatur. soli Deo acceptum referat, quia à Domino, ut Psalmista ait, salus venit: ob id in omnibus tristibus casibus ad religiosam divini numinis invocationem, & cultum, piè nobis confugiendum est.

PARS

PARS II.

IN QVA DE CVRATIONE PESTE infectorum agitur.

HActenus de præservatione actum est, quæ partim quidem generalis, partim specialis seu particularis est, Generalis seminaria removet pestis, vel febris vere pestilentis, quæ ex infectis corporibus, aut in quibus putredo eum gradum assecuta est, ut contagiosa sit, exhalant, & vel per aerem, vel per eos, qui ægris astant, dissemiuantur & propagantur. Hæc præservationis pars tantum à Magistratu politico potest præstari, modo id fiat iuxta regulam: Principiis obsta. Nimirum, ne quo modo seminaria morbida & omnibus exitiosa multiplicentur, facta separatione sanorum & infectorum, ac qui iis officia præstant. Deinde, ut aer perpurgetur, in quo si impurus est seminaria non modo latent, sed incrementa etiam sumunt. Nihil potest hic Medicus nisi monere quæ facienda sint, modo usum habeat, neque ex chartis, vel sciolis artem suam didicerit. Scio autem aliam esse conditionem febrium pestilentialium ex aere, vel per intemperiem illius diuturnam in salubrem vel per admistionem putridorum vaporum, atque exhalationum corrupti, vel propter alimenta vitiosa assumpta, quæ omnia gravis, & pestilens in corporibus putredo consequitur.

Et inter vere pestilentes, videlicet, in quibus putredo ad eum gradum devenit, & morbidam expirationem corpora habeant, à qua seminaria in aere, &

veſtibus hærent, & corporib, humanis mediante aere, quem neceſſario omnes haurimus, infeſta & exitioſa ſunt. Nam profecto veteres huius vehementis contagii vim non plene agnoverunt. cum talis peſtis, quales noſtræ ſunt, ab ipſis non deſcribatur, & abſque ullo metu alicuius periculi ægros curarint.

Quod vero ad particularem vel ſpecialem præſervationem attinet. hoc eſt, ut corpora ab excrementis liberentur, cor & ſpiritus muniantur, putredo amoveatur, & inquinamento vel ſeminario peſtis antidoto vel alexiterio reſiſtatur, ſatis à me dictum eſt, quomodo id fiat. Quod ſi cui ſcrupulus in iis occurrerit, medicum conſulat.

Porro ut curationem attingam, video duo expectanda eſſe iudiciorum genera. Vnum quidem Doctorum qui vere iudicare poſſunt. Eos moneo, ne ex hoc Teutonico ſcripto iudices ſententiæ meæ eſſe velint in deteriorem partem, & ſi quid forte hic repererint, quod aliter domi in libris legerint, aut cum iis non conſentit, quod à præceptoribus ipſorum eis inſtillatum eſt, meam puris ſententiam paulo exactius cognoſcant.

Alterum genus eſt arrogantium, & indoctorum, qui illud ignorant, Naturam morborum curatricem eſſe; & ſomniant omnem artem in remediis ſitam eſſe, ſive ad naturam reſpiciatur, ſive id non fiat: quæ res facit, ut tantopere ſuis illis ſecretis, & expertis medicamentis confidant, ac prope iurent, neceſſario profuturum, quod præſcribunt, quamvis reipſa maxime noceat. Cum his contentioſis non placet litigare, maxime cum & vulgus, & qui in rebuſpubl. conſilia gubernant, & de rebus iſtis iudicare debent, ſibi

ſibi incognitis, ſui ſimiles ament, & quia illis multũ tribuunt, facile aſſentiuntur, & aliis præferendos judicant. Eam ob cauſam teutonica lingua de curatione ſcribere vix auſus fuiſſem, niſi Chriſtianæ dilectionis maior ratio, quàm nominis eſſet habenda, & commodorum.

Quam vero nullus morbus recte curetur ex arte niſi bene cognitus ſit, ſcire convenit, me poſt multiplicem cum doctiſſimis Medicis noſtri temporis ſententiarum collationem, ita ſtatuere: Nullum morbum vel febrem vere peſtem, aut peſtilentem nominari poſſe, niſi contagioſa ſit, & antequam id contagium ab uno ad alium deveniat, & interna viſcera ac vires, præcipue vero cor invadat. in quo caſu ſubita, malignaque febris accepto ſeminario gignitur, & cor in univerſum oppugnat. Ac tum, niſi natura ipſa apoſtemata, vel exanthemata protrudat, inprimis ſudor provocandus eſt, & cor diligenter muniendum, quia malum inſpiratione hauſtum eſt. Nominantur quidem, & à doctis Medicis catarrhi, anginæ, pleuritides, aliquando peſtes, cum ſunt contagioſæ, & multis exitioſæ, & pro peſte æſtimandæ ſunt.

Verum hic ego proprie de iis ago febribus, cum cor venenato illo contagio inficitur, quæ etſi lateat foris, vix tamen abeſt. Nam morbida expiratio, quã ſeminarium ſequitur, ortum à peculiari putredine habet, quæ ne poteſt quidem abſque omni febre eſſe etſi pemicioſior eſt ſimplice putredine, & à Medicis hoc reſpectu potius corruptio maligna, quam putredo appellatur; cum febris peſtilens contagioſa à ſeminario peſtis exiſtat, & ſæpe citius hominem

jugulet, antequam putredo generetur, ut ita natura eius sit corrumpere, non putrefacere. Quare hic initio monendi sunt Medici, discernere me febres pestilentiales, quæ capitis dolorem, anginam, & alia symptomata adiuncta habent, & ex mala victus ratione, potus, & cibi corruptione, aeris diuturna, & mala intemperie, & similib. causis ortæ sunt, & multis quidem sunt exitiosæ, sed sine contagio, nisi magna sit corporum conversantium dispositio: Et inter febres, quæ morbidam habent expirationem, aqua in aere, aliisque in rebus, quæ continere illum aerem possunt, inquinamenta & seminaria pestilentiæ, & infectionis, diffundi, propagari, & multis esse exitiosa possunt. Has febres publicas voco, ob id, quod unis ædibus aut loco non continentur, sed se ad alios propagant, prout inquinamenta in aere multiplicantur, quamvis scio publicum non posse certam speciem constituere. Si quis malit contagiosas, & non contagiosas vocare, per me licet, qui de nominibus non litigo. Aliæ febres, quæ ex corruptione ciborum, vel ex impuro aere, (in quo non sunt seminaria veræ pestis, quæ ex infectis corporibus exhalant) ortum suum habent, & non sunt contagiosæ; sed internam causam, id est, corruptionem humorū habent, privatas pestilentes voco, & sic à veteribus dictas invenio, teste Galeno 3. Epidem. Nam etsi malignæ, & multis exitiosæ sunt, tamen tantisper sunt privatæ, donec putredo ea illum gradum assecuta sit, ut morbida expiratio emanet, & ita contagiosæ fiant. Hic gradus vero non est putredo amplius, sed potius corruptio substantialis. quam seminarium contagii sequitur, quod non à sola putredine, sed à maligna qua-

qualitate eſt, naturæ humanæ prorſus adverſante, ideoque niſi ſubito tollatur, hominem tollit. Ideo in his morbis cavendum, ne ilico vehementia calida expulſiva, qualia in verè peſtilentibus dantur ab inſpiratione ortis, quæ ſudoribus, expiratione, & diaphoreſi curantur, adhibeantur, cum ſola expulſio, & meatuum apertio, & corroboratio cordis ſatis ſit, & putredini reſiſtant, niſi natura per exanthemata ſe exoneret, in quo caſu expulſiva, ſed non fortia conveniunt. Ideo magnum errorem admittunt Medici, qui inter privatas & publicas, contagioſas & non contagioſas nihil diſcernunt, ita ut ex privato peſtilenti morbo, ſæpe publicis fiat imperitia eorum, qui putredinem augent, & naturam fortibus remediis debiliorem reddunt: (fiunt enim privatæ peſtilentes contagioſæ, cum putredo ad eum gradum pervenerit ut morbidam expirationem tota ſubſtantia tanquam venenum, humanæ naturæ exitioſam habeat.) Certe natura cum in morbo nihil expellit, nec abſceſſus, vel exanthemata conſpiciuntur, quomodo Medicus miniſter naturæ id audebit, & ilico ad expulſiva & ſudorifera (ut de calidis taceam medicamentis) in curatione feſtinabit? Vnde ſæpe iis, qui non ſunt à peſtilenti ſeminario infecti, humores ad caput aſcendunt & deliria, a mentis alienationes ſequuntur, augentur febres, vires, deiiciuntur, & natura, quæ ſola eſt morborum cicatrix, debilitatur. Etſi vero ſæpe ex hac cauſa petechiæ apparent, non ſequitur ideo ab infectione eſſe, quanquam ubi vere peſtilens conſtitutio, & ſeminaria in aere ſunt, omnes morbi malignitatem contrahunt.

Prudens medicus in peſtilentibus non contagio-

sis, cum ad putredinem respicit, & ad febrem, materias divertit, & minuit, & membra principalia roborat, & sic satisfacit muneri suo.

Cum petechiæ frequentes sunt, possunt recte post venæ sectionem (quæ tamen quartum diem antecedat) expulsiva illico dari, non tamen vehementer calida. Satis autem fuerit initio vel cornu cervi, emulsione seminum napi, citri, acetosæ. Interdum si febris augetur, bolo, terra sigillata, Margaritarum emulsione, corallis dissolutis in succo limonum & ribes, quod & in angina efficacissimum est, naturæ succurrere. Formula potest talis fieri.

℞ Semin. Card. bened. ℥j.
Napi ℈j.
Aquæ veronicæ & cardui an. ℥is.
F. Emulsio.
Colaturæ adde syrup. acet. citri ℥j.
Marg. præpar. ℈j.
Cornu cervi usti ℈ij.
Misc. fiat potio sudorifera & sæpius repetatur.

Scio ego omnia, quæ putredini resistunt, etiam in infectionibus prodesse, neque nego, commode posse adhiberi. Quod vero expulsiva quæ in infectis plurimum valent, & in publica peste à seminario hausto orta prosunt, in pestilentibus privatis non valde accommodata sunt, recta ratio docet. In publica autem vel contagiosa, plurimisque exitiosa, ad præpotentem causam, id est, ad fumnum putredinis gradum, & expulsionem hausti seminarii respiciendum est. Verum de his satis, cum eæ disputationes Germanicis libris non conveniant.

Signa

Signa autem infectorum ſunt. Primum quidem omnium virium imbecillitas, anxietas à deleteria vi, quam ſyncope ſequitur. Vomitus item, & inquietudo, abſque inſigni doloris ſenſu, calor, frigus, ſitis, carbunculi, petechiæ, ſi materia calida & tenuis eſt. Quod ſi vero materia in qua contagium dominatur, aduſta, tenaxque fuerit, comites ſunt apoſtemata, & bubones, quæ indicia cum conſpiciuntur, certum eſt ſignum peſtilentis putridæ, præcipue ubi ſeminaria in aere obſervantur. Hinc & dolores capitis, propenſio ad ſomnium, calor internus circa præcordia, qui tamen foris remiſſior apparet, dolores circa collum, halitus ex ore fœtens. Aliqui obmuteſcunt, delirant, linguam aridam habent. Nares lividæ fiunt, ſicut & fauces. Adſunt interdum & alia ſymptomata (quæ omnia commemorari non poſſunt) prout ſeminaria malignitatem, & proprietatem certam in ſe habent, cui tantum antidotis occurritur. In aliquibus Theriaca, & Mithridatium ſufficiunt, in mitioribus etiam terra ſigillata, bolus, & ſimiilia. Quæ omnia convenit obſervare Medicum, etſi vera antidotus ſoli Deo nota eſt, nec omnib. eadem præſcribenda ſunt. Porro hic ſciendum, quamvis natura feminaria illa concepta per apoſtemata, puſtulas & petechias expellit, non tamen totam materiam elici, ſed partem eius intus retineri, quæ fomentum eſt febris peſtilentialis. Antiqui Medici pauca de bubonibus & apoſtematibus ſcripſerunt, & fere ſolos carbunculos nominant. Verum in noſtris regionibus, in quibus humores craſſiores ſunt, abſceſſus frequentes ſunt, & carbunculi periculoſi. Omnia autem peſtis ſigna expreſſe notare, prope impoſſibile eſt.

Igitur

Igitur meæ de curatione sententiæ quæ maxime divino auxilio opus habet, hoc erit fundamentum, quod iam constitui, & prætermissis signis & symptomatibus pestilentialibus à me vel ab aliis iam observatis, hoc moneo, inter initia nonnunquam seminaria cõcepta adeo esse lenta, maxime in robustis corporibus, ut sæpe per aliquot dies vel hebdomadas lateant, antequam cor vere oppugnent; sæpe frigus sentientibus ægris, interdum calorem & dolorem quendam vagum in primis circa emunctoria. Ideo hi, si cum infectis versati sunt, mature separentur, exhibitis expulsivis, iisque quæ roborant, antequam malum invalescat. Cum vero infectio non amplius occulta est sed publice grassatur, non est differenda curatio, & natura morbi per signa, & proprietates agnoscenda: considerandum ægri corpus, resistendum veneno natura roboranda. Igitur, si corpus sanguine abundat, aut vitiosis humoribus, nec spar aut venarum meatus aperti, certum indicium est, contagium vehementius invalescere, & febrem, etsi foris mitior appareat, vehementiorem esse. Quam ob causam ad utrumque in curatione respiciendum est & curatio ad expulsionem, & summam putredinem dirigenda.

Et ut primum de venæ sectione more Medicorũ dicam, ita sentio. Etsi venenum inspiratione haustum venæ sectione non expellitur, & vires in curatione constare oportet, quas neque phlebotomia, neque purgatione deiicere utile est, tamen si corpora plethora laborant, aut aliis vitiosis superfluitatibus scateant, & constet adesse infectionem, vena secanda est, non neglecta tamen præpotenti causa. Vbi autem nulla plenitudine, nec ulla hinc virium oppressio

ſio fuerit, non ſubito ad venam Medicis properandum eſt, cum experientia doceat, plures hoc modo tolli, quam ſervari. Nam miſſo ſanguine, ſi eius copia non adſit, corpora debilitantur, & humores ita commoventur, ut venenum magis dominetur. Nolim igitur eſſe author, venæ ſectionis temperanter viventibus, & plethora non laborantibus, ſicut nec purgationis in non impuris corporibus, cum in his ſatis ſit ſumpto clyſtere ad antidota confugere.

Id obſervent ij, qui peſtilentium morborum curationem adminiſtrant, & facile coniicient, quam multis utroque auxilio hoc, venæ ſectione, & purgatione, noceant. Certe ſi morbus à ſolo contagio eſt ut nunc; ſectione hac minime opus eſt, ubi ſcilicet à ſola inſpiratione contracta peſtis eſt. Quod ſi vehemens putredo adſit, ut certe in peſtilentibus non contagioſis, ibi non differenda ſectio, maxime ob victus intemperantiam, & in plethoricis, modo cautio neceſſaria adhibeatur. Peſtilentes autem contagioſæ, quæ tantum ſunt à contagio, non referendæ ſunt ſub regulas, ſeu canones de miſſione ſanguinis; nec eo modo curantur, etſi venæ ſectio interdum non noceat. Quia verò in putridis matute mittendum eſt, de eo pauca monebo.

Primum diligenter obſervandum eſt, cum infectio & peſtilentiales febres ſubitus morbus ſint, qui cor, imo ipſam cordis ſubſtantiam ſæpè adoritur: ſi vires conſtant, ſtatim initio in plethoricis corporibus, venam non eſſe intermittendam, ut ab onere natura liberetur, obſtructiones tollantur, & putredo corruptionem non augeat. Vbi autem non eſt ſanguinis copia, & infectio ex contagio infecti orta eſt, non

non est mittēdus sanguis, sed subito veneno occurrendum, modo ad putredinem diligenter attendatur.

Præterea, si ætas tenera, aut senectus obstet, ob debilitatem natura magis læderetur misso sanguine & satius est sudore contagii seminaria evocari, & quotidie uti antidotis, quibus cor roboretur, & vires conserventur,

In sanguineis autem, & ubi signa utraque sunt, & contagii, & vehementis putredinis, etsi ob magnam plenitudinem & virium ab ea oppressionem vena secanda sit, modus tamen servandus, & parce mittendū ne æger vires amittat, & natura cui omne nimium inimicum, teste Hippocrate, prosternatur. Igitur Medici incogitantes ægris suis plus nocent, quam prosunt; qui ea recepta consuetudine statim ad venæ sectionem confugiunt.

Quod si vero plethora adest, & magna in sanguine perturbatio: satius est bis de die mittere, quam semel in quantitate magna.

Est quidem unus ex scopis missionis sanguinis non modo plenitudo, sed & magnitudo morbi, & cum vires opprimuntur, communis sententia est, post horam vicesimamquartam mitti iam non oportere.

Verum Medicus considerare non tempus debet, sed morbum, temperamentum, & vires, quæ ex pulsu maxime deprehenduntur, & si morbus, ac corpus postulant, etiam altero, vel tertio die, viribus non laborantibus, opportunum remedium non est intermittendum. Sed Medici periti raro talibus curationibus interfunt; ideo chirurgis hoc dictum esto.

Cum autem bubones, apostemata, & exanthemata apparent, hoc sciendum, si sine rigore, & calore

ertum-

erumpunt,& nulla ſigna nimij ſanguinis adſunt, non eſſe mittendum ſanguinem; ſed contra venenum purgandum. Vbi vero plethora eſt,& febris ſe oſtendit,& vires ferunt,magna tamen cautione adhibita, ne venenivis augeatur,vena ſecari poteſt. Quod vero aliqui exiſtimant, ita trahi intra venas venenum miſſione ſanguinis, recte dicitur in eo caſu, cum natura critice expellit. Sed quia ob copiam natura coacta hoc facit,relevanda eſt ab onere, ſi ſatis manifeſta eſt plethora,& virium robur, ut ſuperari reliqua materia peccans poſſit. Nam hic ſecundum Deum, natura ſola adjutâ remediis veneno reſiſtit, & fruſtra experimentis creditur. Præcipiunt aliqui, ut bubonibus & carbunculis in venæ ſectione cucurbitulæ apponantur, ſine ſacrificatione, ut venenum in eo loco maneat, quo natura ſemel expulit,imo ut & evocetur magis: quorum ſententiam non improbo,modo ne quis gravior dolor conſequatur, & ſuadeo,ut omni cura, id,quod natura aliquam in partẽ propellit,cucurbitulis,emplaſtris è reſina, & pice evocetur, quod ſi ſuccedit,vena intermittenda eſt, & ſoli veneno occurrendum. Quod ſi natura apoſtema molitur, ſuppuratio tentanda, & vis detrahenda, ut infrà docebo,cor muniendum perpetuo,& expulſio adjuvanda.

De loco autem miſſionis ita docent veteres practici, ſi plenitudo adſit,primum clyſtere adhibendum eſſe. Poſtea mediam dextræ ſecandam,& ſi ſanguis abundat,multum mittendum; poſtea in ſiniſtro latere. Nam utraque æque vicina eſt cordi. Quod ſi vero circa cervicem, & aures aliquid eruperit, cephalicam ſecant; ſin ſub axillis,baſilicam, vel mediã,

quæ

quæ si non appareat, infra in manu mittendum maxime ad auricularem.

Sin vero circa pudenda fit eruptio, in pede eiusde lateris vena pertundatur. Sed cum circa aures, vel cervicem quid erupit, capiti prospiciendum. Si circa pudenda, epati: cum certum sit, parotides non apparere nisi affecto cerebro; nec bubones, nisi epate affecto. De his hic locus copiosam mentionem non fert, illud saltem conclusionis loco addam, me in febribus contagiosis, & à contagione oris venæ sectione suadere non posse; sed tantum quia communis opinio vim veritati affert; & quia magna est nostræ gentis intemperantia, ut id fiat, quod tutissimum est. Et tamen magis ad victus rationem quam ad missionem sanguinis respiciendum, & etiamsi ægri, ut vires conserventur, interdum cogendi sunt, ut edant, iuxta sententiam antiquorum Medicorum, tamen ad esum carnium ne adigantur. Potus purus sit, in quem Senetio sit impositus: possunt & sani homines ea planta in potu uti magno commodo. Rasura autem cornu cervi præstantissimum est. Nam præpotenti illi causæ non modo medicamentis, verumetiam alimentis & alteratione aeris attrahendi accurate resistendum est

De purgantibus & purgandi ratione.

ET iam purgandi certæ leges sunt, videndumque an permittere purgationes utile sit, & quando necessariæ sint, vel non sint, itidemque num præparatio aliqua materiæ præmittenda sit. Quia vero supra monui in præservandi ratione, eos, qui imputa ha-

ra habeant corpora, (nam hi soli ea evacuatione indigent) de consilio Medici præsentis evacuari oportere, ac victus moderatione, & usu pilularum, vel orbiculorum cumulationi humorum occurrendum esse, plane confido, si quis ei consilio obedierit, eum in curatione evacuatione non desideraturum. Quippe nullo purgante medicamento seminarium pestis eiicitur, nisi fortasse magna naturæ commotione facta, quod fit satis periculose cum antimonio & similibus, quorum usu natura irritata cum noxiis etiam utilia eiicit. Qui vero neglecta nostra superiore admonitione, impuritatibus scatent, & debiles sunt. non initio morbi statim purgandi sunt, cum periculum sit, ne vires plane concidant. Sed si vires constãt, statim id, quod adest, expurgandum est, modo ne expulsio impediatur: sed purgantia simul etiam veneno adversentur, ut est oxymel cum agarico, & infuso senæ, quod pituitam, & adusta evacuat. facit idem syrupus rosatus solut. cum decocto Thamarindorum qui siccos bilioso humores expurgat. utrumque veneno resistit, & dantur ab ℥ js. ad ℥ ij s.

Potest & decoctum fieri ex herbis, & radicibus, quæ veneno repugnant, & solutiva admisceri & potionem ruffi, tantopere à veteribus commendatam, pro morbi conditione sumere, non inutile fuerit.

Et quamvis fatendum est, purgantia omnia solutiva iis esse periculosa, qui iam infecti sunt, & humores vitiosos ex sententia Medicorum prius præparatione indigere, si verè ex arte purgatio debet institui, tamen quia tempus, & moram eam in præparando morbus ferre non potest, ob metum collabentium virium, ideo statim initio purgandum est

corpus, modo ne venenum, quod purgatione non ejicitur, intempestive commoveatur; sed onus tantū subtrahatur. Ideo, qui hos morbos curant; monitos volo, ut caute & circumspecte præbeant purgantia, ne plus noxæ, quam commodi sequatur.

Ac nisi ipsa necessitas postulet, ne oxymel quidem cum agarico, aut syrupus ros. solut. (quem ego peculiariter cum extracto Rhabarbari præparari curavi; & certe utrumque veneno adversatur) usurpandus est, sed tantum veneno occurrendum antidotis expulsivis, materia per clystere subtracta. Scribit enim magni nominis practicus, eum, qui inature his tribus utatur auxiliis, clystere simplici; (non composito ex quamplurimis, ut fit plerumque non sine læsione) venæ sectione, & antidoto contra venena, & putredinem, certo servari. Ac si quis obiiciat, non tuta esse clysteria ob metum secuturi fluxus colliquativi, respondeo, locum Galeni de colliquatione in febre pestilentiali, non de fluore alui colliquativo accipiendum esse. Non interim nego, si feces tenues, & frequentes excernantur, rem esse in periculo, & magis aliquādo, quam si alvus nihil excerneret: sic & cū urina nigra & turbida est, vel cruda; si profluat sanguis, sine ægri levatione, si externa refrigerentur, si sudor frigidus circa pectus, & nares lividæ sunt, facies sæpe mutetur, quæ omnia lethalia signa sunt. Sed de quæstionibus, ex quibus vulgus parum proficit, non est hic laborandum. Monui tamen propter eos Medicos, qui in libris editis crassos errores nobis obtrudunt, & præcipitatum ac antimonium tantopere commendant, cum maiore hominum interitu, quam salute, & auxilio.

Addam

Addam autem formulas medicamentorum, quorum ſupra mentionem feci.

Oxymel cum Agarico.

℞ Mellis ℔ j.
Aceti ℔ s.
Agarici ʒ ij. Decoq. & colentur; in colatura infunde agarici trochiſc. in petia lenia ʒ ij. Servetur ad uſum:

℞ Huius oxymell. ʒ ij.
Brodii Zz. condit. ʒ ij.
Aq. Cinam. ℈ j.
M. f. hauſtus.

℞ Syrop. roſ. ſol. q. v. in ſingulis unciis infunde Rhab. opt. ʒ j.

Deſcribam autem ordine proceſſum eruditi Medici. Primum is præbet talem potionem, aut medicamentum eiuſdem intentionis & ſcopi.

℞ Aquæ nucum ʒ iij.
Succi vel pulv. verbenæ ʒ j.
Theriacæ ℈ ij.
Croci gr. vj. Miſce.

Aqua nucum ita præparari debet.

℞ Iuglandes virides, incidantur minutim, & infundantur aceto, donec marceſcant, & poſtea deſtillentur: poteſt etiam ſine aceto præparari, vel ſaltem, ut aceto irrorentur. Præparatur & hoc modo.

℞ Nucum juglandium immatur. circa feſtum D. Iohannis collectorum N. 100.
Scabioſæ.
Verbenæ.
Solani. Sempervivi an. m. j.

Miſce, & affuſo aceto vini optimi per noctem ſtent

remedium. (Nam nec ſudor ſemper prodeſt) & tum Electuarium Theriacale de ſuccis cum aq. acetoſæ, vel nucum dari poteſt.

Ad provocandum ſudorem, & expulſionem multis Diaſulphur placet. Quia vero ſulphuri malignitas non facile adimitur, & ſæpe præparatione fit deterius, ſuadeo, ſi qui rectam præparationem non novit, ut ſecurius agat, & pulvere curativo cum optima theriaca, & ſucco cardui utatur. Pauperes coquant Tanacetum in tenui cereviſia, cum aceto, & hauſtum inde bibant. Calido tempore pro Tanaceto, acetoſa ſumi debet. Addi poteſt & pulvis de Camphora & Scordio aurei quantitate, vel in aqua cardui benedicti calide ebibatur. Quod ſi potiones eæ evomuntur, debent tertio iterari, ſi ne dum quidem manent, hæc potio ſumatur:

℞ Extractionis de angelica & Enula ana ℈s.
Aquarum ſcabioſæ.
Cardui an. ℥j s.

Cui extractio vera angelicæ non nota eſt, utatur decocto, vel ſale angelicæ, qui valide ſudorem movent, ſicut ſalia ex herbis, quæ in hac affectione uſurpantur, ſcordii, ſcabioſæ, cardui, ſecuriſſima & præcipua expulſiva ſunt. Modum autem præparandi omnes periti pharmacopolæ ſciunt ex Reimundo Geber, ut non ſit neceſſe à Paracelſiſtis talia petere. Eiuſdem extractionis loco addi poteſt & ſuccus verbenæ optime coctus, & inſpiſſatus ad drachmã unam & æger verbenam maſticet. Quod ſi ne ſic quidem continetur potio, ſolus DEUS poteſt ſuccurrere. Attamen ℥j. Mithridati, & ℥ß, Zedoariæ in Aqua Scabiolæ detur calidæ, pane etiam calido cum aceto im-

posito ventriculo. Fateor extracta & destillata in his morbis plurimum valere, sed artificem, & moderatorem postulant. Ideo non ita absque discrimine præscribenda, si per solos pharmacopœos, & imperitos Medicos gubernantur: multo minus hominibus ea porrigenda sunt.

Porro & illud convenit observare, ubi magni sunt dolores capitis, vel ventriculi, & ægri non dormiunt, camphorata caute adhibenda esse, & calidis temporibus caute calida exhibenda, cum periculum sit, ne inde vires concidant; & tum porrigendus bolus armenus, terra sigillata, vel eius loco cornu cervi cum bene destillata aqua, vel plura aqua fontis, & aceto. Sed si nullus adest capitis dolor, camphora, vel oleum vitreoli bene præparatum cum sulphure recte præparato detur, prout vires ægri ferunt. Quanquam in hoc casu, vel ista febre, camphora, oleum vitrioli, vel bene præparatum sulphur non ita metuenda sunt, quam in febribus intermittentibus cæteris, & continuis, in quibus isti experimentatores incautissime & raro sine periculo præbent.

Ne quis autem quæratur, non integre me sententiam meam de curatione exposuisse, & non posse quenquam sanari, nisi pharmacopolia Breslensia ad manus habeat, volo magnorum Medicorum remedia quædam recitare, quæ magno successu à plurimis usurpata sunt. Possem de iisdem multas experientias verissimas commemorare, quas partim ipse observavi, partim ab aliis audivi fide dignissimis. Modo illud primum præmittam, nullum esse remedium, quod omnibus anni temporibus in hoc morbo præscribi possit. Nam etsi omnes febres pestilen-

tiales

tiales quæ veræ contagiosæ sunt, de quibus solis hic agimus (non de pestilentib. non contagiosis à sola putredine ortis) ubi malum extrinsecus contagione derivatur, & inspiratione concipitur, expelli debent & quasi venenum antidoto jugulari, tamen expulsionis modus sit oportet, & non quodlibet quolibet tempore dandum, insuper & cor, quod maxime oppugnatur, & vires naturales roborādæ, quod nisi fiat, expulsiva parum profuerint. Extat autem pulvis qui ante 43. annos hic magno successu usurpatus fuit, & à multis, ut commune curativum febrium datur.

℞ Zaccari cand. ʒiij.
Zinziberis ʒij.
Camphoræ ʒj. Misce.

Hic pulvis ab excellentissimo Theologo D. Ioh. Hesso in xenodochia, & alia loca missus est, & ab infinitis hominibus magno commodo usurpatus, & multo ante illa tempora celebratus: & sunt hic qui pro omnium febrium curatione præbent, quo judicio, prudentes Medici facile possunt coniicere: sed non patiuntur sibi isti opiniones suas adimi. Datur autem pulvis ad ʒj. in aq. cardui vel scabiosæ, citissimæ: Aliqui in vino dant, quod non probo. Vtilissimum est sumere in aqua, & aceto, in quo Tanacetū sit decoctum, maxime non calido tempore. Nam tum refrigerantia expulsivis admiscenda sunt. Cur autem hic camphoræ addatur zinziber facile coniici potest, quia author camphoram frigidam existimavit, ut & vulgo habetur; sed camphora absque dubio est tenuissimarum partium, calefacit cum calidis, refrigerat cum frigidis. Ideo ei libentius

calidis temporibus, bolum armenum, præparatos oculos cancri, vel cornu cervi adderem.

Alius pulvis.

℞ Terræ sigillatæ vel Boli arm. præparati, & in Aqu. Scabiosæ loti, Zedoariæ, Diptami, Tormentillæ Zinziberis ana... Camphoræ addatur, cum caput non infestatur ad quamlibet ʒ gr. v.

Datur hic pulvis in aq. Cardui ad ʒj. ut sudor sequatur, usurpatus fuit ab excellentissimo Medico Florentino in Italia, & adhuc hodie celebratur, quāquam Itali solam Tormentillam pulverisatam ad ʒj. cum bona Theriaca præbent, quod mihi non displicet. Et quia tantopere commendatur pulvis Wildii de Euphorbio, cum quoque describam.

℞ Euphorbii ʒ j.
Mastichis ʒ ij.
Croci drachmam mediam.
Zacchari ʒ iij. Datur ad ʒj.

Profuit multis in peste bubonibus insignita.

Electuarium.

℞ Scordii ʒ iij.
Tormentillæ.
Diptami albi.
Zedoariæ.
Gentianæ,
Angelicæ,
Gariophyllatæ an. ʒ j.
Croci.
Camphoræ an. ℈ ij.

Pulverisentur omnia seorsim & commisceantur & aspergātur aq. cardui, in qua dissolvantur Theriacæ

riacæ ʒij. & cum syrupo de succo cardui & scordij fiat Electuarium.

Hoc Electuarium datur in aq. cardui ʒj. vel plus etiam. Præparatur etiam, vel sine camphora, & efficaciam eius possem verissimis testimonijs ostendere & facili sumptu paratur & paratu facile est. Si quis malit Diascordion Fracastorii, potest eo uti, cum sit præclarissima compositio; præfero tamen ei compositionem theriacalem Mathioli, vel Germanicam meam Theriacam.

Aliud Electuarium.

℞ Rad. Diptami.
Tormentillæ an. ʒs.
Succini albi ʒj.
Camphoræ ʒs.
Hyacinthi præparati.
Auri fol. vel subtil. lima. & succo limonum vel aceto citri præpar. an. ʒj.

Pulverisentur pulverisanda subtilissime seorsim, & commisceantur, & aspergantur aliquoties aqua cardui, in qua decoq. radic. Zz. & postea commisceantur cum Theriacæ opt. ʒ js. add. syr. scordii parum Detur de eo ʒ j s.

Aliud.

Ludovicus de Leonibus præclarissimus Medicus hoc præscripsit Regi Ungariæ & magno munere affectus est.

℞ Tormentillæ.
Diptami.

Gentianæ.
Terræ ſigillatæ.
Corall.rubeor.an.ʒj.

Sed magis habeo pro præſervativo quam curativo,& tamen in carbunculis,vel peſte carbunculis inſignita tutius remedium eſt,quam alii calidi pulveres Ponit autem Ludovicus de Leonibus, ut à diſcipulo eius obſervatum reperio,hoc præſervativum.

℞Sem.acetoſ.
Citri.
Tormentillæ an. ʒij.
Boli arm.ʒ ij.
Margarit.
Cornu cervi an.ʒj.
Santal.omnium.
Ozimi an.ʒj. f.pulvis

Huius tertia pars ſumitur manè in aq.acetoſæ, & pauco aceto.Hæc autem cæteris addere volui,quum hoc anno 1585.prope in omnibus infectis corporibus carbunculi reperiantur.Electuarium autem ſupra præſcriptum etiam curationi ſervit, & addi poſſet unicornu & Smaragdus, quanquam neſcio quid noſtris precioſis lapidibus fidendum ſit. Cur magnifaciam illud Electuarium alias ſignificabo, & certum eſt, ſi quid contra peſtem magnam vim habet, hoc eſſe unum ex præcipuis: nihil tamen cæteris vel compoſitionibus, vel ſimplicibus detractum volo: & extant multi hinc inde pulveres, multa electuaria,& potiones, è quarum numero ſeligat quiſque, quod maxime arriſerit, tantum moneo, quod & antea aliquoties, nimium calidis medicamentis tempore calido naturam non eſſe debilitandam,nec

urgen-

urgendos ægros nimium, maxime quorum rara, & calida corpora sunt, ut juvenum facileque resolvuntur. Leguntur autem passim & alia nonnulla, quæ & ipsa hoc loco placuit adscribere.

℞ Theriacæ opt. ʒj.
Smaragd. gr. v.
Semin. citri.
Scordii an. ℈s.
Aq. nucum.
Vel Veronicæ.
Acetosæ.
Scabiosæ.
Accti ʒ iij.

Aliud.

℞ Aquæ Bugloss. ʒiij.
Margar præpar. ℈ js.
Rasuræ auri ℈ j.
Vnicornu veri ℈s.
Misc. f. haustus.

Aliud.

℞ Ther. elect.
Spec. Liberantis an. ʒs.
Pulveris Diptami.
Zedoariæ.
Terræ sigillatæ.
Croci.
Boli armen. an. ℈s.
Aq. Scabiosæ.

Sara-

Sambuci an. ℥ j s.
Aceti ℥s.
Misc. f. potio.

Pulvis Diaphoreticus Pragensium.

℞ Zedoariæ.
Enulæ campan.
Pimpinellæ an. ʒj.
Rad. Scrophul.
Tormentillæ an. ʒ ij.
Croci ℈ij.
Camphoræ ℈s.
Misc. Dosis ʒj. cum vini ℥iij. & aceti ℥s.

Aliud.

℞ Decoct. rad. Chelid. fact. cum suff. q. aceti ros. ℥iij.
Theriacæ elect. ʒj. M.

Aliud

℞ Radic. Cucumeris sylvestris q. s.
Teratur in mortario cum tenellis foliis sempervivi, apii & coriandri bene tritis & mixtis, adde mellis & piperis modicum. Servetur in vase stanneo, datur quantitas nucis avellanæ ex vino optimo. Tanta est vis huius medicamenti, ut qui eo usus fuerit, tutus sit ab aere venenato, & cum infectis conversari possit, & correptus sanescat.

Aliud.

℞ Sulphuris.
Croci.

The-

Theriac. Venet.
Thuris an. ℈j. Cum liquore conveniente detur.

Aliud.

℞ Aquæ destillat. ex meditull. radicis personariæ maior. & cortice tenero interiore, & surculis teneris fraxini arboris. Usi sunt Gedanenses, Anno 1564. præservat horis 24. Vide Plinium de Fraxino.

Pulvis Alexipharmacus.

℞ Boli veri aliquoties loti ʒj.
Rad. Tormentill.
Dictamni.
Tunicæ.
Santal. rubeor. an. ʒj.
Rasuræ eboris.
Spodii.
Corticum citri an. ʒs.
Margarit. splendid. ℈ij.
Fragment. Rubini, Granati, Smaragd. Saphiri. Hyacinth. an. ℈j.
Rasur. unicornu ʒs. M. f. pulvis.

Aliud.

Unicornu.
Cornu Cervi usti.
Scordii an. ℈j.
Camphoræ gr. iij.
Syr. de cort. citri ʒj.
Aq. veron. ʒij.
M. f. haustus sudoriferus.

Gesn.

Gesnerus in Epist. ad Cratonem.

℞ Euphorbii.
Mastichis an. ʒs.
Croci Oriental. gr. v.
Trita excipiantur melle rosac. f. Massa: Dosis ℈j ad ʒj.

Florentini Medici.

℞ Euphorbii ℈xvj.
Gummi elem. ʒj s.
Mastichis ʒj.
M. Dosis ʒj. cum aq. scabios. vel brodio.

Gesnerus in Epist. ad Platerum.

℞ Philonii ʒs.
Mastichis.
Angelicæ.
Tormentill.
Euphorbii.
Camphoræ an. ℈s.
Aq. acetos. ʒj s.
Aceti ʒs. Misce f. haustus.

Idem.

℞ Theriacæ veteris ʒj.
Elect. de ovo ʒs.
Ol. vitreoli gutt. vij.
Aceti fortissimi ʒj.
Aq. Borrag. ʒij. Misce f. haustus.

Aliud.

℞ Myrrhæ.

Croci.

Croci.
Os de corde cervi.
Dictam.alb.an.ʒij.
Zz.albiſſ.ʒs.
Camphoræ ʒjs.
Zedoariæ ʒij. ʒij.
Tormentill. ʒij.
Theriacæ.
Mithridati an.ʒiij.
Miſc. fiat electuarium.

Aliud.

℞ Pulver.fol.ſcordii vj:
Zedoariæ.
Angelicæ.
Gariophyll.
Tormentill.
Dictamni an. ʒij.
Gentian. ʒjs.
Croci ʒj.
Theriacæ veræ ʒs:
Syrupi de ſucco ſcordii q.ſ. f. Electuarium.

Satis iam multa hæc: De quibus omnibus veriſſimum eſt, difficile eſſe uti curativis; cum peſtis cor iam obſedit: ut iis accidit, qui in noſocomia altero vel tertio die à contagio hauſto transferuntur; quo loco ne hoc quidem eſt diſſimulandum, crudele eſſe etiam non infectos in ea loca detrudi. Etiam illi malefaciunt, qui cum lenta inquinamenta conceperint, & in expellendo naturam fortem habent, tamdiu inter homines circumeunt, donec ſubito in publico concidant. Verũ ut de compoſitis agã medicamentis, ſi quis compoſitionem deſiderat, in qua fere

omnia

omnia ea simplicia sunt, quibus veneno resistitur, reperiat huiusmodi in commentariis D. Matthioli in Dioscoridem, certe Theriacæ par est. Est & aqua eiusdem præservans:

℞ Aq.vit.ex vin.opt.quater destill.℔ iij.
Syrupi de succo citri ℥v.
Vini maluat. ℥ iiij.
Antidoti Mathil.℥x.
Camphor.℥ij.
Rad.Diptam.alb.
Tormentillæ, Bistort.
Zedoariæ an.℥s.
Spec.elect. de gemmis.
Liberantis.
Cinam.opt.an. ℥ij.

Moschi fini ℈s. f. infusio per dies. 8.singulis diebus semel agitando. Deinde per tres dies quiescant, & per declinat.in aliud vas, quousque clara fluxerit, percolentur. Servetur usui vitro clauso Dosis ℥j.potest misceri cum succo citri vel limonum.

Quod vero aliqui existimant se ex compositionibus, quas bolus, gemmæ, aurum, argentum, & eiusmodi alia simplicia ingrediuntur, quintam essentiam posse extrahere, id falsum esse, sciunt destillationum periti, & mera impostura est; quicquid de auri, & gemmarum destillatione dicitur, & tamen ab his non modò principes, sed & ipsi Medici persæpe decipiuntur.

Ferdinandus Imperator cum diligenter in omnia inquisivisset, tamen in tabulato acquievit. Imperator Maximilianus magnum volumen collegit antidotorum, quæ à Principibus & doctis Viris hinc inde

inde acceperat, sed in eo nihil est, cui fidere quis tuto possit. Contuli & ego cum multis magnorũ Principum Medicis. De omnibus idem est meum judicium. A multis annis sicubi esset pestilentia grassata, ad eorum locorum Medicos scripsi, & quid in infectionib. præstantissimum deprehendissent, rogavi. Vt clarissimi Medici, Hieronymus Donzellinus, qui in Veneta peste multis profuit: D. Theodor. Zuinggerus, qui infectos Basileæ invisit, & curavit, D. Ioachimus Camerarius Norimbergæ Medicus, id possunt testari; sed nihil de me gloriosè prædicabo, cum per se cuique æstimare facile sit, quantas occasiones apud tres Imperatores, multa investigandi habuerim. Optimũ hoc, quod Dei benedictionem adjunctam habet.

Nunc & pauperibus quædam præscribenda sunt, quibus in necessitate uti possint: profuit multis pulvis ex camphoræ parte una, zinziberis duabus, zacchari candi tribus. Addunt aliqui tantũ sulphuris bene præparati, multiplici fusione in ceram. Sulphur & camphora, pro validissimis contra pestẽ medicamentis habentur, quod non abiicio, modo videat quis, quam bene præparatũ sulphur sit. Ego loco zinziberis sumerem cornu cervi, oculos cancri, vel bolum, maxime calidis temporibus. Quod si quis meliorem habet præparationẽ sulphuris, cum sale, oleo Tartari, & spiritu vini, potest ea uti; modo caveat, ne ex sulphure arsenicum faciat. Id remedium autẽ solis validis corporibus competit. Reliqui invalidiores utãtur plantagine cum radice, acetosam, & Tanacetum coquant in aqua & aceto partibus æqualibus calido tempore. Frigido tempore, Diptamum albũ, & Tor-

mentillam ana...contundantur, & coquantur in aq. cardui, vel aqua simplici; addant Angelicam præparatam, & frigido in aere aliquid vini addatur. De eo pulvere sumatur quantum quinq; grossis albis excipi potest, & ebibatur. Evocat venenum valide per sudorem. Possunt pauperes etiam coquere scordium, verbenam, rutam, tanacetũ in aqua, & aceto, & quotidie semel vel bis bibere, quamdiu curatione indigent. Hyeme radix chelidoniæ & petasitis, & lappa maior, & radix gentianæ coquantur in vino, addantur zedoaria & ante præscripta electuaria. Quia autem infectis pueris, & gravidis proposita remedia non dantur, iis etiam prospiciendum est.

Pro infantibus & pueris remedia.

SI Chirurgi rationem tenent tractandi hirudines, & sacrificationes pedum & natium, hoc auxilium pueris etiam esset utile, maxime in putredine, & pestilente non contagiosa, si signa sanguinis copiosi adessent. Sed quia in his locis familiare non est, multa de eo essent prius monenda, & tamen sic etiam aliter ab aliis acciperetur. Igitur, si teneri adhuc sunt, detur scrupulus unus contusæ Tormentillæ in syrupo cardui. Quod si tertium vel quartum annum superarunt, de electuariis curativis scrupulus unus vel ʒs. in aq. cardui detur, & in potu aliquid de tabulatu meo iniiciatur, in quo sit & cornu cervi limatura. Alvus aperta sit, non tamen usurpata cassia, vel prunis cum foliis senæ, quibus nonnunquam natura in pueris valide expellens, ab officio suo avocatur.

Gravi-

Gravidis quid obſervandum.

HOc certe attentione opus eſt, ne bis peccetur. Igitur mulieri ſanguineæ & id conſuetæ facere cum uterum geſtaverit, poteſt vena ſecari cum peſtilens eſt febris, non contagioſa, & nondum ſeptimus menſis numeratur à conceptione, ſed pervices ſanguis mittatur horis duabus aut tribus intervenientibus. Periti chirurgi ſciunt, quomodo coalitio venæ oleo aliquo ſit inhibenda, ne altera pertuſio ferenda ſit. Inter utramque autem miſſionem utatur gravida bolo armeno, in aq. tormentillæ. Quod ſi non eſt valde ſanguinea, nec antea in pede, (quomodo pleræq; faciunt magno ſuo cum periculo, cum ſint gravidæ) ſanguinem miſit; ſuadeo potius medicamentorum uſum. Si nimium eſt ſanguinis, & neceſſitas urget, ex duabus malis minus eligendum eſt. Matura autem iis detur tormentilla contuſa, & zedoaria ʒs. ut ſudent in lecto, vel utantur hac potione:

℞ Zedoariæ.
Cornu cervi an. ʒij.
Margarit. ʒj.
Mithridat. elect. ʒ.s.
Decocti Zedoar. in aq. ſcabioſæ ʒiij.
Syr. de corticib. citri ʒs. Miſce.

Cibo admiſceantur coralli albi præparati, & externis remediis roborentur. Quia vero fere abortus infectionem ſequuntur, quamdiu infans vivere deprehenditur, abortus præcavendus eſt. Alvus diligenter aperta ſervetur, & pro corroboratione veſperi, & mane utātur hoc electuario quātitate nucis juglādis.

℞ Terræ ſigill. veræ. vel,
Boli armeni. vel.

Cornu cervi usti.
Tormentillæ.
Margaritarum an. ʒj.
Folior. auri N. iij.
Zacchari in aq. Borrag. dissol. ʒiij. Misce.

Et si æstus est, de die & nocte aquam Tormentillæ acetosæ vel Borrag. possunt bibere, cum tritis Margaritis, & pauca aq. Cinam & syrupo acetos. citri.

Quod si ita infectæ gravidæ præscripta antidota sumpserint, & retinuerint, & fecerint illa, quæ debet, non quiescendum est in his, sed cor, & interna viscera maxime fœtus cibo, & remediis intus ac foris muniendus est. Semper etiam veno resistendum est, & videndum, quid natura valeat, quæ si apostemate vel exanthemate se vult liberare, ut eius diligens ratio habeatur, & apertum servetur, quamdiu id fieri potest, quod & in cæteris ægris faciendum est.

Possunt gravidæ à tertio & quarto, ad quintum mensem citra fœtus iacturam sumere Specier. liberantis ʒj. in vino pauco, vel aceto, vel Theriacæ optimæ ℈j. cum specieb. liberantis ℈j s. A mense vero quinto usque ad septimum sumant Theriacæ ℈ ij. Specierum liberantis ℈js. Inter sudandum epithematibus cordialibus, admixta camphora & corroborantibus præservativis corroborentur Aliqui & hoc probent.

℞ Decoct. Zedoariæ in aq. scabiosæ ʒiij.
Mithridat. elect. ℈ij.
Syrupi de cort. citri ʒs. M. f. haustus.

Aliud.

℞ Diptami albi.
Tormentillæ an. ʒ ij.

Mar-

Margarit.ʒj.
Fol.auri N.iij.
Zacchari in aq.Borrag.diſſol.ʒiiij.
M.f.rotulæ ad roborandum.

Hic monere operæ precium eſt, ſuaderi ab aliquibus, ut materia in apoſtematibus, & puſtulis cucurbitulis evocetur, quod probo, ubi exanthemata ſunt. Ad id frictiones utiles ſunt veterum, cum aqua, oleo & nitro, ut Ruffus & Aetius docent, verum de his cum de publica peſte & contagioſa agamus, nihil eſt neceſſe doceri. Deſcriptio talis eſt.

℞ Olei amygdal.amar.
Aquæ an.ʒij.
Nitri ʒij.
M. bulliant uſque ad aquæ conſumtionem, ut redeant ad formam linimenti.

Vnum addam, bene deſtillatam aquam acetoſæ cum ſucco limonum, vel aceto pro pueris & gravidis tantum valere ad curandum, quantum fortaſſe nulla alia operoſa compoſitio. Sed multum eſt in deſtillatione poſitum: poſſunt & alij uti, maxime ſi cărbunculi appareant.

Quæ victus ratio infectis obſervanda ſit.

IN victu non eſt indulgendum ægris, ſi nolint edere, ſed cogendi diligenter, modo ut parum & ſæpe detur, & ij cibi porrigantur, qui in ventriculo non facile corrumpuntur, & boni ſucci ſunt. Igitur utiliſſima iura gallorum cum citro & acetoſa cocta. Item ſuccus ptiſanæ in tali juſculo coctus. Pauperibus cibi cum aceto præparentur, nec onerentur carnibus. Poſſunt tamen veſci aſſis aviculis, gallinis, carne vitulina. Ova ægris non proſunt, maxime cum butyro.

Omnia mediocriter salita sint, & si salsamenta ex herbis resistentibus venenis,& putredini,fiat, utilissima sunt.

Potest etiam bolus,terra sigillata, vel cornu cervi in cibus misceri,vel fiat talis pulvis. Sume Santal.rub. & alborum ana unciam semis, cornu cervi usti ʒij. Cinamomi ʒj.fiat pulvis, qui cibo inspergitur, & quamvis aromata nimium sumpta non semper prosunt, tamen crocus & cinamomi parum tuto datur, admistis corallis tritis,vel margaritis. Si valde sitiunt ægri,non est iis nimium indulgendum. Dum edunt, pura concedatur cereviſia,in qua posita sint acetosæ vel plantagiis folia,Senetionis item,& Tormentilla, & frigido tẽpore Angelica potui imponatur. Omnino autem, ij,qui comparare id sibi possunt, rasuram cornu cervi in petia potui addant,& inde bibant: nã ut expertus sum,etiam ad præservationem plurimum facit. Et cum alter,vel tertius dies abiit, & nullum signum delirii apparet,nec dolor molestus est, nec suspicio alicuius interni apostematis. Vinum tenue purum concedatur, cum aqua, cui cornu cervi fuerit impositum,vel aqua Tormentillæ vel acetosæ affusa. Inter prandium & cœnam concedi debet aqua acetosæ, & ei infundi potest olei vitreoli optimi, guttæ tres quatuor vel quinque. Sin id non haberi potest, semper antequam bibunt, utantur particula dimidia tabulati Cratonis, vel liberantis Divi Ferdinandi Imper. Vtilis est iisdem & hic sequens julepus.

℞ Aquarum cardui.
Scabiosæ.
Acetosæ.

Borra-

Borraginis an. ℔.s.
Syr. è ſucco cardui.
è Cort. citri,
è S. acetoſ. citri an. ℥j.
Camphoræ gr. iij. Miſ.

Si ventriculus male affectus eſt, omittatur Camphora, & eius loco addantur guttæ duæ vel tres olei vitreoli, & etiamſi Medici, ignorantes naturam olei vitreoli id reprehenderent, tamen non pugnabo cum iſtis. Quod vero aiunt, oleum vitrioli eſſe corroſivum medicamentum, id ut falſum convincit experientia, hoc tamen moneo: quod ſine vehementi calefactione exiccet vehementer, præſertim ſi detur cum refrigerantibus. Dolendum eſt plures Alchimiæ deditos majorem iſtarum rerum intelligentiam habere, quam doctos, qui iſtis uti neſciunt. Præterea ægris quotidie mane Electuaria præſervativa præbeantur, ad drachmam unam ſemis, in aqua cardui, ſcordii, verbenæ, acetoſæ, borraginis, veronicæ ſcabioſæ, tormentillæ: dulcorentur autem cum ſyrupo acetoſitatis citri, de ſucco ſcabioſæ, de ſucco borraginis, de ſucco cardui, ſcordii, pro ægrotantium qualitate.

Ditiores tertio quoque die drachmam ſemis theriacæ vel mithridati plus, minuſve ſumāt, prout vires ſe habent, cum zaccharo borrag. aut in aquis nominatis diſſolvatur, ut de electuariis monuimus. Multi magni faciunt, & quidem merito, Diaſcordiū Fracaſtorij: ſubvenire egentioribus debebant divites, ut dari iis poſſit zaccharum roſatum, zaccharum borrag. ana ℥s. zacchari candi ℥ij zinz. cinamomi & ſantal. alb. an. ℥j. boli armeni ℥s. camphoræ ℥j. f.

electuarium, de quo ægris detur mane quantitate juglandis. Vt autem tota curandi ratio concludatur, hoc monebo, in Xenodochiis, quo fere iampridem infecti transferuntur, initio ægris quietem concedēdam esse, & danda corroborantia, quæ tamen infectioni respondent, ut bene destillata aqua acetosæ, quæ prius aceto abluta fuerit, Item plātago cocta addito saccaro, maxime ubi carbunculi apparent, nec statim esse properandum ad potiones sudoriferas. Verùm uno expulsivo omnibus velle subvenire non est arti consentaneum. Nec omnibus conveniunt fortes illi pulveres de euphorbio, & olibano, quibus imprudentes utuntur, etsi calide sudorem cient, utilius esset, si decoctum radicis bardanæ, acetosæ, plantaginis vel tanaceti usurparent. Illud in re tamen optimum est, quando euphorbium non valde forte assumunt.

De præparato Antimonio, quod ita post multiplicem fusionem vocant, & cum sale nitro, quod sudores movet, præparatur, & sæpe in peste usurpatur, ij viderint, quo modo artem suam tueantur, qui id laudant, & exhibent.

Observandum autem, cum æger sudat, ut à somno avocetur, operam dandā: à venæ vero sectione haustus aquæ acetosæ vel tormentillæ porrigatur, & Manus Christi cum oleo cinamomi, vel alia cordialia adiiciantur, cum diligentissime cor muniendum, & veneno, aç putredini resistendum sit.

Post sudorem æger linteis abstergatur, & mutentur lecti, & pulvisculi madefacti aqua cordiali carpo alligentur. Eadem aqua syndones imbuantur vel lintea duplicata, & regioni cordis applicentur. Reperitur

vitur autem in omnibus pharmacopoliis. Idem facit & unguentum theriacale, quo die & nocte ter cor inungendum est. Ad hunc usum facient hæc:

℞ Caponem ad iustam eliquationem coctum una cum brodio: Adde fol. Acetos. Borrag. Pimpinell. an. m. j. Micæ panis albi ℔j. Vini generosi ʒ iiij. Zacchari rosati. Borrag. an. ℔s. Sem. acetos. Citri, Portulacæ, Coriandri præparati, Cornu cervi præpar. ana ʒ ij s. Santal. rub. ʒ ij.

Ponantur omnia in alembicum vitreum & per balneum destillentur.

℞ Aquæ prædictæ ʒiij.
Syr. acetos. citri.
Oxysaccari an. ʒj s.
Aq. cinamo. ℈j.
M. fiat hausstus refectivus.

Vel adde priori destillationi aliquid pulveris sequentis roborantis:

℞ Margaritarum.
Corall. rubeor.
Corn. cervi usti.
Granat. præpar.
Rasuræ eboris.
Vnicornu an. ʒs.
Fragm. hyacinth.
Smaragdi.
Rubini an. ℈j.
Fol. auri N. x.
Misc. f. pulvis.

Aliud

℞ Aquæ Borraginis.
Bugloss. Acetosæ an. ʒj.

Marg.præpar.℈ij.
Fol.auri N iij.
Aq.cinamom. ℈j.
Syr.acetoſ.citri ʒj.
Miſ.f.hauſtus.

Electuarium Cordiale.

℞ Corall.præpar.
Sigill.Lemnii an.ʒj.
Raſuræ eboris.
Cornu cervi uſti.
Marg.præpar.
Sem.Coriandri præpar.
Citri excorticati.
Acetoſæ an.℈j.
Fragment.precioſ.
Os de corde cervi.
Fol.auri.
Lapidis Bezoar an.℈s.
Camphoræ gr.vij.
Conſer.roſar.
Borrag.
Bugloſſ.
Acetoſ.an.ʒj.
Corticum citri condit.
Conſervæ Meliſſ.an. ʒs.
Syr.acetoſ.citri q. ſ.
Olei vitreoli gutt.viij.
Miſc.f.Electuarium.

Unguentum cordiale.

℞ Theriacæ elect.
Spec.cordial.temperat.
Diatrion ſantal.
Liberantis an.℈j.

Aceti

Aceti roſac.vel Gariophyll. ad incorporandum q. ſ. fiat unguentum.

In ægri conclavi fumus fiat in vaſculo æreo, affuſa aqua roſ.& pauco aceto additis ſantalis citrinis, cinamomo,& foliis roſ.rubear. pulveriſatis, ana... Nam prunis uti apud ægros & trochiſcis non eſt cõſultum. Æſtate autem poſſunt conclavia aceto & aq. roſ.aſpergi. Aqua pro fumo poteſt talis fieri.

℞ Aquæ roſ.viol.Lactucæ.Nymph an.℥iij.
Aceti viol.℥j.
Santal.citrin.℥j.
Pulver.roſar.
Thuris an.℈j.
Cinamomi ℈s. Miſc.pro fumo.

Excipitur & aqua ſpongiis,quæ appenduntur. Faciunt huc & poma odorata, & pira, maxime ſi in iis conclavibus non ſunt ægri:verum edere poma illa,non eſt conſultum. Vbi calidæ febres adſunt,folia nympheæ,ſed caute,ſupponenda ſunt. Pro capite eſt epithema eiuſmodi:

℞ Nucleor.perſic.℥s.
Sem.papaver.alb.℥vj.
Aq.roſarum.
Violarum.
Nympheæ.
Fl.Sambuci an.℥iii.
S.anethi ℥j. fl.a.emulſio. Colaturæ adde olei roſacei omphacini ℥ij.Aceti roſarum ℥j. f.epithema ad frontem.

℞ Sem.lactucæ.
Portulacæ.
Papaver.an.℥j.

Cort

Cort.radicis Mandrag.
Capit.papaver.an.ʒs.
Sem.hoyscyam.ʒij. contundantur, & fiat levis ebullitio in aquæ fontis ℥x.

Cum colatura illinatur frons, tempora, nares, cõmissura capitis, & pulsus pro somno conciliando.

Suadent docti quidam Medici, ut pullus columbinus vivus discerptus cãlide capiti imponatur. Raphanus tritus soleis applicetur; urticæ cum radicibus etiam contusæ, & hædera terrestris. Si vero fauces impuræ sunt, gargarisma fiat, ex aqua prunellæ cum pauco aceto, vel oleo vitreoli. Sit autem forma talis;

℞ Diamor.ʒij.
Olei vitreoli guttas vj.
Misc. illinantur fauces.
℞ Aquæ prunellæ.
Plantaginis.
Fragariæ.
Vermicularis an. ʒiiij.
Diamor.
Rob.nucum an.ʒ vj.
Mellis ros.ʒs.
Aluminis parum.
Misc.f.gargarisinus.

Pauperes fumant quartarium unum aquæ puræ, & granum Camphoræ injciant.

Ad conciliandum somnum, si ægri debiles sunt, opiata non sunt immodice usurpanda, nihil tamen doctis præscribo. Quod si iam quartus dies præterierit, & natura victoriam suam ostendit, fiat talis syrupus, de quo quinquies bibat mane, usque ad diem octavum.

℞ Ro-

℞ Rosar.rubear.m.s.
Zedoariæ.
Sem.citri ʒ ij.
Rad. Tormentillæ.
Corticum citri.
Santal.citrinor.an.ʒj s.
Aq.acetosæ lib.ij.
Bulliant & colentur.
℞ Decocti depurati ʒiij.
Syr.de succo acetos.
De acetos.citri an.ʒ ij.
Misc.sic pro uno & reliquis quatuor.

Si multi vitiosi humores adsunt, & natura fortior reddita est, quarto die tollendi sunt, sed innoxiis medicamentis ut Rhab.Sena,agarico:adhibita opera,ne vires lædantur,& materia valde commoveatur & simul etiam ad venenum respiciatur. Igitur & venenata purgantia,& scammoniata vitanda sunt.

Rhabarb. electi ℈iiij.
Cinamomi ℈ j.
Infundantur in q.s.aquæ cichorii & aceti,& stent in infusione per noctem,
Colaturæ ʒiij s. adde Elect.ros.Mes.syr. ros. sol. cum Rhab.ʒjs. M. fiat haustus.

Eo autem dirigenda curatio, ubi plurimum est periculi,nec fidendum uni remedio, sed ut Hippocrates præcipit , semper ad vires respiciendum est. Doctis non est necesse hæc inculcare,qui aut excellentes Magistros habuerunt,aut usu multum profecerunt,nec artem ex pharmacopoliis, vel compendiis didicerunt.Meum in hoc scripto propositum fuit,patriæ servire, cum id tum temporis mei officii esset:

esset, non modo ostendere, quæ præcautione in tanto periculo utendum esset. Verum etiam ab empiricis imperitis quid metuendum sit. Solent enim hi plerumque plus, quam morbi ipsi nocere. Ideo Leonicenus clarissimus Medicus, gratias se Deo debere professus est, quod cognitione artis medicæ non solum optimam famam esset consecutus, & prodesse quam plurimis potuerit, verum etiam quod ita cavere sibi ab imperitis didicisset. Doctis vero si vitam mihi Deus prorogaverit; in Latino quodam scripto de causis putredinis, pestis, & de contagione sententiam meam diserte explicabo. Itaque hos interea rogatos velim, si in hoc teutonico scripto indisertius quædam tradidi; ut ne id mihi vitio vertant; cum intelligant ipsi, de his subtilibus disputationibus; à tot doctoribus; tamque magnis ingeniis agitatis; non posse quenquam Germanicis phrasibus cuiquam satisfacere. Quod si iis solis fuisset consulendum; qui Latine sciunt, fuisset mihi quoque minus grave hoc argumentum Latinis literis tradere. Iohan. Baptista Montanus præceptor meus, ita olim dicere solebat: In ingratam animam, non intrabit scientia. Si intrabit, non permanebit, & si permanebit, non fructificabit.

PARS III.

IN QVA AGITVR DE APOSTEmatibus & exanthematis.

SAtis ut opinor fuisset; de præservatione docuisse me omnia, quam ego duplicem constituis unam generalem, in qua cavetur, ne multitudine infectorum inquinamenta, & seminaria pestis in

aere

aere multiplicentur, aut propagentur & initiis cura magistratus resistatur. Alteram specialem, & particularem singulorum corporum, quæ ad Medici officium pertinet, additis etiam præclarissimis remediis, quorum unum aliquis pro magno secreto haberet. Tamen nequid in hoc scripto desit, etiam de apostematum curatione agam.

Observatum est in contagiis pestilentibus naturam per expulsionem apostematum, quæ parotides, & bubones dicuntur pestilentiales, & à crassiori materia oriuntur, non tamen sine calore, & veneno, deinde & per exanthemata quæ semper periculosiora sunt, se solere initio exonerare.

Chirurgus igitur si vocatur ad infectum, ut vena secet, & æger sanguineus est, ac vires constant, non impedio sectionem, sed sine magna cautione adhibita nemini suadeo, & consulendi in hoc casu Medici. Ex veteri tamen more tundatur externa brachij, vel cephalica, & si bubo in collo, vel secundum aures eo in latere mittatur sanguis, ubi malum est. Vbi autem abscessus sub bracchiis est, eodem in latere epatica secanda est, vel mediana. Sin vero in pube, saphena eiusdem pedis, & dum mittitur sanguis, potest cucurbitula interea apponi: quanquam magis probo emplastrum attractivum. Venæ etiam scordium alligari potest. Moneat etiam chirurgus astantes, ne ægrum dormire patiantur. Id autem de sanguineis accipi volo. Quod si nimis tarde chirurgus vocatur, properet ad curativa, sed calido tempore calida caute exhibeat.

Inspiciat etiam chirurgus anthraces, & bubones, quo loco eruperint, & si rubent, vel pallent, & augentur,

gentur, in bona spe sit. Si vero nigrescunt, adhiberi possunt ea, quæ optima cuique videntur. Ego suadeo, ubi tales bubones & anthraces deprehenduntur ut viva applicetur gallina, cuius podex deplumatus sit, & apertus, idque sæpius fiat, si necessitas postulat, modo simul etiam ægro aliquid contra venenum intra corpus præbeatur. Postea sumatur vitellus ovi cũ salis portione, quanta tribus digitis capi potest, & succus ex herba scabiosæ, & calide imponatur. Nam id apostemati naturam venenatam adimit, & caloreˇ, si modo id ulla ratione potest fieri. Observavi hic apostematibus pestilentialibus, carbunculis item, & anthracibus omnia medicamenta tepida esse applicanda, ne quid frigus retropellat. Nec apertio differenda ad maturationem plenam, sed quamprimum pars eius maturuit. Tertio & illud faciendum, ut diutissime apertum servetur apostema, non cito consolidetur. Postquam autem apertum est, utantur chirurgi maturantibus, & mundificantibus. Apostemata, & bubones sæpe lenti sunt, ideo adhibenda fortiter attrahentia emplastra, ex gummi ammoniaco, resina & pice confecta. Hæc omnia ut rectius exequantur chirurgi, breviter eos de ratione omni erudiam.

Cum æger conqueritur, sentire se in apostemate magnas punctiones, & calor augetur, indicium est affluxum fieri & apostema incrementum sumere. Tũ igitur iis remediis instandum est, quæ maturant, & mitigant, ut cæpa cocta cum butyro vel pinguedine capi admista theriaca, non usurpanda autem fomenta aut unguenta refrigerantia. Cum punctiones desierunt,

erunt,nec furit intus materia,& mitigationem æger ſentit,& apoſtema acuminatum ſit,aperiendum eſt. Sæpe etiam citius,ut monui. Quod ſi tumor nimis cito evaneſcit,& deterius æger habet, malum ſignum eſt & omni contentione hoc agendum, ut evocetur internis,& externis auxiliis. Igitur,ſi vocatur chirurgus ad ægrum, qui apoſtema rubens, aut pallidum habet,foris ſe attollens,poteſt his emplaſtris uti.

℞ Ammoniaci diſſoluti in aceto ℥j.
Olei librorum albor. ceræ,& viſci quercini q.ſ.
Extendatur in modum ceroti.

Id etſi vulgare videtur,tamen venenum valide attrahit,& emollit apoſtema. Prius enim venenum attrahendum eſt poſtea emolliendum,& maligna apoſtemata mature aperienda,quamvis non prorſus ſunt matura. Dehinc mundanda, denique conſolidanda. Apponam ergo ordine remedia, quibus tempeſtive utetur chirurgus.

Ad apoſtemata eiuſmodi ſemper uſitatum fuit emplaſtrum Diachylon,ut attaheret, & emolliret. ideo ante cætera pono. Quia autem interdum nimis debile eſt,multum autem intereſt evocari apoſtemata,admiſceatur reſina & pix,& ut citius rumpatur, aſpergunt aliqui cantharides.

Non ego chirurgos inſtituam, ſaltem cogitent, hoc potiſſimum agendum,ut abſceſſitium & apoſtematum materia evocetur, cum ſe natura exonerat, quam juvent,nec communia remedia vituperent.

Maturativum commune Apoſtematum.

℞ Cæparum coctarum in oleo chamelino q. ſ. & admiſce farinam ſeminis lini,Fœnugræci & florum chamomillæ ficus coctas,fiat emplaſtrum.

Aliud maturativum.

℞ Ficus siccas & pingues. N. xv.
Farinæ hordei p. j.
Rad. altheæ coctarum ʒj.
Olei lil. q. s. Misce, & si est magna durities adde axungiæ gallinaceæ cum ammoniaco.

Aliud maturativum.

℞ Farinæ frumenti m. iij.
Aq. scabiosæ, & olei chamomil. q. s. coquatur & adde croci ℈j.
M. f. emplastrum.

Aliud.

℞ Cæpam coctam. infunde in aceto, vel vino granat. & syrup. acetos, citri ana ʒjs. exprimatur succus, & cum aq. tormentillæ detur pro eliciendo sudore. Materia seu substantia ipsius cæpe apponatur calida buboni, emplastri modo.

Cum iam apostema ad suppurationem pervenit, apertum servetur, & primo imponatur maturativum & mundificativum, quale hoc est:

℞ Rad. Altheæ, Scabiosæ, Farinæ hordei, coquãtur in aqua scabiosæ, adde mellis q. s. vitell. ovi N. j. Croci ℈ß.
Misce fiat emplastrum.

Aliud mundificativum optimum.

℞ Terebinthinæ lotæ cum aq. scabiosæ ʒj.
Succi scabios. ʒ ij.
Vitell. ovi N. j. Croci ℈s.
M. f. unguentum.

Aliud mundificativum, quod incarnat & consolidat.

℞ Sarcocollæ ʒs. cum melle rosicolato q. s.

Misce

Miſce fiat linimentum.

His utere, dum prorſus conſolidatio fiat, & ſi quis chirurgus his diligenter uſus fuerit, non dubito, quin & divitibus & pauperibus profutura ſint.

Cum autem carbunculi maiorem curam deſiderent ob materiam. è qua fiunt, malignam & aduſtã, ac venenatam, & initio rubore, ac calore ſe prodant, cito occurrendum eſt. Aliqui ſaphyro eum mitigare ſe poſſe putant, ego præfero ſcabioſam contuſam, & vitellum ovi cum ſale. Æſtate ſuadeo, ut rana in calida qua lota carbunculo illigetur, quanquam efficacior eſt bufo ſiccatus. Sed iteratione opus eſt.

Quanquam autem omnes carbunculi, & anthraces periculoſi ſunt, & magna inquietudine, moleſtia, nauſea, palmo cordis, & lipothymia erumpunt. Tamen ſi vehemens vomitus adjunctus eſt, & carbunculi nigricant, & ſint circa aures, ſub axillis, vel in pube, maxime timendi ſunt. Itemque ſi aperiantur, nec pus ullum effluit, ſed quaſi ſpuma quædam, & vulnus liveſcit, ac ſiccum fit, in hoc caſu laborandum eſt chirurgo. Minus periculi eſt, ſi rubeant, palleant, vel vireſcant, & pus effluat, nec in locis nominatis eruperint. Ægro autem, ſi tempus calidum non obſtat, Theriaca vel Mithridatum in ſucco vel aqua ſcabioſæ dentur, ſin vero æſtus eſt, de cornu cervi bibat. Natura tum roboranda, & applicanda remedia quæ molliant, mitigent, maturent, quæ partim antea præſcripta ſunt, partim nunc præſcribentur. Ideo vitello ovi ſal, & ſuccus ſcabioſæ, ficus & mel addantur vel ficus contuſæ cum nucleo avellanarum antiquarum in forma emplaſtri imponantur.

Poſtea ſi materia nimis copioſe affluit, ad apertio-

nem properandum est,& lato scalpello ampliendum foramen, impositó tamen defensivo. Sed defensiva caute adhibere oportet,habita ratione, & loci, & tẽporis,ne id repellatur,quod natura expellit, & æger juguletur,aut magis affligatur.

Defensivum optimum ita preparatur.

℞Boli armen.ʒij.
Sanguin.drac.ϑij.
Olei ros.& aceti q.s.
F.ung.molle.

Id illinendum est circumcirca,ne rubor & tumor (quæ duo fore semper coniuncta sunt,cum carbunculis)latius sese diffundant.

Quod si nihil fluit,vel si ita fluxit, ut caro proxima corrumpatur,vesicatorio opus est, quod ita fit;

℞Fermenti ad quantitatem ʒij.
Cantharidum ʒij.
Aceti fortiss.q.s. Misce.

Adhibetur hoc fine, ut materia evocata melius fluat: postea ita proceditur, sicut in factis cauteriis. Cum autem putrida caro adimi debet, unguentum Ægyptiacum proderit. Sed melius est cauteriũ cum auro ignito,nec dolor metuendus est,cum per se antrax dolorem magnum commoveat. Denique butyrum solum imponitur,vel cataplasma ex malua una cum radice eius,& butyro.Remota carne putrida,& adusta,mundificantia usurpanda sunt,quale supra utilissimum præscripsimus.

Debent autem hæc cataplasmata, quæ antracibus calidis,& venenatis adhibentur, & paucis horis siccantur,ne duritiesmolesta sit,renovari.

Farinæ triticeæ coctæ p.j,
Salis ʒj. Vitel-

Vitellum ovi N. j.
Mellis q.ſ. eſt. Miſce.

Maturat carbunculum, & aperit. ſi ſæpius renovetur. Aliqui fimum gallin. r.m, & columbarum adhibent. item raphanum, cucumam, & ficus. Laudantur ab omnibus peritis Medicis ad imponendum tres iſtæ plantæ; Morſus Diaboli, Scabioſa, & Conſolida maior, Si recentes haberi poſſunt, contundantur ſcabioſa, & conſolida cum pauco ſale, & recẽti pinguedine porci, & calide applicetur, & die naturaliter dematur hoc emplaſtrum. Nam omnes periti chirurgi docent, has plantas mirifice carbunculo reſiſtere. Etiãſi ſola conſolida maior inter duos lapides contuſa imponatur. Ad eundem caſum prodeſt & millefolium, & pomum granatum in aceto coctum. Poſſet quidẽ aliquis exiſtimare, hæc habere vim repellendi, ſed experientia contrarium oſtendit. Quod ſi eæ plantæ recentes haberi non poſſunt, addi poteſt ſiccis herbis, madefactis tamen in aquis ex ipſis deſtillatis, parum theriacæ & applicentur, ut dictum eſt. Attamen dum carbunculus undique durus eſt, proderit de die bis vel ter oleo Alexandri Benedicti illinere (vel ſi quid melius occurrit) imo & tota ſpina ægri co ungatur. non intermiſſa corroboratione tam per interna quam externa, ut antea monuimus, aut quæ præſcribi à Doctoribus poteſt. Neque enim in hoc tanto malo ſatis eſt ſemel præſervativo, curativo, vel corroborativo uti, ſed iteratione opus eſt, quanquam præſervativa non ſunt copioſe ſumenda, ne natura obruatur, & in alios morbos ægri incidant, cum contagionis pericula ſedata ſunt.

Quia vero ex carbunculis multa, & gravia incom-

moda relinquuntur, mature mundificativis utendum eſt, quæ utiliter ex terebinthina, vitello ovi, ſucco ſcabioſæ, & croco præparantur. Aperta autem ſint tantiſper loca affecta, dum febris, & alia ſymptomata evaneſcant omnia. Tum demum ſarcotica adhibenda, ſed non niſi in primo gradu calida, vel in principio ſecundi, referendo ad membrum, cui applicatur. Etiam periti chirurgi confectionem talium medicamentorum diſcere debebant, & errorem illum exuere, cum exiſtimant unum emplaſtrum omnibus profuturum, cum id aliquando iis bene ſucceſſit. Interim non cogitant, in iſtis anthracibus malignis, & malis inveteratis nonnunquam ipſa membra integra periclitari: decipiuntur autem hoc falſo principio; Medicos non intelligere, quid chirurgia ſit, & ſi quę ex Medicis obſervarunt, parum in his verſatum fuiſſe, exiſtimant, ne alios quidem quicquam illis de rebus intelligere.

Vt autem occaſionem præbeam diligentiori conſiderationi, & medicamenta accuratius in pharmacopoliis præparentur, ob id Latina appoſui, quæ prima fronte tenuia videntur, ſed à præſtantiſſimis chirurgis ſemper magno in precio habita fuerunt.

Vnguentum ſarcoticum.

℞ Mellis ℔ s. deſpumetur optime & inſpiſſetur, ac poſtea impone.

Myrrhæ. Aloes.

Sarcocollæ ana ʒ js.

Subtiliter pulveriſata agitentur, ac diligenter commiſceantur.

Poſtea hic pulvis qui carnem in ulceribus regenerat, inſpergi poteſt.

℞ Li-

℞ Litargyrij.
Scoriæ ferri.
Centauriæ minoris.
Aloes. Thuris.
Maſtichis ana ʒj.
Miſce fiat pulvis.

Vbi vero caro renaſcitur, ſigillativum poſtremo adhibeatur, ut ſciunt chirurgi, hoc modo præparari poteſt:

℞ Litargyrii.
Aluminis uſti.
Plumbi uſti.
Calcis lotæ.
Gallæ balauſtiarum an. ʒj.
Pulveriſentur ſubtiliter, & commiſceantur.

Hic pulvis in ſindone, vel molli linteo excipiatur & ita crudæ carni aſpergatur, aut cutis ſuperindicatur.

Ita tractandi bubones, & carbunculi, voluique remedia in aliorum uſum ſubjicere, parum curans, utrum chirurgi ea grato animo accepturi ſint. Nam mihi nequaquam propoſitum fuit, Doctores vel chirurgos, ſi rem melius intelligunt, hoc ſcripto erudire. Ad extremum pharmacopolas fideliter moneo, ut aquas deſtillatas, quæ intra corpus ſumuntur, non ut hactenus factum eſt, in æreis vaſis, ſed in vitreis, vel terreis deſtillent, nec omnia medicamenta, in quibus ſubtiles ſpiritus ſunt, in æreis vaſis, aut mortariis præparent.

Statim enim virtus medicamenti in his mutatur. Medici vero qui deſtillationes ipſi non tractarunt, idem obſervent, ne dum roborare vires in animo habent

habent, datis destillatis, vires magis deiiciant. Credant experto.

Satis iam multa dicta sunt de utroque præservatione inquam, & curatione, ad laudem omnipotentis Dei: in gratiam vero Inclyti, & amplissimi Senatus, & populi Vratislaviensis, qua in civitate proavi mei Cratones ultra ducentos annos, ut integros, ingenuos, inculpatos, & honestatis ac pietatis studiosos cives decet, quietissime & in summa cum aliis coniunctione vixerunt. Clementissimus Deus benignissime ab ea republica omnia pericula avertat, & præsenti necessitati succurrat. Cœpi autem hæc ipsa in summa & diuturna imbecillitate mea recognoscere, quod dum facio, multa ipse mutanda deprehendo; quædam non suo loco posita; vel repetita: sed quia dum in opere sum, gravi casu novo perturbatus sum; nec licet quidem mihi, ut volo, ad limam revocare: maxime cum tanta sit trepidatio civium; vicinorum autem iniquissima persecutio, & merito deploranda. Atque ita his de causis æquissimis, quicquid bono, & pio studio juvandi alios à me factum est, in præsentia boni consulant, quod æquos judices facturos spero. Reliquis omnia salutaria precor. Si vitam mihi Deus produxerit, doctis meam sententiam firmissimis rationibus ita describam, ut confidam me illis esse satisfacturum.

FINIS.

AOI 1461083

C.73.